

Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Универзитет Привредна академија у Новом Саду

***УСЛОВНА ОСУДА СА ЗАШТИТНИМ НАДЗОРОМ У
ПРАВУ СРБИЈЕ***

- докторска дисертација -

Ментор:

Проф. др Зоран Павловић

Кандидат:

Нада Ђуричић

Нови Сад, 2022. година

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ У НОВОМ САДУ

КЉУЧНИ ПОДАЦИ О ЗАВРШНОМ РАДУ

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Нада Ђуричић
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	Проф. др Зоран Павловић, редовни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Наслов рада:	Условна осуда са заштитним надзором у праву Србије
Језик публикације (писмо):	Српски језик, ћирилица
Физички опис рада:	Унети број: Страница: 330 Поглавља: 6 Референци: 192 Табела 5 Слика 2 Графикона 37 Прилога: 1
Научна област:	Кривичноправна ужа научна област
Предметна	Условна осуда, заштитни надзор, алтернативне

<p>одредница, кључне речи:</p>	<p>санкције</p>
<p>Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада:</p>	<p>Кривично законодавство Србије прихвата комбиновани систем условне осуде, те поред њеног основног облика прописује могућност одређивања заштитног надзора. Предмет докторске дисертације је условна осуда са заштитним надзором у праву Србије. Ова санкција подразумева примену законом предвиђених мера заштитног надзора којима се осуђеном лицу пружају потребна помоћ и заштита и којима се врши надзор, а одређује је суд онда када се може очекивати да се њеном применом може потпуније остварити сврха условне осуде. Учиниоцу кривичног дела утврђује се казна и истовремено се одређује да се она неће извршити уколико осуђено лице за одређено време не учини ново дело, а учинилац се ставља под заштитни надзор за одређено време у току времена проверавања.</p> <p>Предност ове врсте санкције је у могућности њене индивидуализације, усмерена је на специјалну превенцију, а одређује се онда када се може очекивати да ће уз примену одређених мера према учиниоцу кривичног дела утицати на њега да не врши кривична дела у будућности. Ове мере имају циљ да пруже учиниоцу потребну помоћ и подршку, али се истовремено врши надзор над његовим понашањем ради вршења утицаја на њега и промену његовог понашања, како не би убудуће поново вршио кривична дела.</p> <p>Докторску дисертацију чине теоријски и</p>

истраживачки део који су подељени у неколико поглавља. Прво поглавље је посвећено кривичним санкцијама које наш важећи правни систем познаје, указивањем на њихов значај у остваривању заштитне функције кривичног права уз кратак приказ појма, карактеристика и врста кривичних санкција које наш законодавац прописује. Друго поглавље је посвећено тзв. кризи казне затвора (уз осврт на овај проблем када је реч о краткотрајној казни затвора) и алтернативним санкцијама, чије прописивање и примена се намећу као један од начина на који држава може да реагује на проблем сузбијања криминалитета. Како је условна осуда са заштитним надзором модалитет условне осуде, у трећем поглављу обрађени су појам класичне условне осуде, њен настанак и развој, основне карактеристике и сврха ове мере упозорења, услови и поступак њеног изрицања у позитивном законодавству, услови и поступак њеног опозивања и на крају њена примена. Тема четвртог поглавља је условна осуда са заштитним надзором – историјски развој и њено увођење у кривично законодавство у Србији, њена одређеност у позитивном законодавству, појам и сврха, садржина заштитног надзора и његово трајање, услови за изрицање условне осуде са заштитним надзором, њено извршење и опозивање, предности и недостаци примене ове санкције, а због значаја Повереничке службе у извршењу ове санкције, учињен је и посебан осврт на ову службу. Пето поглавље посвећено је нормативним решењима

	<p>условне осуде са заштитним надзором у другим државама.</p> <p>Други део докторске дисертације је посвећен истраживању. У овом делу постављени су циљ истраживања и хипотеза и извршено је истраживање применом метода анализе садржаја доступне литературе, догматског и нормативног метода, историјског, компаративног, те статистичког метода, ради провере и потврде постављене хипотезе, дата је анализа добијених резултата, изведени су закључци и дати предлози и препоруке за успешнију примену ове санкције. Овај део дисертације обухвата анализу доступних статистичких података Републичког завода за статистику и података Управе за извршење кривичних санкција, анализу судских пресуда, анализу резултата спроведеног анкетног упитника намењеног судијама, тужиоцима и њиховим заменицима, адвокатима и правницима који имају радно искуство у кривичноправној материји.</p>
<p>Датум одбране: (Попуњава накнадно одговарајућа служба)</p>	
<p>Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)</p>	<p>проф. др Драган Јовашевић, редовни професор, Правни факултет, Универзитет у Нишу – <i>председник Комисије</i></p> <p>проф. др Зоран Павловић, редовни професор,</p>

	<p>Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду – <i>менџор</i></p> <p>др Вељко Делибашић, научни сарадник - <i>члан Комисије</i></p> <p>проф. др Даница Васиљевић Продановић, ванредни професор, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у Београду – <i>члан Комисије</i></p> <p>др Ивана Стевановић, виши научни сарадник, Институт за криминолошка и социолошка истраживања – <i>члан Комисије</i></p>
<p>Напомена:</p>	<p>Аутор докторске дисертације потписао је следеће Изјаве:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Изјава о ауторству, 2. Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и 3. Изјава о коришћењу. <p>Ове Изјаве се чувају на Факултету у штампаном и електронском облику.</p>

FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY IN NOVI SAD

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Nada Đuričić
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	Phd. Zoran Pavlović, full profesor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad
Title:	Suspended sentence with protective supervision in Serbian law
Language of text (script):	Serbian language, cyrillic
Physical description:	Number of: Pages: 330 Chapters: 6 References: 192 Tables: 5 Illustrations: 2 Graphs: 37 Appendices: 1
Scientific field:	Criminal Law
Subject, Key words:	Suspended sentence, protective supervision, alternative sanctions
Abstract (or resume) in the language of the text:	The criminal legislation of Serbia accepts the combined system of conditional sentence, and, in addition to its basic form, prescribes the possibility of determining protective supervision. The subject of the dissertation

is conditional sentence with protective supervision in Serbian law. This sanction implies the application of measures of protective supervision provided by law, which provide the convicted person a supervision with the necessary assistance and protection, and it is determined by the court when it can be expected that the purpose of the conditional sentence can be more fully achieved through its application. The perpetrator of the criminal offense is sentenced and at the same time it is determined that it will not be carried out if the convicted person does not commit a new crime for a certain period of time, and the perpetrator is placed under protective supervision for a certain period of time during the probationary period.

The advantage of this type of sanction is the possibility of its individualization, special prevention, and it is determined when it can be expected that the application of certain measures to the perpetrator of the criminal act will influence him not to commit criminal acts in the future. The aim of these measures is to provide the perpetrator with the necessary help and support, but at the same time, monitoring of his behavior is carried out in order to influence him and change his behavior, so that he does not commit criminal acts again in the future.

The dissertation consists of a theoretical and research part and consists of several chapters. The first chapter is dedicated to the criminal sanctions that our current

legal system recognizes, pointing out their importance in achieving the protective function of criminal law with a brief presentation of the concept, characteristics and types of criminal sanctions that our legislator prescribes. The second chapter is dedicated to the so-called the prison sentence crisis (with reference to this problem when it comes to short-term prison sentences) and alternative sanctions, the prescription and application of which are imposed as one of the ways in which the state can react to the problem of crime suppression. As a conditional sentence with protective supervision is a conditional sentence modality, the third chapter deals with the concept of a classic conditional sentence, its origin and development, the basic characteristics and purpose of this warning measure, the conditions and procedure for its imposition in positive legislation, the conditions and procedure for its revocation. The topic of the fourth chapter is conditional sentence with protective supervision – historical development and its introduction into the criminal legislation in Serbia, its determination in positive legislation, concept and purpose, content of protective supervision and its duration, conditions for imposing a conditional sentence with protective supervision, its execution and revocation, advantages and disadvantages of the application of this sanction, and due to the importance of the Probation Service in the execution of this sanction, a special review was made of this service. The fifth chapter is devoted to normative solutions of probation with protective supervision in other

	<p>countries.</p> <p>The second part of the doctoral dissertation is devoted to research. In this part, the goal of the research, the hypothesis, and the research was carried out using the methods of content analysis of the available literature, dogmatic and normative methods, historical, comparative, and statistical methods, in order to check and confirm the hypothesis, the analysis of the obtained results was given, conclusions were drawn and give suggestions and recommendations for a more successful application of this sanction. This part of the dissertation includes research work – analysis of available statistical data from the Republic Institute of Statistics and data from the Administration for the Execution of Criminal Sanctions, analysis of court verdicts, analysis of the results of a questionnaire designed for judges, prosecutors and their deputies and lawyers who have work experience in criminal law matters .</p>
<p>Defended: (The faculty service fills later.)</p>	
<p>Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)</p>	<p>PhD Dragan Jovašević, full professor, Faculty of Law, University of Niš, President of the Commission</p> <p>PhD Zoran Pavlović, full professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – mentor</p> <p>PhD Veljko Delibašić, Research Fellow – member of the Commission</p>

	<p>PhD Danica Vasiljević Prodanović, associate professor, Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade – member of the Commission</p> <p>PhD Ivana Stevanović – Senior Research Fellow – member of the Commission</p>
Note:	<p>The author of doctoral dissertation has signed the following</p> <p>Statements:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Statement on the authority, 2. Statement that the printed and e-version of doctoral dissertation are identical and 3. Statement on copyright licenses. <p>The paper and e-versions of Statements are held at the faculty.</p>

САДРЖАЈ

УВОД	16
------------	----

ПОГЛАВЉЕ I

КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ 23

1. Заштитна функција кривичног права 23
2. Појам и основне карактеристике кривичних санкција 26
3. Кривичне санкције у законодавству Републике Србије 31
  - 3.1. Казна 34
  - 3.2. Врсте казни 40
    - 3.2.1. Доживотни затвор 41
    - 3.2.2. Казна затвора 43
    - 3.2.3. Новчана казна 47
    - 3.2.4. Казна рада у јавном интересу 50
    - 3.2.5. Одузимање возачке дозволе 53
  - 3.3. Остале врсте кривичних санкција 54
    - 3.3.1. Мере упозорења 54
      - 3.3.1.1. Судска
опомена 56
    - 3.3.2. Мере безбедности 59
    - 3.3.3. Васпитне мере 63
4. Кривична одговорност правних лица 65

ПОГЛАВЉЕ II

КРИЗА ЗАТВОРСКЕ КАЗНЕ И АЛТЕРНАТИВНЕ КРИВИЧНЕ

САНКЦИЈЕ 69

1. Криза затворске казне 69
  - 1.1. Краткотрајна казна
затвора 80
2. Алтернативне кривичне санкције 86
  - 2.1. Појам, карактеристике и врсте алтернативних кривичних
санкција 87
    - 2.1.1. Врсте алтернативних санкција 93
  - 2.2. Алтернативне санкције – међународни и домаћи

правни извори	95
2.2.1. Међународни извори	95
2.2.2. Унутрашњи извори	97
2.3. Примена алтернативних санкција у Србији	98
2.4. Предности и недостаци у примени алтернативних санкција	102
2.4.1. Предлози за унапређење примене алтернативних санкција	109
ПОГЛАВЉЕ III	
УСЛОВНА ОСУДА	113
1. Настанак и развој условне осуде	114
1.1. Настанак и развој условне осуде у Србији	118
2. Појам и основне карактеристике условне осуде	120
2.1. Правна природа условне осуде	120
2.2. Основне карактеристике условне осуде	123
2.3. Правна дејства условне осуде	128
3. Услови и поступак за изрицање условне осуде у кривичном законодавству Србије	129
3.1. Услови за изрицање условне осуде	129
3.2. Поступак за изрицање условне осуде	132
4. Разлози и поступак за опозивање условне осуде	137
4.1. Разлози за опозивање условне осуде	138

4.2. Поступак за опозивање условне осуде	140
5. Примена условне осуде	143
ПОГЛАВЉЕ IV	
УСЛОВНА ОСУДА СА ЗАШТИТНИМ НАДЗОРОМ	145
1. Настанак и развој условне осуде са заштитним надзором у кривичном законодавству Републике Србије	146
2. Условна осуда са заштитним надзором у позитивном кривичном законодавству Србије	159
2.1. Сврха условне осуде са заштитним надзором	161
2.2. Услови за одређивање заштитног надзора	162
2.3. Садржина заштитног надзора	163
2.4. Трајање заштитног надзора	172
2.5. Последице неиспуњења одређених обавеза	173
3. Извршење условне осуде са заштитним надзором	174
3.1. Повереничка служба	179
3.2. Поступак извршења условне осуде са заштитним надзором	182
4. Предности и недостаци примене условне осуде са заштитним надзором	185
5. Условна осуда са заштитним надзором изречена правном лицу	190

ПОГЛАВЉЕ V

1.2. Условна осуда са заштитним надзором према учиниоцу кривичног дела	253
2. Анализа судске праксе	253
2.1. Условна осуда са заштитним надзором према учињеном кривичном делу	256
2.2. Разлози за одређивање заштитног надзора уз условну осуду	258
2.3. Мере заштитног надзора	264
2.4. Трајање заштитног надзора	268
2.5. Изречене мере безбедности уз условну осуду са заштитним надзором	270
2.6. Оповоз условне осуде са заштитним надзором..	274
3. Анализа резултата спроведене анкете	274
ЗАКЉУЧАК	293
ЛИТЕРАТУРА	300
ПРЕГЛЕД ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА	320
ПРИЛОЗИ	324

УВОД

Криминалитет је друштвена појава својствена свим државама и свим временима, којом се угрожавају или повређују права и слободе појединаца,

али и друштвена добра, вредности и интереси, због чега је санкционисан кривичним правом.¹ Сврха кривичног права је заштита како појединаца тако и целокупног друштва од криминалитета.

Криминалитет је појава позната од давнина. Сведоци смо непрестаних промена које се одвијају у друштву, а које утичу на све сегменте живота, па и на криминалитет. Ова појава је глобалних размера, те не погађа само нашу државу. Појављују се нови облици криминалног понашања, нова кривична дела, нови појавни облици кривичних дела, нови начини њиховог вршења, а повећано је и учешће најтежих облика криминалитета. У складу с наведеним, намећу се другачији начини реаговања на криминалитет и другачији приступ његовом сузбијању. Овакве друштвене околности створиле су потребу реаговања државе на криминалитет на начин који се разликује од досадашњег, јер се такав начин реаговања није показао у довољној мери ефикасним, због чега је потребно наћи нове начине за његово сузбијање.² У том смислу, ни Србија није изузетак. Као земља која пролази кроз транзиционе и друге промене, погођена је друштвеном, економском, политичком кризом, унутрашњим сукобима, у не тако давној прошлости и ратовима, те другим, пратећим неприликама. Ове појаве одразиле су се и на кретање и развој криминалитета у Србији и створиле су потребу другачијег, адекватнијег реаговања на њега, не би ли га свеле на ниво подношљивог. Искоренити криминалитет није могуће, због чега се и говори о свођењу на ниво подношљивог, јер, како истичу Илић и Маљковић, то је неопходно не само за развој већ и за опстанак земље.³

---

¹ Мило Бошковић и Милош Марковић, *Криминологија са елементима виктимологије*, Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосудје у Новом Саду, 2015, стр. 155.

² Станко Бејатовић, „Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 10.

³ Зоран Илић и Марија Маљковић, „Третман осуђених у заједници: Од визије до реалности”, у *Пресуду и казна: de lege lata et de lege ferenda*, уред. Лепосава Крон, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2014, стр. 286.

Бејатовић наводи неколико могућих начина на које држава може да реагује на криминалитет.⁴ Један од приступа је примена казне или друге кривичне санкције за свако учињено кривично дело, након спроведеног општег кривичног поступка, са свим својим стадијумима и фазама. Други приступ је декриминализација, што подразумева да би инкриминисање било сведено на најмању могућу меру. Поменути аутор истиче да у савременом друштву и данашњим условима ни један од ова два начина реаговања није одговарајући. Први приступ из разлога економске природе, али и ефикасности. Ако би се због сваког учињеног кривичног дела водио кривични поступак са свим стадијумима и фазама, судови би били преоптерећени, што је супротно од онога чему се данас тежи. Овом приступу се замера и то да би његова реализација утицала на слабљење превентивне функције коју казна треба да оствари. Када су у питању лакша кривична дела, те она средње тежине, као компромисно решење намеће се стварање могућности за другачији вид поступања и стварање могућности за примену упрошћене форме поступања. Ово је значајно, имајући у виду чињеницу да проценат ових дела није занемарљив у односу на целокупан криминалитет, јер већина кривичних дела која доспеју пред суд су управо лакша кривична дела и кривична дела средње тежине. На овај начин растеређују се судови и они онда више пажње могу посветити суђењу за тешка кривична дела и могу бити посвећени решавању компликованих случајева. Растерећење судова је важно, јер се тиме утиче и на квалитет суђења уопште. У жељи за остваривањем овог циља, треба бити опрезан и водити рачуна да суђење за лакша кривична дела не буде на штету квалитета суђења због брзине и једноставнијег начина поступања, већ да се овакав начин поступања примени онда када је то оправдано. Прописивање кривичних санкција које представљају алтернативу краткотрајној казни затвора, али и другим кривичним санкцијама, може да буде један од могућих начина супротстављања криминалитету, јер оне превазилазе негативне ефекте краткотрајне казне затвора, што чини један од разлога за заузимање за овакав приступ. Ипак, ради остварења циља, као

---

⁴ Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике*, стр. 9–13.

најбоље решење намеће се оно које комбинује више могућих приступа, уважавајући одређене услове. У том смислу, највише аргумената има приступ који омогућава примену алтернативних санкција уз примену кривичног поступка у упрошћеној форми, под одређеним условима. Екстреман приступ у тражењу најефикаснијег начина реаговања државе на криминалитет је тражење другог приступа у заштити друштва од криминалитета, уместо оног које остварује кривично право, што би водило укидању кривичног права и тражењу његове алтернативе. Овакав приступ је неприхватљив из више разлога, а уз то остаје нејасно и која би то алтернатива била. Имајући у виду различите могућности приступа овом проблему, држава треба да изабере најефикаснији. Међутим, као и на друге појаве, тако и на казнену политику утиче много фактора.

Предмет докторске дисертације је условна осуда са заштитним надзором у кривичном праву Републике Србије, као мера упозорења која поседује атрибуте карактеристичне за алтернативне санкције. Наиме, у систему кривичних санкција у кривичном праву Републике Србије разликују се следеће кривичне санкције: казне (доживотни затвор, казна затвора, новчана казна, рад у јавном интересу и одузимање возачке дозволе), мере упозорења (судска опомена и условна осуда), мере безбедности и васпитне мере. Општа сврха њиховог прописивања и изрицања је сузбијање дела којима се повређују или угрожавају вредности које су заштићене кривичним законодавством. Условна осуда и судска опомена су мере упозорења чија је сврха да се не примени казна према учиниоцу лакшег кривичног дела онда када се може очекивати да ће оне довољно утицати да учинилац убудуће не врши кривична дела, чиме се избегавају штетне последице које могу да произведу казне, односно краткотрајна казна затвора. Наше кривично законодавство прихвата комбиновани систем условне осуде, те поред њеног основног облика прописује могућност одређивања заштитног надзора. Учиниоцу кривичног дела утврђује се казна и истовремено се одређује да се она неће извршити уколико осуђено лице за одређено време не учини ново дело, а учинилац се ставља под заштитни надзор за одређено време у току

времена проверавања. Условна осуда са заштитним надзором подразумева примену законом предвиђених мера заштитног надзора којима се осуђеном лицу пружају потребна помоћ и заштита и којима се врши надзор, а одређује је суд онда када се може очекивати да се њеном применом може потпуније остварити сврха условне осуде. Приликом одређивања ове мере, избора обавеза и њиховог трајања суд узима у обзир околности које су од значаја за избор мера заштитног надзора и њихово трајање, а које се односе на учиниоца кривичног дела и околности извршења дела. Одређује је суд имајући у виду личност, ранији живот учиниоца, његово држање после учињеног дела, његов однос према жртви и околности извршења дела.

Предност ове врсте санкције је у могућности њене индивидуализације, усмерена је на специјалну превенцију, а одређује се онда када се може очекивати да ће утицати на учиниоца да убудуће не врши кривична дела, али уз примену одређених мера којима се учиниоцу пружа потребна помоћ и којима се врши надзор над његовим понашањем. У литератури се истичу бројни разлози против краткотрајне казне затвора, а овај облик условне осуде алтернативна је санкција и превазилази негативне последице краткотрајне казне затвора и на одређен начин доприноси испуњењу како посебне тако и опште сврхе кривичних санкција. Да би ова мера испунила своју сврху, потребно је да буде успешно реализована. Међутим, иако је условна осуда једна од најчешће изрицаних санкција у Републици Србији, условна осуда са заштитним надзором се ретко изриче и примењује. Главни разлог томе је недостатак материјалних, техничких и кадровских услова, али и недовољно развијена свест о позитивним ефектима њене примене, који могу бити повољни и за учиниоца кривичног дела и за друштво у целини. Имајући у виду сврху и смисао ове мере, те позитивна искуства других земаља у којима се она више примењује, постоји потреба да се укаже на њену делотворност и позитивне ефекте њене примене на превенцију и сузбијање криминалитета, због чега је она предмет истраживања.

У том циљу, у теоријском делу дисертације биће речи о заштитној функцији кривичног права, појму, карактеристикама и врстама кривичних

санкција које наш законодавац прописује, уз осврт на кризу казне затвора, односно краткотрајне казне затвора, те о алтернативним санкцијама, затим о теоријском аспекту условне осуде са заштитним надзором, историјском развоју овог института, позитивноправним решењима у домаћем али и страном законодавству, уз осврт на повереничку службу.

У другом, истраживачком делу дисертације, постављени су циљ истраживања и хипотеза и извршено истраживање ради провере и потврде постављене хипотезе, дата је анализа добијених резултата, а на крају су изведени закључци и дати предлози и препоруке за успешнију примену условне осуде са заштитним надзором. Циљ истраживања је боље разумевање предметне санкције, истицање њених позитивних ефеката, указивање на њену незнатну примену, а из разлога њеног превентивног деловања и остваривања опште и посебне сврхе кривичних санкција, указивање на потребу њеног чешћег изрицања и примене.

Докторска дисертација састоји се из неколико поглавља. Прво поглавље посвећено је кривичним санкцијама које наш важећи правни систем познаје. Најпре је приказана улога кривичног права у сузбијању криминалитета, које ову своју функцију остварује прописивањем кривичних дела, кривичних санкција и услова за њихову примену, а затим су дати кратак приказ појма кривичних санкција и њихових карактеристика, те врсте кривичних санкција које наш законодавац прописује. Како и правна лица могу да буду кривично одговорна, у овом поглављу је укратко обрађена и њихова кривична одговорност и наведене су кривичне санкције које могу да се примене према правним лицима, али детаљнија анализа није дата, јер би због свих специфичности она могла да буде предмет посебног рада. Друго поглавље је посвећено тзв. кризи казне затвора (уз осврт на овај проблем када је реч о краткотрајној казни затвора) и алтернативним санкцијама, чије прописивање и примена се намећу као један од начина на који држава може да реагује на проблем сузбијања криминалитета. Како је условна осуда са заштитним надзором модалитет условне осуде, у трећем поглављу обрађени су појам класичне условне осуде, њен настанак и развој, основне

карактеристике и сврха ове мере упозорења, услови и поступак њеног изрицања у позитивном законодавству, услови и поступак њеног опозивања и на крају њена примена. Тема четвртог поглавља је условна осуда са заштитним надзором – историјски развој и њено увођење у кривично законодавство у Србији, њена одређеност у позитивном законодавству, појам и сврха, садржина заштитног надзора и његово трајање, услови за изрицање условне осуде са заштитним надзором, те њено извршење и опозивање. На крају овог поглавља представљени су предности и недостаци примене ове санкције. Како су за извршење ове санкције задужени повереници који раде у повереничким канцеларијама у оквиру Управе за извршење кривичних санкција при Министарству правде, дат је посебан осврт на Повереничку службу. Пето поглавље посвећено је нормативним решењима других држава када је у питању регулисање ове материје.

Други део докторске дисертације је посвећен истраживању. У овом делу постављени су циљ истраживања и хипотеза и извршено је истраживање ради провере и потврде постављене хипотезе, те је дата анализа добијених резултата истраживања, потом су изведени закључци и дати предлози и препоруке за успешнију примену ове санкције. Овај део дисертације обухвата истраживачки рад – анализу доступних статистичких података Републичког завода за статистику и података Управе за извршење кривичних санкција, затим анализу судских пресуда, те анализу резултата спроведеног анкетног упитника намењеног судијама, тужиоцима и њиховим заменицима, адвокатима и правницима који имају радно искуство у кривичноправној материји. У истраживању су примењени метод анализе садржаја доступне литературе, догматски и нормативни метод, историјски, компаративни, те статистички метод.

Основне хипотезе у овом раду су:

- У Републици Србији условна осуда са заштитним надзором се изриче у незнатном броју случајева.

- Условна осуда са заштитним надзором недовољно се изриче у Републици Србији.

Помоћне хипотезе су:

- Разлози за ретко изрицање условне осуде са заштитним надзором у Србији су недостаци легислативне природе и потреба за детаљнијим правним регулисањем ове санкције.
- Разлог за ретко изрицање условне осуде са заштитним надзором у Србији је непостојање кадровских, материјалних и техничких услова за њену примену.
- Негативан став јавности и недовољно развијена свест о позитивним аспектима примене алтернативних санкција утичу негативно и на примену условне осуде са заштитним надзором.
- Правилном применом условне осуде са заштитним надзором постиже се сврха њеног прописивања и изрицања.

Сумирајући наведено, на крају рада дат је закључак о оправданости постојања и примене условне осуде са заштитним надзором у домаћем законодавству.

ПОГЛАВЉЕ I

КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. Заштитна функција кривичног права

Кривично право тежи да оствари своју заштитну функцију, чија се сврха постиже сузбијењем криминалитета и то прописивањем понашања која се сматрају кривичним делима, прописивањем и изрицањем санкција за њихове учиниоце и прописивањем услова за њихову примену.⁵ Само се законом одређују кривична дела и прописују санкције за учиниоце кривичних дела и услови за њихову примену, а право кажњавања, у субјективном смислу, припада искључиво држави и оно није неограничено.⁶ „Право на кажњавање је једно од основних права државе која одређује сврху и циљ кажњавања у превенцији криминалитета.”⁷ Само суд може да одлучи о кажњавању учиниоца кривичног дела, након спроведеног кривичног поступка.

Како указује Стојановић, кривично право остварује примарно заштиту основних вредности на општем нивоу кроз одредбе закона, и оно је усмерено на заштиту од могућих напада на заштићене вредности и добра у будућности, јер тада, у конкретном случају када је кривично дело учињено, ова заштита није остварена, јер је заштићено добро већ угрожено или повређено. Заштита коју пружа кривично право на општем нивоу представља могућност његове примене у конкретном случају, уколико се неко лице не буде понашало у складу са прописаним нормама. У том смислу, прописивање понашања које представља кривично дело и прописивање кривичних санкција, важан је сегмент остваривања ове функције кривичног права. Међутим, сама могућност да се оно примени није довољна, већ је потребно да постоји одређена извесност његове примене. На овај начин кривично право делује пре свега генерално превентивно, а казна је кривична санкција на којој почива кривично право, док су остале санкције споредне или се примењују према мањем броју

---

⁵ Зоран Стојановић, Милан Шкулић и Вељко Делибашић, *Основи кривичној и кривичној процесној права*, Београд: Адвокатска комора Србије, 2018, стр. 29; Зоран Стојановић, *Кривично право, општи део*, Београд: Правна књига, 2006, стр. 21.

⁶ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 21–23.

⁷ Зоран Стевановић, „Ефекти казне затвора у превенцији криминала”, у *Деликци, казна и могућности социјалне профилаксе*, уред. Лепосава Крон, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2012, стр. 204.

учинилаца.⁸ Поред генералне превенције, кривично право делује и специјално превентивно, међутим, овакво дејство није примарно у остваривању заштитне функције кривичног права. Кривично право, штитећи примарно општа добра, штити и посредно појединачна. Специјално превентивно дејство кривичног права није општег карактера, те ван његовог дејства остају лица која се могу појавити као учиниоци кривичног дела у будућности, а која нису осуђивана, али може да буде делотворно у односу на одређен број учинилаца, код којих је потребно применити другу кривичну санкцију самостално или уз казну.⁹

Симовић и Јовашевић указују да се основна функција кривичног права остварује кроз казну, али да је у остваривању ове функције кривичног права, поред ретрибуције и одмазде које чине казну, битна и превенција која се постиже кроз ресоцијализацију и поправљање учинилаца кривичних дела и смисао кривичног права није у примени репресије, већ у васпитном утицају на људе како би се они понашали у складу са важећим нормама и како би се уздржали од њиховог кршења. Примена принуде је оправдана само у оним случајевима када заштита друштвених вредности није могућа на други начин, у мери која је у том случају неопходна.¹⁰

Иако се заштитна функција кривичног права остварује на овај начин, кривичне санкције примењују се изузетно, на само мањи део целокупног друштва и њихова примена у том смислу је изузетак.¹¹ Само прописивање понашања која се сматрају кривичним делом и санкција за њихове учиниоце почива на претпоставци да ће на већи део друштва то довољно утицати да не

---

⁸ Зоран Стојановић, „Превентивна функција кривичног права,” *Crimen*, вол. 2, бр. 1, 2011, стр. 6.

⁹ *Ibid.*, стр. 6–8.

¹⁰ Марина Симовић и Драган Јовашевић, „Извршно кривично право – основни појмови и карактеристике”, *Годишњак Факултета правних наука – Арсion*, год. 4, бр. 4, 2014, стр. 139.

¹¹ Гргур са правом указује да је у односу на целокупно становништво мањи проценат оних који се појављују као учиниоци кривичних дела, али и да међу њима има оних који се сматрају повратницима, односно оних код којих постоји могућност да поново учине кривична дела. Из тог разлога, деловање казнене политике треба да буде једним делом усмерено на ову категорију учинилаца кривичних дела, јер успешним деловањем на њих и њиховим одвраћањем од бављења криминалних активности, може се постићи успех у остваривању заштитне функције, али и превентивних и других циљева. Видети: Гвозден М. Гргур, *Ефикасност крајњих казни зајвора*, докторска дисертација, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, Универзитет Привредна академија, Нови Сад, 2017, стр. 159.

врши кривична дела и да ће се већина грађана понашати у складу са друштвеним и правним нормама. Наравно, и у најорганизованијим друштвима увек постоје они који крше кривичноправне норме, те је тада неопходна примена кривичних санкција. Ипак, треба и ту бити опрезан, јер њихова исувише честа примена може да учини кривичне санкције неефикасним, јер оне тада губе свој изузетни карактер. Такође, ни супротно поступање није добро, јер њихова сувише ретка и селективна примена чини кривично право неделотворним.¹² Потребно је наћи праву меру и применити кривично право, односно кривичну санкцију, онда када су испуњени услови за њену примену у конкретном случају, имајући у виду њену суштину и сврху постојања.

Настојећи да заштити друштво од криминалитета, држава води одређену казнену политику,¹³ на коју, између осталог, утиче судска пракса. Међутим, треба имати у виду чињеницу да један део кривичних дела и учинилаца остаје изван судске праксе, јер ова дела или њихови учиниоци никада не буду откривени, гоњени или осуђени, нарочито када су у питању тешка кривична дела. Ово значи да на казнену политику утичу у већем проценту лакша кривична дела.¹⁴

У складу са наведеним, Кривични законик Републике Србије¹⁵ прописује да управо заштита човека и основних друштвених вредности представља основ и границу за одређивање кривичних дела, и прописивање и примену кривичних санкција. Оно уједно представља и ограничење, јер се то чини само у оној мери у којој је неопходно ради остварења циља сузбијања

---

¹² Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 22.

¹³ Стојановић истиче да је за казнену политику важно прописивање казних распона, сврха коју казна треба да оствари, околности које суд узима у обзир приликом одмеравања казне, услови за њено ублажавање, услови за изрицање условне осуде са заштитним надзором или без њега, те одређивање појединих института, попут института дела малог значаја, те одређених питања која се односе на кривични поступак и кривично процесно право, попут споразума о кривичном делу и других питања која су у вези са начелом опортунитета. Видети: Зоран Стојановић, „Казнена политика у Србији: сукоб законодаваца и судске праксе”, у *Казнена реакција у Србији, II део*, уред. Ђорђе Игњатовић, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2012, стр. 10–11.

¹⁴ *Ibid.*, стр. 3.

¹⁵ Кривични законик Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019. У даљем тексту: Законик.

криминалитета.¹⁶ Управо оваква функција кривичног права, којом се штите најзначајнија добра и вредности и којом се обезбеђују основни услови за заједнички живот људи, оправдава постојање кривичног права.¹⁷ Прописивањем и изрицањем кривичних санкција остварује се заштита друштва од друштвено опасних понашања којима се угрожавају најважнија добра и вредности.

2. Појам и основне карактеристике кривичних санкција

У теорији не постоји појам кривичних санкција који би био општеприхваћен,¹⁸ због постојања већег броја различитих елемената који их чине, па самим тим и различитих појмовних одређења.

Стојановић одређује санкције као репресивне мере, које су законом предвиђене, и које се, на основу одлуке суда донесене након спроведеног кривичног поступка, примењују према учиниоцу противправног дела које је у закону одређено као кривично дело, а у циљу сузбијања криминалитета.¹⁹

Јовашевић истиче да су то мере друштвене реакције предвиђене законом, које карактерише репресивност, а које држава примењује према учиниоцима кривичних дела ради спречавања и сузбијања криминалитета, а чијом применом се остварује генерална и специјална превенција.²⁰

Поимајући кривичне санкције на један од наведених начина, може да се увиди да је један од елемената општег појама кривичних санкција репресивност. Она се огледа у томе да се применом кривичних санкција

¹⁶ Кривични законик Републике Србије, чл. 3.

¹⁷ Стојановић истиче да постоји и другачији став у савременој криминологији који полази од тога да то није његов прави циљ, нити да оно служи његовом остварењу, већ да служи као средство којим се штити ужа група на власти, а на рачун интереса већине у друштву. Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 21.

¹⁸ Видети: Драган Јовашевић, „Улога казни у сузбијању криминалитета”, у *Деликџи, казна и моћности социјалне профилаксе*, уред. Лепосава Крон, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2012, стр. 114.

¹⁹ Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 255.

²⁰ Јовашевић, *Улога казни у сузбијању криминалитета*, стр. 113.

ограничавају или одузимају права, слободe и добра учиниоцу кривичног дела или садрже претњу да ће до тога доћи, као последица његовог противправног понашања.²¹ Степен репресивности није исти код свих санкција – најблажи је код санкција које садрже само опомену или прекор учиниоцу, односно упозорење да не врши кривична дела, а највећи код смртне казне, у друштвима која познају ову санкцију.²² Оне се примењују према учиниоцу кривичног дела независно од његове воље, чак против његове воље, јер су одговор државе на његово противправно понашање.²³ Држава примењује репресивне мере према учиниоцу кривичног дела у циљу заштите целокупног друштва од криминалитета. Штитећи интересе заједнице, штите се истовремено интереси појединаца. Ове мере се и предузимају у име и у интересу друштва као целине, а не појединаца.²⁴

Ради потпуније заштите друштва од понашања којим се његове вредности угрожавају или повређују, поред примене репресивних мера, примењују се и превентивне мере. Прве се примењују због учињеног дела, као одговор на противправно понашање учиниоца, те су окренуте ка прошлости. Превентивне мере пак немају циљ да казне, већ да утичу на евентуалне учиниоце да убудуће не врше кривична дела. То су мере образовног и васпитног карактера, те мере којима се утиче на сузбијање лоших навика које могу негативно да утичу на понашање појединаца којима су изречене.²⁵

У складу са начелом законитости, кривичне санкције морају да буду предвиђене у закону, а исто важи и за кривична дела. Ово је принцип садржан у првом члану Законика који прописује да кривична санкција не може бити изречена учиниоцу кривичног дела уколико није била законом прописана пре учињеног кривичног дела, које, такође, мора бити одређено законом као кривично дело, пре него што је учињено.²⁶

---

²¹ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 255.

²² *Ibid.*, стр. 256.

²³ Јовашевић, *Улога казни у сузбијању криминалитета*, стр. 115.

²⁴ *Ibid.*, стр. 114.

²⁵ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 23. У питању су алкохол или конзумирање опојних дрога.

²⁶ Кривични законик Републике Србије, чл. 1.

Кривичне санкције изриче суд, након спроведеног кривичног поступка. Примењују се према учиниоцу противправног дела које је у закону одређено као кривично дело, односно потребно је макар да буде остварено кривично дело у објективном смислу.²⁷ Кривичне санкције могу да се примене према лицу само након извршеног или покушаног кривичног дела, не и превентивно пре.²⁸

Законик одређује која се понашања сматрају кривичним делима, те одређује врсте кривичних санкција и услове за њихову примену. Приликом прописивања законодавац треба то да чини у мери која је неопходна за заштиту основних друштвених вредности, јер остваривање заштите интереса друштва и појединаца од штетних последица криминалитета није могуће на други начин.²⁹ Јовашевић истиче да законодавство поставља доњу границу примене кривичних санкција,³⁰ одређујући да се оне не могу изрећи детету, односно лицу које у време извршења кривичног дела није имало навршених четрнаест година живота, док под законом прописаним условима васпитне мере и друге кривичне санкције могу да се изрекну малолетним лицима, односно лицима која су у време извршења кривичног дела имала навршених четрнаест година живота, а нису пунолетна,³¹ односно немају навршених осамнаест година живота.³² За прописивање и примену кривичних санкција битна је и њихова сврха. Законик одређује да је то сузбијање кривичних дела којима се повређују или угрожавају вредности које су заштићене кривичним законодавством.³³ Поред опште сврхе кривичних санкција, потребно је да кривичне санкције остваре и своју посебну сврху у сваком конкретном случају. Како би кривична санкција остварила своју сврху, поред прописивања, битно је правилно одмерити кривичну санкцију, те је

---

²⁷ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 256.

²⁸ Јовашевић, *Улога казни у сузбијању криминалитета*, стр. 115.

²⁹ *Ibid.*, стр. 116.

³⁰ *Ibid.*

³¹ На малолетне учиниоце кривичних дела примењује се примарно посебан закон – Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

³² Кривични законик Републике Србије, чл. 4 ст. 3 и чл. 112 ст. 9 и 10.

³³ Кривични законик Републике Србије, чл. 4 ст. 2.

применити. У вези са поменутиим, битна је њена индивидуализација,³⁴ која омогућава да се санкција прилагоди карактеристикама учиниоца и кривичног дела, а у току њеног извршења она се конкретизује.³⁵

Суд врши слободну оцену доказа и на основу свог слободног судијског уверења доноси одлуку о предмету који суди. Он није везан законском оценом доказа, већ их слободно оцењује и исто тако утврђује чињенице на основу којих доноси одлуку о предмету, али у њихову извесност мора бити уверен.³⁶ Ова слобода није апсолутна, јер је суд ограничен само на оне процесне радње које су предвиђене и у складу су са Уставом, законом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима,³⁷ а суд врши слободну оцену само изведених доказа и у томе не сме да буде пристрасан.³⁸ Поред тога, суд је у обавези и да образложи своју одлуку, те и у том смислу слобода није апсолутна.³⁹ Приликом оцене доказа и доношења одлуке о предмету који суди, а у вези с тим и приликом одмеравања и индивидуализације казне, суд узима у обзир околности које се тичу учиниоца кривичног дела и самог кривичног дела.⁴⁰ Субјективне околности у вези су са

---

³⁴ Ненад Бингулац и Милован Комненић, „Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу”, *Култура полица*, бр. 28, 2015, стр. 187–188.

³⁵ Миролуб Томић, „Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере напређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 242.

³⁶ Јелена Матијашевић, *Кривично процесно право – општи део*, Нови Сад: Универзитет Привредна академија у Новом Саду, 2016, стр. 85

³⁷ Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021. – одлука УС и 62/2021. – одлука УС, чл. 16.

³⁸ *Ibid.*, чл. 16 ст. 2.

³⁹ Видети више о слободној оцени доказа: Милан Шкулић, *Кривично процесно право*, Београд: Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво и информисање, 2017, стр. 66–73; Матијашевић, *Кривично процесно право – општи део*, стр. 85–87.

⁴⁰ Стојановић истиче да суд приликом одмеравања казне мора да води рачуна о олакшавајућим и отежавајућим околностима, а казна треба да буде сразмерна и праведна. Међутим, поменути аутор истиче да ове околности треба посматрати у вези са остварењем сврхе кривичних санкција. У том циљу, суд треба преваходно да има у виду степен кривице учиниоца и тежину учињеног кривичног дела, а остваривање специјалне превенције, сматра, не треба да буде примарно. Он напомиње да околности које се односе на личне прилике учиниоца јесу битне, али да суд не треба да им даје приоритет, јер се тиме доприноси ублажавању казнене политике суда. Стојановић, *Казнена политика у Србији: сукоб законодаваца и судске праксе*, стр. 10–11.

учиниоцем кривичног дела и његовом личношћу, док су објективне у вези са кривичним делом, начином његовог извршења, његовом тежином и сл.

Да би изречена санкција била делотворна, неопходна је њена правилна примена. Сврха извршења кривичних санкција је заштита друштва од криминалитета. Она се постиже применом и различитих мера помоћи и подршке, укључујући и педагошке и психолошке, усмерених на поправљање понашања и ставова учиниоца кривичног дела, али изражавањем осуде од стране друштва због његовог противправног понашања.⁴¹

Посматрајући постојећи систем кривичних санкција којим располаже кривично законодавство Србије, може се рећи да га чине различите санкције, различитих карактеристика, што омогућава суду да изврши правилно индивидуализацију кривичне санкције спрам конкретног кривичног дела и карактеристика личности његовог учиниоца, односно омогућава адекватан избор санкције спрам личности и друштвене опасности учиниоца и почињеног криминалитета, имајући у виду проузроковане последице његовог противправног понашања.⁴² Прописујући различите врсте санкција, наше законодавство омогућава суду да се у конкретном случају одлучи за изрицање одређене санкције за коју сматра да може у конкретном случају да испуни своју сврху, међутим, да би она имала ефекта, важна је њена одговарајућа примена. Дакле, претпоставке за правилно одмеравање санкције постоје, а избор санкције у конкретном случају зависи од суда, али је важно и испуњење услова за адекватну примену изречене санкције, јер њени ефекти тада долазе до изражаја и од ње зависе.

3. Кривичне санкције у законодавству Републике Србије

---

⁴¹ Гргур, *Ефикасности крајњих казни зашвора*, стр. 84.

⁴² Драган Јовашевић, „Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, вол. 57, бр. 79, 2018, стр. 45.

У савременом кривичном праву примењују се кривичне санкције које се међусобно разликују по својој садржини, природи и дејству, а од различитих фактора зависи које ће чинити систем кривичних санкција у једној држави.⁴³ Промене у друштву утичу и на казнену политику, а држава мора да поред устаљеног начина реаговања на криминалитет одговори другачије и на законодавном пољу, увођењем и применом нових кривичних санкција или применом у већем обиму постојећих санкција, која је потиснута честом применом традиционалног начина кажњавања, јер се досадашњи вид борбе против криминалитета није показао у довољној мери успешним.

Период који обухвата 20. и 21. век карактерише низ промена које су утицале и на криминалитет и реаговање на њега, јер се досадашњи начини нису у довољној мери показали као одговарајући. У том смислу, у одређеним сегментима, ретрибуција је поново заживела, док идеје рехабилитације остају у другом плану. Последњих година кривично законодавство Републике Србије се мењало и може се увидети да пут реформе иде ка заоштравању казнене политике према учиниоцима тежих кривичних дела и напуштању рехабилитације као начина одговора на криминалитет, док, с друге стране, постоји потреба примене алтернативних санкција према учиниоцима лакших кривичних дела и смањења броја лица која се налазе у казним заводима.⁴⁴

---

⁴³ Д. Дракић и Г. Дракић указују на значење термина систем, према значењу о којем говори Вујанић, те напомињу да оно чини „скуп више саставних делова, јединица или каквих елемената, који су заједничким карактеристикама и јединственом функцијом повезани у целину која чини одговарајући поредак ствари”, те да у складу с тим, када говоримо о систему кривичних санкција, треба имати у виду да су оно што чини одређену врсту санкција и што их разликује од других санкција њихова заједничка својства, посебна сврха коју треба да остваре и циљеви којима теже. Видети: Драгиша Дракић и Гордана Дракић, „Систем мера безбедности у нашем кривичном праву – кроз историју и данас”, *Теме*, вол. 39, бр. 4, 2015, стр. 1400.

И Јовашевић одређује систем кривичних санкција, појашњавајући да га чини скуп свих кривичних санкција позитивног кривичног законодавства, начин њиховог прописивања и међусобни однос, те наводи да он зависи од динамике и структуре криминалитета, криминалне политике, односа који владају у друштву, степена развоја демократије, историјских схватања, правне традиције итд., али и да је подложен честим променама, због неопходности одговарања на потребу сузбијања криминалитета који је и сам веома динамичан. Видети: Јовашевић, *Улога казни у сузбијању криминалитета*, стр. 117 и 121; Velinka Grozdanić i Marissabell Škorić, *Uvod u kazneno pravo: opći deo*, Zagreb: Organizator, 2009, str. 170.

⁴⁴ Стевановић, *Ефекти казне зашвора у превенцији криминала*, стр. 203.

Већ је споменуто да на казнену политику коју води држава утиче и она коју води суд, односно судска пракса, коју у највећем проценту чине лакша кривична дела, док један део криминалитета остаје изван ње, јер њени учиниоци не буду откривени или процесуирани.⁴⁵ Када је реч о тренутном стању у вези са домаћом казненом политиком, Стојановић указује на постојање несклада у овој материји између законодавца и судске праксе. Анализирајући прописане и изречене казне, може се рећи да је она у првом случају строга, док је она коју води суд блага.⁴⁶ Наиме, распони казне у појединим случајевима су широко постављени, те посебни минимум и максимум скоро достижу општи минимум и максимум, што може, између осталог, негативно да се одрази на уједначавање казнене политике.⁴⁷ Како с правом указује поменути аутор, казнена политика не сме ни да буде превише оштра, нити прешироко постављена, јер то није у интересу ни друштва ни појединца, и на штету је остваривања превенције. Треба наћи адекватну меру и постићи сразмеру између учињеног дела и прописане и изречене санкције.⁴⁸ У том циљу треба тежити умереним, а не преоштрим казнама, за које су мање шансе да буду примењене у односу на оне које су уже одређене, док је примена кривичне санкције предуслов за остварење превенције. Ипак, у појединим случајевима је оправдана и довољна и сама претња применом казне.⁴⁹

И Ђорђевић наводи да у Србији постоје две супротне тежње: једна, која тежи заоштравању казнене политике и законодавца и судова, и друга, која тежи смањеној примени казне затвора и широј примени других, алтернативних санкција. Велики је притисак јавног мњења које се залаже за оштрију казнену политику, за разлику од супротног става који је присутан у свету, а који се залаже за примену алтернативних санкција када су у питању лакша кривична дела. Овиме би се допринело смањењу затворске популације

---

⁴⁵ Стојановић, *Казнена политика у Србији: сукоб законодавца и судске праксе*, стр. 3.

⁴⁶ У теорији се напомиње и да више има основа говорити о адекватној или неадекватној казненој политици, односно „о политици благог или строгог кажњавања”. Ibid., стр. 2.

⁴⁷ Ibid., стр. 3.

⁴⁸ Стојановић, *Превентивна функција кривичног права*, стр. 3 и 21.

⁴⁹ Ibid., стр. 21.

и позитивно би могло да утиче на решавање проблема преоптерећености затворских капацитета затвора, који је присутан и у свету и код нас, а који утиче и на друге аспекте друштвеног живота.⁵⁰

Анализирајући промене домаћег кривичног законодавства, Бингулац и Драгојловић истичу да су на њега утицали друштвени развој, страно законодавство, али и наука кривичног права. Поменути аутори увидели су да се свака промена одразила и на кривичне санкције – увођене су нове, укидале се или мењале постојеће.⁵¹ Када је реч о тренутном, важећем систему кривичних санкција Републике Србије, разликују се следеће врсте кривичних санкција: казне, мере упозорења, мере безбедности и васпитне мере.⁵² Имајући у виду специфичности малолетничке делинквенције, кривично право уважава специфичности ове категорије учинилаца, па је ова материја регулисана и посебним законом, те посебним мерама које се примењују према малолетним учиниоцима кривичних дела.⁵³ Поред тога, као посебна врста санкција кривично законодавство Србије познаје и санкције за правна лица, будући да кривично право предвиђа могућност да се и правно лице појави као субјект кривичног права.⁵⁴ Због потребе за другачијим приступом у казненој политици, наше кривично законодавство познаје и алтернативне санкције и мере, о којима ће касније бити више речи. У домаћем законодавству постоје и

---

⁵⁰ Ђорђе Ђорђевић, „Преоптерећеност затворских капацитета и могућа решења овог проблема”, *Ревизија за криминологију и кривично право*, 2015, стр. 88.

⁵¹ Бингулац и Драгојловић су поделили развој кривичних санкција у некадашњој Југославији, односно данашњој Републици Србији, у неколико етапа. Прва почиње од 1944. године када је донета Уредба о војним судовима којом су успостављене кривичне санкције и обухвата период до 1951. године, када почиње друга фаза. За другу фазу значајно је доношење Кривичног законика ФНРЈ из 1951. године, којим је кодификовано домаће кривично законодавство. За следећу, трећу етапу је значајан Кривични закон СФРЈ из 1976. године, којим је кривично законодавство подељено, јер су постојали савезни закон, шест републичких и два покрајинска. Наредна фаза трајала је до доношења Кривичног законика из 2005. године, од када се може рећи да почиње пета фаза развоја. Поменути закоником је поново, али само условно речено, извршена кодификација законодавства у овој материји. Видети: Ненад Бингулац и Јоко Драгојловић, „Развој кривичних санкција у Републици Србији”, *Култура љолиса*, вол. 14, бр. 33, 2017, стр. 276.

⁵² Васпитне мере су санкције које се изричу малолетним учиниоцима кривичних дела.

⁵³ Видети више: Шкулић, *Кривично процесно право*, стр. 470–494.

⁵⁴ Видети више: Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник РС*, бр. 97/2008; Бора Чејовић и Мирко Кулић, *Кривично право*, Нови Сад: Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2014, стр. 209; Драган Јовашевић, „Условна осуда у немачком кривичном праву”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, вол. 56, бр. 75, 2017, стр. 129.

правне последице осуде и одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, које се не сматрају кривичним санкцијама, а које се примењују према учиниоцима кривичних дела због учињеног кривичног дела.⁵⁵

Имајући у виду санкције предвиђене домаћим законодавством, Шкулић закључује да је у питању „класичан и релативно модеран континентално-европски систем кривичних санкција”,⁵⁶ заступљен у већини европских земаља, што је случај и са одређивањем сврхе кажњавања, али да то није случај када је реч о њиховој примени.

У наставку рада биће учињен осврт на поједине кривичне санкције, са акцентом на казну затвора, те ће у наредном поглављу бити речи о алтернативним санкцијама, а потом у посебном поглављу биће анализирани условна осуда и условна осуда са заштитним надзором, што је и тема ове дисертације.

3.1. Казна

Казна је најзначајнија кривична санкција и кривично право је незамисливо без ње. О њеном значају за кривично право говори и чињеница да се оно понегде назива и казним правом.⁵⁷ Њеним увођењем у кривично законодавство ограничена је примена смртне казне и казне телесног кажњавања, које су до момента њеног осамостаљивања биле присутне.⁵⁸ Ово је и најтежа кривична санкција која се може изрећи учиниоцу кривичног дела, јер је степен репресивности највиши код ње. Казна штити друштвену заједницу од криминалитета тиме што суд у судском поступку, када су испуњени услови одређени законом, изриче казну учиниоцу кривичног дела, а у циљу одвраћања учиниоца, али и других, од евентуалног, односно поновног, вршења кривичних дела. Казном се учиниоцу ограничава или одузима

⁵⁵ Јовашевић, *Улога казни у сузбијању криминалиитета*, стр. 117.

⁵⁶ Милан Шкулић, „Алтернативне кривичне санкције”, у *Казнена политика као инструмент државне политике на криминалиитету*, Бања Лука 11–12. април 2014, 245–275, 270–271.

⁵⁷ Јовашевић, *Улога казни у сузбијању криминалиитета*, стр. 118.

⁵⁸ Стевановић, *Ефекти казне затвора у превенцији криминала*, стр. 204.

одређено право или слобода који му припадају, попут слободе кретања, имовине, а када је у питању смртна казна, и живота.⁵⁹ Иако је репресивна, казна није сама себи циљ и она у себи садржи и одређен социјално-етички прекор друштва према учиниоцу кривичног дела.⁶⁰

Посматрајући овако одређен појам казне,⁶¹ уочава се да постоје одређена обележја која се могу сматрати општим. Чејовић и Кулић наводе следеће карактеристике казне као кривичне санкције:⁶²

- она је зло које се примењује према оном лицу код којег постоји кривична одговорност за учињено кривично дело, због учињеног кривичног дела, у виду повреде, одузимања или ограничавања његових права или слобода;
- одређена је законом и примењује се када су испуњени услови које закон прописује;
- може да је изрекне само и искључиво суд, након спроведеног кривичног поступка;
- њена сврха је заштита друштва од криминалитета, која се остварује спречавањем учиниоца да врши кривична дела у будућности и истовремено треба да одврати и друга лица од евентуалног чињења кривичних дела.

Поред ових општих карактеристика казне, важне су и следеће:⁶³

- казна је лична и треба да погађа само лице које је одговорно за учињено кривично дело;
- њоме не сме да се наноси патња или бол учиниоцу у психичком или физичком смислу, већ треба да буде и хумана;

---

⁵⁹ Чејовић и Кулић, *Кривично право*, стр. 292.

⁶⁰ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 258.

⁶¹ У нашем праву прихваћен је материјално-формални појам, који отклања недостатке који постоје када је реч о појму казне у формалном или материјалном смислу.

⁶² Чејовић и Кулић, *Кривично право*, стр. 292–293.

⁶³ *Ibid.*, стр. 293.

- треба да развије одређене моралне вредности код осуђеног лица, али и да утиче на учвршћивање ових вредности и код других лица;
- у складу са принципом сразмерности, она треба да буде у сразмери са кривичним делом за које се изриче, те друштвеној опасности овог дела;
- њена дељивост треба да омогући да она буде прилагођена конкретном учиниоцу и кривичном делу, поштујући законом постављене границе у смислу општих казних распона;
- треба да је опозива и заменљива.

У теорији се истиче да је оправдање казне управо њена функција у друштву, а која се своди на сузбијање криминалитета (утилитаристичке теорије), односно оправдање за казну је у ретрибуцији која је у вези са идејом праведности и идејом сразмерности.⁶⁴ Поред питања оправданости казни, важна је и њихова сврха. Основни циљ примене казне на учиниоца кривичног дела је заштита друштва од криминалитета, која се остварује инкриминацијом одређених понашања, прописивањем кривичних санкција за учиниоце кривичног дела, те применом кривичних санкција када су за то испуњени законом прописани услови. Поред тога, ради остварења општег циља кривичног права, кажњавањем се остварује и ресоцијализација учиниоца кривичног дела, која се огледа у томе да се тежи отклањању, односно промени, оних навика учиниоца које су утицале и навеле га на криминално понашање, те се тежи остварењу утицаја на његову личност и усвајање вредности које би га навеле да се понаша у складу са правилима друштвене заједнице. Кажњавањем се превентивно делује како на конкретног учиниоца тако и на друга лица.⁶⁵

Поред бројних теорија које се баве питањем сврхе кажњавања, најзначајније су апсолутна теорија, релативна теорија и мешовита теорија.

⁶⁴ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 259.

⁶⁵ Стевановић, *Ефекти казне зајвора у превенцији криминала*, 205–206.

Присталице апсолутне теорије сматрале су да је сврха казне ретрибуција, односно одмазда за учињено зло, те је самим тим она сама себи циљ. Овакво схватање, које полази од тога да је сврха казне враћање зла за учињено зло, данас је неприхватљиво, јер кажњавање треба да буде усмерено и на остварење других циљева, а не само одмазде, јер казна није и не треба да буде сама себи циљ.⁶⁶

Релативна теорија полази од става да је сврха кажњавања превенција, како генерална тако и специјална. Сврха казне је да утиче на потенцијалне учиниоце да не врше кривична дела у будућности. Она се постиже на два начина: застрашивањем могућих учинилаца и подржавањем и јачањем друштвених и моралних норми које представљају препреку вршењу кривичних дела. Први начин представља негативну, а други позитивну генералну превенцију. Поред генералне превенције, постоји и специјална превенција која је усмерена на оне који су већ учинили кривично дело, а постиже се застрашивањем, елиминацијом и неутрализацијом или ресоцијализацијом учиниоца.⁶⁷

Мешовита или еkleктичка теорија сматра да је сврха и ретрибуција и превенција.⁶⁸ Критика оваквог становишта је немогућност остваривања истовремене равнотеже између сврхе примене праведне одмазде и постизања превенције.⁶⁹

Говорећи о функцији кривичног права, Стојановић указује да и поред разликовања појмова превенције и репресије, постоји одређена повезаност између ова два појама.⁷⁰ Обе функције у крајњем случају служе истом циљу, а то је заштита друштва од криминалитета, односно спречавање понашања која се огледају у вршењу кривичних дела. Мада се често истиче различита временска усмереност остварења ових функција, репресија, иако окренута

---

⁶⁶ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 259.

⁶⁷ Стојановић, Шкулић и Делибашић, *Основи кривичној и кривичној процесној права*, стр. 90.

⁶⁸ Чејовић и Кулић, *Кривично право*, стр. 301.

⁶⁹ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 259–261.

⁷⁰ Између осталог, поменути аутор истиче и етимологију ових појмова, напомињући да је спречавање синоним за превенцију, а сузбијање за репресију. Стојановић, *Превентивна функција кривичној права*, стр. 4.

прошлости, тежи да делује и у будућности, одвраћајући евентуалне учиниоце од извршења кривичних дела. У том смислу, репресија не подразумева само примену казне, нити је она сама себи циљ, већ она, у ширем смислу, обухвата и претњу казном, те тиме служи и превенцији.⁷¹ „Кажњава се не само зато што је учињено кривично дело, већ и зато да се не би вршила кривична дела...кажњава се не само зато да се не би вршила кривична дела, већ и зато што је учињено кривично дело.”⁷²

У домаћем кривичном праву прихваћена је релативна теорија, која је и најзаступљенија теорија у науци кривичног права. Тако, Кривични законик чланом 42 изричито одређује сврху кажњавања наводећи да је то спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да их не чини убудуће, али и утицање на друге да не чине кривична дела. Поред тога, Законик одређује и да је изражавање друштвене осуде за кривично дело јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона, те остваривање праведности и сразмерности између учињеног кривичног дела и тежине кривичне санкције сврха коју казна треба да испуни.⁷³ Прихваћена је превенција, а ретрибуција се управо огледа кроз принцип праведности и сразмерности.⁷⁴

Примена казне мора да буде легитимна, односно она треба да се примени само онда када је то нужно, јер уколико њена сврха може да се постигне применом друге, мање репресивне кривичне санкције, онда се кажњавање претвара у одмазду према учиниоцу кривичног дела и губи легитимитет.⁷⁵

У складу са начелом законитости, као и друге кривичне санкције, казна за дело мора да буде прописана законом пре него што је кривично дело учињено. Казну изриче суд у законом уређеном поступку, одмеравајући казну у законом прописаним границама за одређено кривично дело. Може да буде

---

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

⁷³ Кривични законик Републике Србије, чл. 42. Видети о сврси кажњавања и сврси осталих кривичних санкција у Нада Ђуричић и Мирела Тахировић, „Сврха кривичних санкција у праву Републике Србије”, *Право – теорија и пракса*, 2020, вол. 37, бр. 1–20.

⁷⁴ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 261.

⁷⁵ Јовашевић, *Улога казни у сузбијању криминалијетета*, стр. 120.

изречена само учиниоцу због скривљеног учињеног или покушаног кривичног дела, не и превентивно за евентуално вршење кривичних дела у будућности, нити се може изрећи лицу које је учинило противправно дело које није скривљено.⁷⁶

Приликом одмеравања казне суд узима у обзир околности од којих зависи висина изречене казне, а које су у вези са учиниоцем кривичног дела и могу да буду олакшавајуће или отежавајуће, а не представљају обележје кривичног дела.⁷⁷ Околности које суд узима у обзир су степен кривице, побуде из којих је учињено кривично дело, околности под којима је оно учињено, ранији живот учиниоца, његове личне прилике, држање након учињеног кривичног дела, однос према жртви кривичног дела и друге околности које могу да утичу на то да казна буде ближа прописаном минимуму, односно максимуму распона казне. Суд ће узети у обзир и имовно стање учиниоца приликом одмеравања новчане казне, док ће као посебну, отежавајућу околност ценити ако је дело извршено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етичке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, уколико она не представља обележје кривичног дела.⁷⁸ Поред наведеног, Законик посебно истиче поврат као околност коју ће суд ценити као отежавајућу, уколико од раније осуде или издржане казне није протекло више од пет година.⁷⁹

Стојановић указује на постојање скептичког и оптимистичког приступа, као два приступа који супротно одговарају на питање да ли постоје потреба и могућност одређивања јасних правила и критеријума на основу којих суд треба да поступа приликом одмеравања казне. Први приступ заузима став да, у складу са идејом о индивидуализацији казне и важности узимања у обзир личности и одређених ванправних критеријума приликом

---

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Околност која чини обележје кривичног дела суд не може да узме у обзир приликом одмеравања казне, осим у случају да та околност прелази меру потребну за постојање кривичног дела или одређеног облика кривичног дела, или ако је од више околности довољна само једна за постојање лакшег или тежег облика кривичног дела. Кривични законик Републике Србије, чл. 54 ст. 3.

⁷⁸ Кривични законик Републике Србије, чл. 54а.

⁷⁹ Кривични законик Републике Србије, чл. 55.

њеног одмеравања, суд треба да има слободу како би изабрао погодну казну и како би је правилно одмерио. Супротно од овог става, оптимистички приступ почива на идеји да се приликом одмеравања казне користе прецизна правила. Одговор на ово питање није једноставан, нити може да се прихвати искључиво први или други став. Као прихватљиво намеће се решење које поштује слободу суда приликом одмеравања казне, али ова слобода не може да буде апсолутна, већ треба да буде у одређеној мери ограничена у складу са начелом законитости, како би се спречила самовоља и очувала једнакост.⁸⁰

3.2. Врсте казни

Савремено кривично законодавство разликује више врста казни, које је могуће поделити према различитим критеријумима.⁸¹ Постојање њиховог већег броја произлази из сврхе кажњавања, која је усмерена на сузбијање криминалитета. Како би се остварио овај циљ, као што је већ речено, неопходно је на прави начин одмерити казну, односно потребно је извршити индивидуализацију казне и прилагодити је учиниоцу кривичног дела како би она била делотворна и како би се остварила ресоцијализација лица.⁸² То је у интересу појединца, али и друштва у целини.

У домаћем законодавству разликују се следеће казне: казна затвора, новчана казна, казна рада у јавном интересу, одузимање возачке дозволе, а изменама и допунама Законика из 2019. године уведен је доживотни затвор као посебна врста казне.⁸³ Домаће кривично право одређује да су доживотни затвор и затвор казне које се могу изрећи учиниоцу кривичног дела само као главне казне, док се новчана казна, казна рада у јавном интересу и одузимање

---

⁸⁰ Стојановић, *Казнена политика у Србији: сукоб законодаваца и судске праксе*, стр. 9.

⁸¹ Видети: Јовашевић, *Улога казни у сузбијању криминалитета*, стр. 121–122.

⁸² *Ibid.*, стр. 121.

⁸³ Домаће кривично законодавство претрпело је различите промене, што се одразило и на систем кривичних санкција. Наше право је познавало већи број казни, поједине су укинуте, нпр. смртна казна је укинута 2002. године, а уведене су друге санкције. Видети: Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 261–263; Бингулац и Драгојловић, *Развој кривичних санкција у Републици Србији*, стр. 275–289.

возачке дозволе могу изрећи и као главне и као споредне казне. У даљем тексту биће укратко речи о овим санкцијама.

3.2.1. Доживотни затвор

Изменама и допунама Кривичног законика из 2019. године уведена је казна доживотног затвора,⁸⁴ мада су предлози за њено увођење постојали и раније.⁸⁵ У питању је самостална кривична санкција.⁸⁶

Увођење ове санкције изазвало је у јавности полемику, јер се истичу разлози против њеног увођења, док јавност пак оправдава њено увођење.⁸⁷ Они који се противе увођењу ове санкције у домаће законодавство позивају се на хуманост, сматрајући да се њеном применом иде корак уназад у вези са овим питањем. Међутим, Стојановић и Коларић посматрајући проблем из другог угла указују да понекад казна затвора у трајању од тридесет до четрдесет година може да буде и нехуманија од ове санкције, а да „сувише хуманости за учиниоца понекад значи нехуман однос према жртви кривичног дела.”⁸⁸ Разлози за увођење ове санкције су пре свега криминално-политички, те су они који су се залагали за њено увођење у наш казнени систем истицали да ову санкцију познаје већина иностраних законодавстава, и да је њена примена оправдана када су у питању најтежа кривична дела или најтежи облици кривичних дела, али да треба да се примени само изузетно, уз искључење ове могућности у одређеним случајевима.⁸⁹

---

⁸⁴ Кривични законик, чл. 4.

⁸⁵ Нацрт Закона о изменама и допунама Кривичног законика из 2014. Видети више: Зоран Стојановић и Драгана Коларић, „У сусрет Закону о изменама и допунама Кривичног законика Србије”, у *Сувроиспављање савременим облицима криминалиитета – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење*, уред. Драгана Коларић, том I, Тара 26–29. мај 2015, Београд: Криминалистичко-полицијска академија, стр. 1–18.

⁸⁶ Иако је у питању посебна казна, казна доживотног затвора може условно да се посматра као казна затвора у дугом, доживотном трајању.

⁸⁷ Стојановић и Коларић, *У сусрет Закону о изменама и допунама Кривичног законика Србије*, стр. 7.

⁸⁸ Ibid., стр. 6.

⁸⁹ Ibid.

Ова санкција усмерена је на ограничење слободе кретања. Њеном применом слобода кретања се ограничава доживотно осуђеном лицу.⁹⁰ Уведена је за одређена, најтежа кривична дела и најтеже облике кривичних дела. До њеног увођења, за ова дела била је прописана казна затвора од 30 до 40 година, и ова казна је изменама Кривичног законика из 2019. године замењена казном доживотног затвора. Ова санкција може се изрећи само лицу које је навршило двадесет једну годину живота у време извршења кривичног дела. Уколико закон предвиђа да се казна може ублажити или ако постоји неки од основа за ослобађање од казне, ова санкција се не може изрећи.⁹¹

3.2.2. Казна затвора

Казна затвора је најважнија кривична санкција и савремено кривично право је без ње незамисливо. Ово није због њене честе примене, јер се истиче да се она примењује мање него друге санкције, већ због очекивања да ће деловати превентивно, како генерално тако и специјално, те због тога што поједине санкције, попут условне осуде, не би могле да постоје без ње. Управо је казна затвора санкција на којој се темељи читав систем кривичних санкција и без које су друге санкције незамисливе и непримењиве, као и само савремено кривично право.⁹² Разлози за то су у позитивним ефектима која она производи, а који су, посебно када је реч о тешким кривичним делима, значајнији од негативних.⁹³ Мада је у кривичном праву било познато лишавање слободе од раније, ова казна је шире прихваћена у законодавствима и судској пракси тек почетком 20. века. Разлози за то су бројни, јер је за њено прихватање било потребно остварити услове за њено изрицање и примену – постојала је потреба за стварање и постојање јаким државних органа, за

⁹⁰ Иван Локсић, *Кривично право – ошшии гео*, Нови Сад: Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2019, стр. 329.

⁹¹ Кривични законик Републике Србије, чл. 44а.

⁹² Стојановић, *Кривично право, ошшии гео*, стр. 264.

⁹³ Стевановић, *Ефекти казне затвора у привредници криминала*, стр. 210.

остварену материјалну основу друштва, те за признато право на личну слободу као основну вредност свих чланова друштва.⁹⁴

Јовашевић одређује казну затвора као „лишење слободе кретања учиниоца кривичног дела на одређено време дефинисано судском одлуком.”⁹⁵ У домаћем кривичном законодавству ова санкција регулисана је чланом 45 Кривичног законика. Приликом прописивања казне затвора законодавац је морао да води рачуна о казним распонима, јер преуско или прешироко одређивање казних распона негативно утиче на правилно одмеравање казне.

Казна затвора може да се изрекне у трајању од тридесет дана, а најдуже у трајању до двадесет година. Изриче се на пуне године и месеце, осим у случају када је изречена казна затвора у трајању до шест месеци и тада може да се изриче и на дане.⁹⁶ До измена и допуна Законика из 2019. године постојала је могућност изрицања казне затвора у трајању од 30 до 40 година. Овакво трајање казне затвора било је изузетак од правила да је општи максимум казне затвора 20 година, односно од правила да се казна затвора може изрећи у трајању до 20 година.⁹⁷ Разлог за то је чињеница да је овакво трајање казне уведено као замена за смртну казну. Изрицање казне у трајању од 30 до 40 година било је предвиђено само за најтежа кривична дела⁹⁸ и она се није могла изрећи лицима која у време извршења кривичног дела нису имала навршену двадесет и једну годину живота. Казна се одмеравала и изрицала само на пуне године. Изменама и допунама Кривичног законика из 2019. године уведена је казна доживотног затвора, као замена за казну затвора у дужем трајању од општег максимума, те је казна затвора у трајању од 30 до 40 година престала да постоји у домаћем позитивном законодавству.⁹⁹

---

⁹⁴ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 264

⁹⁵ Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 32.

⁹⁶ Кривични законик Републике Србије, чл. 45 ст. 1 и 2.

⁹⁷ Трајање казне затвора од 30 до 40 година може да се посматра као изузетак од правила да је највећа мера казне двадесет година, изузев у случају заузимања става да није у питању изузетак, већ посебна врста казне затвора. Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 267.

⁹⁸ Казна затвора у овом трајању могла је да се изрекне нпр. за тешко убиство, за поједине облике кривичног дела силовања, обљубе над дететом, кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије итд.

Законом о извршењу кривичних санкција¹⁰⁰ одређена је сврха извршења казне затвора, која се огледа у томе да осуђено лице усвоји вредности које су друштвено прихватљиве, а које би га одвратиле од будућег вршења кривичних дела и ради лакшег укључивања у друштво након извршења санкције.¹⁰¹

Казна затвора извршава се у просторијама завода за извршење казне затвора.¹⁰² Међутим, наш законик познаје и могућност одређивања тзв. кућног затвора.¹⁰³ Овај модалитет казне затвора уведен је како би се превазишли проблеми који су последица краткотрајне казне затвора, те због постојања проблема преоптерећености капацитета завода у којима се ова санкција извршава.¹⁰⁴ Дакле, није у питању самостална кривична санкција, већ одређен начин извршења казне затвора, који се посматра у литератури као алтернатива затварању. Наиме, суд може да одреди да ће осуђени издржавати изречену казну затвора у просторијама у којима станује. Осуђено лице не сме да напусти стан, осим у случајевима које закон прописује. Уколико прекрши ово правило и самовољно напусти просторије у којима станује у одређеном трајању, суд може да одреди да осуђени остатак казне издржи у заводу за извршење казне затвора. Овај вид извршења казне представља могућност када је лицу изречена казна затвора до годину дана, а суд о томе одлучује имајући у виду личност учиниоца, његов ранији живот, држање након учињеног

---

⁹⁹ У пракси је изрицање ове санкције и даље могуће ако имамо у виду да је ова законска измена новијег датума и да су у току поступци који су отпочели пре ступања на снагу ове измене. Треба имати у виду и правило о временском важењу кривичног законодавства које подразумева примену оног закона који је важио у време извршења кривичног дела, док уколико је након извршења кривичног дела закон једном или више пута измењен, онда ће се применити онај закон који је најблажи за учиниоца кривичног дела.

¹⁰⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 35/2019.

¹⁰¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 43.

¹⁰² Кривични законик, чл. 45 ст. 3; Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 13–16.

¹⁰³ Уведен је Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. године (Закон о изменама и допунама Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 72/2009). Ђорђевић наводи да је и у упоредном праву познат овај модалитет казне затвора, а разлике се огледају у степену ограничења лица којем је одређен. Ђорђевић, *Преоптерећеност зашворских кайацијейџа и мојућа решења овој проблемџа*, стр. 82; Ђорђе Ђорђевић, „Казна кућног затвора као алтернативна кривична санкција”, у *Сујројсџављање савременим облицима криминалиџейџа – анализа сџања, евројски сџандарди и мере за унајређење*, уред. Драгана Коларић, Том I, Тара 26–29. мај 2015, Београд: Криминалистичко-полицијска академија, стр. 101.

¹⁰⁴ Ђорђевић, *Преоптерећеност зашворских кайацијейџа и мојућа решења овој проблемџа*, стр. 83–84.

кривичног дела, степен кривице и друге околности које указују да би се на овај начин могла постићи сврха кажњавања, док је ова могућност искључена у случају када је у питању лице које живи са оштећеним у истом породичном домаћинству, а осуђено је за кривично дело против брака и породице.¹⁰⁵

Преиспитујући оправданост увођења кућног затвора у домаће законодавство, Ђорђевић је указао на одређене слабости ове санкције. Истиче се да је главна препрека његове шире примене недостатак техничке природе. Поред тога, аутор истиче да се кућним затвором доводи у питање колико је његова примена праведна, јер ова санкција не погађа једнако сва лица, а овај јаз је нарочито уочљив када се посматрају осуђеници чије имовинско стање није исто. Као највећи недостатак истиче схватање да се применом ове санкције не постиже (у целини или делимично) генерална превенција, нити у довољној мери специјална превенција, и да се осуђено лице не спречава да се врати вршењу кривичних дела у будућности. И поред тога, сматра да је корисно њено увођење у наш казнени систем, имајући у виду предности њене примене.¹⁰⁶ Наводи да је након отклањања првобитних препрека у виду техничких проблема у вези са набавком опреме и обучавањем особља, овај вид извршења казне затвора нашао своје место у примени. Поменути аутор истиче да је у односу на 2011. годину, већ наредне године дошло до веће примене ове мере (са 70 случајева у 2011. години уз електронски надзор на 528 у 2012. години и са 18 без надзора у 2011. години на 82 у наредној).¹⁰⁷ Иако су учињени одређени кораци у отклањању пре свега нормативних а потом и техничких препрека за адекватну примену ове алтернативне санкције, одређени проблеми у њеној примени и даље постоје и они су пре свега техничке природе, те је потребно наставити рад на отклањању ових препрека.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Кривични законик, чл. 45

¹⁰⁶ Ђорђевић, *Казна кућног затвора као алтернативна кривична санкција*, стр. 109.

¹⁰⁷ Ђорђевић, *Преоптерећеност затворских капацитета и могућа решења овог проблема*, стр. 83–84.

¹⁰⁸ Проблеми који отежавају примену ове санкције у мањим градовима и местима Србије се односе, између осталог, на чињеницу да суд приликом изрицања ове санкције не проверава техничке могућности њене примене, попут постојања струје, телефона, стана или куће, а повереницима отежавајућу чињеницу у обављању послова представља и недовољан број возила која су им потребна за обављање теренских послова и горива за њихово коришћење.

У вези са извршењем казне затвора треба напоменути да закон омогућава у одређеним случајевима примену института условног отпуста.¹⁰⁹ Уколико постоје услови за примену овог института,¹¹⁰ суд може осуђеног условно отпустити са издржавања казне, а уколико отпуст не буде опозван, сматраће се да је осуђени издржао казну. Поред тога, суд у одлуци може да одреди осуђеном испуњење неке од законом предвиђених обавеза, које иначе чине садржину заштитног надзора код условне осуде са заштитним надзором, а може и да му одреди испуњење обавезе која је одређена другим кривичноправним одредбама.

3.2.3. Новчана казна

Новчана казна је једна од најстаријих кривичних санкција. Она је санкција имовинског карактера и подразумева плаћање одређеног новчаног износа у корист државе, а због учињеног кривичног дела.¹¹¹

У домаћем законодавству ова санкција је регулисана чл. 48–51 Кривичног законика. Може да се изрекне као главна и као споредна, док, када су у питању кривична дела која су учињена из користољубља, она може да се изрекне и онда када није законом прописана, односно и онда када је законом

Марина Брашован-Делић, „Проблеми код извршења казне затвора у кућним условима”, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, вол. 93, бр. 1, 2021, стр. 190–232.

¹⁰⁹ Условни отпуст регулисан је чл. 46–47 Кривичног законика. Ова могућност је искључена када је лице осуђено за одређена кривична дела као што су тешко убиство детета или бремените жене, силовање (чл. 178 ст. 4), обљуба над немоћни лицем из чл. 179 ст. 3, обљуба над дететом из чл. 180 ст. 3 и злоупотреба положаја из чл. 181 ст. 5 Кривичног законика.

¹¹⁰ Да би могао да се примени овај институт, потребно је да је осуђени издржавао две трећине казне затвора, те да се у току издржавања ове санкције толико поправио да се може са основом очекивати да ће наставити и на слободи да се добро влада и да неће учинити ново кривично дело (до истека времена на које је казна изречена). Суд доноси одлуку о условном отпуштању осуђеног имајући у виду његово владање током издржавања казне, извршавање радних обавеза, с обзиром на његову радну способност, те друге околности битне за доношење ове одлуке. Суд неће условно отпустити осуђеног који је у току издржавања казне био два пута кажњаван за теже дисциплинске преступе и којем су одузете погодности које су му додељене.

¹¹¹ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 270.

прописана могућност њеног изрицања, а суд је не изрекне, већ изрекне само као главну казну затвора.¹¹²

Постоје два начина одмеравања ове санкције, те се она јавља у два облика – у дневним износима или у одређеном износу.¹¹³ Идеја увођења система у дневним износима била је шира примена ове санкције, с обзиром на предности оваквог одмеравања казне, међутим, то није био случај. Проблем приликом утврђивања висине прихода одражавао се на одмеравање новчане казне у дневним износима, те је уместо да дође до чешће примене ове санкције, дошло до њеног опадања. Новчана казна, посебно она која се изриче у дневним износима, изриче се мало, имајући у виду укупан број изречених санкција.¹¹⁴ У периоду од 2011. до 2021. године, новчана казна чини између 8 и 10% изречених санкција, а изрицање ове санкције показује тенденцију опадања, са изузетком последње године (2021), када је изречено више новчаних казни него у претходном периоду.¹¹⁵

Лице које је осуђено на новчану казну мора да је плати у року који је одређен у пресуди, а који не може да буде краћи од петнаест дана, ни дужи од три месеца. Изузетак у погледу рока плаћања је могућност плаћања казне у

---

¹¹² Кривични законик Републике Србије, чл. 48 ст. 2.

¹¹³ Кривични законик Републике Србије, чл. 49 и 50. Одмеравање новчане казне у дневним износима уведено је 2005. године.

¹¹⁴ Коларић истиче да су Комисији која ради на изменама и допунама Кривичног законика упућене примедбе на тренутно решење, наглашавајући да је поступак утврђивања висине прихода и расхода компликован и да дуго траје, а да добијени подаци од лица која имају податке о примањима, попут банака, финансијских установа, државних органа и других правних лица, често не одсликавају право стање и да подаци често нису ни ажурни. Поред тога, ова ауторка истиче да се чини да не постоји ни потребна спремност суда за ширу примену овако одмерене новчане казне. Драгана Коларић, „Условна осуда са заштитним надзором и друге алтернативне кривичне санкције у Кривичном законик у Србије”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 86–88.

¹¹⁵ Нпр. у 2011. години изречено је 3.665 новчаних казни, а њихово изрицање је у наредном периоду опадало, те је 2016. и 2019. године било најмање изречених новчаних казни у посматраном периоду (2.581), док су у 2021. години изречене 3.432 новчане казне. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2020, Пријаве, оптужења и осуде, Билтен, Републички завод за статистику, 2021, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215677.pdf> (08. 09. 2022); Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2021, Саопштење број 189, год. LXXII, 14. 07. 2022, Статистика правосуђа, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221189.pdf> (08. 09. 2022).

ратама, коју може да дозволи суд у оправданим случајевима и тада овај рок може да буде дужи, али не дужи од годину дана. Уколико осуђени не изврши своју обавезу у одређеном року, ова санкција се замењује казном затвора, која може да буде у трајању до шест месеци уколико је изречена казна у износу до 700.000 динара, односно може да буде у трајању до годину дана, ако је изречена у већем износу. Тада се одређује један дан казне затвора за сваких започетих хиљаду динара. Поред тога, уколико осуђено лице не плати новчану казну у одређеном року, суд има и могућност да је замени казном рада у јавном интересу. Одређује се осам часова рада у јавном интересу за сваких започетих хиљаду динара, а трајање ове санкције је ограничено и не може да буде дуже од 360 часова. Уколико осуђено лице не изврши своју обавезу у целости и плати само део изречене казне, за неплаћени остатак казне суд ће одредити да се она сразмерно замени казном затвора. Извршење казне затвора ће се обуставити уколико лице плати остатак новчане казне.

Изрицање новчане казне погодно је код тзв. лакших кривичних дела. Предности примене ове санкције су у томе што лице остаје на слободи, те тиме избегава све негативне ефекте краткотрајне казне затвора, а суд приликом изрицања ове санкције мора да има у виду његово имовинско стање. Нижи животни стандард и инфлација представљају недостатке, односно ограничење за већу примену ове санкције, поред проблема који се појављују приликом изрицања новчане казне у дневним износима. Иако казна треба да буде лична и да њене последице осети само лице којем је изречена, њене ефекте осећају и друга лица, посебно породица осуђеног, али је закон ограничио њено дејство на друга лица у смислу да се ова санкција неће извршити у случају смрти осуђеног лица, те да у том смислу неће бити преноса кривичне одговорности на породицу осуђеног.¹¹⁶

Ђорђевић наводи да је ова санкција чинила чак 40–45% од укупног броја изречених санкција у периоду од 1987. до 1991. године, али да је под утицајем најпре инфлације, а потом и других околности, дошло до опадања броја изречених новчаних казни у наредном периоду и тај пад је присутан до

---

¹¹⁶ Гргур, *Ефикасности крајњих казни затвора*, стр. 73.

данас. Од 90-их година прошлог века број изречених новчаних казни није достигао већи проценат у односу на укупан број изречених санкција.¹¹⁷ Статистички подаци указују да ова санкција чини између 8 и 10% укупно изречених санкција у последњих неколико година.¹¹⁸

3.2.4. Казна рада у јавном интересу

Ова санкција уведена је Кривичним закоником Србије из 2005. године,¹¹⁹ а увођење је предлагано још 90-их година прошлог века.¹²⁰ Разлози за увођење казне рада у јавном интересу су њене предности у односу на дотадашње санкције које је домаће кривично законодавство познавало, а које се у борби против криминалитета нису показале потпуно ефикасним када су у питању одређена кривична дела. Поред тога, позитивно искуство других земаља које ову санкцију примењују од раније, допринело је њеном увођењу у домаћи систем кривичних санкција.

Представљајући алтернативу казни која обухвата лишење слободе, она превазилази неке негативне последице које производи затварање, како по осуђено лице тако и по друштво. Лице којем је изречена ова санкција не трпи последице које носи са собом затварање, попут разних депривација, стигматизације, лошег утицаја који може да има затворска средина, а и породица осуђеног је поштеђена појединих ефеката које може да произведе казна затвора. Поред тога што лице не мора да напусти свој дом, оно може да настави да обавља свој посао, односно није нужно да остане без запослења, што јесте важна чињеница. Поред тога, извршавање ове санкције може да има

¹¹⁷ Ђорђевић, *Преопштењеност затворских капацитетова и могућа решења овог проблема*, стр. 85.

¹¹⁸ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2021, Саопштење број 189, год. LXXII, 14. 07. 2022, Статистика правосуђа, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221189.pdf> (08. 09. 2022).

¹¹⁹ Коларић, *Условна осуда са заштитним надзором и друге алтернативне кривичне санкције у Кривичном закоником Србије*, стр. 78.

¹²⁰ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 274.

и позитивних ефеката на осуђено лице, те може имати и едуктиван карактер. Истиче се да обављање рада у јавном интересу може да буде својеврсна компензација друштву за учињено кривично дело. Уз то, трошкови извршења су мањи од казне која обухвата лишавање слободе.¹²¹

Разлози против увођења ове санкције су у вези са њеним извршењем, а односе се на недовољан број хуманитарних и волонтерских организација у којима би се рад обављао, као и оних који би контролисали извршење санкције. Поред тога, критикује се и могућност да лице осуђено долази у контакт са рањивим категоријама становништва, које могу да постану евентуалне жртве кривичног дела, попут болесних и старих лица. Ипак, имајући у виду могућност превазилажења уочених недостатака, али и предности примене ове санкције, разлога за увођење било је више, те она данас чини део система кривичних санкција у домаћем законодавству.¹²²

Као што је речено, рад у јавном интересу је алтернативна санкција, односно уведен је као алтернатива казни лишења слободе. У питању је добровољан, друштвено користан рад који се обавља у одређеном трајању, односно одређен број сати у одређеном временском периоду, а који одређује суд у сваком конкретном случају.¹²³ Законик одређује да је то рад који је друштвено користан, којим се не вређа људско достојанство и који се не обавља ради стицања добити, а за чије изрицање је потребан пристанак учиниоца. Ова санкција се може изрећи за она кривична дела за која је прописан затвор до три године или новчана казна.¹²⁴ У питању није било који рад, већ рад који је у јавном интересу, који је користан за целокупно друштво, који има хуманитарни карактер, који не вређа људско достојанство, а циљ обављања овог рада није остваривање добити. У складу са међународним конвенцијама којима се забрањује принудни рад као кривична санкција, али и принудни рад уопште, потребан је пристанак лица према коме се ова санкција

---

¹²¹ Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 275; Видоје Митрић, „Специфичности алтернативних санкција у кривичном праву Србије”, *Право – теорија и пракса*, вол. 32, бр. 1–3, 2015, стр. 68–69.

¹²² Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 275.

¹²³ *Ibid.*, стр. 265.

¹²⁴ Кривични законик Републике Србије, чл. 52.

изриче. Циљ давања пристанка је отклањање сумње да је у питању принудни рад.¹²⁵ Поред тога, разлог за потребу пристанка лица је и чињеница да остварење ове санкције зависи у великој мери од воље и спремности лица коме је она изречена да испуни обавезе које су му одређене.¹²⁶ Међутим, у вези са давањем пристанка постојала је дилема када, у ком моменту је потребно дати пристанак и да ли је у питању пристанак на казну или на рад који је њен део. Као погодан моменат тражења пристанка од окривљеног наводи се моменат након завршне речи окривљеног, када му се предочава могућност изрицања ове санкције, а пре краја самог претреса.¹²⁷

У складу са наведеним, суд приликом изрицања ове санкције има у виду сврху кажњавања, врсту учињеног дела, личност учиниоца и његову спремност да обавља рад у јавном интересу.

Ова мера може да се одреди према запосленим лицима, која извршавају обавезе изречене санкције у току радног времена, а може да се одреди и према лицима која нису у радном односу и она овај рад обављају у било које време.¹²⁸

Трајање ове санкције је ограничено. Дужина трајања изречене казне рада у јавном интересу може да се умањи уколико лице којем је она изречена испуњава све своје обавезе везане за рад у јавном интересу. О томе одлучује суд, а дужина се може смањити за четвртину. Уколико лице којем је изречена ова санкција не обави све часове изречене казне или њихов део, рад у јавном интересу може да се замени казном затвора, тако што се за сваких започетих осам часова рада одређује дан затвора.¹²⁹

Успех у реализацији ове санкције много зависи од лица којем је изречена, односно од његове воље и спремности да испуни наложене обавезе. Ипак, да би била ефикасна у остваривању заштитне функције кривичног

---

¹²⁵ Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 246.

¹²⁶ Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике)*, стр. 19.

¹²⁷ Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 246.

¹²⁸ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 265.

¹²⁹ Кривични законик Републике Србије, чл. 52 ст. 5 и 6.

права, неопходно је да је суд чешће изриче. Спремност суда да у већој мери изриче ову санкцију зависи и од услова за њену примену, које треба поправити, односно потребно је створити услове за њену бољу и ширу примену. Недостатак који треба отклонити је и постојање већег броја организација које би омогућиле и прихватиле обављање оваквог рада, али је неопходно и остварити успешно надзор над спровођењем ове санкције.

У односу на укупан број изречених санкција, број изречених казни рада у јавном интересу и даље је мали у односу на број других кривичних санкција, попут условне осуде или казне затвора. Имајући у виду све предности ове санкције, аутор ове дисертације је мишљења да треба створити боље услове за њену чешћу и успешнију примену.

3.2.5. Одузимање возачке дозволе

Ова санкција уведена је Кривичним закоником Србије из 2005. године.¹³⁰ Одузимање возачке дозволе је казна која се изриче учиниоцу који је користио моторно возило за припремање или извршење кривичног дела и може да буде изречена као главна казна или као споредна. Као главна, изриче се за кривична дела за која је прописана казна затвора до две године или новчана казна, док се као споредна казна може изрећи уз казну затвора или новчану казну. Ова санкција не може да се изрекне заједно са мером безбедности забране управљања моторним возилом.

Санкција подразумева одузимање возачке дозволе осуђеном лицу за одређено време у току којег лице не сме да управља моторним возилом. Овим се делимично ограничава слобода кретања осуђеном лицу. Уколико лице прекрши казну и за време њеног трајања управља моторним возилом, суд ће је заменити казном затвора, одређујући за годину дана одузимања возачке дозволе месец дана затвора. Ова санкција може да траје од годину дана до три

---

¹³⁰ Коларић, *Условна осуда са заштитним надзором и друге алтернативне кривичне санкције у Кривичном законик у Србије*, стр. 78.

године, рачунајући од дана правноснажности одлуке суда, а у време трајања ове казне се не урачунава оно време које је учинилац провео у затвору.¹³¹ Поред ретрибутивног карактера, изрицање ове санкције може да делује превентивно, како на учиниоца тако и на остала лица.

Ова санкција се не изриче у већем обиму, те је тако у периоду од 2011. до 2021. године највише пута (18) изречена у 2014. години, док у 2018. није ниједном изречена ова санкција.¹³²

3.3. Остале врсте кривичних санкција

Поред казни, домаће кривично законодавство познаје следеће врсте кривичних санкција:

- мере упозорења,
- мере безбедности и
- васпитне мере.

3.3.1. Мере упозорења

Крајем 19. века дошло је до промене у поимању сврхе кажњавања, истицањем нових предлога присталица који су се залагали за индивидуализацију и хуманизацију санкција, оличене пре свега у залагањима Социолошке и Неокласичне школе. Њихове заслуге се огледају у томе што су указали да је криминалитет резултат различитих фактора и да је, у том смислу, поред спољашњих неопходно сагледати и унутрашње факторе, који су саставни део личности учиниоца кривичног дела, а у складу с тим, потребно је

---

¹³¹ Кривични законик Републике Србије, чл. 53.

¹³² Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2020, Пријаве, оптужења и осуде, Билтен, Републички завод за статистику, 2021, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215677.pdf> (08. 09. 2022); Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2021, Саопштење број 189, год. LXXII, 14. 07. 2022, Статистика правосуђа, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221189.pdf> (08. 09. 2022).

и да санкција буде прилагођена његовој личности.¹³³ Поред тога, временом је уочено да примена казне није неопходна у сваком конкретном случају и да постоје лица код којих није неопходно кажњавање, већ их је довољно само опоменути или им предочити могућност кажњавања у случају непоштовања кривичноправних норми. Под утицајем ових схватања, крајем 19. века настале су нове кривичне санкције – мере упозорења или адмонитивне мере. Настале су као резултат тежње за хуманизацијом кривичних санкција и прилагођавањем санкције учиниоцу кривичног дела у настојању да се његово понашање поправи, да одбаци лоше, а прихвати добре навике и на тај начин да се одврати од вршења кривичних дела.¹³⁴

Упркос настојањима и предлозима да се ове санкције уведу у српско законодавство почетком 20. века, то је учињено тек 1929. године, доношењем Кривичног законика Краљевине Југославије. Треба напоменути да је у Војводини важило угарско право, и ту је уведена условна осуда већ 1908. године.

Реч је о самосталним кривичним санкцијама код којих је степен ретрибутивности незнатан, јер се темеље на схватању да је код појединих учинилаца довољно упутити само социоетички прекор или им поред тога још и предочити могућност тежег кажњавања у случају непоступања у складу са кривичноправним нормама.

Наш систем кривичних санкција сврстава судску опомену и условну осуду у мере упозорења.¹³⁵ Ове адмонитивне мере су најблаже кривичне санкције, јер нису примарно ретрибутивне, већ могу да се изрекну лицу за које суд сматра да га је довољно само опоменути или условно казнити ради одвраћања од вршења кривичног дела. Ограничење у одређивању ових санкција постоји у виду услова које је потребно испунити. Они су везани за тежину кривичног дела за које може да се изрекне нека од ових санкција. Оне

---

¹³³ Јоко Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, докторска дисертација, Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, 2016, стр. 20–21.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Кривични законик Републике Србије, чл. 64–77.

се не могу изрећи за сва кривична дела, већ само за лакша. Поред тога, за изрицање неке од ове две санкције потребно је кумулативно да буде испуњен и други услов који се тиче посебне сврхе коју треба да остваре мере упозорења. Наиме, поред опште сврхе кривичних санкција, посебна сврха се огледа у томе да се ове мере могу изрећи лицу од којег се може очекивати да ће сама опомена, односно претња казном, бити довољна да га одврати од непожељног понашања, односно од вршења кривичних дела, због чега у том случају није потребно применити казну према учиниоцу кривичног дела.

Основне карактеристике адмонитивних мера су:

- примењују се без обзира на вољу или сагласност онога коме се изричу, али од његове спремности зависи примена санкције;
- њима се уз примену репресије не ограничавају нити одузимају права, већ се учинилац упозорава на такву могућност у случају непоштовања одређених правила понашања;
- везане су за казну (казну затвора или новчану казну) и представљају њену замену;
- изричу се онда када суд процени да се на тај начин може постићи њихова сврха, имајући у виду околности које се односе на кривично дело и учиниоца;
- хуманог су карактера, јер је ниво репресивности овде незнатан,
- првенствено су окренуте постизању специјалне превенције.¹³⁶

3.3.1.1. Судска опомена

---

¹³⁶ Dragan Jovašević i Veljko Ikanović, *Krivično pravo Republike Srpske, opšti deo*, Banja Luka: Panevropski Univerzitet Apeiron, 2012, стр. 296.

Судска опомена је у појединим законодавствима била означена као опраштање или укор, а у домаћем кривичном законодавству она је самостална кривична санкција. Уведена је у законодавство под утицајем Покрета нове друштвене одбране, а њени зачеци познати су још од доба старог Рима. У српско законодавство уведена је 1959. године.¹³⁷

Она је посебна кривична санкција, а у теорији се полемише о њеној правној природи. Неки аутори је сврставају међу казне, други негирају да је реч о казни или мери безбедности, док трећи сматрају да је у питању врста васпитног средства намењеног лицима која су пунолетна.¹³⁸

Судска опомена је социјално-етички прекор учиниоцу због учињеног кривичног дела и стављање у изглед примене строже санкције у случају поновног извршења кривичног дела.¹³⁹ Како предстаља само опомену учиниоцу, која је безусловна, ово је најблажа санкција.

Изрицање судске опомене је могуће када су у питању кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до годину дана. Законик је предвидео и изузетак, те је прописао могућност њеног изрицања и за одређена кривична дела за која је прописан затвор до три године.¹⁴⁰ Дакле, изрицање ове санкције везано је за тежину кривичног дела и запрећену казну затвора, односно ону коју прописује законодавац, а не за казну коју изрекне суд у конкретном кривичном поступку.¹⁴¹ Изрицање ове санкције искључено је према војним лицима која су учинила кривична дела против Војске Србије. Такође, њено изрицање није могуће ни према малолетним учиниоцима кривичних дела, због постојања судског укора. Поред поменутог, за изрицање ове мере потребно је испуњење још једног услова, а то је да су у питању кривична дела која су учињена под околностима које их чине нарочито

---

¹³⁷ Јоксић, *Кривично право – општи гео*, стр. 385–387.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 306.

¹⁴⁰ Такав случај је код кривичног дела лака телесна повреда, Кривични законик Републике Србије, чл. 122 ст. 3.

¹⁴¹ Јоксић, *Кривично право – општи гео*, стр. 389.

лакшима.¹⁴² Ради се о оним околностима које указују на постојање најнижег степена друштвене опасности.¹⁴³ Законодавац је предвидео и могућност изрицања ове санкције и када постоји стицај кривичних дела. Тада се изриче као јединствена кривична санкција.¹⁴⁴

Како је погодна за изрицање када су у питању лакша кривична дела која чине лица која се први пут појављују као учиниоци кривичних дела, ова санкција се показала као погодна замена за краткотрајну казну затвора, што је и један од разлога за њено увођење.¹⁴⁵ Иако не постоје изричита ограничења изрицања ове санкције у случају повратништва, ипак изрицање судске опомене у том случају не би могло да се сматра оправданим. На овај закључак упућује прописана сврха мера упозорења.¹⁴⁶

Када је реч о примени ове санкције, последњих година запажа се да је њено изрицање у опадању, иако је у 2015. и 2016. години забележен скок изрицања ове санкције.¹⁴⁷

Поред судске опомене, и условна осуда јесте мера упозорења. Оно што им је заједничко је карактер њиховог дејства, с обзиром на то да су обе адмонитивне санкције лишене репресије, чијом применом се учинилац само опомиње због учињеног кривичног дела, односно он се упозорава на могућност њене примене у случају непоштовања одређених услова. Ове санкције су везане за казну, до чије примене неће доћи уколико се сврха може постићи њиховом применом, те се њихова примена везује за лакша кривична дела. Сврха ових санкција се огледа у спречавању и сузбијању кривичних дела путем специјалне превенције, а делимично и путем генералне, њиховим

---

¹⁴² Суд ће приликом одлучивања узети у обзир околности које се односе на личност учиниоца и његов ранији живот, понашање након извршеног дела, однос према жртви кривичног дела, степен кривице и сл. Кривични законик Републике Србије, чл. 77.

¹⁴³ Јоксић, *Кривично право – општи део*, стр. 389.

¹⁴⁴ Кривични законик Републике Србије, чл. 77.

¹⁴⁵ Јоксић, *Кривично право – општи део*, стр. 386.

¹⁴⁶ *Ibid.*, стр. 390.

¹⁴⁷ Видети: Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2021, Саопштење бр. 189, год. LXXII, 14. 07. 2022, Статистика правосуђа, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221189.pdf> (08. 09. 2022)

прописивањем у закону и вођењем поступака за њихово изрицање.¹⁴⁸ Обе санкције су хуманог карактера.

Ипак, ове адмонитивне мере се међусобно разликују. Судска опомена се може изрећи само за лакше кривично дело (за које је прописана казна затвора до годину дана или новчана казна, а под одређеним условима предвиђених законом, могуће је њено изрицање и за одређена кривична дела за која је прописан затвор до три године)¹⁴⁹ и безусловна је опомена, односно прекор учиниоцу због учињеног кривичног дела. Када је реч о другој адмонитивној мери, она није безусловна опомена већ упозорење учиниоцу да ће се према њему применити утврђена казна уколико се не буде понашао у складу да условима који су одређени судском одлуком и она је опозива. Ова санкција се може изрећи и за тежа кривична дела, за која је утврђена казна затвора до две године.¹⁵⁰

Треће поглавље дисертације посвећено је класичној условној осуди, а четврто и пето поглавље условној осуди са заштитним надзором, те ће тада бити више речи о овој мери упозорења.

3.3.2. Мере безбедности

Мере безбедности почивају на идеји коју су заступали још Протагора и Платон – да одмазда за учињено дело не треба да буде једини циљ кажњавања, нити да буде сама себи циљ, већ да треба да спречи будуће штетно понашање.¹⁵¹ Ипак, за увођење мера безбедности у кривично законодавство као самосталних кривичних санкција заслужни су Социолошка школа и ставови њеног представника Листа, јер су указали да казна није делотворна код одређене категорије учинилаца и да је потребно приликом санкционисања

¹⁴⁸ Борислав Петровић и Драган Јовашевић, *Кривично/Казнено право Босне и Херцеговине, опћи део*, Сарајево: Правни факултет Универзитета у Сарајеву, 2005, стр. 334.

¹⁴⁹ Кривични законик, чл. 77 ст. 1 и 2.

¹⁵⁰ Јовашевић и Икановић, *Кривично право Републике Српске, општи део*, стр. 296–297.

¹⁵¹ Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 247.

имати у виду и личност учиниоца. Применом мера безбедности тежи се уклањању узрока који су довели до противправног понашања, што се постиже лечењем или поправљањем понашања, а када је потребно и истовременом изолацијом учиниоца.¹⁵² Њиховим увођењем у законодавство уведен је дуализам кривичних санкција, који разликује казне од мера безбедности.¹⁵³ Може се рећи да су мере безбедности, као самосталне кривичне санкције, у домаће кривично законодавство уведене Кривичним закоником Југославије из 1929. године. Већ тада је законик разликовао чак девет врста ових мера.¹⁵⁴ Смисао њиховог изрицања је у отклањању стања или услова који су довели учиниоца до понашања које је противправно.¹⁵⁵ Ова стања се везују за личност учиниоца, а реч је о поремећају личности, алкохолизму, наркоманији и сл. стањима, која су узрочно-последично повезана са кривичним делом које је учињено, док су услови оне околности које су допринеле његовом извршењу и могу утицати на учиниоца да у будућности поново врши кривична дела.¹⁵⁶

У складу са наведеним, суд бира коју меру ће изрећи учиниоцу, као и њено трајање, а према процени опасности учиниоца кривичног, односно противправног дела. У том смислу, оне треба да буду прилагођене личности лица којем се изричу, како би могле да остваре своју сврху.¹⁵⁷ Спрам оцене свих околности, суд може учиниоцу да изрекне једну или више мера безбедности.

Карактеристично је да су ове мере специјално превентивног карактера и управо је то и њихова сврха. По начину остваривања оне се разликују од других кривичних санкција, пре свега од казни. Иако делују првенствено специјално превентивно, поједине мере у погледу превенције делују и генерално превентивно.¹⁵⁸

---

¹⁵² Д. Дракић и Г. Дракић, *Систем мера безбедности у нашем кривичном праву – кроз историју и данас*, стр. 1401–1402.

¹⁵³ Јоксић, *Кривично право – општи гео*, стр. 391.

¹⁵⁴ О развоју ових санкција видети детаљније: Д. Дракић и Г. Дракић, *Систем мера безбедности у нашем кривичном праву – кроз историју и данас*, стр. 1401.

¹⁵⁵ Кривични законик Републике Србије, чл. 78.

¹⁵⁶ Јоксић, *Кривично право – општи гео*, стр. 393.

¹⁵⁷ Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 248–249.

¹⁵⁸ *Ibid.*, стр. 248.

Ово су санкције које се изричу учиниоцу кривичног дела, али под одређеним условима поједине мере могу да се изрекну и учиниоцу противправног дела које је у закону одређено као кривично дело. Када је реч о могућности изрицања мере безбедности учиниоцу противправног дела, она се односи на могућност изрицања мера лицима која су неурачунљива. Оно што недостаје да би се противправно понашање сматрало кривичним делом је кривица. Разлог за њено непостојање је управо неурачунљивост учиниоца противправног дела. Да би кривично дело постојало, потребно је да буду остварени сви елементи који га чине, у субјективно-објективном смислу. Како је кривица субјективни елемент у општем појму кривичног дела, њено непостојање у конкретном случају упућује на закључак да ни кривично дело не постоји у објективно-субјективном смислу, већ се може евентуално говорити о противправном делу које је у закону одређено као кривично дело. Дакле, мера упозорења може да се изрекне урачунљивом лицу, али и неурачунљивом.¹⁵⁹ Поред тога, мере упозорења могу да се изрекну пунолетним али и малолетним лицима, физичким и правним лицима.

Домаће кривично законодавство разликује више мера безбедности које могу да се поделе на оне које су медицинског карактера и оне које то нису. Даље, мере које су медицинског карактера могу да се поделе на институционалне и ванинституционалне. Разликују се и оне које се односе на лица и оне које се односе на ствари. Према лицима којима се изричу разликују се оне које се изричу домаћим држављанима и оне које могу да се изрекну страним лицима. Неке се изричу самостално, а неке не.¹⁶⁰

У кривичном законодавству разликују се следеће мере безбедности:

- обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи;
- обавезно психијатријско лечење на слободи;
- обавезно лечење наркомана;

¹⁵⁹ Ово подазумева да постоји могућност њиховог изрицања и учиниоцима кривичног дела чија је урачунљивост битно смањена.

¹⁶⁰ Јоксић, *Кривично право – општи део*, стр. 395.

- обавезно лечење алкохоличара;
- забрана вршења позива, делатности и дужности;
- забрана управљања моторним возилом;
- одузимање предмета;
- протеривање странца из земље;
- јавно објављивање пресуде;
- забрана приближавања и комуникације са оштећеним;
- забрана присуствовања одређеним спортским приредбама.

Покушавајући да одговоре на питање да ли се може рећи да мере безбедности које познаје наше законодавство чине један систем, односно да ли су ове мере повезане заједничким карактеристикама, сврхом и циљевима који су различити од других санкција, Драгиша Дракић и Гордана Дракић су анализирали актуелна законодавна решења и установили следеће:¹⁶¹

- домаће кривично законодавство разликује већи број мера безбедности које се међусобно разликују и то по:
  - трајању – од оних које су апсолутно неодређеног, преко релативно неодређеног и релативно одређеног трајања до оних које се једнократно извршавају;
  - поред тога што постоје оне које се могу изрећи само кривично одговорном учиниоцу, разликују се оне које се могу изрећи и ономе који није кривично одговоран;
  - степену опасности од вршења кривичних дела – разликују се оне код којих је она озбиљна, затим обична, а код појединих закон опасност посебно не истиче;

---

¹⁶¹ Д. Дракић и Г. Дракић, *Систем мера безбедности у нашем кривичном праву – кроз историју и данас*, стр. 1407–1408.

- самосталности њиховог изрицања – неке од мера безбедности могу да се изрекну самостално (нпр. обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи и обавезно психијатријско лечење на слободи лицу које је неурачунљиво), уз испуњење одређених услова, док већина може да се изрекне уз другу санкцију;
- обавезности изрицања – оно је обавезно код појединих мера безбедности, док је код других само прописана таква могућност, не и обавеза;
- садржини, случајевима на које се односе и циљевима;
- оно што повезује мере безбедности је њихова сврха.

Аутори сматрају да се и поред заједничке сврхе не може рећи да је у питању оно што би могло да се означи као систем мера безбедности.¹⁶²

3.3.3. Васпитне мере

Васпитне мере су санкције намењене малолетним учиниоцима кривичних дела, а изузетно се примењују и према млађим пунолетним лицима. Ову област примарно регулише посебан закон – Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица.¹⁶³

У домаћем кривичном законодавству малолетником се сматра лице које је у време извршења кривичног дела имало навршених четрнаест година

¹⁶² Имајући у виду речено, анализом мера безбедности понаособ, поменти аутори су закључили да се ипак не може рећи да у нашем законодавству постоји систем мера безбедности, због постојања одређених карактеристика које чине ове мере ближе казнама (главним или споредним) или неким другим правним областима. Видети Д. Дракић и Г. Дракић, *Систем мера безбедности у нашем кривичном праву – кроз историју и данас*, стр. 1413–1414.

¹⁶³ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

живота, а није имало навршених осамнаест. Закон прави разлику између млађих и старијих малолетних лица. Млађи малолетници су они који су напунили четрнаест, а немају навршених шеснаест година живота, док су старија малолетна лица она која у време извршења кривичног дела имају навршених шеснаест, а нису напунили осамнаест година живота. Такође, закон предвиђа могућност његове примене и на одређену категорију пунолетних учинилаца. То су млађа пунолетна лица, односно она лица која имају навршених осамнаест, а немају навршену двадесет и једну годину живота у време извршења кривичног дела. Када је реч о малолетним лицима, треба напоменути да је у питању специфична категорија учинилаца кривичних дела, имајући у виду одвијање њиховог психофизичког развоја и наступање зрелости. Закон је одредио пунолетство као моменат наступања зрелости, иако је то релативно.¹⁶⁴

Домаће кривично законодавство је посебним законом регулисало ову област, а одредбе Законика се примењују само уколико нешто није регулисано посебним законом. Имајући у виду речено, потребно је применити одредбе које су прилагођене специфичностима ове категорије учинилаца. Оне се огледају у низу појмова, института у материјалном, процесном и извршном кривичном праву, поступку који се води према њима,¹⁶⁵ па и у појму, врстама, карактеристикама и сврси санкција које се према њима примењују. Када је реч о санкционисању, и оно се разликује у односу на санкционисање пунолетних лица. Законом је одређено да се према малолетним лицима могу применити васпитни налози¹⁶⁶ и одређене врсте кривичних санкција које се примењују према малолетним учиниоцима кривичних дела, а које Законик назива

---

¹⁶⁴ Јоксић, *Кривично право – општи део*, стр. 417.

¹⁶⁵ Може се уочити да се кривични поступак води према малолетним лицима, а не против њих. Овај поступак садржи низ карактеристика по чему се разликује од редовног, општег поступка, који се води против пунолетних учинилаца кривичних дела. Овај поступак је примарно регулисан посебним законом уз сходну примену Законика о кривичном поступку.

¹⁶⁶ Васпитни налози су посебне кривичноправне мере, а према Закону могу да буду: поравнање са оштећеним; редовно похађање школе или редован одлазак на посао; рад у хуманитарним организацијама или пословима који су социјалног, локалног или еколошког садржаја; подвргавање испитивању и одвикавању од зависности од употребе алкохола или опојних дрога; укључивање у третман (индивидуални или појединачни) у здравственој установи или саветовалишту.

васпитним мерама. То су судски укор и посебне обавезе као васпитне мере упозорења и условљавања, појачан надзор од стране родитеља, усвојиоца или старатеља, појачан надзор у другој породици, појачан надзор од стране органа старатељства, појачан надзор уз дневни боравак у одговарајућој установи (васпитне мере појачаног надзора) и заводске васпитне мере у које спадају упућивање у васпитну установу, у васпитно-поправни дом и упућивање у посебну установу за лечење и оспособљавање.¹⁶⁷ Ово су мере којима се постиже превасходно специјално превентивно дејство.¹⁶⁸ Поред тога, према малолетним учиниоцима кривичних дела могуће је изрећи и казну малолетничког затвора, а могу се изрећи и одређене мере безбедности. Судска опомена и условна осуда су искључене из примене према малолетним учиниоцима кривичних дела, прва због постојања судског укора који је истоветан по дејству судске опомене, а друга из криминално-политичких разлога.¹⁶⁹ Ипак, када је у питању кажњавање малолетних учинилаца кривичног дела, важи да изрицање казне малолетничког затвора треба да буде изузетак и да, када је реч о кривичним санкцијама, треба пре свега применити васпитне мере према малолетним учиниоцима кривичних дела.¹⁷⁰ Томић истиче да је управо због свих специфичности ово пре свега област алтернативних кривичних санкција и алтернативног поступања.¹⁷¹

4. Кривична одговорност правних лица

На питање да ли правна лица могу да буду субјекти кривичног права и кривично одговорна, теорија фикције, теорија реалности (органска теорија) и теорија компромиса дале су различите одговоре.¹⁷² Прва теорија заступа став да тако нешто није могуће, сматрајући да је правно лице састављено од

¹⁶⁷ Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 345–355.

¹⁶⁸ Јоксић, *Кривично право – општи гео*, стр. 425.

¹⁶⁹ Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 346.

¹⁷⁰ Јоксић, *Кривично право – општи гео*, стр. 417.

¹⁷¹ Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 244.

¹⁷² Јоксић, *Кривично право – општи гео*, стр. 452–453.

физичких лица и да оно реално не постоји, већ да је у питању фикција. Разлог за овакав приступ је схватање да само човек може да се појави као субјект кривичног дела, јер је само он способан да предузимањем или пропуштањем предузимања телесног покрета учини кривично дело. Уз наведено, присталице ове теорије истичу и да је за постојање кривичног дела и кривице потребно да постоји психички однос учиниоца према делу, што у овом случају није могуће, јер правно лице не поседује ни свест, ни вољу. Даље, у случају примењивања казне, она не би била лична, јер би погађала све чланове правног лица.¹⁷³ Теорија реалности пак сматра супротно. Према овој теорији, правно лице није фикција и може да буде кривично одговорно. Оно поседује могућност изражавања воље, која се испољава преко воље физичких лица која га чине и у том смислу може и да постоји кривица, као психички однос према кривичном делу.¹⁷⁴ Последња теорија сматра да правно лице може да буде субјект кривичног права, али под одређеним условима.¹⁷⁵

Уколико се прихвати став да правна лица могу да буду кривично одговорна, треба напоменути да постоје бројне специфичности у вези са правним лицима као субјектима кривичног права, а материја која регулише ову област се назива корпоративно или компанијско кривично право или, у најширем значењу – привредно кривично право. Ипак, ова грана права још увек није самостална и у већини држава у којима је прихваћен став о постојању кривичне одговорности правних лица она је регулисана одредбама основног кривичног законодавства.¹⁷⁶

У српском позитивном законодавству, правна лица могу да буду кривично одговорна и њихова одговорност је регулисана посебним законом –

---

¹⁷³ Драган Јовашевић, „Кривична одговорност правних лица у Републици Србији”, *Војно дело*, вол. 71, бр. 3, 2019, стр. 116.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Јоксић, *Кривично право – општи део*, стр. 452–453.

¹⁷⁶ Јовашевић појашњава да прва два појма указују да су она посвећена регулисању питања одговорности и кажњавања правних лица као колективитета, док појам привредно кривично право носи тај назив због привредних субјеката који се појављују као учиниоци кривичних дела, односно указују на сам карактер кривичних дела, да су то кривична дела против привреде. Јовашевић, *Кривична одговорност правних лица у Републици Србији*, стр. 113.

Законом о одговорности правних лица за кривична дела,¹⁷⁷ уз сходну примену одредаба Кривичног законика.¹⁷⁸

Како је реч о посебној категорији учинилаца кривичних дела, законодавство садржи бројне специфичности везане за кривичну одговорност правних лица за учињена кривична дела. Уважавајући особености у вези са правним лицима и њиховом кривичном одговорношћу, у кривичном праву може да се говори о постојању посебног система законских прописа. Означен као корпоративно кривично право или компанијско кривично право, део је јединственог система кривичног права, који прописује која понашања представљају кривична дела, а чији су учиниоци правна лица, те тежи остварењу заштите основних друштвених вредности, добара и интереса предвиђених кривичним правом од стране правних лица.¹⁷⁹

Законом су прописани услови под којима правно лице може да буде одговорно за кривично дело, прописују се кривичне санкције за ову категорију учинилаца, правила поступка у којем се одлучује о њиховој одговорности и у којем им се изричу санкције, односно у којем се одлучује о рехабилитацији, престанку мера безбедности или правним последицама осуде, те извршењу судских одлука.¹⁸⁰ Овим законом прописана је могућност кривичне одговорности правних лица за учињена кривична дела прописана Кривичним закоником или другим законима, уз испуњење одређених услова. Ипак, Законом је искључена његова примена у односу на Републику Србију, аутономну покрајину и јединицу локалне самоуправе, односно њихове органе, те у односу на правна лица којима је поверено вршење јавних овлашћења за кривична дела која су учињена у вршењу ових овлашћења.¹⁸¹ Кривична одговорност правног лица обухвата одговорност за кривично дело које учини

---

¹⁷⁷ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник*, бр. 97/2008.

¹⁷⁸ Правна одговорност у домаћем законодавству уведена је 2008. године поменутиим законом, а о самом историјском развоју кривичне одговорности правних лица за учињено кривично дело видети детаљније Јовашевић, *Кривична одговорност правних лица у Републици Србији*, стр. 116–119.

¹⁷⁹ *Ibid.*, стр. 112.

¹⁸⁰ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, чл. 1.

¹⁸¹ *Ibid.*, чл. 2 и 3. О условима за примену видети детаљније чл. 4 Закона.

његово одговорно лице¹⁸² у оквиру својих послова или овлашћења, а у намери да оствари корист за правно лице. Одговорност постоји и у случају да је физичком лицу омогућено извршење кривичног дела у корист правног лица, због непостојања надзора или контроле одговорног лица под чијим надзором и контролом физичко лице делује. Да би постојала одговорност правног лица, неопходно је да буде утврђена кривица одговорног лица.¹⁸³

Према правним лицима примењују се следеће врсте кривичних санкција:

- казне:
  - новчана;
  - престанак правног лица;
- условна осуда:
  - основни облик условне осуде;
  - са заштитним надзором;
- мере безбедности:
  - забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова;
  - одузимање предмета;
  - јавно објављивање пресуде.

---

¹⁸² То је физичко или правно лице коме је поверено обављање одређених послова у правном лицу или је овлашћено да поступа у његово име или се може сматрати да је овлашћено да поступа у његово име (Закон о одговорности правних лица за кривична дела, чл. 5).

¹⁸³ Ibid., чл. 6 и 7.

ПОГЛАВЉЕ II

**КРИЗА ЗАТВОРСКЕ КАЗНЕ И АЛТЕРНАТИВНЕ КРИВИЧНЕ
САНКЦИЈЕ**

1. Криза затворске казне

Кривично право незамисливо је без постојања казне затвора. Међутим, иако је реч о кривичној санкцији која је веома значајна у борби против криминалитета, упућују јој се одређене критике и истиче се да она последњих година, како на глобалном нивоу тако и код нас, пролази кроз одређену кризу.¹⁸⁴ Критика се односи на чињеницу да казна затвора није довољно делотворна и да кривично право за остварење заштитне функције мора применити кривичне санкције, које би биле алтернатива овој казни, када су у питању кривична дела одређене тежине.

Друштвене промене утичу на кретање и развој криминалитета, те и на потребу за адекватним одговарањем на њега. Земље у транзицији погођене су бројним проблемима које прати овај процес, а пратеће појаве одразиле су се и на казнену политику. У оваквим околностима, у великом броју земаља, па и у Србији, појавио се проблем превеликог броја затвореника и притвореника у односу на расположиве смештајне капацитете установа за извршење

---

¹⁸⁴ Зоран Стевановић, „Ефекти казне затвора у превенцији криминала”, у *Деликџи, казна и моућностџи социјалне ѓрофилаксе*, уред. Лепосава Крон, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2012, стр. 203–219.

И Батрићевић указује на постојање одређених проблема у вези са извршењем ове казне: недовољно кадровског и просторног капацитета у установама за издржавање казне затвора, економски аспект извршења ове санкције, затим приговори у вези са остварењем третмана са осуђеницима, недовољна укљученост других субјеката, односно цивилног сектора. Видети: Ана Батрићевић, „Стандарди савета Европе у области пробације”, *Зборник Инстџиуџи за криминолошка и социолошка истраживања*, бр. 32 (2), 2013, стр 51.

заводских санкција. Поред класичног кажњавања, јавила се и развила идеја о тражењу замене за класично кажњавање, посебно за казну затвора.¹⁸⁵

Казне су најважније кривичне санкције и незаменљиве су када је у питању криминалитет одређене тежине. Један од разлога који упућује на закључак о њиховој важности је и чињеница да су поједине санкције незамисливе без казне. То је случај са алтернативним санкцијама чији основ постојања се налази у чињеници да се у одређеним случајевима казнама постижу супротни циљеви од жељених. Уместо да утичу на учиниоце кривичних дела и да их одврате од девијантног понашања, оне стварају личност која се због негативних ефеката ове санкције удаљава од друштва и поштовања правила које изискује живот у друштвеној заједници, водећи га ка супротном циљу.¹⁸⁶

Критика ефикасности затворске казне и њеног значаја усмерена је на истицање да се њеном применом не може генерално деловати и остварити превенција криминалитета, јер она не делује на одређену категорију учинилаца кривичног дела. Ту се мисли пре свега на повратнике, оне који се професионално баве вршењем кривичних дела и оне који се сматрају непоправљивима. Ово негативно утиче на постизање рехабилитације осуђених лица, због чега остаје најизраженија функција ове казне изолација осуђеника из друштва, што носи са собом низ негативних последица. Затворска средина негативно утиче на лице према коме се примењује, на његову личност у психолошком и физичком смислу, на његово здравље, а ефекти примене ове казне утичу и на породични и социјални аспект живота осуђеника. Осим последица које погађају лица која издржавају казну затвора, нарочито оне који су на издржавању казне затвора у дужем трајању, негативни ефекти одражавају се и на друштво у целини. Како истиче Стевановић, затворска казна није у потпуности испунила очекивања у борби против криминалитета, због чега се разматрају питања мере коришћења ове санкције, њене висине, сврхе њеног увођења и изрицања, али то утиче и на став да је у сузбијању и

---

¹⁸⁵ Илић и Маљковић, *Трејман осуђених у заједници: Од визије до реалности*, стр. 286–287.

¹⁸⁶ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 265.

превенцији криминалитета неопходно реаговати и применити и друге санкције својствене данашњем времену и условима, које би боље оствариле сврху кривичних санкција, односно кривичног права.¹⁸⁷

У раду је већ било речи о раскораку у казненој политици, јер долази до њеног заоштравања када су у питању тежа кривична дела и њихови учиниоци, а истовремено постоји потреба за другачијим реаговањем на криминалитет лакше и средње тежине, односно постоји потреба за налажењем замене за казну која се састоји у лишавању слободе. Разлози за заоштравање казнене политике су недовољно остварена ресоцијализација и висок степен рецидивизма, који се у Србији креће око 60%, а на глобалном нивоу и више. Оваква стопа рецидивизма указује да је индивидуална превенција деловала код мањег броја осуђеника, у односу на укупан број осуђеничке популације. Када је реч о затворској казни, дошло је до напуштања идеје ресоцијализације, те је код кажњавања примарна постала ретрибуција, која је и утицала на промену и заоштравање казнене политике према одређеној категорији осуђеника. Исти аутор истиче и да је приметно да су капацитети у затворима преоптерећени и да је дошло и до сумње у ефикасност ове санкције, јер њено извршење показује одређене мањкавости које се огледају у третманима који нису сврсисходни, лошим условима, почев од хигијенских, здравствених па до материјалних и других, недовољно едукованом особљу итд.¹⁸⁸ Лоши услови у овим установама доприносе и повећању ризика од самоубиства и самоповређивања осуђеника, те утичу на немогућност остваривања основне здравствене заштите.¹⁸⁹

Прекобројност затворске популације појава је која је присутна свуда у свету, па и у Србији. Превелики број осуђених лица која су упућена на издржавање затворске казне у односу на број места у овим установама негативно утиче како на њих тако и на друштво. Број лица у затвору се

---

¹⁸⁷ Видети детаљније: Стевановић, „Ефекти казне затвора у превенцији криминала”, стр. 203, 210–211.

¹⁸⁸ Ibid., стр. 205–206.

¹⁸⁹ Ђорђевић, *Преоптерећеност затворских капацитетима и могућа решења овог проблема*, стр. 77.

константно повећавао почев од 1991. године и од 2003. до 2005. године стопа раста износила је 10%, а 2010. године је дошло до повећања од чак 60% у односу на период пре 2003. године.¹⁹⁰ Казна затвора остала је санкција која се изриче у великом броју спрам постојећих затворских капацитета, иако тај број није у даљем периоду растао у датом проценту.¹⁹¹ Међутим, како истиче Мрвић Петровић, не постоји потреба за оволиким бројем изречених казни затвора и може се сматрати да се ова казна неоправдано изриче у тој мери, имајући у виду чињеницу да се, када су у питању лакша кривична дела, најчешће изриче условна осуда, па казна затвора, а потом новчана казна, а да нема великих промена када су у питању кривична дела која су доминантна.¹⁹² О превеликом броју лица која се налазе у затворима пишу и Павловић, Раденовић и Петковић ослањајући се на статистичке податке из 2013. године, који говоре да се у Србији на 100.000 становника 148 лица налази у затворима, а да је попуњеност капацитета преко 109%. Поред тога, истиче се и да постоји висока стопа рецидивизма.¹⁹³ У тренутку писања дисертације, у Србији се у затворским установама налази 10.436 лица, чиме је она на 18. месту у Европи, а на 93. месту у свету према бројности затворске популације.¹⁹⁴ Ови подаци су

---

¹⁹⁰ Гргур истиче да је до 90-их година број затвореника износио око 3.600, затим је дошло до повећања овог броја у периоду до 2003. године, када се број лица која су осуђена на казну затвора кретао између пет и шест хиљада. Овај број је наставио да расте и 2005. године је износио 8.000, затим 2007. године 8.970, наредне године 9.701, 2010. године број осуђених лица на казну затвора достигао је 10.974, а две године касније 11.300, што је мање од предвиђених 14.000. Видети: Гргур, *Ефикасност крајњих казни затвора*, стр. 114–115.

Ђорђевић такође наводи да се број затворених лица у последњих двадесет година утростручио, а да је и број лица која се налазе у притвору у порасту из године у годину. Више о овом проблему видети: Ђорђевић, *Преоптерећеност затворских капацитета и моћна решења овог проблема*, стр. 75–76.

¹⁹¹ Гргур, *Ефикасност крајњих казни затвора*, стр. 114–115.

¹⁹² Као разлог за тражење ефикасне замене затворској казни у свету наводи се стање у којем са једне стране постоји пад или стабилна стопа криминала, док је с друге стране уочен пораст затворске популације. Широј примени алтернативних санкција и мера допринела је и финансијска криза 2008–2009. године. Наташа Мрвић Петровић, „Краткотрајне казне затвора у пракси судова у Републици Србији”, у *Казнена политика као инструмент државне политике на криминалијети*, Бања Лука 11–12. април 2014, стр. 313.

¹⁹³ У питању су подаци преузети са WPB-World Prison List (2013). Prison studies, <http://www.prisonstudies.org/country/serbia>

Видети: Зоран Павловић, Зоран Раденовић и Никола Петковић, „Извршење казне затвора и неки проблеми безбедности”, *Војно дело*, вол. 68, бр. 7, 2016, стр. 112.

¹⁹⁴ Треба напоменути да се подаци односе на Србију без Косова, које је на 40. месту у Европи (1.642).

У Србији проценат женске затворске популације износи 4,3%, због чега се Србија налази на 37. месту у Европи (од 56), односно на 110. месту у свету. У свету се по бројности

показатељи да је потребно извршити промене у области извршења кривичних санкција. У прилог томе говори и стање у кривичноправној пракси и у реалности, које није складно.¹⁹⁵

Проблем превеликог броја лица која се налазе у овим установама утиче и на спровођење третмана осуђеника, што у тим условима није могуће успешно у потпуности реализовати или је оно отежано.¹⁹⁶

О овоме проблему, између осталог, сведочи и Стратегија из 2013. године¹⁹⁷ у којој се наводе подаци о броју осуђених и притворених лица, истичући да је овај број износио око 3.600 лица 90-их година прошлог века, а да је већ 2000. године број износио 6.000 и наставио је да расте у наредним годинама (октобра 2012. је износио 11.300), и да чак умањење које је произвела примена Закона о амнестији из 2012. године¹⁹⁸ није решило овај проблем.¹⁹⁹ Наводи се и да је у периоду од 2005. године дошло до пораста притворених лица. Уважавајући законом прописане стандарде који налажу омогућавање 4 м² по једном лицу лишеном слободе, истиче се да максималан капацитет завода у Србији износи 9.000 места. Поред тога, у Стратегији се наводи да је највећи проблем преоптерећеност капацитета завода у затвореним одељењима у којима се налазе лица упућена на издржавање казне затвора у

затвореничке популације на првом месту налазе Сједињене Америчке Државе (2.068.800), на другом Кина (1.690.000), потом Бразил (811.707), Индија (488.511) итд. На последњем, 222. месту, налазе се Фарска острва и Сан Марино (9). Највише затвореничке популације у Европи има Руска Федерација (468.237). Ради поређења, треба указати да се Хрватска налази на 32. месту у Европи по бројности ове популације (3.941), Северна Македонија на 36. (2.220), Босна и Херцеговина на 39. (1.813), Словенија на 42. (1.403), а Црна Гора на 43. месту (836). Велика Британија: Енглеска и Велс, на 3. је месту у Европи а на 24. у свету (80.476), Француска се налази на 5. месту на нивоу Европе а на светском нивоу заузима 28. место (71.053), док је Немачка у Европи на 6. месту а у свету на 35. (56.069). Према нивоу попуњености тренутно се налазимо на 26. месту на нивоу Европе, са попуњеношћу од 91,1%. Подаци преузети са: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=14 (12. 07. 2022).

¹⁹⁵ Павловић, Раденковић и Петковић, „Извршење казне затвора и неки проблеми безбедности”, стр. 112–113.

¹⁹⁶ Ђорђевић, *Преоптерећеност затворских капацитета и могућа решења овог проблема*, стр. 77.

¹⁹⁷ Видети детаљније: Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013.

¹⁹⁸ Закон о амнестији, *Службени гласник РС*, бр. 107/12.

¹⁹⁹ Гргур наводи да је почетком 2016. године број притворених или осуђених лица био 10.064. Гргур, *Ефикасност крајњих казни затвора*, стр. 114–115.

трајању преко годину дана, посебно када су у питању лица осуђена на казну затвора од годину дана до десет година. Уважавајући наведене проблеме, Влада Србије је усвојила 2010. године Стратегију за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији у периоду од 2010. до 2015. године,²⁰⁰ те Закључак о усвајању Акционог плана за њено спровођење,²⁰¹ у којима је као једна од мера којима се планира решавање овог проблема предвиђени шира примена алтернативних санкција и мера и развој посебне службе за њихово спровођење. У Стратегији је чак наведено да је од њене израде дошло до смањења броја изречених казни затвора у кратком трајању због шире примене алтернативних санкција.²⁰²

Овом проблему посвећен је и Нацрт Стратегије из 2017. године,²⁰³ који тежи развоју система кривичних санкција и заштити друштва од криминалитета, залажући се за хумано извршење казне и превенцију рецидивизма.²⁰⁴ У односу на претходно описан период, наводи се да Србија располаже већим смештајним капацитетом – 11.451.²⁰⁵ У 2020. години уочен је благи пад броја изречених санкција и мера које подразумевају лишавање слободе, јер је до краја 2020. године 10.540 лица лишено слободе, док је претходне године тај број износио 11.077.²⁰⁶ Највише је било лица која су осуђена на казну затвора, затим оних којима је одређен притвор, а мање оних лица којима су одређене мере безбедности и прекршајни налози, а најмање

---

²⁰⁰ Стратегија за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији у периоду од 2010. до 2015. године, *Службени гласник РС*, бр. 53/10 и 65/11.

²⁰¹ Закључак о усвајању Акционог плана за спровођење Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији у периоду од 2010. до 2015. Године, *Службени гласник РС*, бр. 90/11.

²⁰² Видети детаљније: Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013.

²⁰³ Нацрт Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, број 43/2017.

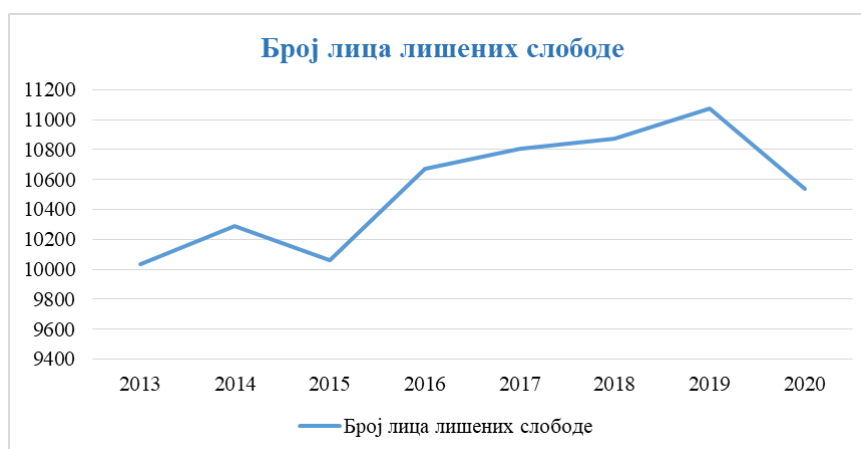
²⁰⁴ *Ibid.*, стр. 36.

²⁰⁵ Реч је о 29 завода на њеној територији, без завода на територији Аутономне Покрајине Косово и Метохија. Видети Стратегију из 2017. године, стр. 8.

²⁰⁶ Видети више: Нацрт Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, стр. 10.

оних којима је изречена васпитна мера или малолетнички затвор.²⁰⁷ Поред општег циља стварања ефикасног система извршења кривичних санкција, наводе се и посебни циљеви, а један од њих се односи на алтернативне санкције и постпенални прихват осуђених лица. Полазећи од тога да су у 2021. години 16,5% изречених санкција оне које називамо алтернативним, дата је предикција њиховог повећања, а циљ спровођења Стратегије је да оне у 2027. години чине 30% од укупног броја изречених санкција.²⁰⁸

Графикон бр. 1: Лица лишена слободe у периоду од 2013. до 2020. године

Преузето: Нацрт Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године²⁰⁹

Разлог за преоптерећеност капацитета пенитенцијарних установа је велики број изречених затворских казни, али и повећан број одређивања притвора, уз постојање проблема недостатка затворских капацитета. Као могуће решење овог проблема, поред измена на нормативном плану и њихове доследне примене,²¹⁰ Ђорђевић наводи две могућности. Изградња нових

²⁰⁷ Видети више: Нацрт Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, стр. 12.

²⁰⁸ Ibid., стр. 37 и 40.

²⁰⁹ Нацрт Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 43/2017, стр. 10.

²¹⁰ Ђорђевић наводи да су у циљу смањења затворске популације учињени кораци на нормативном плану, али да би заиста било помака, неопходно је решити одређена организационо-техничка питања, како би ова решења у пракси и заживела, јер се само тако може остварити постављени циљ. У том смислу, значајно су доношење стратешких докумената и измене Кривичног законика, Закона о извршењу кривичних санкција, доношење Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, те пратећих подзаконских аката. Видети: Ђорђевић, *Преоптерећеност затворских капацитета и могућа решења овог проблема*, стр.

смештајних објеката, односно нових завода за издржавање казне затвора, и реконструкција постојећих види се као једно од могућих решења овог проблема. Друга могућност је ублажавање казнене политике судова, у виду шире примене алтернативних санкција и института условног отпуста. Смањење броја притворених и затворених лица, ради растерећења смештајних затворских капацитета не смеју да буду циљ и сврха ове промене, нити да се на тај начин утиче на казнену политику судова.²¹¹ Како краткотрајне казне затвора чине значајан део изречених казни затвора, решење проблема треба тражити у њиховој замени другим санкцијама и мерама, јер би се тиме постигло растерећење објеката, а омогућио успешнији третман осуђених. Потребно је ограничити и употребу притвора.²¹² Треба напоменути да је битно сагледати и економски аспект датих решења.²¹³ Изградња нових и реконструкција старих објеката и њихово одржавање, те уопште извршење ове санкције захтева значајна новчана улагања,²¹⁴ што је препрека у условима постојеће кризе. Поред тога, становништво, односно грађани, сигурно би ова средства наменила другачијем улагању – изградњи образовних и васпитних, и здравствених установа, уместо улагања у изградњу пенитенцијарних установа.²¹⁵

Последице издржавања казне затвора испољавају се у лошим материјалним, хигијенским и здравственим условима живота, смањеној могућности комуницирања са спољашњим светом, а услови живота у затвору доводе и до повећања насиља међу затвореницима.²¹⁶ Затворска средина

87.

²¹¹ Ibid., стр. 75–76.

²¹² Ibid., стр. 80–88.

²¹³ Преглед о томе колико оквирно износе трошкови казне затвора дао је Гргур, на основу података из 2013. године. Имајући у виду поскупљења до којих је дошло у међувремену, ови трошкови су данас сигурно много виши. Видети: Гргур, *Ефикасност крајњих казни затвора*, стр. 131.

²¹⁴ Бингулац и Комненић наводе да се годишње издвоји више од шездесет милиона евра за затворски систем у Србији, односно да дневно то износи од петнаест до двадесет евра по затворенику, што је duplo више у односу на трошкове електронског надзора. Бингулац и Комненић, *Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу*, стр. 186.

²¹⁵ Ђорђевић, *Препоруке за побољшање кривичног система и модела решења овог проблема*, стр. 79.

²¹⁶ О ризику од насиља међу затвореницима видети: Гргур, *Ефикасност крајњих казни затвора*, стр. 125–126.

негативно утиче на личност осуђеника, због могућности међусобног лошег утицаја затвореника, с обзиром на то да се у овим установама налази велики број лица осуђених због извршења различитих кривичних дела, а све је већи број оних који конзумирају психоактивне супстанце, али и оних који имају неки од психичких поремећаја. Поред тога, приметно је и присуство ХИВ-а или заразних болести као што је хепатитис Ц,²¹⁷ док у скорије време постоји ризик и од заразе COVID-ом 19, што такође неповољно утиче на лица која су осуђена на казну затвора. Непостојање адекватног третмана затвореника утиче негативно и на друштво, јер постоји већа могућност поврата. Ефекти се одражавају и на функционисање саме установе, али и на угрожавање основних права осуђених лица, повећан ризик од побуна, бекства и учесталост дисциплинских престапа.²¹⁸ У таквим условима, сврха ове санкције не може у потпуности да се оствари, посебно када је реч о рехабилитацији осуђеног лица и његовом поновном укључењу у друштво, због чега већи број затвореника поново на слободи врши кривична дела.²¹⁹

Издржавање затворске казне повлачи за собом и низ других последица. Лице бива обележено у друштву, а стигматизацију криминалца и осуђеника је тешко после уклонити.²²⁰ Овакво негативно етикетирање удаљава лице од околине, па чак може да се одрази негативно и на чланове породице лица које је издржало казну затвора. Ова санкција и иначе тешко погађа осуђеног и чланове његове породице, јер он бива одвојен од ње док траје извршење ове санкције. Због негативних последица које погађају и чланове породице осуђеног, осуђени неретко остаје без њихове подршке, која је у неким

²¹⁷ Гргур се позива на рад Павловића и Радојковића из 2016. о сексуалном насиљу у овим установама, којим се ствара ризик од преношења сексуалним путем заразних болести, води до тога да је у неким одељењима затвора проценат оних који су позитивни на ХЦВ чак између 20 и 40%. Гргур, *Ефикасност крајњих казни затвора*, стр. 124–125.

²¹⁸ Љепосава Илијић, „Осуђени и депривације”, у *Деликци, казна и могућности социјалне профилаксе*, уред. Лепосава Крон, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2012, стр. 352; Стевановић, *Ефекти казне затвора у превенцији криминала*, стр. 213.

²¹⁹ Стевановић, *Ефекти казне затвора у превенцији криминала*, стр. 213.

²²⁰ Мацановић указује и на постојање става јавног мњења да је лишење слободе нечасно и да лице које је било у затвору треба етикети да носи цео живот. Небојша Мацановић, „Алтернативне кривичне санкције – за и против”, у *Пробација и алтернативне кривичне санкције – могућности и перспективе*, уред. небојша Мацановић, Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука, 2016, стр. 30.

случајевима кључна за ресоцијализацију осуђеника.²²¹ Одвајање једног члана породице и те како утиче на међусобне односе читаве породице, од брачних или партнерских до родитељских, а ови односи бивају угроженији уколико је одсутно више чланова.²²² Одсуство родитеља свакако осећају њихови потомци, те оно утиче и на њихов живот, психофизички развој, васпитање и усвајање одређених система вредности, образовање и друге битне саставне делове живота. Уколико је један родитељ одсутан, други родитељ носи додатни терет, тако да се одређени ефекти ове санкције одражавају и на живот другог родитеља. Ситуација није мање сложена ни уколико је у питању малолетни учинилац кривичног дела или ако је у питању млађе пунолетно лице које се налази на издржавању казне малолетничког затвора. Ова санкција поред поменутих негативних утицаја на психички развој, породични и друштвени живот, може негативно да се одрази на школовање или рад ових лица, због могућности прекида школовања, односно могућности престанка радног односа лица које је било запослено и отежаног поновног запослења код старог или новог послодавца. Читава ситуација се додатно отежава и због немогућности или делимичне могућности усавршавања и потребе да се буде у кораку са технологијом, која се стално и убрзано развија.²²³

Дакле, све наведено доводи до појаве другог проблема – рецидивизма.²²⁴ Приликом одређивања овог појма треба имати у виду

---

²²¹ Мацановић наводи и да је успешност ресоцијализације доведена у питање када је реч о затворској казни управо због негативних последица које она производи – затвор постаје средина погодна да лице стекне или унапреди криминалне вештине, усвоји одређене обрасце и правила понашања од других затвореника, те постоји могућност тзв. криминалне инфекције. Поред тога, осуђеници су изложени разним депривацијама, а доста слободног времена и досада која је присутна могу да утичу да се окрену вршењу криминалних активности, што се негативно одражава на остварење ресоцијализације. Мацановић, *Алтернативне кривичне санкције – за и против*, стр. 24 и 30.

²²² Мацановић наводи податак да до развода бракова осуђених лица у којима нема деце долази у чак 70% случајева. Мацановић, *Алтернативне кривичне санкције – за и против*, стр. 30.

²²³ Видети: Бингулац и Комненић, *Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу*, стр. 188–189.

²²⁴ О проблему рецидивизма и другим проблемима који се појављују као последица недовољне делотворности затворске казне код кривичних дела одређене тежине пишу и Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин. Видети: Давор Деренчиновић, Марта Драгичевић Претњача и Грацин Дијана, „Алтернативне казни одузимања слободе”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2018, стр. 111.

постојање објективног, субјективног и објективно-субјективног приступа. Објективни приступ полази од услова да је у питању лице које је учинило кривично дело, а већ је било осуђено. Субјективни приступ истиче постојање критеријума склоности вршења кривичних дела код учиниоца, а трећи приступ не захтева склоност, већ постојање опасности код одређеног лица да поново учини кривично дело.²²⁵

Ова друштвена појава урушава ауторитет државне власти, стварајући несигурност грађана и негативно утичући на разне аспекте њиховог живота, а посебно на млађе генерације.²²⁶

Под утицајем ових пратећих негативних појава издржавања казне затвора, лице може уместо промене понашања бег да потражи у враћању старим навикама и старом лошем окружењу или новим познанствима из криминалног окружења стеченим за време издржавања казне, што је супротно од жељеног циља и представља ризик од поновног вршења кривичних дела.²²⁷ Због недостатка слободног места, ризик од извршења кривичног дела или криминалитета представљају и она лица која су осуђена, али због немогућности извршења казне остају на слободи, чекајући да се у затворима упразни место за њих.²²⁸

Последице о којима је било речи појава су која прати извршење казне затвора у дужем трајању. Међутим, оне погађају и лица којима је изречена казна затвора у краћем трајању, те ће у наставку бити речи о краткотрајној казни затвора и последицама њеног извршења.

1.1. Краткотрајна казна затвора

---

²²⁵ Гргур, *Ефикасности крајњих казни затвора*, стр. 160.

²²⁶ Ibid.

²²⁷ Мацановић пише о негативним ефектима издржавања казне затвора на психу осуђеника, о томе да затвор може утицати и на губитак самопоуздања код осуђеника и јављање негативних емоција са којима се лице тешко бори и има тешкоће да их обузда и савлада, депресије, повлачења у себе. Вишак слободног времена може да створи осећај досаде која може да доведе до развијања склоности фантазијама. Није реткост ни осећање равнодушности, а код других чак и страха од свега онога што носи живот изван решетака затвора. Мацановић, *Алтернативне кривичне санкције – за и против*, стр. 28–30.

²²⁸ Ђорђевић, *Преоптерећености затворских капацитета и мојућа решења овој проблема*, стр.77–78.

У теорији је значајна подела казни спрам њихове дужине трајања на кратке казне, казне средњег трајања и дуге казне. Позитивно законодавство не одређује шта се подразумева под појмом краткотрајне казне затвора, док у теорији постоје различита одређења овог термина. Најчешћи критеријум је максимална дужина трајања краткотрајне казне затвора, у погледу које не постоји јединствен став. Поједини аутори истичу да су у питању казне затвора у трајању до шест месеци, други да је њихово трајање ограничено на годину дана, а постоје и примери попут Немачке која одређује трајање до девет месеци. Поред одређивања максимума, иста проблематика се јавља и приликом одређивања његовог минимума, на пример у Бугарској где је износио један дан, у Грчкој десет дана, у Норвешкој двадесет, а у Шведској и Данској тридесет дана.²²⁹

Поред наведеног критеријума дужине трајања казне затвора при одређивању значења термина краткотрајне казне затвора, поједини аутори истичу да се не може прихватити став да се појам одреди спрам сврхе коју ова санкција треба да постигне у смислу ресоцијализације и професионалног оспособљавања, истичући да се у појединим случајевима тзв. „шок-третман” показао као ефикасан.²³⁰ Ове казне показале су се као ефикасне код нпр. случајних делинквената, учинилаца невољних кривичних дела или оних који су учинили неке саобраћајне деликте, док сматра да нису погодне за примену када су у питању повратници, беспосличари, малолетници, алкохоличари и психопате. Он наводи и да није решење укинути овако одређену казну, већ да би казна била ефикасна треба је правилно применити путем индивидуализације коју врши суд.²³¹

---

²²⁹ Гргур, *Ефикасности крајњих казни затвора*, стр. 118–119.

²³⁰ *Ibid.*, стр. 121.

²³¹ Милош Радовановић, *Кривично право СФРЈ*, Београд: Савремена администрација, издавачко-штампарско предузеће, 1972, стр. 256.

И Јанковић наводи да ова санкција није адекватна према малолетним лицима и млађим пунолетним лицима, душевно поремећеним особама, социјално неадаптираним личностима, алкохоличарима, повратницима и сугестивним делинквентима. Radenko Janković, „Kratkotrajna kazna zatvora u krivičnom zakoniku Republike Srpske”, *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka*, vol. 10, br. 10, 2020, str. 213.

Такође, ни у домаћем позитивном законодавству не постоји прецизно одређено шта се подразумева под краткотрајном казном затвора, али могло би се рећи да је то казна која се састоји у лишавању слободе кретања у трајању краћем од шест месеци. Овако одређен појам може да се прихвати имајући у виду чињеницу да се казна затвора одређује на месеце и године, а уколико је казна изречена у краћем трајању, може да се изриче и на дане.²³²

Кривичноправна теорија упућује бројне критике краткотрајној казни затвора и истиче се да она показује одређене мањкавости. Поједини аутори сматрају да се кратким трајањем казне затвора не постижу постављени циљеви усмерени на превенцију криминалитета, како генералну тако и специјалну, управо због дужине трајања ове санкције.²³³ Уместо застрашивања, код појединих учинилаца она делује супротно, слабећи код њих страх од затварања, док лица која немају обезбеђене основне услове за живот затвор могу да доживе као место у којем имају боље услове живота од оних на слободи.²³⁴ Основна критика ове казне усмерена је на тврдњу да се ресоцијализација не може постићи у кратком времену²³⁵ и да се она због тога своди на изолацију осуђеника из друштва на краће време.²³⁶ Међутим, овај приговор ослабљен је сазнањем да дуготрајно лишење слободе доводи до десоцијализације личности осуђеног лица и других негативних последица по личност осуђеног, што не мора увек да буде случај када је реч о затварању у краћем трајању. С друге стране, иако у кратком трајању, последице ове санкције могу тешко да погађају лица према којима су усмерене, јер не треба изгубити из вида колики значај има слобода кретања за човека.²³⁷

---

²³² Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 265.

²³³ Горан Јованић, „Алтернативне санкције у неонаталном инкубатору”, у *Пробација и алтернативне кривичне санкције – могућности и перспективе*, уред. Горан Јованић и Јагода Петровић, Бања Лука: Центар модерних знања, 2016, стр. 17.

²³⁴ Јанковић, *Краткотрајна казна затвора у кривичном законикау Републике Српске*, стр. 212.

²³⁵ Драгојловић наводи да је овај процес неостварив имајући у виду да ова санкција кратко траје, због чега не постоји могућност примене адекватног третмана, нити се осуђеници могу стручно усавршити или образовати у тако кратком периоду. Боравак у затвору подразумева вишак слободног времена, што доприноси могућности утицаја штетне околине, чиме се отежава цео процес преваспитања. Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 22; Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 266.

²³⁶ Јанковић, *Краткотрајна казна затвора у кривичном законикау Републике Српске*, стр. 212.

²³⁷ Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 266.

Истовремено, управо се као предност истиче кратко трајање ове казне, у смислу да је постојање овакве санкције у складу и са принципом сразмерности потребном при одабиру и одмеравању казне, јер она треба да буде одмерена у складу са законом, а спрам свих околности у вези са кривичним делом и учиниоцем, како би се постигла сврха кажњавања.²³⁸

Поједине последице које погађају осуђене на затворску казну у дужем трајању присутне су и у овом случају.²³⁹ Осуђени су издвојени из друштва и своје природне средине, што носи низ негативних последица по њихову личност и њихово ментално здравље, навике и ставове, попут дехуманизације, социјалне деградације, стигматизације.²⁴⁰ Остварујући контакте са другим затвореницима, бивају изложени негативним утицајима затворске средине, што је нарочито штетно када су у питању примарни делинквенти, јер тада затвор може и сам да постане узрок поврата.²⁴¹ Између осталог, боравећи кратко у затвору, ови учиниоци могу да изгубе страх од затвора, уколико њихово искуство буде боље од очекиваног, због чега у будућности могу лакше да прибегну поновном извршењу кривичног дела.²⁴²

Посматрајући тешкоће са којима се сусрећу осуђеници по изласку из затвора, може се приметити да их неке последице ове казне сустижу након изласка из затвора. Поред етикетања којем су изложени бивши осуђеници по изласку из затвора, није редак случај ни да се код њих појави отпор према друштву због лошег опхођења којем сматрају да су изложени. Поред тога, у условима ионако високе незапослености, овим лицима отежано је да пронађу запослење, што је битан сегмент живота. Уз наведено, поред осуђеног,

---

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Када је реч о проблемима издржавања казне затвора, спомиње се проблем преоптерећености капацитета затвора, који се појављује као окружење погодно за развијање или унапређење криминалних вештина код осуђеника и склапање познанстава из оваквог окружења, чему доприноси недовољно активности којима би се бавили осуђеници у слободно време. Поред тога, депривација се спомиње као пропратна појава издржавања казне затвора са којом се сусреће велики број осуђеника. Маџановић, *Алтернативне кривичне санкције – за и против*, стр. 24.

²⁴⁰ Јованић истиче да се депривација јавља код више од 90% осуђених на казну затвора, без обзира на изречену дужину или дужину боравка, тип затвора, врсту кривичног дела и других особина осуђених. Јованић, *Алтернативне санкције у неонационалном инкубатору*, стр. 18.

²⁴¹ Јанковић, *Kratkotrajna kazna zatvora u krivičnom zakoniku Republike Srpske*, стр. 212.

²⁴² Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 22.

негативни ефекти се прожимају и на њихове породице, на емотивном, социјалном и финансијском плану. Све ово утиче негативно на остварење рехабилитацијских циљева.²⁴³ Поред реченог, упућује се критика краткотрајној казни затвора због тога што је извршење ове санкције скупо и неекономично.²⁴⁴

Због неиспуњења постављених циљева, али и очекивања друштва,²⁴⁵ затворска казна данас тражи алтернативу. Појавила се потреба за увођењем и применом алтернативних санкција уместо затворске казне.

Игњатовић указује да је у претходном периоду, мислећи на период који датира од прошлог века, казна лишења слободе примарни вид реаговања на криминалитет, али да су се због лошег утицаја затварања на живот лица која издржавају ову казну, у криминолошким наукама појавиле идеје о потреби да се нађе адекватна замена казни затвора, те да дође до примене у већем броју ванинституционалних и ванзаводских санкција и мера.²⁴⁶ Исти аутор наглашава да треба разликовати ова два термина, јер нису у питању синоними (односно различити називи за исти вид санкционисања),²⁴⁷ напомињујући да и

²⁴³ Јованић, *Алтернативне санкције у неонајалном инкубајору*, стр. 17–18.

²⁴⁴ Јанковић, *Краткотрајна казна затвора и кривичном закоником Републике Српске*, стр. 213.

²⁴⁵ Гргур истиче проблем ефикасности казне затвора у трајању до три године, а према подацима који се односе на период од 2010. до 2013. године. У овом периоду број изречених казни био је виши од оних које су извршене и то за 6.350. Велики проценат лица чекало је на извршење ове санкције или је њено извршење избегло (19,8%), а у 42,1% случајева није извршена казна затвора у трајању од месец дана до три месеца, у 31,9% казна затвора у трајању до шест месеци, у 30% казна затвора у трајању од шест месеци до годину дана, а мање од 1% у датом периоду није ступило на издржавање ове казне када су у питању изречене казне у трајању од годину дана до три године. Видети: Гргур, *Ефикасности кривичних казни затвора*, стр. 117–118.

²⁴⁶ Ђорђе Игњатовић, „Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији”, *Crimen*, бр. 2, 2013, стр. 144–145.

²⁴⁷ Игњатовић указује да постоји потреба за разјашњењем одређене терминологије, јер се поједини појмови и у науци користе као синоними, иако то нису. У савременом кривичном праву постоји потреба за проланажење алтернативе казни затвора, имајући у виду чињеницу да она није адекватна санкција за све већи део осуђеника, а висока стопа повратништва указује и на недовољну ефикасност ове санкције. Због тога, али и проблема који је присутан и у Србији, а који се односи на пренасељеност установа у којима лица издржавају казну затвора, те високих трошкова које изискује њено извршење, појавила се потреба за проналажењем алтернативе. Овај аутор одређује алтернативне кривичне санкције као мере које не подразумевају лишавање слободе учиниоца према којем се примењују, а које изриче суд и које Бишоф (Bishop) назива незаоводским, наводећи да ту не спадају оне мере које служе скретању кривичног поступка, јер ту не долази до примене свих казни, па тако ни казне затвора, нити су то оне мере које су усмерене на отклањање негативних последица затварања. Даље, Игњатовић указује на разлику између појмова затварања, које је у вези са смештајем

Жан Прадел разликује казне које „нису повезане са неком пенитенцијарном установом” од оних које су стране лишењу слободе, мислећи на кућни затвор у првом случају, односно на условну осуду, рад у јавном интересу, разне забране и обавезе и моралне казне у другом.²⁴⁸ Уважавајући ову потребу, поједине земље су почеле више да примењују овакве видове санкционисања, док су друге наставиле да примењују затварање као примарни вид реакције на криминалитет, спроводећи алтернативне санкције само у случајевима када сматрају да је нужна њихова примена.²⁴⁹

С друге стране, неопходно је постојање ове санкције, јер је она у одређеним случајевима потребна и оправдана:²⁵⁰

- како би се остварили захтеви индивидуализације кривичне санкције неопходно је постојање различитих санкција;
- код већине грађана је присутан страх од затвора, па и у трајању од само једног дана, и не могу се прихватити ставови да ова санкција нема генерално и превентивно дејство;
- може да буде учинковита код одређених учинилаца кривичних дела;
- потреба остварења принципа правичности захтева постојање сразмерности између кривичног дела и казне;
- јавност очекује и подржава постојање оваквих казни;

лица у казнене установе и лишавања слободе, до којег може доћи и без изрицања казне затвора (у случају одређивања притвора и других облика лишавања слободе). Када се говори о алтернативним санкцијама, има се у виду први појам и подразумева да се тражи алтернатива затварању. Аутор истиче и да је примеренији израз ванзаводски третман, у односу на ванинституционални, те да он обухвата „скуп поступака који се према учиниоцима кривичних дела предузимају у заједници, изван казнене установе намењене извршењу казне затвора”. Разлози за примену ових мера је став да третман према учиниоцима кривичних дела може имати више успеха уколико се лице налази изван казнене установе, не напуштајући заједницу, поготово када су у питању учиниоци лакших кривичних дела који немају криминалне склоности. Ђорђе Игњатовић, „Извршење ванзаводских кривичних санкција и мера: међународни извори”, у *Казнена реакција у Србији, III део*, уред. Ђорђе Игњатовић, Београд, 2013, стр. 18–20.

²⁴⁸ Игњатовић, *Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији*, стр. 145.

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Janković, *Kratkotrajna kazna zatvora u krivičnom zakoniku Republike Srpske*, стр. 213–214.

- негативни ефекти су мањи у односу на казну затвора у дужем трајању.

Треба имати у виду и чињеницу да последице издржавања казне затвора не погађају сва лица једнако, већ оне зависе од многих елемената, од саме личности осуђеника, па до типа завода и услова живота у њима. Поред тога, краткотрајна казна затвора може да буде оправдана када су у питању одређена кривична дела, када се чини потребним да учинилац буде извојен из друштвене заједнице на одређено време.²⁵¹

Соковић указује да примена кривичних санкција почива на претпоставци да су оне, имајући у виду целокупно становништво, намењене ипак мањем броју становника, јер се већина влада према правилима друштва и да је мањи број оних који су насилни и представљају велику опасност по друштво. У међупростору између затварања, с једне стране, и условне осуде, као најчешће примењене санкције с друге стране, алтернативне санкције налазе своју примену. Оне подразумевају постојање надзора, али уз услове блажих од затворских.²⁵² Ове кривичне санкције и мере треба да остваре равнотежу између различитих потреба које је важно остварити – потребе за очувањем безбедности друштва, кажњавањем оних који су учинили кривично дело и застрашивањем оних који би могли да га учине, те потребе за решавањем постојећег проблема преоптерећености капацитета затвора, узимајући у обзир и проблем затварања, са финансијског аспекта.²⁵³

2. Алтернативне кривичне санкције

---

²⁵¹ Гргур истиче да се ово односи на кривична дела као што су изнуда, насилничко понашање, тешка телесна повреда, насиље у породици или нека кривична дела сексуалне природе. Гргур, *Ефикасност крајњих казни затвора*, стр 122.

²⁵² Снежана Соковић, „Међународни стандарди и алтернативне кривичне санкције”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2018, стр. 60.

²⁵³ Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 242–243.

Неспорно је да постоји потреба за налажењем новог начина сузбијања криминалитета, имајући у виду чињеницу да се он непрестано развија и мења, а да досадашњи начин реаговања није дао довољно резултата у том циљу. Иако делује да је заостравање казнене политике и примена казне затвора најбоље решење када је у питању сузбијање криминалитета, ипак то није тако.²⁵⁴

Показало се да затварање као начин кажњавања, поготово оно које је кратког трајања, није довољно делотворно и да може да има супротне ефекте од очекиваних. Из тог разлога било је потребно наћи алтернативу оваквом начину реаговања када су у питању лакша кривична дела, уз поштовање начела законитости, хуманости, потребе за преваспитавањем и ресоцијализацијом и индивидуализацијом.²⁵⁵ Поред тога, потреба за другачијом казненом политиком и применом алтернативних санкција произлази и из чланства Србије у Савету Европе, као и из тежње ка приступању државе Европској унији. Овај процес намеће обавезу усклађивања законодавства Србије са законодавством које важи у оквиру ових организација. У том смислу, постоји потреба за усклађивањем кривичног законодавства Србије са међународним, што подразумева и предвиђање и примену алтернативних кривичних санкција.²⁵⁶

---

²⁵⁴ Олга Тешовић указује да је међу грађанима присутан став залагања за строжу казнену политику, а који постоји и међу државним званичницима, у медијима, па и међу судијама, који најчешће изричу условну осуду за лакша кривична дела, казну затвора за тежа, а у мањем броју случајева новчане казне, док се остале, посебно алтернативне санкције, изричу у незнатном броју случајева. Разлог за то је постојање става у правосуђу да се применом алтернативних санкција не постиже никаква сврха. Олга Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, Београд: Форум судија Србије, 2020, стр. 82–83.

²⁵⁵ Вид Јакулин, „Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Словеније (основна законска обележја и искуства примене)”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 96.

²⁵⁶ Душанка Гарић и Александра Степановић, „Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења практичне примене)”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 230.

2.1. Појам, карактеристике и врсте алтернативних кривичних санкција

Идеја замене казне затвора неким другим видом санкционисања и третмана, које би било ванинституционално, појавила се још у 19. веку, у радовима припадника социолошке школе.²⁵⁷ Ипак, у теорији данас не постоји општеприхваћен појам алтернативних санкција, па самим тим не постоји ни тачно одређење које врсте ових санкција постоје. Поједини аутори убрајају у алтернативне санкције и друге мере и поступке, за које пак други аутори тврде да не могу да се подведу под овај појам.

Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин истичу да назив алтернативне санкције потиче од латинске речи *alter*, *altera*, *alterum*, односно од речи алтернатива која означава избор између два решења, као могућност суда да изабере између две санкције, те да је овај појам обухватио све могућности замене казне затвора, али може да означава и све санкције које не представљају казну затвора.²⁵⁸

Имајући у виду порекло и значење речи алтернативан, Тешовић закључује да појам алтернативне санкције треба да укаже на њену суштину – да је она замена за основну, класичну санкцију, што је у овом случају казна затвора, а да је оно што чини алтернативност остварење исте сврхе применом ових санкција, као и применом класичне санкције.²⁵⁹

Стојановић истиче да за сузбијање лакших кривичних дела може да буде делотворна примена алтернативних санкција, али и алтернативних форми поступања. У питању су поједностављене форме кривичног поступка, а могу да буду и мере које служе тзв. „скретању” кривичног поступка и примени мера које нису кривичне санкције. Њиховом применом растеређује се

---

²⁵⁷ Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике*, стр. 13.

²⁵⁸ Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин, *Алтернативне казни одузимања слободе*, стр. 110.

²⁵⁹ Олга Тешовић, *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије, докторска дисертација*, Београд: Правни факултет у Београду, Универзитет у Београду, 2018, стр. 15.

суд, те доприносе бржем, лакшем и економичнијем решавању спорова у појединим случајевима.²⁶⁰

Стевановић истиче да су алтернативне санкције могућност кажњавања које је између оног које је традиционално и традиционалне пробације, односно између затварања и пробације. За означавање овог појма користе се различити називи попут: алтернатива затварању, ванинституционалне мере, програми у заједници и сл.²⁶¹

На проблем поистовећивања термина алтернативе казни затвора и алтернативних санкција указује Олга Тешовић, истичући да се у теорији, па чак и у упоредном законодавству, ова два термина неоправдано изједначају. Ту се убрајају упрошћене форме поступања у фази пре суђења, одређени видови ванзаводског санкционисања, различити модалитети извршења казне затвора, условни отпуст и сл. Алтернативне кривичне санкције представљају ужи појам од алтернативе затварању, које у себи садржи и друге мере и поступке којима се казна лишења слободе замењује.²⁶² Одређујући појам алтернативних санкција, Тешовић истиче да су у питању законом одређене мере које представљају супституцију казне затвора. Примењују се на основу одлуке суда, након спроведеног кривичног поступка, у циљу сузбијања криминалитета и смисао њиховог постојања је у примени ванзаводских санкција уместо казне затвора. Иако превентивног карактера, оне садрже у мањој мери и репресију, јер се њима ограничава или одузима право или добро учиниоцу кривичног дела или оне садрже претњу да ће до тога доћи. Даље, поменути ауторка истиче да ове санкције могу да се примене према учиниоцу кривичног дела, али и према учиниоцу противправног дела које је у закону одређено као кривично дело, односно могу да се примене и према неурачунљивим лицима.²⁶³ Оно што је карактеристично за алтернативне

---

²⁶⁰ Зоран Стојановић, „Оправданост и дoмети алтернативних кривичних санкција и алтернативни форми поступања”, *Ревизија за криминологију и кривично право*, бр. 2, 2009, стр. 4–6.

²⁶¹ Видети: Стевановић, *Ефекти казне затвора у превенцији криминала*, стр. 213–214.

²⁶² Тешовић, *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије*, стр. 15.

²⁶³ У питању је могућност њихове примене према учиниоцу противправног дела које је у закону одређено као кривично дело, где су остварени објективни елементи законом одређеног кривичног дела, али којем недостаје кривица, као субјективни елемент појма кривичног дела,

санкције и по чему се оне разликују од других кривичних санкција је то што се извршавају под надзором надлежног органа. Надзор над извршењем ових мера може бити поверен телу или установи које делују у оквиру државног органа, а у појединим земљама надзор се поверава и невладиним и непрофитним организацијама.²⁶⁴ У складу са наведеним, Тешовић одређује врсте алтернативних санкција у нашем правном систему, наводећи да су то кућни затвор, казна рада у јавном интересу, казна одузимања возачке дозволе, условна осуда са заштитним надзором и поравнање учиниоца и оштећеног, а сматра да то нису оне мере које подразумевају упрошћене форме кривичног поступка, нити оне које му претходе, а које имају за циљ „скретање” поступка, нити су то модалитети извршавања казне затвора.²⁶⁵

Митрић дефинише појам алтернативне санкције одређујући њено поимање у ужем и у ширем смислу. У ширем смислу наводи да је алтернативна санкција свака кривична санкција која замењује казну затвора или новчану казну, уколико је она прописана као главна казна, док у ужем смислу наводи да су то оне санкције које су замена за казну затвора.²⁶⁶

Прихватањем ширег појма алтернативних санкција обухватају се и различите мере које нису кривичноправне, већ су то образовне, медицинске, васпитне или терапеутске мере, те поступци који служе да се заобиђе редовна кривична процедура.²⁶⁷

Говорећи о алтернативним санкцијама, Спасојевић наводи да су то ванзаводске санкције и мере којима се ограничава слобода осуђеним лицима и намећу услови или обавезе који су саставни део изречене санкције, које се извршавају под надзором и контролом повереника, а које омогућавају да осуђено лице не буде лишено слободе, већ остаје у заједници. Њиховом

што подразумева могућност њихове примене у одређеним случајевима према неурачунљивом лицу. Тешовић, *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије*, стр. 3–5.

²⁶⁴ Ibid., стр. 6–7.

²⁶⁵ Ibid.

²⁶⁶ Митрић, *Специфичности алтернативних санкција у кривичном праву Србије*, стр. 66–67.

²⁶⁷ Наташа Николић-Ристановић и Наташа Вучковић, уред., *Савови грађана и сиручњака о санкцијама и ресторативној правди*, Београд: Фондација Центра за демократију, 2015, стр. 9.

применом постиже се, с једне стране, заштита друштва од криминалитета и то уз примену мање репресивних мера, и, с друге стране, ресоцијализација и реинтеграција лица према коме се примењују.²⁶⁸

Коларић истиче да се појам алтернативних санкција углавном одређује као алтернатива казни која подразумева лишавање слободе и да се у теорији непотребно тиме шири овај појам, обухватајући поред санкција и поједине мере које не би требало подвести под овај појам.²⁶⁹

Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин истичу допринос Куртовић Мишић и Крстуловић Драгичевић наглашавајући да алтернативне санкције треба поимати у смислу свих санкција и мера које се примењују према учиниоцу кривичног дела, а које имају за циљ његово неупућивање у пеналну установу. Исто указују и Ајдуковић и Ајдуковић истичући да су то само оне мере које се изричу уместо затворске казне. Значајно је и поимање Клајна (Klein), који одређује алтернативне санкције као оне казне које се изричу уместо казне која обухвата лишавање слободе, а којом се ефикасно кажњавају учиниоци кривичног дела и истовремено постижу други циљеви, попут застрашивања учиниоца и других лица, рехабилитације, ретрибуције и правде.²⁷⁰

Алтернативне санкције, као мере које садрже мањи степен репресивности од казне затвора, опомена су друштва изречена лицима која су учинила кривична дела која не захтевају примену затворске казне, али нису ни за опраштање, којима се првенствено тежи пружању помоћи и подршке учиниоцу кривичног дела, а не кажњавању, јер је оно последња могућност онда када друге санкције и мере нису ефикасне, а у чије извршење је укључена и локална заједница.²⁷¹

---

²⁶⁸ Александра Спасојевић, *Извршење ванзаводских санкција и мера – извештај о испитивању*, Ваљево: Одбор за људска права Ваљево, 2021, стр. 5–6.

²⁶⁹ Коларић, *Условна осуда са заштитним надзором и друге алтернативне кривичне санкције у Кривичном законикау Србије*, стр.74.

²⁷⁰ Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин, *Алтернативне казни одузимања слободе*, стр. 110.

²⁷¹ Мацановић, *Алтернативне кривичне санкције – за и против*, стр. 32–34.

Указујући на непостојање јединственог одређења овог појма, Томић с правом наглашава да је, иако нема општеприхваћене дефиниције, супститутивни карактер ових санкција у односу на казну затвора неспоран, али указује на чињеницу да су оне нераскидиво везане за казну затвора, без које не могу да постоје, због чега је данас казна затвора најважнија кривична санкција. Поменути аутор убраја казну рада у јавном интересу, условну осуду са заштитним надзором или без њега, судску опомену, кућно затварање и електронски надзор у алтернативне кривичне санкције.²⁷²

Алтернативне санкције су првобитно настале као тежња за превазилажењем негативних ефеката казне лишења слободе, а данас су оне алтернатива не само казни лишења слободе већ казни уопште.²⁷³ Уколико се посматрају као алтернатива казни затвора, онда би се рад у јавном интересу, условна осуда и новчана казна могли посматрати као алтернативне санкције, а уколико би се прихватило шире схватање да су оне алтернатива казни уопште, ту би спадале све кривичне санкције изузев казне, али и поједини кривичноправни институти који немају карактер кривичне санкције, попут института ослобођења од казне.²⁷⁴

Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин указују на постојање различитог поимања правне стране и сврхе ових санкција. Истичу да се у судској пракси и законодавству оне поимају као мере које имају за циљ ретрибуцију, док пробационе службе кажу да су то мере којима се тежи постизању рехабилитације и ресоцијализације.²⁷⁵

Постоје два начина нормирања алтернативних санкција – нормирање као самосталне санкције, што ствара могућност суда да их непосредно изрекне, и друга могућност да их нормира као алтернативан начин извршавања казне затвора и новчане казне, у ком случају суд прво изриче

---

²⁷² Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 245.

²⁷³ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 265.

²⁷⁴ Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике)*, стр. 17.

²⁷⁵ Деренчиновић Драгичевић Претњача и Грацин, *Алтернативе казни одузимања слободе*, стр. 128.

казну, а затим одлучује на који начин ће се она извршавати – редовним начином или алтернативно.²⁷⁶

Када је у питању правна природа алтернативних санкција, Бејатовић указује да је прихватљивије схватање да је реч о самосталним кривичним санкцијама, у односу на схватање да оне представљају само алтернативни облик извршавања казне затвора.²⁷⁷

Имајући у виду да је за поједине алтернативне санкције потребна сагласност осуђеног лица, као што је случај код рада у јавном интересу, поставља се питање да ли је он потребан и код других алтернативних санкција. Бејатовић с правом истиче да се изрицање ових санкција не би могло условити пристанком осуђеног, имајући у виду чињеницу да су ипак у питању кривичне санкције и да је суд тај који одлучује у кривичном поступку о томе коју кривичну санкцију ће изрећи, узимајући у обзир све околности које су битне за одлучивање, с тим да треба да цени и околност која се односи на спремност на сарадњу и испуњење обавеза осуђеног лица уколико одлучи да му изрекне одређену алтернативну санкцију. Тада се поставља питање на који начин и у ком моменту је потребно затражити пристанак окривљеног.²⁷⁸

Циљ примене алтернативних санкција је заштита друштва од криминалитета, уз смањење примене казне затвора, као и прилагођавање учиниоцу кривичног дела и делу, уважавајући испуњење одређених критеријума који су у вези са њиховом применом, а који се односе на кривично дело (попут врсте и тежине), учиниоца кривичног дела (његову личност), сврху кажњавања и права жртве. Игњатовић наводи како је важна и подршка медија, која према Токијским правилима треба да утиче на јавност како би шире прихватила овај вид санкционисања.²⁷⁹

---

²⁷⁶ О појединим питањима у вези са нормирањем алтернативних санкција видети детаљније: Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике)*, стр. 19.

²⁷⁷ *Ibid.*, стр. 18.

²⁷⁸ *Ibid.*, стр. 20.

²⁷⁹ Игњатовић, *Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији*, стр. 145–146.

2.1.1. Врсте алтернативних санкција

Како у теорији не постоји јединствено одређење појма алтернативних санкција, не постоји ни јединствен став о њиховим врстама, јер поимајући алтернативне санкције у ширем смислу, обухватају се и поједини институти кривичног права који се не би могли сматрати алтернативним санкцијама.²⁸⁰

Имајући у виду санкције које познаје домаће законодавство, а које су замена за прописану и изречену казну затвора, Коларић, ослањајући се на решења која су била предвиђена Законом о извршењу кривичних санкција,²⁸¹ убраја у алтернативне санкције и мере за одлагање кривичног гоњења; забрану напуштања стана; забрану прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем; кућни затвор; рад у јавном интересу; условну осуду са заштитним надзором; условни отпуст уз надзор; пружање помоћи лицу након извршење казне затвора; спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетницима.²⁸²

Подела коју је дао Митрић ослања се на позитивна домаћа законска решења. У алтернативне санкције овај аутор сврстава: казну рада у јавном интересу, условну осуду (са заштитним надзором и без њега), кућно затварање и електронски надзор.²⁸³

И Шкулић наводи казну рада у јавном интересу и мере упозорења (судску опомену и условну осуду са заштитним надзором и без њега) као алтернативне санкције које се могу изрећи пунолетним учиниоцима кривичних дела. Овај аутор сматра да кућни затвор није класична алтернативна санкција, већ модалитет извршења казне затвора, али да има значај алтернативне санкције. Такође истиче да је за његово изрицање, као и за

²⁸⁰ Гргур, *Ефикасности крајних казни затвора*, стр. 135.

²⁸¹ Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014.

²⁸² Коларић, *Условна осуда са заштитним надзором и друге алтернативне кривичне санкције у Кривичном законнику Србије*, стр. 74.

²⁸³ Митрић, *Специфичности алтернативних санкција у кривичном праву Србије*, стр. 68.

казну рада у јавном интересу, потребан пристанак осуђеног, док код осталих алтернативних санкција то није случај.²⁸⁴

Даље, Шкулић истиче и да су мере безбедности самосталне кривичне санкције и да оне нису и не могу бити алтернативне у односу на казну. Када је реч о мери безбедности медицинског карактера, поменути аутор истиче да тада у одређеним случајевима и не постоје услови да се изрекне казна, јер недостаје кривица као основни елемент кривичног дела, те да се тада може рећи да нису испуњени потребни услови за постојање кривичног дела и да нема услова ни за примену казне. У вези са осталим мерама безбедности, истиче да се оне не изричу самостално, већ уз казну, те у том смислу се не појављују као њихова алтернатива.²⁸⁵

2.2. Алтернативне санкције – међународни и домаћи правни извори

2.2.1. Међународни извори

Ради смањења затварања као основног вида санкционисања, те шире примене алтернативних санкција, уважавајући потребу поштовања људских права, остваривања социјалне правде и тежње за испуњењем рехабилитације и ресоцијализације учиниоца кривичног дела, Уједињене нације усвојиле су Стандардна минимална правила Уједињених нација за мере алтернативне институционалном третману (крајем 1990. године).²⁸⁶ Овај документ, познат и

²⁸⁴ Милан Шкулић, „Кућни затвор (самостална казна или начин извршења казне затвора)”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 44.

²⁸⁵ Шкулић, *Алтернативне кривичне санкције*, стр. 253.

²⁸⁶ United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures – The Tokyo Rules. Усвојена је резолуцијом Генералне скупштине 45/110 од 14. 12. 1990. године. Превод Стандардна минимална правила Уједињених нација за мере алтернативне институционалном третману, преузет са <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivичnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> (28. 03. 2022).

под називом Токијска правила, најважнији је међународни извор посвећен алтернативним санкцијама.²⁸⁷

Овај документ поставио је међународне стандарде за увођење и примену алтернативних санкција и мера, обухватајући санкције и мере које су замена за казну затвора или новчану казну, а које се примењују у фази пре суђења, у току суђења и изрицања пресуде и у фази након изрицања пресуде. Ради смањења затворске популације и броја изречених казни затвора и потребе за решавањем проблема преоптерећености затворских капацитета, државе чланице треба да се залажу за примену алтернативних санкција и мера, при чему се тежи истовременом поштовању појединачних права учиниоца кривичног дела, права жртве кривичног дела, али и остварењу безбедности друштвене заједнице и остварењу превенције.²⁸⁸

Значајни међународни извори у овој области су и документи Савета Европе, као што су Европска конвенција о надзору над условно осуђеним или условно отпуштеним лицима из 1964. године, Резолуција број 1 о условној осуди, пробацији и другим алтернативама затвору из 1965. године, Резолуција број 10 о пеналним мерама алтернативним затвору из 1976. године, Препорука бр. Р (92)16 о Европским правилима о санкцијама и мерама које се спроводе у

У међународним актима алтернативне санкције се појављују под називом незаходске санкције (*non-custodial sanctions*) или као санкције које се извршавају у заједници (*community sanctions and measures*), чиме се истиче важност укључивања друштвене заједнице у овом сегменту. Видети: Николић-Ристановић и Вучковић, *Сјаовови трађана и сјручњака о санкцијама и ресјорашивној йравди*, стр. 9–10.

²⁸⁷ Усвајању овог акта претходили су међународни скупови у организацији Уједињених нација. На Првом конгесу Међународног удружења за казне и њихово извршење, одржаног у Лондону 1872. године, разматрано је питање могућности замене казне затвора у краћем трајању и неплаћених новчаних казни принудним радом без лишења слободе. Пети конгрес УН о спречавању криминалитета и поступању са преступницима, одржан у Женеви 1975. године, као и скупови одржани после; затим Резолуција број 8 о алтернативама казни затвора усвојена је на шестом конгресу у Каракасу 1980. године и њоме су постављени међународни стандарди за увођење алтернативних санкција, VII конгрес у Милану одржан је 1985. године када је усвојена Резолуција број 16 о смањењу затворске популације, алтернативама затворској казни и социјалној интеграцији учинилаца; те осми Конгрес УН у Хавани 1990. године.

Детаљније видети: Игњатовић, *Извршење ванзаводских кривичних санкција и мера: међународни извори*, стр. 20; Соковић, *Међународни стандарди и алтернативне кривичне санкције*, стр. 61–62; Слободан Малешкић и Сара Почуча, „Алтернативне санкције у кривичном законодавству Србије”, *Култура полуса*, бр. 30, 2016, стр. 389–390.

²⁸⁸ Nevena Aljinović, „Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa”, *Policija i sigurnost*, vol. 30, br. 1, 2021, str. 64–69.

заједници,²⁸⁹ Препорука бр. Р (99)19 о медијацији у кривичним стварима, Препорука бр. Р (99)22 о пренасељености завода и порасту заводске популације, Препорука бр. Р (2000)22 о побољшању примене Европских правила о санкцијама и мерама које се спроводе у заједници, Препорука бр. Р (99)22 о условном отпусту, Препорука бр. Р (2006)6 о пружању помоћи жртвама кривичних дела. Поред тога, 2010. године усвојена су Пробациона правила Савета Европе, те Коментари Европског одбора за проблеме криминалитета на Пробациона правила Савета Европе (Препорука Р(2010)01 о европским пробациским правилима).²⁹⁰

2.2.2. Унутрашњи извори

Када је реч о домаћим изворима права у овој материји, најважнији су Устав Републике Србије,²⁹¹ Кривични законик, Закон о извршењу кривичних санкција,²⁹² Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера,²⁹³ те Правилник о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника,²⁹⁴ Правилник о начину вршења надзора над извршењем ванзаводских санкција и мера²⁹⁵ итд.

---

²⁸⁹ Према Препоруци бр. Р (92)16, циљ примене алтернативних санкција је заштита друштва од криминалитета, уз остварење ресоцијализације и реинтеграције осуђеног у друштво и истовремено остварење заштите права жртве кривичног дела. Препоруком се наводи да алтернативне санкције, трајање и начин њиховог престанка треба да буду одређени законом, а да ће уколико лице не испуни обавезе које су одређене санкцијом, доћи до изрицања неке друге законом предвиђене санкције. Ibid., стр. 68.

²⁹⁰ Видети: Игњатовић, *Извршење ванзаводских кривичних санкција и мера: међународни извори*, стр. 25–35; Соковић, *Међународни стандарди и алтернативне кривичне санкције*, стр. 61–62; Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике)*, стр 15.

²⁹¹ Устав Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021.

²⁹² Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 35/2019.

²⁹³ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

²⁹⁴ Правилник о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника, *Службени гласник РС*, бр. 30/2015.

²⁹⁵ Правилник о начину вршења надзора над извршењем ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, број 16/2016.

Основ за примену алтернативних санкција остварен је доношењем закона 2005. године,²⁹⁶ иако је кривично законодавство неке санкције познавало и раније. Тако, условна осуда са заштитним надзором уведена је у домаће законодавство још 70-их година прошлог века, али истовремено нису испуњени услови потребни за њену примену, због чега ова санкција у пракси није изрицана.²⁹⁷

Кривични законик из 2005. године увео је рад у јавном интересу у домаће кривично законодавство, а његовим изменама из 2011. године уведена је могућност извршавања казне затвора у трајању до годину дана у просторијама у којима осуђени станује, уз могућност примене електронског надзора.

За ширу примену алтернативних санкција значајно је било доношење Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера и правилника који ближе регулишу ови материју.

---

²⁹⁶ У питању су Кривични законик, Закон о извршењу кривичних санкција и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 242.

²⁹⁷ Јованић, *Алтернативне санкције у неонајалном инкубатору*, стр. 11.

Како се у Србији одвија реформа правосуђа и система кривичних санкција, влада је усвојила и више стратегија и пратећих акционих планова,²⁹⁸ где се као један од циљева поставља шира примена алтернативних санкција.

2.3. Примена алтернативних санкција у Србији

Игњатовић истиче да увођење алтернативних санкција у казнене системе не треба превасходно да буде због захтева који наша земља треба да испуни у поступку пред којим се налази, у смислу приступања наше земље Европској унији, и да то буде због потребе за смањењем затворске популације и растерећењем пенитенцијарних завода (што се истиче у актима које су

---

²⁹⁸ Стратегија за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији у периоду од 2010. до 2015. године, *Службени листник РС*, бр. 53/10 и 65/11; Стратегија за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији за период до 2020. године, *Службени листник РС*, бр. 43/2017; Национална стратегија реформе правосуђа од 2013. до 2018. године, *Службени листник РС*, бр. 57/2013; Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени листник РС*, бр. 114/2013, а на интернет страници Министарства правде доступна је и Радна верзија, односно Нацрт Стратегије развоја система извршења кривичних санкција за период од 2021–2027. године <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivичnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> (28. 03. 2022).

Треба истаћи да је Влада Републике Србије донела 2013. године *Стратегију развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године* и да је ова стратегија настала као део реформе која се спроводи у области кривичног правосуђа, почев од 2004. године. Један од основних задатака Стратегије је реформа затворског система и реформа извршења кривичних санкција, на чему је настављен рад и у наредном периоду. Заштита друштва од криминалитета извршавањем казни на хуман начин и превенција поврата постављене су као основне водиле реформе. У том смеру, предвиђен је развој система кривичних санкција, настојећи да се обезбеде бољи услови у којима се санкције извршавају, уз примену савремених достигнућа у третману осуђених у циљу њихове успешне реинтеграције у друштво и редуковања стопе рецидивизма, а уз давање смерница за даље активности у овој области, ради поштовања европских стандарда, придруживања Европској унији и усклађивања са постојећим реформама у држави. Циљ Стратегије је да се кроз успешну примену кривичних санкција утиче на појединца мењајући његово понашање и да му се омогући стицање нових вештина и знања и постигне позитивна ресоцијализација ради успешног поновног укључења овог појединца у друштво. Ради постизања задатих циљева, један од задатака који су препознати као приоритетни јесте доношење правних аката у области законске регулативе, а када је реч о примени алтернативних санкција, социјалне реинтеграције и постпеналног прихвата – отварање нових канцеларија и оснивање посебне службе за алтернативне санкције у оквиру Управе за извршење кривичних санкција, затим обука и стручно усавршавање запослених у Управи, ради унапређења њихових знања, квалификација и мотивације за рад у овој области, стварање ефикасног система надзора над радом Управе.

доносили државни органи, мислећи на стратегије, конкретно на Стратегију за реформу система извршења заводских санкција у Србији из 2005. године).²⁹⁹ Разлог за њихово увођење у систем кривичних санкција треба да буду њихове основне карактеристике и делотворност у примени, односно њихово дејство на учиниоца кривичног дела, али и на друштво у целини, у виду смањења и контроле криминалитета, независно од приступања наше земље Европској унији, па чак и њеног постојања. Уједно, остварењем ових тежњи постижу се и други циљеви, као што је смањена примена казне затвора.

Током 2020. године спроведена је анализа ефеката примене Стратегија из 2013. и 2017. године³⁰⁰ и уочен је пораст броја изречених алтернативних санкција. Наиме, 2016. године број изречених алтернативних санкција износио је 9,7% а 2020. године 16,5%, у односу на укупан број извршења кривичних санкција.³⁰¹ У односу на 2016. годину, када је Управи за извршење кривичних санкција достављено на извршење укупно 4.355 алтернативних санкција, у 2020. години овај број је износио 5.344.

Анализом примене алтернативних санкција утврђено је да је у периоду од 2016. до 2020. године дошло до пораста примене кућног затвора без електронског надзора, док је забележен пад у примени ове санкције уз електронски надзор. Исти је случај и са мером кућног притвора.³⁰²

---

²⁹⁹ Игњатовић, *Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији*, стр. 147.

³⁰⁰ Ex post анализа ефеката примене Стратегије развоја система извршења кривичних санкција до 2020. године, преузето са <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivичnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> (28. 03. 2022).

У питању су Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013, и Стратегија и Акциони план за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији за период до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 53/10, *Службени гласник РС*, бр. 43/2017.

³⁰¹ Ex post анализа ефеката примене Стратегије развоја система извршења кривичних санкција до 2020. године, стр. 16.

³⁰² Ibid., стр. 16. Видети табелу 1. Наведено је да је кућни затвор са применом електронског надзора достављен на извршење у 2.027 случајева 2016. године, 2.135 наредне године, 1.917 у 2018. години, 1.855 у 2019. години, док је 2020. године овај број износио 1.847. Када је у питању ова мера без електронског надзора у 2016. години, на извршење је достављено 1.109 санкција, 1.229 у 2017. години, у наредној 1.433, затим 1.373 у 2019. години, а у 2020. њих 1.713. Притвор је као мера 2016. године примењен 212 пута, а 2020. у 584 случај. Мера кућног притвора без електронског надзора у 2016. години примењена је у 48 случајева, 2020. године примењена је у чак 444 случаја.

Међутим, проблем који се појављује када је у питању кућни затвор је његово извршење. Велики број пресуда у којима је ова санкција изречена чека на извршење, чак и они предмети који су означени као хитни, а као разлог се наводи недостатак техничке природе, односно недовољан број електронских уређаја за надзор. То је вероватно и разлог због којег је већи број изречених кривичних санкција без електронског надзора. Овакво стање доводи у питање делотворност ове санкције, а тиме и сврхе кажњавања.³⁰³

Примена казне рада у јавном интересу од 2019. године је поново у благом порасту (примењена је 737 пута), након опадања које је било присутно у периоду од 2016. до 2018. године.³⁰⁴

Иако је условна осуда санкција која се најчешће изриче и примењује, условна осуда са заштитним надзором у поменутом периоду се спорадично примењивала у односу на укупан број изречених санкција.³⁰⁵

Табела бр. 1: Ванзаводске санкције и мере досијављене на извршење у периоду 2016–2020. године

Врсте мере/санкције	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Кућни затвор са применом мере електронског надзора	2.027	2.135	1.917	1.855	1.847
Кућни затвор без мера електронског надзора	1.109	1.229	1.433	1.373	1.713
Мера кућног притвора са електронским надзором	212	324	308	315	584
Мера кућног притвора без електронског надзора	48	85	119	108	444

³⁰³ Dijana Janković, “An overview of the International scientific – professional meeting at the Appellate court in Niš within the project ‘Strengthening the probation and the system of alternative sanctions in Montenegro and Serbia’ Niš, 4th December 2018.” *Law and Politics*, Vol. 17, No 1, 2019, стр. 8.

³⁰⁴ У 2016. години ова санкција је примењена 943 пута, затим 2017. – 693 пута, 2018. – 561 пут, а 2019. – 630 пута.

³⁰⁵ Ова санкција изречена је 16 пута 2016. године. У претходном периоду, највише је примењена у 2017. години – 33 пута. У 2018. години изречена је у 22 случаја, и тренд опадања њене примене настављен је и наредне, 2019. године (14), а дошло до благог пораста њене примене дошло је у 2020. години – 19 случајева.

Казна рада у јавном интересу	943	693	561	630	737
Условна осуда са заштитним надзором	16	33	22	14	19
Укупно	4.355	4.499	4.360	4.295	5.344

Преузето: Ех post анализа ефеката примене Стратегије развоја система извршења кривичних санкција до 2020. године³⁰⁶

Поред пораста у броју извршених алтернативних санкција, значајно је и то што се временом проширују и надлежности повереничке службе, када је реч о извршењу ове врсте кривичних санкција.³⁰⁷

Међутим, иако је забележен пораст примене алтернативних санкција, како се наводи у Анализи ефеката примене Стратегије из 2013. године, ипак је за остварење постављених циљева реформе система кривичних санкција неопходно наставити са њиховом широм применом. Како би се остварио овај циљ, важно је остварити у потпуности услове за њихову примену и то даљим развојем нормативних решења, стварањем добре мреже канцеларија за њихово извршење,³⁰⁸ запошљавањем већег броја лица на пословима извршења алтернативних санкција и мера и едукацијом запослених у Управи, али и носилаца правосудних професија, те успостављањем сарадње са органима власти на локалном нивоу, како би било омогућено њихово извршење у заједници.³⁰⁹

На примену ових санкција утичу различите околности, које су међусобно повезане и утичу једне на друге, што је приказала Соња Снакен (Sonja Snacken):

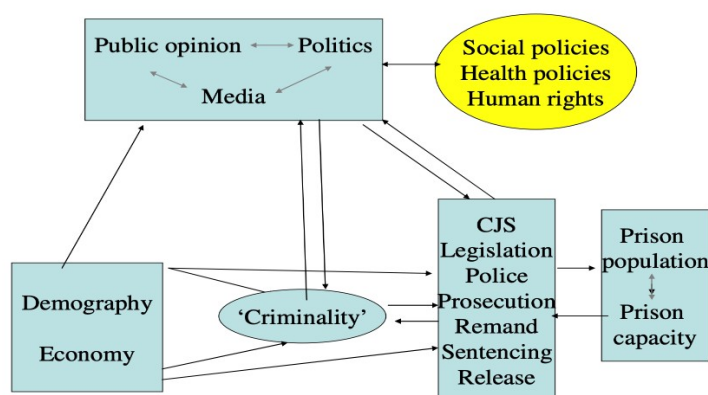
³⁰⁶ Ех post анализа ефеката примене Стратегије развоја система извршења кривичних санкција до 2020. године, стр. 27.

³⁰⁷ Видети више: Гарић и Степановић, *Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења практичне примене)*, стр. 235.

³⁰⁸ У Стратегији из 2013. године наводи се да је до момента њеног доношења отворено седам повереничких канцеларија, а до краја 2021. године отворено их је двадесет пет на територији Републике Србије. Ова мрежа повереничких канцеларија формирана је према седиштима виших судова. Наведени податак се наводи у Нацрту Стратегије из 2017. године, а и аутор ове дисертације је исти податак добио од Министарства правде, Управе за извршење кривичних санкција.

³⁰⁹ Нацрт Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, број 43/2017, стр. 27.

Слика бр. 1: Утицај различитих околности и њихов међусобни утицај на примену алтернативних санкција

Преузето од Соње Снакен³¹⁰

2.4. Предности и недостаци у примени алтернативних санкција

Бројне су предности примене алтернативних санкција и о њима су писали многи наши аутори.³¹¹ Како је већ речено, алтернативне кривичне санкције налазе своју примену у простору између затварања, с једне стране, и условне осуде, с друге стране,³¹² тежећи испуњавању различитих потреба и поновном успостављању равнотеже нарушене учињеним кривичним делом.³¹³ Тежећи постизању сигурности друштва и истовремено ресоцијализације и

³¹⁰ Sonja Snacken, *The impact of the criminal and social context on Probation systems in Europe, The Council of Europe Probation Rules in Context*, Malaga, 2010, стр. 11.

³¹¹ Многи аутори истичу предности примене алтернативних санкција: Мацановић, *Алтернативне кривичне санкције – за и против*, стр. 24–35; Тешовић, *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије*, стр. 83; Гарић и Степановић, *Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења практичне примене)*, стр. 230; Драган Јовашевић, „Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, вол. 57, бр. 79, 2018, стр. 31–50; Бингулац и Драгојловић, *Развој кривичних санкција у Републици Србији*, стр. 275–289; Батрићевић, *Стандарди савешта Европске у области пробације*, стр. 49–72; Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацић, *Алтернативне казни одузимања слободе*, стр. 127–128; Спасојевић, *Извршење ванзаводских санкција и мера – извештај о испуњавању*, стр. 25; Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 243; Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике)*, стр. 14. и др.

³¹² Соковић, *Међународни стандарди и алтернативне кривичне санкције*, стр. 60.

³¹³ Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 242–243.

реинтеграције лица која су учинила кривично дело, применом мера које су хуманије, али и ефикасније од класичних мера затварања када су у питању кривична дела одређене тежине, ове санкције изискују ангажовање и сарадњу различитих актера и органа друштва, односно захтевају ангажовање друштвене заједнице. Иако се теоретски залаже за ове циљеве, савремено друштво примењује и даље мере којима се тежи постизању контроле криминалитета уз што мање трошкова, без веће примене мера које су управљене на отклањање самог узрока оваквог понашања. Ово резултира повећањем броја затвореника и притвореника, уместо остварења супротног циља.³¹⁴

Јанковић означава ове санкције као парапеналне и наводи да је сузбијање повратништва један од основних циљева њихове примене, јер су своје деловање усмериле на учиниоца, његову личност, његову породицу и средину како би га одвратиле од поновног вршења кривичних дела.³¹⁵

Искуства земаља која имају дужу примену алтернативних мера и санкција када су у питању лакша кривична дела показују бројне предности у односу на санкције и мере које обухватају затварање:³¹⁶

- хуманије су у односу на казну затвора;
- лице према којем се примењују санкције остаје у својој средини;
- примена ових санкција не доводи нужно до прекидања породичних и других друштвених контаката;
- примена ових санкција боље се одражава на личност осуђеника, његово психичко и физичко здравље;

---

³¹⁴ Данијела Ристић и Мирослав Бркић, „Алтернативно санкционисање и пробација”, *Социјална психологија*, бр. 2, 2016, стр. 95–99.

³¹⁵ Јанковић, *An overview of the International scientific – professional meeting at the Appellate court in Niš within the project “Strengthening the probation and the system of alternative sanctions in Montenegro and Serbia” Niš, 4th December 2018*, стр. 2

³¹⁶ Њих је препознала домаћа власт, захваљујући искуству других држава, наводећи у Стратегији управо предности примене ових санкција. Видети: Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013.

- осуђенику може да буде омогућено и обављање радних обавеза, јер њихова примена не мора нужно да води губитку посла;³¹⁷
- постоји могућност образовања и усавршавања, јер примена ових мера не мора да доведе до прекида школовања;
- мањи степен стигматизације;
- постоји могућност накнаде учињене штете и измирења са жртвом кривичног дела;³¹⁸
- економски аспект њиховог извршења иде у прилог њиховој примени у односу на казну затвора;³¹⁹
- смањује се број лица која бораве у затвору, што уједно утиче и на могућност остваривања бољих услова за третмане који се примењују према другим осуђеницима и који могу онда да буду ефикаснији;
- смањена могућност „криминалне инфекције”, лошег утицаја и поврата;³²⁰
- активна улога друштвене заједнице, која и сама има корист од примене ових санкција и др.

Већ је било речи о негативним последицама које производи затварање. Управо је предност алтернативних санкција у незатварању, односно могућности да осуђено лице остане у заједници, а да се опет према њему примене одређене санкције и мере због учињеног кривичног дела, у циљу његовог одвраћања од таквог поновног чина. Остајући у својој природној,

³¹⁷ Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин указују на важност омогућавања осуђеним лицима према којима се примењује алтернативна санкција да задрже посао који обављају и тиме им се омогући постизање ресоцијализације, што је у интересу и осуђеника, али и друштва, јер у супротном је упитна суштина ових мера и санкција. Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин, *Алтернативне казни одузимања слободе*, стр. 128.

³¹⁸ Бингулац и Комненић, *Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу*, стр. 189.

³¹⁹ Тешовић, наводећи Мрвић Петровић из 2010, указује на разлику у висини трошкова боравка осуђеног у затвору у појединим државама (у Естонији 300 евра месечно, а самог надзора по осуђеном лицу 30, а у Румунији 1.685 евра по једном осуђеном) и висину трошкова пробационих служби (у Румунији годишње износи 300 евра по лицу). Тешовић, *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије*, стр. 84.

Према Студији *Ефекти алтернативних санкција и мера из уџла Повереничке службе*, наводи се да дневни трошкови боравка у затвору износе око 2.000 динара по осуђеном лицу. Спасојевић и Арсенијевић, *Ефекти алтернативних санкција и мера из уџла Повереничке службе*, стр. 26.

³²⁰ Гарић и Степановић, *Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења праксишне примене)*, стр. 230.

породичној средини, лице остаје у контакту са породицом, чиме се избегавају они негативни ефекти до којих долази услед прекида ових контаката.

Иако се жене појављују ређе као учиниоци кривичних дела у односу на мушкарце, ипак ни ова категорија учинилаца није занемарљива. У Србији постоји тренутно само један завод за жене, што је отежавајућа околност за одржавање контаката осуђеница са својом породицом. Поред тога, део ове категорије осуђеника има породицу и врши родитељско право, те им је неопходно омогућити одржавање контакта са породицом и боравак и смештај деце у заводима до одређеног узраста.³²¹ Ове чињенице доприносе схватању да би се примена алтернативних санкција у појединим случајевима показала адекватнијом у односу на затварање.

Имајући у виду упућену критику казни затвора, може се уочити да се иста применом алтернативних санкција умањује. Прилагођене су личности осуђеника, уважавају све битне карактеристике и потребе осуђеника приликом израде програма и извршавања казне. Стигматизација којој су изложени бивши затвореници је смањена извршењем алтернативних санкција, а успешно се реализује реинтеграција осуђених у друштво. Извршење санкције мимо завода, у заједници, може да доведе до стигматизације осуђеника, али је ипак лице изложено у мањем степену овом чину у односу на оно које се налази у затвору.³²²

Поред тога, трошкови извршења ових санкција нижи су од оних које производи затварање, те су ове санкције у економском и финансијском смислу погодније за примену, јер мање оптерећују буџет.³²³ Како лице остаје у свом окружењу, јер се не упућује у затвор, смањује се и преоптерећење заводских капацитета, а истовремено смањују трошкови извршења кривичних санкција.³²⁴

---

³²¹ Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013.

³²² Батрићевић, *Стандарди савета Европe у области њобације*, стр. 68.

³²³ По Кокић Пуце и Ковчо Вукадину, дневни трошак по осуђенику мањи је за две трећине, док је у просеку овај трошак на дневном нивоу мањи 15 пута. Видети: Јованић, *Алтернативне санкције у неонајалном инкубатору*, стр. 18.

³²⁴ Батрићевић, *Стандарди савета Европe у области њобације*, стр. 68.

Овакав начин извршења казне погодан је за одређене категорије осуђених лица – за стара лица, болесна лица, посебно за лица која болују од заразних болести, за инвалиде, душевно поремећена лица, мајке са малом децом, труднице.³²⁵

Остварење специјалне превенције доприноси смањењу криминалитета и остваривању сврхе кривичних санкција, због чега је у одређеним случајевима примена алтернативних санкција оправдана.

Поред поменутих предности примене алтернативних санкција, треба указати да и друштво има користи од њихове примене, што је нарочито изражено када је у питању примена санкције рада у јавном интересу. С друге стране, оне подразумевају укљученост друштвене заједнице у поступак њихове примене. Поред вршења надзора, чланови друштва учестују и у њиховој примени. То су, између осталих, и невладине организације, добротворна удружења и волонтери. Ово доприноси смањеном степену стигматизације и бољој реинтеграцији осуђених лица.³²⁶ Поред тога, на овај начин, извршењем мера у заједници и укључивањем друштва у овај процес, уважавају се интереси жртава кривичног дела, те се тиме умањује могућност виктимизације.³²⁷

Ипак, Батричевић наводи да приликом примене алтернативних санкција треба водити рачуна да се оне одреде у оправданим случајевима, јер у супротном може бити угрожени безбедност друштва, интереси и права жртава кривичних дела, што је супротно од постављених циљева.³²⁸ Казна затвора има предност када су у питању учиниоци одређених кривичних дела

---

³²⁵ Такав је случај у законодавству Шпаније, Аргентине, Турске, Швајцарске, Белгије итд. Видети више: Наташа Мрвић-Петровић, „Кад властити дом постане затвор (Изазови примене кућног затварања као замене за казну затвора)”, у *Деликџи, казна и могућности социјалне профилаксе*, уред. Лепосава Крон, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2012, стр. 83–84.

³²⁶ Видети: Тешовић, *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије*, стр. 85.

³²⁷ Милица Ковачевић и Марија Маљковић, „Пробација – третман осуђених у заједници; Достигнућа, перспективе и могућности”, у *Пробација и алтернативне кривичне санкције – могућности и перспективе*, уред. Небојша Мацановић, Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука, 2016, стр. 78–79.

³²⁸ Батрићевић, *Стандарди савета Европe у области пробације*, стр. 68.

(попут оних са елементима насиља, она која су учињена према малолетним лицима и сл.), као и код одређене категорије учинилаца (учинилаца који се не појављују први пут као учиниоци кривичних дела и код којих постоји ризик од поновног вршења кривичних дела), док се примена алтернативних санкција може сматрати делотворном када су у питању лица која први пут чине кривично дело, односно код примарних учинилаца.³²⁹

Ипак, треба напоменути да су искуства земаља различита када је реч о увођењу и примени алтернативних санкција и њиховом утицају на смањење затворске популације, јер зависе од низа фактора. Чини се да је искуство нордијских земаља, као што су Финска, Норвешка, Данска и Шведска, охрабрујуће, јер се у овим државама примена алтернативних санкција показала делотворном, док су истраживања у Канади указала на скроман утицај условне осуде на смањење затварања. Спроведеним истраживањима утврђено је да је већи проценат рецидивизма међу лицима која су осуђена и која су казну издржала у затвору од оних који су санкције извршавали у заједници. Поред тога, истраживања су указала на одређене проблеме у примени алтернативних санкција. Како би се више примењивале и како би јавност била заинтересована за примену алтернативних санкција, неопходно је јасно прецизирати правила за њихово изрицање, а потом и реализацију.³³⁰

Спасојевић и Арсенијевић спровели су студију 2017. године³³¹ у којој су указали на одређене недостатке у примени ових санкција и мера код нас:

- легислативни – постоји потреба за детаљнијим правним регулисањем њихове примене, посебно када је реч о подзаконским актима;

---

³²⁹ Janković, *An overview of the International scientific – professional meeting et the Appellate court in Niš within the project “Strengthening the probation and the system of alternative sanctions in Montenegro and Serbia” Niš, 4th December 2018*, стр. 2–3

³³⁰ Видети детаљније: Oren Gazal-Ayal and Julian V. Roberts, “Foreword: Alternatives to Imprisonment – Recent International Developments”, *Law and Contemporary Problems*, Vol. 82, No. 1, 2019. <https://ssrn.com/abstract=3359232> (12. 07. 2022).

³³¹ Спасојевић и Арсенијевић, *Ефекти алтернативних санкција и мера из уџла Повереничке службе*, стр. 29–31.

- недостаци који се односе на организацију и рад Повереничке службе;
- квалитет примене;
- недостаци техничке природе и сл.

Домаће законодавство увођењем ових санкција и мера није истовремено нормативо регулисало, нити је на други начин створило услове за њихову примену, због чега се ове санкције нису примењивале у првом периоду након њиховог доношења или је њихова примена била незнатна. Иако је већина алтернативних санкција уведена изменама Кривичног законика из 2005. године, не треба заборавити да су условна осуда и условна осуда са заштитним надзором у нашем законодавству присутне већ пола века. У том смислу и Мрвић Петровић истиче да је и кућни затвор уведен у домаће кривично законодавство изменама Законика из 2009. године, док су услови за извршење створени касније – изменама Закона о извршењу кривичних санкција из 2011. године и подзаконским актом из 2010. године.³³² У овој области недостатак се огледа с једне стране у постојању правних празнина, али и, с друге стране, у постојању непрецизних одредаба у случајевима који су законски регулисани,³³³ те је овај недостатак неопходно отклонити.

У односу на број лица којима је одређена нека од ових санкција број повереника који су задужени за њихово спровођење није довољан, а потребна је и другачија организација ове службе. Иако је отворено неколико повереничких канцеларија у последњих неколико година, ипак оне не постоје у свим местима у Србији. Поред тога, уочен је и мањак техничког особља и референата. Ово утиче и на квалитет примене ових санкција и мера, јер повереници немају довољно времена које би посветили сваком осуђеном лицу. Недовољно пажње посвећује се ресоцијализацији и пружању помоћи и

³³² Мрвић-Петровић, *Како власити дом њосиане зашвор (Изазови примене кућног зашварања као замене за казну зашвора)*, стр. 81

³³³ Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, Београд: Форум судија Србије, стр. 2.

подршке осуђеним лицима, иако је препозната потреба за психосоцијалним радом.³³⁴

Поред тога, велика незапосленост и непостојање подршке од стране државе у виду запошљавања осуђеника током трајања мере, али и након њеног истека, представља велику препреку за примену ових санкција. Ова лица, која су већином слабијег материјалног стања, уместо помоћи и подршке, остају без запослења, зависећи тада од других лица у економском смислу или бивају препуштени сами себи.³³⁵

Кућни затвор, па и кућни притвор, има одређен принудни карактер. Осуђеном је ограничена слобода кретања, те му није дозвољено да без допуштења напусти просторије у којима станује, односно у којима извршава казну, што је и суштина ове мере. Стављајући примат на поштовање забране кретања, осуђеном се не пружају потребна помоћ и подршка, већ оне могу да изостану, уколико се осуђеном не дозволи напуштање дома ради реализације третмана. Поред тога, надзором над извршењем ове санкције нарушава се и право на приватност осуђеног и његове породице.³³⁶

2.4.1. Предлози за унапређење примене алтернативних санкција

Имајући у виду предности и недостатке који се појављују у примени алтернативних мера, треба тежити отклањању препрека за њихову примену и тежити њиховој широј употреби. У том циљу нужно је унапредити законску регулативу и донети нове акте или изменити постојеће. Како би примена ових мера и санкција била квалитетнија, неопходно је и запослити већи број повереника, референата и техничког особља. Поред тога, треба оснажити међусобну сарадњу између ових лица, али и других субјеката – судова,

³³⁴ Спасојевић и Арсенијевић, *Ефекти алтернативних санкција и мера из уџла Повереничке службе*, стр. 28–29.

³³⁵ Спасојевић и Арсенијевић, *Ефекти алтернативних санкција и мера из уџла Повереничке службе*, 28–29; Батрићевић, *Синдгарди савеџа Европје у областџи џробације*, стр. 69.

³³⁶ Мрвић-Петровић, *Кад власџиџи дом џосџане заџвор (Изазови џримене кућноџ заџварања као замене за казну заџвора)*, стр. 85.

тужилаштава и других друштвених актера, посебно на локалном нивоу. Како је за примену ових санкција и мера неопходна и техничка опрема, а јасно је да овај недостатак постоји, треба га отклонити и обезбедити нову опрему (од опреме канцеларијског простора, преко електронских уређаја, па до аутомобила, јер би употреба возила олакшала теренски део посла и уштедела би време повереницима).³³⁷

Управо и Тешовић истиче да се алтернативне санкције код нас не примењују у довољној мери, наводећи нормативни недостатак као разлог. Поред постојања правних празнина у овој материји, проблем постоји и у областима које су правно регулисане, јер су одредбе непрецизне, нејасне и широко одређене, због чега је неопходно правно регулисати области у којима је уочено постојање правних празнина, те прецизирати нејасне одредбе.³³⁸

Поменута ауторка дала је одличан предлог за унапређење примене алтернативних санкција. Наиме, у току трајања кривичног поступка на захтев суда би повереници могли да доставе извештај који би садржао процену да ли је у конкретном случају одређена алтернативна санкција, коју је предложило тужилаштво, погодна за примену. Овим би се утицало на квалитет примене ових санкција, јер би суд приликом одлучивања о санкцији имао у виду процену повереника о њеној примењивости у конкретном случају.³³⁹

Управо оваква пракса заступљена је у Холандији,³⁴⁰ где пробациона служба доставља суду или тужиоцу извештај о личности окривљеног на

---

³³⁷ Спасојевић и Арсенијевић, *Ефекти алтернативних санкција и мера из уџла Повереничке службе*, стр. 29–31; Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 85.

³³⁸ Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 2.

³³⁹ Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 86; Јанковић, *An overview of the International scientific – professional meeting et the Appellate court in Niš within the project “Strengthening the probation and the system of alternative sanctions in Montenegro and Serbia” Niš, 4th December 2018*, стр. 10.

³⁴⁰ Пример Холандије је добар, јер је ова земља у 2017. години имала 17,44 милиона становника и 2.500 судија. Поменуте године изречено је 28.613 казни рада у јавном интересу и 17.313 условних осуда, заштитног надзора и налога за условни отпуст, док је казна затвора од 1.020 пресуда изречена у 36% случајева. Говорећи о овим подацима, наведено је запажање да се електронски надзор пре свега користи као мера појачане контроле.

Видети Јанковић, *An overview of the International scientific – professional meeting et the Appellate court in Niš within the project “Strengthening the probation and the system of alternative sanctions in Montenegro and Serbia” Niš, 4th December 2018*, стр. 11.

основу којег тужилац предлаже, а суд доноси одлуку о кривичној санкцији, о њеној врсти и висини. Ово је значајно, јер пробациони службеник може више времена да посвети оптуженом лицу и разговара са њим, као и са лицима из његове породичне средине или окружења, за које процени да је потребно, и тако добијене информације могу бити од значаја за доношење одлуке, за разлику од судије који то чини на рочишту. У извештају се налазе подаци и запажања пробационог службеника добијених у раду са осуђеним лицем, битни за доношење одлуке о овом питању, а тичу се личности осуђеног лица, његових породичних прилика, образовања, запослења, смештаја, социјалних прилика итд. Поред тога, наводе се и ризици који су уочени – психичке сметње, проблеми у односима са другим људима, употреба алкохола или дрога, материјална ситуација, запослење, став оптуженог и жеља и мотивација за промену, процењује се и ризик од понављања девијантног понашања, те се предлажу мере заштите. Извештај се саставља у одређеној форми, што доприноси његовој прегледности и олакшава суду запажање битних чињеница и сам процес одлучивања.³⁴¹

Примена нових решења зависи од спремности оних који одлучују о њима, да их примене.³⁴² Због тога су неопходни подизање свести и едукација носилаца правосудних професија, али и јавности о важности примене алтернативних санкција, њиховој сврси и свим предностима њихове примене, како за друштво тако и за осуђено лице и његову породицу, али и жртву кривичног дела,³⁴³ те је важно оснажити међусобну сарадњу носилаца правосудних професија и других актера друштва. Потребно је ојачати и улогу цивилног друштва у њиховој примени, односно ојачати сарадњу поменутих субјеката са друштвом. Такође, веома је важно омогућити повереницима стално стручно усавршавање, како би могли да пруже адекватну помоћ и подршку осуђеним лицима са којима раде и да врше надзор над њима. Поред тога, веома је важан и утицај јавности која се тренутно залаже за строжу казнену политику. Један од разлога за противљење примени ових санкција и

---

³⁴¹ Ibid., стр. 10–11.

³⁴² Илић и Маљковић, *Трејшман осуђених у заједници: Од визије до реалности*, стр. 297–298.

³⁴³ Батрићевић, *Стандарди савета Европје у области пробације*, стр. 69.

мера је у ставу да су оне преблаге према учиниоцима кривичних дела и да се њиховом применом не постиже сврха кажњавања. Бејатовић с правом негира овакав став, напомињући да би санкција одговарала тежини кривичног дела и личности учиниоца, мора да буде примерено и правилно одмерена, те се у том смислу не може сматрати да су ове санкције саме по себи преблаге. Очекивања грађана и жеља за строжом казненом политиком не треба да буду пресудни, већ је потребно сагледати све аспекте постојања и примене алтернативних санкција. Због тога је неопходно омогућити носиоцима правосудних професија, повереницима, али и широј јавности, едукацију и стручно усавршавање, те им приближити смисао и сврху алтернативних санкција.³⁴⁴ У том циљу корисно би било организовање конференција, радионица, трибина и сл., те информисање грађана путем различитих медија и средстава информисања, предавања, публикација итд.³⁴⁵

---

³⁴⁴ Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике)*, стр. 15.

³⁴⁵ Janković, *An overview of the International scientific – professional meeting et the Appellate court in Niš within the project “Strengthening the probation and the system of alternative sanctions in Montenegro and Serbia” Niš, 4th December 2018*, стр. 17–18.

ПОГЛАВЉЕ III

УСЛОВНА ОСУДА

Као што је поменуто у претходном делу, домаће кривично законодавство у свом систему кривичних санкција разликује казне, мере упозорења, мере безбедности и васпитне мере. Уз судску опомену, условна осуда представља упозоравајућу или адмонитивну меру. Поред класичне условне осуде, којој је посвећено треће поглавље дисертације, наше законодавство предвиђа и могућност одређивања заштитног надзора уз њу, а о овом облику условне осуде биће речи у наредном поглављу. Условна осуда у домаћем праву регулисана је Кривичним закоником чл. 65–70, а условна осуда са заштитним надзором чл. 71–76.

Ова кривична санкција настала је као последица промене у схватању сврхе и циљева кажњавања, до које је дошло крајем 19. и почетком 20. века, у виду напуштања дотадашњег мишљења да је то одмазда и испаштање, и прихватања становишта да је то превенција и ресоцијализација учиниоца кривичног дела.³⁴⁶

Условна осуда је самостална кривична санкција, коју Јовашевић означава као својеврсно опраштање казне, којим се држава, под одређеним условима, одриче кажњавања због убеђења да ће сама претња казном довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела и да поштује правила које она нормативно одређује, односно представља њено привремено одрицање од изрицања казне.³⁴⁷

---

³⁴⁶ Dragana Spasić, „Savremeni modeli uslovne osude u uporednom krivičnom zakonodavstvu”, *Glasnik prava*, 2017, <http://www.jura.kg.ac.rs/index.php/sr/2014.htm> (09. 07. 2022).

³⁴⁷ Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 32 и 34.

Допринос условне осуде огледа се у унапређивању идеје специјалне превенције, ресоцијализације и индивидуализације у примени кривичних санкција, када је реч о оним лицима која су осуђена за лакша кривична дела.³⁴⁸

У наставку ће бити речи о настанку ове адмонитивне санкције и њеним основним карактеристикама, о изрицању, извршењу и опозивању условне осуде, те о њеној примени с освртом на предности, али и уочене недостатке у примени.

1. Настанак и развој условне осуде

Иако условну осуду познаје већина земаља, постоје разлике у њеном одређивању, основним карактеристикама, правној природи, те је и њено дејство другачије, зависно од система условне осуде који је прихваћен и који се примењује у конкретној држави, уз уважавање особености сваке од њих. Период од средине 19. и почетак 20. века означава се као време настанка условне осуде у свету.³⁴⁹

Данас се разликују англосаксонски, континентални и мешовити систем условне осуде.

Англосаксонски систем условне осуде везује се за њен настанак у Енглеској у првој половини 19. века.³⁵⁰ Позната под називом „probation”, односно пробација,³⁵¹ ова осуда је првобитно била намењена малолетним

³⁴⁸ Драган Јовашевић, „Условна осуда у италијанском кривичном праву”, у *Защитица људских и мањинских права у европском правном простору*, уред. Предраг Димитријевић, Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, 2017, стр. 43.

³⁴⁹ Ibid.

³⁵⁰ Зоран Илић и Марија Маљковић, „Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови”, у *Судројствена савремена облицима криминалијетета – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење*, Том I, уред. Драгана Коларић, Београд: Криминалистичко-полицијска академија, 2015, стр. 125.

³⁵¹ Термин пробација потиче од латинске речи *probatio* која значи доказивање, тестирање, испитивање, истраживање. Перишић, наводећи да овај израз означава и искушеништво или кушњу, а одређује пробацију као начин санкционисања у којем се учинилац кривичног дела не затвара, већ остаје у заједници која спроводи надзор над њим, те је означава као контролисану слободу којом се ружа „друга шанса” лицима која су осуђена. Шаторџија и Тодоровић је одређују као слободу осуђеног лица коју надзиру службеници задужени за пробацију, а који спровodeћи надзор над понашањем осуђеног лица уједно утичу и на његову ресоцијализацију и реинтеграцију у друштвену заједницу, али и на умањење ризика од понављања кривичног дела. Пишући о појму пробације, Батричевић наводи да је чине различите активности које се предузимају при извршењу алтернативних санкција, а чија је

лицима (САД, 1868. године), а потом одраслима (Енглеска, 1887. године, а касније и САД).³⁵² За њен настанак у Бостону, у држави Масачусетс (Massachusetts), значајно је залагање Џона Августуса (John Augustus), обућара из Бостона који је једном приликом 1841. године предложио суду да пусти на слободу суграђанина који је пред суд дошао због неприхватљивог понашања учињеног под дејством алкохола, обавезујући се да ће он вршити надзор над њим и да ће јемчити за његово понашање на слободи, нудећи му смештај, храну и посао у својој обућарској радњи. Када су се након три недеље појавили пред судом, колико је трајао период провере (пробације), видећи позитивне резултате надзора, суд је овом лицу изрекао симболичну новчану казну у висини од једног цента, уместо казне затвора.³⁵³ Августус је након овог случаја наставио свој рад и у наредних осамнаест година, а само је у једном случају одузета пробација. Његов рад послужио је као пример другим лицима, што је резултирало све већим бројем одређивања надзора над малолетним, а касније и над пунолетним делинквентима, уместо кажњавања затворском казном. У Масачусетсу је донесен први Закон о пробацији још 1878. године, а недуго затим је почело и запошљавање службеника који су обављали пробацијске послове.³⁵⁴

сврха у спровођењу надзора, пружању помоћи, подршке и усмеравању лица које је укључено у пробацију ради његове успешне ресоцијализације.

Видети: Дајана Перишић, „Систем пробације у оквиру алтернативних кривичних санкција”, у: *Пробација и алтернативне кривичне санкције – моћности и перспективе*, уред. Небојша Мацановић, Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука, 2016, стр. 121; Александра Шаторџија и Драган Тодоровић, „Процјена опција за увођење пробацијских служби”, у: *Пробација и алтернативне кривичне санкције – моћности и перспективе*, уред. Горан Јованић и Јагода Петровић, Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука, 2016, стр.103; Батрићевећ, *Сјангарди савејта Европје у обласћи пробације*, стр. 50.

³⁵² Милош Радовановић, *Кривично право СФРЈ*, Београд: Савремена администрација, издавачко-штампарско предузеће, 1972, стр. 277.

³⁵³ Спомиње се да је овом случају претходио један из исте државе из 1830. године када је једна жена учинила кривично дело крађе, али захваљујући пријатељима који су молили суд да је не казни, није јој изречена казна затвора, већ је остала на слободи под условом да не учини поново кривично дело. Међутим, она је наредне године опет учинила кривично дело крађе, због чега је осуђена и за ново и за раније кривично дело. Претпоставка је да је неделотворност условне осуде у овом случају резултат неспровођења надзора на слободи над њеним понашањем. Алјиновић, *Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa*, стр. 69.

³⁵⁴ The History of Probation, доступно: <https://www.smcgov.org/probation/history-probation> (12. 07. 2022); Алјиновић, *Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa*, стр. 71–72; Ристић и Бркић, *Алтернативно санкционисање и пробација*, стр. 100–101.

Због предности овог система условне осуде она се и данас примењује у великом броју земаља.³⁵⁵ Карактеристике овог система условне осуде огледају се у томе што се кривични поступак не окончава и казна се не изриче, већ се одлаже за одређено време, а учинилац се ставља под надзор државних органа. Недостатак овако постављене условне осуде појављује се у случају њеног опозива, јер се тада наставља кривични поступак против учиниоца, што може да утиче на могућност и квалитет прикупљања доказа и њихове оцене, јер до тога долази након протека времена. У случају непоштовања постављених услова, довршава се и окончава кривични поступак и одмерава се конкретна казна, која се потом извршава. Овај вид условне осуде има и одређене добре стране, пре свега по учиниоца кривичног дела. Наиме, у случају одређивања условне осуде поступак се одлаже, казна се не извршава (јер није ни изречена), а одређивањем надзора учиниоцу кривичног дела пружају се потребне помоћ и заштита.³⁵⁶ Он остаје на слободи, са својом породицом, не морајући нужно због тога да прекине школовање или да изгуби запослење, остаје у својој природној, породичној средини, пружају му се стручна помоћ и подршка и врши се надзор над њим како не би у будућности такво понашање поновио.³⁵⁷

Пробација је нашла примену у већем броју земаља, прилагођавајући се током времена постојећим условима држава у којима се примењује. Илић и Маљковић мисле да је то имало за последицу настанак и примену тзв. алтернативних мера и санкција, сматрајући да су оне суштински пробационе мере или неке варијанте ових мера. Њихова шира примена ће, поменути аутори сматрају, утицати на смањење класичног кажњавања у виду затварања, те се казна затвора неће примарно примењивати, као до сад, већ ће се примењивати алтернативне санкције.³⁵⁸

³⁵⁵ Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 33.

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ Хана Кораћ и Вјекослав Вуковић, „Пробација и њена улога у унапређењу социјалне реинтеграције починиоца у заједници”, у *Пробација и алтернативне кривичне санкције – могућности и перспективе*, уред. Горан Јованић и Јагода Петровић, Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука, 2016, стр. 63–65.

³⁵⁸ Зоран Илић и Марија Маљковић, „Пробација – третман у заједници: осврт на организације и нормативне претпоставке у Републици Србији”, у: *Криминал, државна реакција и*

Континентални систем условне осуде познат је и под називом француско-белгијски,³⁵⁹ тзв. *sursis*.³⁶⁰ У Белгији је настао 1888. године, у Француској три године касније – 1891.³⁶¹

У односу на англосаксонски овај систем се разликује по томе што се против учиниоца кривичног дела води поступак и изриче казна, али се истовремено одлаже њена примена под одређеним условима.³⁶² Код овог облика условне осуде не одређује се заштитни надзор учиниоцу кривичног дела, за разлику од претходно споменутог, англосаксонског облика, што може да представља недостатак овако одређене условне осуде.³⁶³ Условна осуда је претња да ће се казна применити уколико се осуђени не буде придржавао одређених правила, те у том случају долази до њеног опозива, а изречена казна се извршава. Ово је уједно и предност овог типа условне осуде, јер не захтева поновно вођење, односно довршавање кривичног поступка, па не утиче на квалитет судске одлуке, који би у супротном могао да буде доведен у питање. Уколико испуни обавезе које су му одређене, учинилац се неће сматрати осуђиваним за то време.³⁶⁴

Поједина законодавства познају условну осуду која садржи одлике оба поменута система, односно прихватају мешовити систем условне осуде. Овако одређена условна осуда подразумева изрицање казне и одлагање њеног извршења под одређеним условима, уз могућност одређивања заштитног надзора. Такав случај је и у важећем српском кривичном законодавству.

хармонизација са европским стандардима, уред. Лепосава Крон и Александар Југовић, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2013, стр. 285–296.

³⁵⁹ После Француске и Белгије условну осуду су прихватиле и друге европске државе: Луксембург (1892), Португалија (1893), Норвешка (1894), Италија и Бугарска (1904), Данска (1905), Шведска (1906), Шпанија и Мађарска (1908), Грчка (1911), Холандија и Финска (1915), итд. Илић и Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 125–126.

³⁶⁰ Радовановић, *Кривично право СФРЈ*, стр. 277.

³⁶¹ Илић и Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 125.

³⁶² Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 33.

³⁶³ Радовановић, *Кривично право СФРЈ*, стр. 277–278.

³⁶⁴ Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 33.

1.1. Настанак и развој условне осуде у Србији

У домаћем позитивном законодавству условна осуда је данас самостална кривична санкција, али у појединим земљама постоје и другачија решења, што је раније било и код нас. Наиме, нека страна законодавства предвиђају условну осуду као посебан начин извршења казне затвора, као подврсту казне, те као облик амнестије или помиловања. Имајући у виду различите приступе појашњењу правне природе условне осуде, у теорији се разликују три приступа,³⁶⁵ и о њима ће бити речи касније у раду.

У позитивном систему кривичних санкција у Србији условна осуда је самостална кривична санкција, међутим, то није увек било тако. Пре доношења кривичног закона из 1976. године, условна осуда је била мера за замену казне затвора.³⁶⁶

Наиме, условна осуда је прво уведена на територији данашње Војводине, 1908. године,³⁶⁷ док је у законодавство у Србији и Црној Гори уведена доношењем Законика Краљевине Југославије 1929. године, иако је предлагано њено увођење још 1906. године.³⁶⁸ Поменути законик је чак предвиђао и могућност одређивања заштитног надзора.³⁶⁹ Кривични законик из 1951. године одређује условну осуду као модалитет изрицања казне

---

³⁶⁵ Јовашевић, *Условна осуда у италијанском кривичном праву*, стр. 43.

³⁶⁶ Видети: Радовановић, *Кривично право СФРЈ*, стр. 276–282.

³⁶⁷ Dragan Jovašević i Veljko Ikanović, *Krivično pravo Republike Srpske, opšti deo*, Banja Luka: Panevropski Univerzitet Apeiron, 2012, str. 295.

³⁶⁸ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 298–299.

Илић и Маљковић појашњавају да је у питању први акт о овом институту, којим су предвиђене биле претпоставке за њену примену, али овај закон није ступио на снагу. Поред тога, постојао је још један покушај увођења условне осуде у тадашње кривично законодавство, према којем је била предвиђена условна осуда са карактеристикама које одликује континентални систем, али ни овај акт није ступио на снагу. Илић и Маљковић, *Пробација – шпешман у заједници: осврт на организације и нормативне препоруке у Републици Србији*, стр. 286.

³⁶⁹ Ibid.

затвора, а не као самосталну кривичну санкцију.³⁷⁰ Тек је каснији КЗ СФРЈ то учинио.³⁷¹

И у позитивном законодавству условна осуда је самостална кривична санкција. Регулисана је Кривичним закоником, а за њену примену значајни су Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, те пратећи правилник. Ови акти теже прихватању основних принципа предвиђених међународним актима, односно међународним конвенцијама и препорукама Уједињених нација, Савета Европе и Европске уније.

Стојановић истиче да разлог за њено прихватање и увођење у домаће законодавство лежи у чињеници да се њеном применом остварују позитивни ефекти сузбијања криминалитета, а уз минимално ангажовање државе.³⁷² Управо је ово њена битна одлика³⁷³ и разлог за њену честу примену.

2. Појам и основне карактеристике условне осуде

---

³⁷⁰ Када је реч о пунолетним учиниоцима кривичних дела, пре доношења и ступања на снагу Закона из 1976. године, у домаћем кривичном законодавству је био прихваћен континентални систем условне осуде. Према овој категорији учинилаца кривичних дела водио се кривични поступак и изрицала се казна, али је њено извршење могло да се одложи за одређено време и под одређеним условима. Уколико би се лице придржавало ових услова и испунило их, није се сматрало осуђиваним, док се у супротном условна осуда опозивала и казна извршавала. Лице је бивало препуштено само себи, јер није постојала могућност одређивања заштитног надзора и пружања било какве помоћи.

Према малолетним учиниоцима кривичних дела могао се применити мешовити систем условне осуде, јер је омогућавао одређивање мере појачаног надзора уз условну осуду. Спровођење надзора било је поверено органу старатељства, који је водио бригу око школовања малолетног лица којем је одређена ова мера, његовог запослења, лечења, измештања из средине у којој живи, уколико би се установило да она на њега штетно утиче. Видети: Радовановић, *Кривично право СФРЈ*, стр. 278.

³⁷¹ Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 299.

³⁷² *Ibid.*, стр. 298

³⁷³ Игњатовић, *Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији*, стр.144.

Законодавац није одредио појам условне осуде, него је то учинила теорија, сагледајући основне карактеристике ове санкције.³⁷⁴ Да би се боље разумео овај појам, најпре треба расправити да ли је у питању самостална кривична санкција или није, односно питање њене правне природе.

2.1. Правна природа условне осуде

Када је реч о правној природи условне осуде, у теорији могу да се уоче три групе схватања овог појма. Поједини аутори негирају самосталност условне осуде као института и као кривичне санкције, сматрајући је модалитетом неког од постојећих института који доводе до опраштања или ослобођења од казне. Друга група аутора такође негира њену самосталност, сматрајући да је она посебан облик изрицања и извршења казне. Насупрот оваквим схватањима, постоји и група аутора који истичу њену самосталност као института кривичног права и као кривичне санкције.³⁷⁵

Миладиновић појашњава поменуте ставове, те истиче да аутори који посматрају условну осуду као вид неког института опраштања или ослобођења од казне поимају условну осуду као вид застарелости, мере безбедности, помиловања, амнестије, одмеравања казне, ослобођења од казне или као врсту условног отпуста. И поред одређених сличности, ове институте не треба поистовећивати. Наиме, када је реч о односу застарелости и условне осуде, ова два института се, и поред сличности у вези са дејством према казни, ипак разликују. У оба случаја држава одустаје од извршења казне, међутим, разлози због којих долази до тога се суштински разликују. У случају условне осуде казна се неће извршити због уверења да је претња казном довољна да се учинилац одврати од вршења кривичних дела у будућности и да из тог разлога

³⁷⁴ О условној осуди и њеним карактеристикама видети: Јоко Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, докторска дисертација, Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосудје у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, 2016.

³⁷⁵ Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 36; Видоје Миладиновић, „Правна природа условне осуде”, *Зборник Правног факултета у Нишу*, Ниш: Правни факултет, 1980, стр. 381.

примена казне не би била оправдана, јер сврха може да се постигне самом претњом примене казне. Оно произлази из уверења да учинилац није делинквентна личност и да сама условна осуда може позитивно да утиче на њега, мењајући његово понашање, одвраћајући га од поновног вршења кривичних дела у будућности. Ипак, код условне осуде ово одустајање од извршења казне је условно, односно опозиво, па у случају да учинилац понови кривично дело или не испуни обавезе које су му одређене суд ће опозвати условну осуду. Код застарелости пак до некажњавања долази из другачијих разлога. Оно не зависи од процене или уверења судије о личности учиниоца кривичног дела, већ до ње долази по сили закона, протеклом времена које је одређено законом. Протеклом одређеног времена од извршења кривичног дела до момента извршења казне губи се сврха кажњавања и оно постаје бескорисно.³⁷⁶

Аутори који посматрају условну осуду као врсту мере безбедности чине то неоправдано, јер у питању су две различите, самосталне кривичне санкције. И поред тежње за постизањем општег циља у виду сузбијања криминалитета, оне се значајно разликују. Мере безбедности су самосталне кривичне санкције, које одликује низ специфичности по којима се разликују од других кривичних санкција, па и условне осуде, као мере упозорења. Усмерене су на отклањање или ублажавање опасног стања код учиниоца кривичног дела, које је узрок његовог криминалног деловања.³⁷⁷ Поједине мере безбедности могу да се одреде и лицу које је неурачунљиво или код кога је урачунљивост битно смањена, а које се у том случају означава као учинилац противправног дела одређеног у закону као кривично дело. С друге стране, условна осуда може да се изрекне само учиниоцу кривичног дела. Како је већ споменуто, у питању је личност која се не сматра делинквентном и која показује могућност корекције понашања. У прилог схватању да ова два института нису истоветна говори и чињеница да је законодавац прописао могућност изрицања мере безбедности уз условну осуду.³⁷⁸

---

³⁷⁶ Ibid., стр. 381–382.

³⁷⁷ Кривични законик, чл. 78.

³⁷⁸ Миладиновић, *Правна природа условне осуде*, стр. 383; Кривични законик, чл. 65 ст. 3.

Када је реч о опраштању казне, поједини аутори поистовећују условну осуду и помиловање. Основи, као и начин и поступак њиховог изрицања, битно се разликују и ова два института не треба поистовећивати. Имајући у виду учиниоца кривичног дела, Миладиновић увиђа да је помиловање акт милости, док је условна осуда израз уверења.³⁷⁹

Условну осуду поистовећују и са амнестијом, као видом опраштања казне, но, као и у претходном случају, то не треба чинити, јер се суштински разликују разлози и услови због којих се даје амнестија,³⁸⁰ од оних због којих се изриче условна осуда.

Како је већ споменуто, поједини аутори посматрају условну осуду као начин одмеравања казне. Овакво схватање не може да се прихвати јер се код условне осуде казна најпре одмерава, а потом се изриче условна осуда.

У овој групи схватања, постоји још једно, а то је оно које поистовећује условну осуду и условни отпуст. И поред одређених сличности, ова два института се битно разликују, те их не треба поистовећивати. Условни отпуст није кривична санкција, већ институт којим се лице под одређеним условима отпушта са издржавања казне пре него што ју је у потпуности издржало.³⁸¹ Дакле, применом условног отпуста учинилац се делимично ослобађа извршења казне затвора, док код условне осуде до извршења казне и не долази уколико се осуђено лице понаша у складу са одлуком суда и одређеним условима. Услови и форма одлучивања о условном отпусту разликују се од услова који су потребни за изрицање и примену условне осуде.³⁸² Ипак, постоје одређене сличности – примена оба ова института је факултативна и код оба постоји могућност одређивања заштитног надзора, као и могућност њиховог опозива, уколико осуђено лице не испуњава постављене услове.

---

³⁷⁹ Миладиновић, *Правна природа условне осуде*, стр. 383.

³⁸⁰ Јовашевић, „Примена амнестије у кривичном праву”, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, 2008, вол. 80, бр. 11, стр. 471–501.

³⁸¹ Чејовић и Кулић, *Кривично право*, стр. 327.

³⁸² Кривични законик, чл. 46.

Не могу се прихватити ни схватања друге групе аутора, који такође негирају самосталност условне осуде као кривичне санкције, јер је посматрају као посебан начин извршења казне или као посебан вид њеног изрицања.³⁸³

За разлику од претходно наведених ставова, постоји и трећи који полази од тога да је условна осуда самостална кривична санкција. Миладиновић истиче да је овакав приступ исправан, јер се одређивањем условне осуде као самосталне кривичне санкције доприноси бољој индивидуализацији кривичних санкција, уважава се принцип хуманости и сразмерности, што доприноси и успешнијој ресоцијализацији учиниоца кривичног дела, што у крајњем случају доприноси испуњењу сврхе кривичних санкција.³⁸⁴

Имајући у виду одредбе којима је регулисана условна осуда у позитивном кривичном законодавству Републике Србије, може се прихватити схватање да је данас условна осуда самостална кривична санкција.

2.2. Основне карактеристике условне осуде

Како је већ споменуто, свака кривична санкција мора да испуни одређене услове да би могла да се сматра кривичном санкцијом. Исто је и са условном осудом.

Условна осуда је предвиђена законом, који прописује услове за њено изрицање и примену и који уређује поступак у којем ју је могуће изрећи. Изриче је суд након спроведеног кривичног поступка учиниоцу који је одговоран за извршење кривичног дела, утврђујући казну за учињено дело и уједно одлажући њено извршење. Изрицањем условне осуде одлаже се извршење утврђене казне под одређеним условима. Она се примењује према учиниоцу лакшег кривичног дела, а у циљу сузбијања криминалитета.

---

³⁸³ Миладиновић, *Правна природа условне осуде*, стр. 385.

³⁸⁴ *Ibid.*, стр. 391–392.

Драгојловић наводи основне карактеристике ове санкције:³⁸⁵

- у питању је законом предвиђена санкција;
- изриче се кривично одговорном лицу, учиниоцу кривичног дела;
- за њено изрицање и примену неопходно је испуњење законом одређених услова;
- не постоји обавеза њеног изрицања, већ је оно факултативно;
- у случају њене примене изриче се казна учиниоцу кривичног дела, али се њено извршење одлаже, а испуњењем одређених обавеза казна се неће ни извршити;
- поседује одређен, низак ниво репресивности, јер она упозорава учиниоца и представља претњу казном у случају непоштовања одређених услова;
- одређује се према учиниоцима лакших облика криминалитета;³⁸⁶
- постоји могућност одређивања заштитног надзора и додатних мера и услова;
- у питању је опозива кривична санкција;
- поседује хуман карактер;
- њеном применом остварује се превенција и то специјална.³⁸⁷

У важећем кривичном законодавству Србије условна осуда је мера упозорења која се изриче учиниоцу лакшег кривичног дела, односно може да

³⁸⁵ Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 29–32.

³⁸⁶ У литератури се наводи да је за изрицање условне осуде потребно испуњење одређених услова, које државе могу различито да одреде, али да су углавном везани за тежину кривичног дела, кроз прописану илу изречену казну са намером да се ова санкција изриче за лакша кривична дела. Нека законодавства не допуштају изрицање и примену условне осуде лицима која су већ била осуђивана. Видети: Gordana Mršić, *Uvjetna osuda kao kaznenopravna sankcija*, стр. 24.

³⁸⁷ Наводећи основне карактеристике условне осуде, Мршић наводи да се њеном применом тежи сузбијању криминалитета, јер је усмерена на остваривање опште сврхе кривичних санкција и кажњавања. Ibid.

се изрекне учиниоцу којем је утврђена казна затвора до две године. Ова санкција се изриче онда када суд процени да није потребно применити тежу санкцију, већ да ће упозорење уз претњу казном у довољној мери утицати на учиниоца да он убудуће не врши кривична дела.³⁸⁸ Тиме се постиже да се права осуђеног минимално ограничи, само онолико колико је потребно како би се остварила сврха кривичних санкција.³⁸⁹

Како је већ споменуто, Јовашевић означава ову санкцију као својеврсно опраштање казне, односно привремено одрицање државе од изрицања казне, због уверења да ће сама претња довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела и да поштује правила које она одређује.³⁹⁰

Наиме, код ове мере карактеристично је то што суд утврђује казну, коју истовремено одлаже, односно одређује да се она неће извршити уколико учинилац у одређеном периоду не учини ново кривично дело. Овај период представља време проверавања и одређује га суд. Оно је временски ограничено, те је одређено да оно не може да буде краће од годину дана, нити дуже од пет година.

Постоји више начина на које законодавац може да одреди време проверавања. Он то може да учини одређујући исто време проверавања за сва кривична дела или за групе кривичних дела, имајући у виду тежину ових дела према запрећеној казни. Применом другог начина одређивања времена проверавања, законодавац одређује његову доњу и горњу границу, а суд у конкретном случају одређује време проверавања условно осуђеном лицу у оквиру ових граница. У већини земаља, па и код нас, прихваћен је овај приступ релативно одређеног времена проверавања. Овај начин погодује уважавању идеје индивидуализације кривичне санкције, јер суд има слободу да прилагоди санкцију учиниоцу кривичног дела и одреди и време проверавања које сматра у конкретном случају адекватним, спрам личности учиниоца и учињеног кривичног дела. Првом приступу се раније прибегавало

³⁸⁸ Кривични законик, чл. 64.

³⁸⁹ Томић, *Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности*, стр. 247.

³⁹⁰ Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 32, 34.

због потребе за уједначавањем судске праксе, међутим, ни други начин одређивања времена не значи нужно нарушавање остварења овог циља.³⁹¹

Управо су утврђена казна која се истовремено одлаже³⁹² и време проверавања битни елементи условне осуде, а основни услов да суд не опозове условну осуду је да осуђено лице не учини ново кривично дело. Но, поред овог услова, суд може да наложи осуђеном испуњење још неких обавеза. То су најчешће накнада штете, помирење са оштећеним, измирење доспеле обавезе и давање издржавања.³⁹³

Изрицањем условне осуде учиниоцу се упућује прекор због учињеног кривичног дела и истовремено прети да ће се у случају непоштовања постављених услова применити утврђена казна. Упућивањем прекора утврђују се кривична одговорност учиниоца за кривично дело и казна, те се опомиње да ће се казна применити уколико лице не испуни постављене услове. Управо је то оно што ову санкцију чини упозоравајућом, адмонитивном санкцијом.³⁹⁴ Њеном применом само се предочава учиниоцу могућност одузимања или ограничавања његовог права уколико не поштује одређене услове.³⁹⁵ На овај начин се исказује да овакво понашање није друштвено прихватљиво, а одлагањем извршења казне учинилац се подстиче да испуни услове који су му одређени и да се понаша у складу са законом.³⁹⁶

---

³⁹¹ Видоје Миладиновић, „Опозивање условне осуде”, *Зборник Правног факултета у Нишу*, Ниш: Правни факултет, 1979, стр. 284.

³⁹² На дилему да ли утврђена казна треба или не треба да се саопшти лицу приликом изрицања условне осуде Радуловић одговара потврдно, сматрајући да то простиче из самог садржаја условне осуде и да, уколико то не би био случај, условно осуђено лице не би ни знало чиме му се прети, те је упитно колико би таква санкција онда била делотворна. Видети: Дарко Радуловић, „Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Црне Горе (основна законска обиљежја и практична примјена)”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 225.

Миладиновић истиче да је суштина казне у овом случају у претњи њеном применом, а не у самој примени. Миладиновић, *Правна природа условне осуде*, стр. 391.

³⁹³ Ово је случај код нпр. кривичног дела недавање издржавања (чл. 195 ст. 4 КЗ) или кршење породичних обавеза (чл. 196 ст. 4 КЗ).

³⁹⁴ Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 34; Миладиновић, *Правна природа условне осуде*, стр. 391.

³⁹⁵ Јовашевић, *Условна осуда у италијанском кривичном праву*, стр. 56.

³⁹⁶ Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 33–34.

Условна осуда је хуманог карактера, не лишава учиниоца основних људских права и слобода, а степен репресивности код ове санкције сведен је на минимум. Он се огледа у претњи казном, која може да се примени тек у случају непоштовања услова који су одређени условном осудом и тек у том моменту долази до ограничавања или одузимања права и слобода учиниоцу кривичног дела.

Смисао примене условне осуде је утицај који треба да има на психу учиниоца кривичног дела³⁹⁷ и који треба да буде довољан да га одврати од будућег вршења кривичних дела, а који се остварује упућивањем упозорења уз претњу примене казне.

Дакле, суштина условне осуде огледа се у одлагању извршења утврђене казне.³⁹⁸ На тај начин, учиниоцу се оставља могућност да коригује своје понашање, испуни обавезе које су му одређене и покаже да је оправдао постављено очекивање (да ће се уздржати од поновног вршења кривичних дела),³⁹⁹ и да је у том смислу довољна претња казном, не и њена примена. Испуњењем одређених обавеза учинилац показује да је спреман да прихвати да се понаша на друштвено прихватљив начин и да поштује правила и прописе. Драгојловић указује на постојање везе између постављених обавеза и личности учиниоца, јер испуњењем постављених обавеза учинилац постаје свестан важности поштовања одређених законом прописаних правила понашања, те се јача његова лична одговорност.⁴⁰⁰

---

³⁹⁷ Јовашевић, *Условна осуда у немачком кривичном праву*, стр. 139; Јовашевић, *Условна осуда у италијанском кривичном праву*, стр. 56.

³⁹⁸ Драгојловић истиче да суштину ове санкције чини управо одлагање извршења утврђене казне, а не сама казна. Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 33.

³⁹⁹ Период у којем је учинилац кривичног дела дужан да се уздржи од извршења кривичног дела и испуни обавезе које су одређене како не би дошло до примене утврђене казне назива се период проверавања или период кушње. Управо израз кушња одсликава суштину, јер се учинилац ставља у кушњу, односно указује му се поверење да ће се у одређеном периоду понашати у складу са постављеним условима, те да није према њему потребно применити казну, односно, у овом периоду долази до проверавања, искушавања да ли га је потребно казнити. Миладиновић, *Правна природа условне осуде*, стр. 391.

⁴⁰⁰ Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 33–34.

2.3. Правна дејства условне осуде

Условна осуда производи одређене правне последице:

- лице којем је изречена условна осуда се сматра осуђиваним, односно повратником уколико изврши ново кривично дело;
- уз условну осуду се могу изрећи одређене мере безбедности;
- уз условну осуду се може изрећи одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом;
- ако не буде опозвана, условна осуда не повлачи правне последице осуде;
- уколико лице којем је изречена условна осуда не учини кривично дело у одређеном временском периоду, доћи ће до брисања осуде;
- акти амнестије и помиловања су без дејства на изречену условну осуду;
- ова санкција се уноси у казнену евиденцију.⁴⁰¹

3. Услови и поступак за изрицање условне осуде у кривичном законодавству Србије

3.1. Услови за изрицање условне осуде

---

⁴⁰¹ Jovašević i Ikanović, *Krivično pravo Republike Srpske, opšti deo*, стр. 299.

Законик одређује услове за изрицање условне осуде који су у вези са кривичним делом (објективни) и учиниоцем кривичног дела (субјективни).⁴⁰² Ова санкција може да се изрекне само када је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању мањем од две године. Дакле, битна је казна која је утврђена, без обзира на то да ли је учинилац извршио једно или више кривичних дела, а не казна која је прописана законом за конкретно кривично дело.⁴⁰³ У случају да је извршено више кривичних дела, применом одредаба за одмеравање казне за кривична дела у стицају утврдиће се јединствена казна. Да би могла да се изрекне условна осуда, потребно је да утврђена казна затвора буде у трајању до две године.

Законик изричито прописује да се условна осуда не може изрећи када су у питању кривична дела за која се може изрећи казна затвора од осам година или тежа казна.⁴⁰⁴ Такође, она се не може изрећи ни онда када је учиниоцу изречена казна затвора или условна осуда за умишљајно кривично дело, а није протекло више од пет година од правноснажности осуде.⁴⁰⁵

Пре ступања на снагу Законика из 2005. године било је предвиђено да се условна осуда може изрећи и уз новчану казну,⁴⁰⁶ а не само уз казну

⁴⁰² Стојановић, *Кривично право, општи гео*, стр. 300.

⁴⁰³ Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 128.

⁴⁰⁴ Кривични законик Републике Србије, чл. 66.

⁴⁰⁵ Ово ограничење уведено је изменама Законика и Делибашић и Костић с правом указују на његову нелогичност. Истичу да овако формулисано решење наводи на закључак да је искључена могућност изрицања условне осуде ако је изречена казна затвора или условна осуда за умишљајно кривично дело, уз испуњење услова да је протекло више од пет година од правноснажности ове осуде, а није предвиђена ова могућност ако је изречена новчана казна. Аутори напомињу да је то нелогично, јер су затвор и новчана казна ипак казне, те су тиме они теже санкције у односу на условну осуду која је мера упозорења. Дакле, и новчана казна је, као казна, тежа санкција од условне осуде, као мере упозорења. Ово даље упућује на закључак да се не може изрећи условна осуда за умишљајно кривично дело за које је, уз испуњење других описаних услова, изречена казна затвора или условна осуда, а може ако је изречена новчана казна. Поред тога, поменути аутори критикују моменат од када се рачуна овај рок од пет година, истичући да је логичније и делотворније да се он рачуна од момента издржане, застареле или опроштене казне или истека времена проверавања, а не од правноснажности одлуке, како је предвиђено Законом. Вељко Делибашић и Тијана Костић, „Поједина спорна питања у вези са условном осудом”, *Crimen*, вол. 11, бр. 3, 2020, стр. 316–317.

⁴⁰⁶ И пре ступања на снагу Основног кривичног закона из 1976. године била је предвиђена ова могућност, али је за изрицање била битна конкретна казна, односно она коју је суд у датом случају изрекао, а не она која је била предвиђена законом као апстрактна казна. Ово значи да је тада постојала могућност изрицања условне осуде за кривично дело које се сматрало лакшим у конкретном случају. Радовановић, *Кривично право СФРЈ*, стр. 278; Делибашић и Костић, *Поједина спорна питања у вези са условном осудом*, стр. 316.

затвора. Међутим, ова могућност је укинута доношењем поменутог акта, чиме је сужена могућност њене примене.⁴⁰⁷ Како уочавају Делибашић и Костић, условна осуда је међу санкцијама које се најчешће изричу, а релативно су честе промене законских одредаба којима је она регулисана.⁴⁰⁸

Условна осуда ће се изрећи само уз казну затвора у случају да су учиниоцу утврђене и казна затвора и новчана казна.⁴⁰⁹ Делибашић и Костић отклањају сумњу да ли би тумачењем одредаба Законика ипак било могуће изрицање ове санкције уз утврђену само новчану казну, јасним одговором да је та могућност искључена.⁴¹⁰

Међутим, да треба ускладити прописе којима је ова материја обухваћена указује и чињеница да важећи Законик о кривичном поступку (члан 512 став 3) одређује могућност јавног тужиоца да, када су у питању кривична дела за која се може изрећи казна затвора до пет година или новчана казна, као главне казне, он може тада да предложи у оптужном предлогу одржавање рочишта за изрицање кривичне санкције и да уједно предложи да се окривљеном изрекне условна осуда. Први став овог члана Законика прописује могућност изрицања обичне условне осуде, док даље предвиђа могућност одређивања надзора уз условну осуду (члан 512 став 2).⁴¹¹

Кривични закон Савезне Републике Југославије, *Службени лист СФРЈ*, бр. 44/1976, 36/1977, 34/1984, 37/1984, 74/1987, 57/1989, 03/1990, 38/1990, 45/1990. и 54/1990; *Службени лист СРЈ*, бр. 35/1992, 16/1993, 24/1994 и 61/2001. чл. 53 ст. 1.

Основни кривични закон, *Службени лист СФРЈ*, бр. 44/1976, 36/1977, 34/1984, 37/1984, 74/1987, 57/1989, 03/1990, 38/1990, 45/1990 и 54/1990; *Службени лист СРЈ*, бр. 35/1992, 16/1993, 24/1994. и 61/2001; *Службени лист РС*, бр. 39/2003, чл. 53 ст. 1.

Ова могућност је данас предвиђена ЗКП чл. 512, ст. 3 и даље, што уводи додатну пометњу.

⁴⁰⁷ Коларић, *Условна осуда са заштитним надзором и групе алтернативне кривичне санкције у Кривичном законик у Србије*, стр. 78.

⁴⁰⁸ Делибашић и Костић, *Поједина сторна чиниња у вези са условном осудом*, стр. 315.

⁴⁰⁹ Кривични законик Републике Србије, чл. 66 ст. 5.

⁴¹⁰ Оваково тумачење даје Малочић. Видети: Делибашић и Костић, *Поједина сторна чиниња у вези са условном осудом*, стр. 317–318.

⁴¹¹ Законик о кривичном поступку прописује ову могућност (чл. 512 ст. 3 т. 1), с тим да новчана казна буде утврђена у висини до 180 дневних износа, то јест до 300.000 динара и временом проверавања до пет година, када је у питању кривично дело за које је као главна казна прописана новчана казна или затвор у трајању до пет година, односно, ставом 2 је одређено да ако је окривљени учинио кривично дело за које је прописана новчана казна или казна затвора до три године, време проверавања може да буде до три године, уз могућност одређивања и заштитног надзора над окривљеним. Делибашић и Костић су се бавили управо питањем да ли је дозвољено изрећи условну осуду уз новчану казну, с обзиром на чињеницу да Кривични законик не прописује ову могућност, за разлику од Законика о кривичном поступку. Видети:

Имајући у виду сврху условне осуде, која се заснива на ставу да се казна затвора примени само уколико није могуће остварити сврху кривичних санкција другим, блажим мерама, казна се, дакле, посматра као последње, крајње средство. Она се састоји у томе да се према учиниоцу лакшег кривичног дела казна не примени, јер се може очекивати да ће примена условне осуде, као упозорење уз претњу казном, бити довољна да учинилац убудуће не чини кривична дела.⁴¹²

Међутим, треба бити опрезан приликом тумачења одредаба којима су прописани услови за изрицање ове врсте санкције и тада треба имати у виду управо њену сврху. Не може се сматрати оправданим њено изрицање у случају и када су испуњени прописани услови, ако су у питању тешка кривична дела, имајући у виду заштићено добро, а не казну која је запрећена.⁴¹³

Имајући у виду одређену сврху ове кривичне санкције, суд ће приликом њеног изрицања узети у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, његово понашање након извршеног кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учињено.⁴¹⁴

3.2. Поступак за изрицање условне осуде

Кривични поступак, и права и дужности процесних субјеката у кривичном поступку уређени су Закоником о кривичном поступку, док су

Делибашић и Костић, *Поједина сјорна иишања у вези са условном осудом*, стр. 321.

⁴¹² Кривични законик Републике Србије, чл. 64; Делибашић и Костић, *Поједина сјорна иишања у вези са условном осудом*, стр. 316.

⁴¹³ Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавсјиву Републике Србије*, стр. 35.

⁴¹⁴ Законик о кривичном поступку, чл. 66 ст. 1 т. 4.

поједина питања која су од значаја при одлучивању и решавању о кривичној ствари која је предмет кривичног поступка регулисана другим законима.⁴¹⁵

О изрицању или опозиву условне осуде одлучује суд опште надлежности.⁴¹⁶

Законик прописује правила за редовни, односно општи кривични поступак, која важе као *lex generalis*, а који се спроводи за кривична дела за која је прописана казна затвора преко осам година. Поред тога, Законик предвиђа и посебне поступке, за које важе посебна правила у односу на општи поступак. Посебна процесна правила у појединим случајевима су адекватнија у односу на општа, јер омогућавају боље прилагођавање одређеним специфичностима појавних облика криминалитета и учинилаца, не нарушавајући остварење сврхе кривичног поступка, већ му доприносећи, као што је случај и са условном осудом која се може изрећи у скраћеном поступку.⁴¹⁷

Како Кривични законик прописује услове за изрицање условне осуде, а искључује могућност њеног изрицања за кривична дела за која је прописана казна затвора у трајању од осам година или тежа казна, може се закључити да се условна осуда може изрећи у скраћеном кривичном поступку, за који важе посебна правила.⁴¹⁸ Када је реч о саставу суда, Закоником је предвиђен

---

⁴¹⁵ Овде се пре свега мисли на законе који се односе на процесне субјекте, којима су регулисани њихово уређење, организација и надлежност, као што су нпр. Закон о уређењу судова, Закон о судијама, Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштва, Закон о Високом савету судства, Закон о јавном тужилаштву, Закон о адвокатири итд.

⁴¹⁶ У Републици Србији судови опште надлежности су основни, виши, апелациони судови и Врховни касациони суд.

Шкулић одређује надлежност суда у кривичноправној материји као право и дужност суда да води кривични поступак у одређеној фази и да реши кривичну ствар која је предмет поступка, када су за то испуњени процесни услови. Надлежност може да буде стварна, месна и функционална. Видети више: Шкулић, *Кривично процесно право*, стр. 91–102.

⁴¹⁷ Бугарски и Шкулић у Борис Лечић, „Условна осуда – кривично материјални и процесни аспекти”, *Култура полица*, бр. 37, 2018, стр. 199.

⁴¹⁸ Скраћени поступак регулисан је Закоником о кривичном поступку, чл. 495–511. У питању је поступак који се води против учинилаца за кривична дела одређене тежине – она за које је прописана новчана казна или казна затвора до осам година. Бркић скраћени поступак сврстава у упрошћене кривичне поступке, због изостанка појединих фаза поступка – истраге, редовне контроле оптужбе, остварујући услове за неформалнији и бржи главни поступак, за које важе посеба правила, уз сходну примену осталих законских одредби уколико нису у супротности са њима. Снежана Бркић, „Новине у регулисању скраћеног поступка у ЗКП Србије из 2011.

изузетак од примене начела зборности,⁴¹⁹ те када је у питању скраћени поступак, тада тај поступак води судија појединац и он одлучује.

Како Законик о кривичном поступку садржи решења која теже растерећењу правосуђа и предвиђа још неке форме поједностављеног поступања,⁴²⁰ предвидео је и могућност јавног тужиоца да у оптужном предлогу поднесе захтев за одржавање рочишта за изрицање кривичне санкције⁴²¹ и да предложи да суд без одржавања главног претреса окривљеном изрекне одређену кривичну санкцију. Тако, тужилац има могућност да предложи и изрицање условне осуде. Овлашћени тужилац може да стави овакав предлог имајући у виду сложеност предмета и прикупљене доказе, сматрајући да није потребно одржавање главног претреса, а посебно у ситуацији када је окривљени ухапшен при извршењу кривичног дела или уколико је признао да је учинио кривично дело.⁴²²

Да би тужилац могао да предложи изрицање ове санкције, закон је прописао два случаја када тужилац може да предложи одржавање овог рочишта.

године”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, вол. 47, бр. 2, 2013, стр. 218.

⁴¹⁹ Члан 22 Законика о кривичном поступку прописује када суди судија појединац, а не веће: за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до осам година; у предистражном поступку и истражи одлучује судија за претходни поступак у законом одређеним случајевима; у одређеним случајевима одлучивање је у надлежности председника суда и председника већа; судија за извршење кривичних санкција одлучује у поступку извршења кривичних санкција и у другим законом предвиђеним случајевима.

⁴²⁰ Посебне кривичнопроцесне форме уведене су са циљем растерећења судова, с обзиром на чињеницу да су у казненој политици судова највише заступљене лакше кривичне санкције (посебно условна осуда), а уједно се њиховим увођењем доприноси економичности поступка и остваривању економских циљева, имајући у виду велику заступљеност ситног криминалитета, али и истовремени пораст организованих и тежих кривичних дела. На овај начин, судовима би било омогућено да се више посвете решавању осталих, тежих или сложенијих предмета. Специфичности у вези са процесним објектима или субјектима су разлог њиховог увођења, а посебне структуре поступака се огледају у изостанку или додавању појединих стадијума или фаза постака или у измени постојећих. Посебне процесне форме тако могу да буду упрошћене или сложене. Прве подразумевају скраћивање поступка изостанком појединих његових фаза или стадијума. До брже решавања долази и предвиђањем краћих рокова, а деформализација се постиже изостанком непотребних формалности и гаранција. Бркић, *Новине у реулисању скраћеној њосиујка у ЗКП Србије из 2011. године*, стр. 216–218.

⁴²¹ Рочиште за изрицање кривичне санкције уређено је Закоником о кривичном поступку, чл. 512–518.

⁴²² Законик о кривичном поступку, чл. 512 ст. 2.

У првом случају закон је прописао одређене услове који кумулативно морају бити испуњени. Први услов је признање окривљеног да је учинио кривично дело, а други услов се односи на тежину кривичног дела чије се извршење признаје, односно да је у питању кривично дело за које је прописана казна затвора до пет година. Уколико су испуњена ова два услова, тужилац може да предложи суду да изрекне окривљеном условну осуду (поред могућности предлагања изрицања других санкција). У том случају, закон одређује да утврђена казна затвора треба да буде у трајању до годину дана, односно, ако је у питању новчана казна, она треба да буде у износу до 180 дневних износа, односно до 300.000 динара.⁴²³ Ово је пример који указује на неусаглашеност законских решења када је у питању могућност изрицања условне осуде, јер Кривични законик прописује могућност њеног изрицања само уз утврђену казну затвора, не и новчану казну. Време проверавања тада може да буде у трајању до пет година.

Друга могућност тужиоца за давање предлога за одржавање рочишта за изрицање кривичне санкције, конкретно условне осуде, везана је за тежину кривичног дела које је окривљени учинио, односно висину запређене казне. Наиме, уколико је окривљени учинио кривично дело за које је као главна казна прописана новчана казна или казна затвора до три године, поред могућности јавног тужиоца да предложи суду да изрекне окривљеном казну затвора, новчану казну, казну рада у јавном интересу, одузимање возачке дозволе, судску опомену, постоји могућност и предлагања изрицања условне осуде са заштитним надзором или без њега. Уколико изрекне условну осуду, утврђена казна затвора треба да буде до годину дана. И у овом случају законодавац је предвидео могућност изрицања условне осуде уз утврђену новчану казну, прописујући да она може да износи до 180 дневних износа, односно 300.000 динара. И у овом случају је потребно усклађивање закона. Законодавац је прописао време проверавања до три године.⁴²⁴

---

⁴²³ Законик о кривичном поступку, чл. 512 ст. 3 т. 1.

⁴²⁴ Законик о кривичном поступку, чл. 512 ст. 3 т. 2.

У циљу растерећења судова и постизања ефикасности, спроведена реформа кривичног процесног законодавства одразила се и на примену других института. У том циљу је у кривично процесно законодавство уведен институт споразума који јавни тужилац закључује са окривљеним – споразум о признању кривичног дела, споразум о сведочењу окривљеног и споразум о сведочењу осуђеног.⁴²⁵

Споразум о признању кривичног дела закључују тужилац и окривљени и том приликом је обавезна стручна одбрана, односно окривљени мора имати браниоца. Закон одређује моменат када је могуће закључење овог споразума, одређујући да је то могуће учинити од доношења наредбе о спровођењу истраге, па све до завршетка главног претреса. Шкулић појашњава да је потребно прихватити шире тумачење закона, када је реч о моменту када је могуће закључење споразума о признању кривичног дела и истиче да би требало прихватити став да је оно могуће и у случајевима када се не спроводи истрага, већ се оптужница подноси непосредно, као и у случају вођења скраћеног поступка. На овај закључак упућује разлог за увођење овог института у наше законодавство.⁴²⁶

---

⁴²⁵ Споразум о признању кривичног дела усавршен је институт споразума о признању кривице, који је уведен у наше процесно законодавство 2009. године, док су друга два споразума према решењу Законика о кривичном поступку из 2011. године, како истичу Шкулић и Бејатовић, могућност да се стекну кооперативни сведоци, чији би искази могли да се користе као доказ против других оптужених лица. Споразум о сведочењу окривљеног и споразум о сведочењу осуђеног закључују у писаној форми јавни тужилац и окривљени, односно осуђени. Закључењем споразума са овим лицима, тежи се добијању исказа сведока у кривичном поступку који се води против других оптужених лица. Међутим, закључење ових споразума је ограничено на она дела која спадају у делокруг тужилаштва посебне надлежности. Иако се ова лица појављују у својству окривљеног, односно осуђеног лица, тужилац са њима преговара и одлучује се за закључење споразума, имајући у виду значај исказа који они могу да дају у поступку који се води против других лица, јер је тај интерес претежнији у односу на кривично дело за које се окривљеном суди, односно за које је лице осуђено. У оба случаја они преговарају и о мери, врсти и распону казне (умањењу казне у случају сведочења осуђеног), односно друге кривичне санкције која ће бити изречена окривљеном или је већ изречена осуђеном или о његовом ослобађању од казне или о обавези јавног тужиоца да одустане од кривичног гоњења уколико окривљени на главном претресу поступи у складу са преузетим обавезама. О споразумима одлучује суд, доносећи решење у случају одбацивања, прихватања или одбијања споразума. Видети о споразумима јавног тужиоца и окривљеног: Законик о кривичном поступку, чл. 313–330; Зоран Павловић, *Кривично процесно право II*, Нови Сад: Универзитет Привредна академија у Новом Саду, 2015, стр. 60–70; Шкулић, *Кривично процесно право*, стр. 336–353.

⁴²⁶ Шкулић, *Кривично процесно право*, стр. 341.

Споразум о признању кривичног дела се закључује у писаној форми и Законик прописује обавезне елементе које он мора да садржи,⁴²⁷ као и факултативне, које може, али не мора, да садржи.⁴²⁸ Један од обавезних елемената је и споразум о врсти, мери или распону казне или друге кривичне санкције.

О споразуму одлучује суд,⁴²⁹ на рочишту на које се позивају странке и бранилац, док је јавност искључена. Суд има могућност да одбаци споразум, да га одбије или да га прихвати. Уколико одбаци или одбије споразум, он то чини у форми решења, док у форми пресуде одлучује о његовом прихватању.

Суд доноси пресуду којом прихвата споразум о признању кривичног дела и тада оглашава окривљеног кривим уколико утврди да су испуњени сви услови које прописује закон.⁴³⁰ У овом случају постоји могућност да се окривљеном изрекне условна осуда, са заштитним надзором или без њега.

4. Разлози и поступак за опозивање условне осуде

Уколико се лице којем је изречена условна осуда влада у складу са одређеним правилима, те не учини ново кривично дело и испуни постављене обавезе, утврђена казна се неће применити и лице ће се протеком одређеног

---

⁴²⁷ Обавезни елементи споразума о признању кривичног дела су: опис кривичног дела које је предмет оптужбе; признање окривљеног да је учинио кривично дело које је предмет споразума; споразум о врсти, мери или распону казне или друге кривичне санкције; споразум о трошковима кривичног поступка, о одузимању имовинске користи прибављене кривичним делом и о имовинскоправном захтеву, уколико је поднесен; изјаву о одрицању странака и браниоца од права на жалбу против одлуке суда којом је у потпуности споразум прихваћен, осим уколико се пресуда не односи на споразум или када се ради о разлозима због којих би требало обуставити кривични поступак; потпис странака и браниоца.

⁴²⁸ Факултативни елементи споразума о признању кривичног дела су: изјава тужиоца о одустајању од кривичног гоњења за кривична дела која нису обухваћена овим споразумом; изјава окривљеног о прихватању обавезе које окривљени прихвата да испуни у случају одлагања кривичног гоњења од стране јавног тужиоца, под условом да природа обавезе омогућава да се започне са њеним извршењем пре него што се споразум поднесе суду; споразум око имовине која је проистекла из кривичног дела и која ће бити одузета од окривљеног.

⁴²⁹ О споразуму одлучује судија за претходни поступак, а ако је споразум поднесен суду након потврђивања оптужнице, онда одлучује председник већа.

⁴³⁰ Видети члан 317 ЗКП-а.

времена сматрати неосуђиваним, док ће у супротном доћи до опозива условне осуде и примене утврђене казне.⁴³¹ Лице којем је изречена условна осуда и она не буде опозвана сматраће се осуђиваним лицем, с тим да постоји могућност наступања законске рехабилитације, када ће се ово лице сматрати неосуђиваним. Законик прописује да правне последице осуде⁴³² неће наступити онда када је лицу изречена условна осуда, под условом да не буде опозвана. Исти случај је и уколико му буде изречена новчана казна или судска опомена, или уколико лице буде ослобођено од казне.⁴³³ Даље, закон одређује да се наступањем рехабилитације лице сматра неосуђиваним, јер се осуда брише и престају правне последице која она производи. Рехабилитација може да наступи по сили закона или одлуком суда. Када је у питању условна осуда, тада постоји могућност наступања прве врсте рехабилитације – законске, и она се даје лицу уколико оно не учини ново кривично дело за време проверавања и годину дана након његовог истека.⁴³⁴

У вези са овом санкцијом значајна је и примена института амнестије и помиловања.⁴³⁵ Наиме, применом амнестије лице може да буде ослобођено од извршења казне, у потпуности или делимично. Чејовић и Кулић заузимају став да је примена овог института могућа и када је реч о условној осуди.⁴³⁶

Када је реч о помиловању, закон изричито прописује могућност замене казне условном осудом, поред могућности ослобађања од кривичног гоњења,

⁴³¹ Јовашевић, *Условна осуда у италијанском кривичном праву*, стр. 44.

⁴³² Чејовић и Кулић наводе да се током времена мењало поимање каква је сврха кажњавања, те да су у првом периоду учиниоцима кривичних дела наметана различита ограничења права, као правних последица осуде, не би ли га одвратила од вршења кривичних дела у будућности. Променом у схватању сврхе кажњавања и давањем већег значаја превенцији, ова ограничења су се мењала. Данашње домаће законодавство прописује престанак или губитак одређених права учиниоца кривичних дела или забрану стицања одређених права као правне последице осуде (престанак вршења јавних функција, односно забрана њиховог стицања, престанак радног односа или обављања одређеног позива или занимања, односно забрана њиховог стицања или напредовања у служби, губитак или забрану добијања дозвола или одобрења које издају државни органи, односно органи локалне самоуправе, забрану стицања чина војног старешине). Правне последице осуде које се састоје у забрани стицања одређених права престају наступањем рехабилитације и лице се у том случају сматра неосуђиваним. Видети о правним последицама осуде: Чејовић и Кулић, *Кривично право*, стр. 363–365; *Кривични законик*, чл. 94–98.

⁴³³ *Кривични законик*, чл. 94 ст. 2.

⁴³⁴ *Ibid.*, чл. 98 ст. . т. 2.

⁴³⁵ *Ibid.*, чл. 110–111.

⁴³⁶ Чејовић и Кулић, *Кривично право*, стр. 378.

извршења казне, замене блажом казном, давања рехабилитације, одређивања краћег рока трајања правних последица осуде или њиховог укидања у потпуности или делимично, односно одређених мера безбедности.⁴³⁷

Уколико се лице не понаша у складу са одлуком суда, те учини ново кривично дело или не испуни постављене обавезе, може, а у неким случајевима и мора, доћи до опозива условне осуде.

4.1. Разлози за опозивање условне осуде

Условна осуда се опозива, а суд може да одлучи и да ће се казна извршити уколико осуђени у одређеном року (року предвиђеном у оквиру времена проверавања) не врати имовинску корист прибављену извршењем кривичног дела, не накнади проузроковану штету кривичним делом или ако не испуни друге обавезе које су предвиђене кривичноправним одредбама.

Уколико осуђени у време проверавања учини једно или више кривичних дела, суд може да опозове условну осуду. Законик прописује случајеве када је опозивање обавезно, а када само представља могућност, односно када је оно факултативно. Опозивање може да буде учињено због извршења новог кривичног дела, због раније учињеног дела и због неиспуњења обавеза које су одређене одлуком суда.

Опозивање условне осуде обавезно је када су у питању дела за која је изречена казна затвора од две године или у дужем трајању, док ако је учињено дело или кривична дела за која је изречена казна затвора у краћем трајању или новчана казна, суд може, а не мора, да је опозове. Дакле, опозивање условне осуде зависи од тежине (новог) кривичног дела, те је оно спрам овог критеријума обавезно, односно факултативно. У овом случају, суд ће проценити да ли ће да опозове условну осуду, имајући у виду околности које се односе на кривична дела и учиниоца. Уколико је учињено више кривичних

---

⁴³⁷ Кривични законик, чл. 110.

дела, суд ће узети у обзир чињенице попут њихове сродности, њиховог значаја и побуде из којих су учињена, водећи рачуна о постојању забране изрицања условне осуде, ако учиниоцу треба изрећи казну затвора од две године или у дужем трајању за кривична дела која су утврђена у условној осуди и за нова кривична дела. У случају опозива, суд ће применом правила која важе за стицај кривичних дела да изрекне јединствену казну за раније учињено кривично дело и за ново, а казну из условне осуде узеће као утврђену. Уколико се пресудом након истека времена проверавања утврди да је осуђени у то време (време проверавања) учинио дело због којег се условна осуда опозива, она се најкасније може опозвати у року од годину дана од дана када је протекло време проверавања.⁴³⁸

Уколико суд одлучи да не опозове условну осуду, за ново кривично дело може да изрекне условну осуду или казну. Уколико одлучи да изрекне условну осуду и за ново кривично дело, изрећи ће јединствену казну, применом правила која важе за стицај кривичних дела, те ће одредити ново време проверавања, у трајању од годину дана до пет година, рачунајући од дана правноснажности нове пресуде. Ако у овом периоду осуђени учини кривично дело, суд мора опозвати условну осуду и изрећи казну затвора применом правила за кривична дела у стицају. Уколико осуђеном за ново дело буде изречена казна затвора, време проведено на издржавању казне се неће рачунати у време проверавања утврђено условном осудом.⁴³⁹

На исти начин суд ће поступити и у случају да након изрицања условне осуде утврди да је осуђени учинио кривично дело пре него што је осуђен на условну осуду и ако процени да не би било основа за изрицање ове санкције да се знало за раније учињено кривично дело. Дакле, суд ће тада опозвати условну осуду и изрећи ће јединствену казну затвора. Уколико се ова чињеница утврди након изрицања условне осуде, рок од годину дана од дана када је протекло време проверавања представља рок до када се најкасније може опозвати условна осуда (члан 70 ст. 1 т. 3 Кривичног законика). Уколико

---

⁴³⁸ Ibid., чл. 70 ст. 1 т. 1.

⁴³⁹ Ibid., чл. 67.

не опозове условну осуду због раније учињеног кривичног дела, на исти начин ће учиниоцу изрећи условну осуду или казну (члан 68 Кривичног законика).

Када је овом мером одређено испуњење неке од предвиђених обавеза, поред могућности опозива условне осуде, суд може и да продужи рок за испуњење обавезе, али и да осуђеног ослободи од њеног испуњења или да је замени другом одговарајућом обавезом, уколико утврди да осуђени не може да испуни постављену обавезу из оправданих разлога. Продужење овог рока одређује се у оквиру времена проверавања. Такође, суд може и у овом случају да опозове условну осуду и да изрекне казну која је у њој утврђена (члан 69 Кривичног законика). Рок за опозив је најкасније годину дана од дана протеча времена проверавања и суд може тада да одреди да се изврши утврђена казна условној осуди (члан 70 ст. 1. т. 2 Кривичног законика).

4.2. Поступак за опозивање условне осуде

Поступак за опозивање условне осуде је поступак преиначења правноснажне пресуде,⁴⁴⁰ који је уређен Законом о кривичном поступку (чл. 545–551), уз сходну примену осталих одредаба Законака.⁴⁴¹

Поступак се покреће на захтев овлашћеног тужиоца пред судом који је судио у првом степену у два случаја:

1. уколико је одређено да ће се извршити казна која је утврђена у условној осуди ако осуђени не врати имовинску корист која је

---

⁴⁴⁰ Законик о кривичном поступку разликује два поступка за преиначење судске пресуде која је правноснажна, и то су поступак за опозивање условне осуде и поступак за преиначење одлуке о казни.

⁴⁴¹ Имајући у виду реформу правосуђа и измене закона у материји кривичног права (материјалног и процесног), поступак опозивања условне осуде значајно се разликује од оног који је првобитно био прописан када је уведена условна осуда као кривична санкција у систем кривичних санкција. За разлику од данашњег решења које предвиђа могућност овлашћеног тужиоца да поднесе захтев за опозивање ове санкције, раније решење је предвиђало могућност само јавног тужиоца да поднесе овај захтев. И сам поступак и одлучивање о овом захтеву данас се доста разликују у односу на ранији период. О томе како је раније био регулисан поступак видети више: Видоје Миладиновић, „Опозивање условне осуде”, *Зборник Правног факултета у Нишу*, Ниш: Правни факултет, 1979, стр. 281–288.

прибављена кривичним делом, ако не накнади штету коју је проузроковао кривичним делом или ако не испуни у року друге обавезе које су предвиђене кривичним законом;

2. у случају условне осуде са заштитним надзором, уколико осуђени не испуњава обавезе које су му одређене.

О опозивању условне осуде одлучује судија појединац који је судио у првом степену. Ипак, пре доношења одлуке о захтеву јавног тужиоца, суд предузима одређене процесне радње.

Након пријема захтева овлашћеног јавног тужиоца за опозивање условне осуде, судија може да спроведе провере које су потребне за утврђивање чињеница и прикупљање доказа које су важне за доношење одлуке.⁴⁴² Он не мора да врши ова претходна испитивања, већ оно представља само могућност коју судија може, али не мора, да врши. Овај факултативни процесни стадијум претходи рочишту.⁴⁴³

Одређивање места и времена одржавања рочишта је такође у надлежности судије појединца, који то чини доносећи наредбу у којој наводи дан, час и место одржавања рочишта.

На рочиште се увек позивају странке (осуђени и тужилац) и бранилац. Позив ће се упутити и оштећеном онда када је у питању поступак опозивања условне осуде, јер осуђени није вратио имовинску корист прибављену кривичним делом, није накнадио штету проузроковану кривичним делом или није у одређеном року испунио друге обавезе које су биле предвиђене законом. Уколико се ради о поступку опозивања условне осуде због неиспуњења обавеза које су одређене осуђеном којем је одређен заштитни надзор, суд ће на рочиште позвати и повереника који је задужен за извршење ове кривичне санкције.

Позив мора да буде достављен тако да између дана његовог достављања и дана одржавања рочишта протекне најмање осам дана. Позив

---

⁴⁴² Законик о кривичном поступку, чл. 546; Павловић, *Кривично процесно право II*, стр. 193.

⁴⁴³ Стојановић, Шкулић и Делибашић, *Основи кривичној и кривичној процесној права*, стр. 604.

упућен осуђеном треба да садржи и упозорење о последицама његовог недоласка. Уколико осуђени не дође на рочиште, оно ће се одржати без његовог присуства. Исти случај ће бити и уколико одбрана није обавезна или уколико не дође бранилац.

Рочиште почиње тако што овлашћени тужилац износи разлоге за опозив условне осуде, а уколико је присутан оштећени, суд ће га позвати да се изјасни о њима. Даљи ток суђења тече тако што судија позива и оптуженог да се изјасни о овим наводима. Уколико је на рочишту присутан и повереник који је био надлежан за извршење условне осуде са заштитним надзором, судија ће га испитати. По окончању рочишта, суд ће донети одлуку којом усваја или одбија захтев овлашћеног тужиоца. Одлуку доноси у форми пресуде.

До опозива условне осуде неће доћи уколико суд донесе пресуду којом одбија захтев тужиоца за опозивање условне осуде, јер нема основа за њено опозивање. Тада суд може по службеној дужности да продужи осуђеном рок за испуњење обавезе. Продужење овог рока треба да буде у оквиру времена проверавања. Поред тога, суд има још једну могућност. Он може по службеној дужности да ослободи осуђеног од испуњења обавезе, уколико осуђени не може да испуни постављену обавезу из оправданих разлога, а може и да је замени другом обавезом која је одговарајућа. Уколико је одређен заштитни надзор уз условну осуду, судија може по службеној дужности да опомене осуђеног који не извршава обавезе заштитног надзора, а има могућност и да му продужи трајање овог надзора у оквиру времена проверавања или може да обавезе које су раније одређене замени другим обавезама.⁴⁴⁴

Уколико пак суд не одбије захтев тужиоца, донеће одлуку о опозивању условне осуде. У том случају, суд ће усвојити захтев овлашћеног тужиоца и изрећи ће казну која је утврђена у условној осуди. Он ће донети ову одлуку уколико утврди да осуђени није испунио обавезе које су одређене у условној осуди – није вратио имовинску корист која је прибављена кривичним делом,

---

⁴⁴⁴ Законик о кривичном поступку, чл. 549–550.

није накнадио штету проузроковану кривичним делом или није у одређеном року испунио друге обавезе које су биле предвиђене кривичним законом. Судија ће донети одлуку о опозиву условне осуде и уколико осуђени није испунио обавезе заштитног надзора које му је суд одредио у оквиру условне осуде са заштитним надзором.⁴⁴⁵

5. Примена условне осуде

Када је реч о примени условне осуде у Србији, може се увидети да је ово санкција која се највише изриче.⁴⁴⁶

Имајући у виду карактеристике условне осуде и њену примену, Миладиновић наводи да је условна осуда оправдала своје постојање у систему кривичних санкција. Као разлог за њену широку примену, овај аутор наводи постизање сврхе кажњавања без примене репресије, односно без одузимања права и слобода учиниоцу којем се изриче. Такође истиче да је и за њену примену значајна њена могућност прилагођавања новим условима и потребама.⁴⁴⁷ Поред тога, примена ове санкције изискује минималан ангажман државних органа, а са економског аспекта захтева минимална улагања.⁴⁴⁸

Међутим, поред добрих карактеристика ове санкције због којих се она данас доста примењује, упућују јој се и одређени приговори:

---

⁴⁴⁵ Ibid., чл. 551.

⁴⁴⁶ Стојановић истиче да смо били међу водећим земљама Европе по броју изречених условних осуда. Он наводи да чак и измене закона у вези са овим институтом и заостравање казнене политике законодавца нису довели до ређе примене ове санкције. Ипак, он појашњава да смањење примене условне осуде треба да буде резултат чешћег изрицања и примене новчане казне, а не казне затвора. Уједно, чешће изрицање новчане казне ишло би у прилог и остваривању других циљева. Корисност се препознаје и у економском смислу, јер се изрицање ове санкције одражава на буџет, који казна затвора, као скупа казна која се изриче у толиком броју случајева, оптерећује. Видети: Стојановић, *Казнена полиција у Србији: сукоб законодаваца и судске праксе*, стр. 7–8.

⁴⁴⁷ Видоје Миладиновић, „Да ли је окончана изградња новог концепта условне осуде”, *Анали Правног факултета у Београду*, год. 35, бр. 2, 1987, стр. 228.

⁴⁴⁸ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 299.

- њеном применом различито се третирају учиниоци кривичних дела, што доводи до неједнакости грађана пред законом;
- честа примена подстиче на чињење кривичних дела, уместо да одвраћа лица од вршења кривичних дела, због чега делује негативно на остварење генералне превенције;
- јавно мњење није наклоњено примени ове санкције.

Ови приговори не могу се сасвим прихватити, јер примена условне осуде је факултативна и суд у сваком конкретном случају одлучује о примени санкције коју сматра адекватном. Применом условне осуде постижу се ефекти пре свега специјалне превенције, врши се позитиван утицај на учиниоца лакшег кривичног дела, код којег би примена казне могла да нанесе више штете него користи. Примена ове санкције је хумана, лишена негативних последица по породични, друштвени и економски статус учиниоца кривичног дела.⁴⁴⁹

ПОГЛАВЉЕ IV

УСЛОВНА ОСУДА СА ЗАШТИТНИМ НАДЗОРОМ

Четврто поглавље посвећено је условној осуди са заштитним надзором, за коју се може рећи да поседује карактеристике својствене алтернативним кривичним санкцијама.

---

⁴⁴⁹ Mršić, *Uvjetna osuda kao kaznenopravna sankcija*, стр. 24.

Поред основног облика условне осуде, домаће кривично законодавство предвиђа и могућност одређивања заштитног надзора уз ову адмонитивну санкцију. У питању је модалитет условне осуде, као самосталне кривичне санкције, који подразумева пружање потребне помоћи и подршке лицу којем је надзор одређен, као и вршење надзора над њим. Како Миладиновић примећује, изрицањем условне осуде са заштитним надзором, лице се осуђује на проверавање, а прети му се казном, али и контролом понашања на слободи и испуњавања услова које му је одредило службено лице.⁴⁵⁰ Треба напоменути да и поред репресије која се своди на претњу, која је ниског степена, код условне осуде код које је одређен и заштитни надзор првенствено се остварује превенција и то специјална, јер су мере које надзор обухвата усмерене на пружање помоћи осуђеном лицу како убудуће не би противправно деловало, јер оно само без пружања помоћи и вршења надзора над њим не би могло да се одупре узроцима и условима који су довели до оваквог понашања. Стога, за разлику од класичне условне осуде, код које је вршење надзора пасивно, код условне осуде са заштитним надзором то није случај. Лицу којем је одређен надзор он се активно спроводи, лицу се пружа потребна помоћ стручњака, дају му се савети и пружа потребна подршка, те се врши надзор над његовим понашањем и испуњавањем наложених обавеза. Надзор захтева активно учешће лица којем је одређен, али и лица која га врше.

Анализом основних карактеристика условне осуде са заштитним надзором, може се закључити да је у питању алтернативна санкција. Иако је уведена у домаће кривично законодавство у другој половини 20. века, доскоро нису постојали адекватни услови за њену примену, те се она и данас мало примењује, за разлику од класичне условне осуде, као санкције која се најчешће изриче.

У наставку ће бити речи о увођењу и развоју овог облика условне осуде у домаћем законодавству, о појму и основним карактеристикама, начину на који је данас правно регулисана, поступку изрицања и опозива условне осуде са заштитним надзором, њеном извршењу и примени, о могућности

---

⁴⁵⁰ Миладиновић, *Да ли је окончана изградња новој концепцији условне осуде*, стр. 231.

изрицања ове санкције правним лицима, а у наредном поглављу биће више речи о предвиђености условне осуде са заштитним надзором у законодавствима других држава.

1. Настанак и развој условне осуде са заштитним надзором у кривичном законодавству Републике Србије

Доношење Кривичног закона из 1976. године⁴⁵¹ унело је бројне новине у тадашње кривично законодавство. Тадашњи систем кривичних санкција није био идентичан данашњем – иако је на сличан начин одређен, разлике ипак постоје.

Наиме, закон је и тада одређивао да кривичне санкције чине казне, условна осуда и судска опомена, мере безбедности и васпитне мере.⁴⁵² Може се уочити да и данашњи систем садржи исте врсте санкција, с тим да су условна осуда и судска опомена груписане у посебну врсту кривичних санкција и одређене су као мере упозорења. Иако су оне подведене под мере упозорења Кривичним закоником из 2005. године, на основу начина на који је одређена сврха ових санкција може се закључити да су оне то биле и пре него што су формално издвојене у мере упозорења као врсту кривичних санкција.⁴⁵³ Ипак, тадашњи и данашњи системи кривичних санкција разликују се по конкретним врстама казни које предвиђају и њиховим карактеристикама, што је случај и са осталим кривичним санкцијама.

Како је тема дисертације условна осуда са заштитним надзором, у наставку ће бити више речи о овој санкцији.

Доношењем и ступањем на снагу Кривичног закона СФРЈ из 1976. године, условна осуда је постала самостална кривична санкција. Овим

---

⁴⁵¹ Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 44/76 (у даљем тексту: Кривични закон СФРЈ из 1976).

⁴⁵² Чл. 5 ст. 1 Кривичног закона СФРЈ из 1976. године ступио је на снагу 1. јула 1977. године.

⁴⁵³ Бингулац и Драгојловић, *Развој кривичних санкција у Републици Србији*, стр 285.

законом дотадашње поимање условне осуде знатно се променило, јер су уведене бројне измене. Ова санкција је садржала карактеристике оба система условне осуде, односно имала је карактеристике мешовитог система, што је и данас случај.

Поред тога што је условна осуда постала самостална кривична санкција, поменути закон уведен је и нови облик у којем може да се појави, односно уведена је могућност одређивања заштитног надзора уз условну осуду.⁴⁵⁴ Зачеци овако одређене условне осуде, сматра Миладиновић,⁴⁵⁵ датирају из претходног периода, када је Новелом Кривичног законика из 1959. године била предвиђена могућност одређивања појачаног надзора уз условну осуду.⁴⁵⁶

Како је тадашња држава била савезна република, републикама и покрајинама у њеном саставу биле су дате надлежности да детаљније регулишу поменуте одредбе Закона, па и одредбе које су се односиле на условну осуду са заштитним надзором.⁴⁵⁷ Кривични закон Републике Србије из 1976. године примењивао се на територији Србије уз друге кривичноправне

---

⁴⁵⁴ Кривични закон СФРЈ из 1976. године, чл. 58.

⁴⁵⁵ Видоје Миладиновић, „Условна осуда у новом кривичном законодавству”, *Зборник Правног факултета у Нишу*, Ниш: Правни факултет, 1978, стр. 240.

⁴⁵⁶ Ова мера могла је да се одреди само за млађа пунолетна лица, која у време суђења нису напунила двадесет и једну годину живота, а појачан надзор био је поверен органу старатељства. Треба напоменути да је орган старатељства дуго времена остао надлежан за извршење ове санкције. Управо је недостатак услова за њену примену, па и у виду посебног органа који би био задужен за пробацију, разлог за ретко изрицање и примену ове санкције у пракси. Овај недостатак требало је да буде отклоњен отварањем повереничких канцеларија и преласком надлежности за извршење ове, али и других ванзаводских санкција и мера, са органа старатељства на повереничку службу и поверенике. Видети: Илић и Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 126.

⁴⁵⁷ Миладиновић наводи да су републике и покрајине у саставу савезне републике на мањевише исти начин регулисале ову област. Пишући о поменутој теми 1987. године, овај аутор наводи да су рокови до којих су републике и покрајине требало да прецизирају одредбе којима се регулише условна осуда са заштитним надзором истекли, јер је то требало учинити још 1979. и 1980. године, те је још тада (1987. године) истицао да је неопходно решити овај проблем, како не би ова идеја законодавца остала „мртво слово на папиру.” Миладиновић, *Да ли је окончана израда новај концепција условне осуде*, стр. 231–232.

Посматрајући све са данашње дистанце, видимо да дуго времена нису били обезбеђени услови за примену ове санкције, а остало је упитно да ли су до данас предузете све потребне мере како би заживела примена ове санкције и како не би остала „мртво слово на папиру” и да ли је овај проблем превазиђен.

одредбе које су биле садржане у другим законима Републике Србије.⁴⁵⁸ Овај акт примењивао се до доношења и ступања на снагу Кривичног законика,⁴⁵⁹ који је и даље на снази, уз одређене измене и допуне.⁴⁶⁰

Како је већ речено, Кривични закон СФРЈ из 1976. године увео је у домаће кривично законодавство могућност одређивања заштитног надзора.⁴⁶¹ Он је прописивао да се мере заштитног надзора могу одредити за одређено време према учиниоцу коме је изречена условна осуда.⁴⁶² У питању су мере помоћи, старања, надзора и заштите које су одређене законом, а које могу да се примењују према учиниоцу одређено време у оквиру времена проверавања.

Имајући у виду прописане услове за изрицање условне осуде, може се увидети да је поље примене условне осуде данас сужено у односу на овај ранији период.⁴⁶³ Законодавац је тада омогућавао изрицање условне осуде када је учиниоцу кривичног дела утврђена казна затвора у трајању до две године, али и новчана казна. И уколико су утврђене обе казне, она је могла да се изрекне за обе или само за казну затвора. Данас то није тако, јер је законодавац искључио могућност њеног изрицања када је утврђена новчана казна. И поред ограничења њеног изрицања када су питању кривична дела одређене тежине, тада је ипак постојала већа могућност њеног изрицања него што је то данас. Закон је прописивао да се за кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, она може изрећи само уколико је казна утврђена ублажавањем законом прописане казне, док уколико се и ублажавањем казне не може изрећи казна у трајању мањем

⁴⁵⁸ Кривични закон Републике Србије, *Сл. Ђласник СРС*, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90 и *Сл. Ђласник РС*, бр. 16/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 80/2002 – др. закон, 39/2003 и 67/2003. Закон се примењивао од 1. јула 1977. године, а престао је да важи 1. јануара 2006. године, ступањем на снагу Кривичног законика из 2005. године, *Сл. Ђласник РС*, бр. 85/2005.

⁴⁵⁹ Кривични законик Републике Србије, *Службени Ђласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005. – испр., 107/2005. – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016. и 35/2019.

⁴⁶⁰ Мрвић Петровић је истакла да се изменама Кривичног законика и Закона о извршењу кривичних санкција из 2005. године наша држава приближила међународним стандардима и страним узорима. Наташа Мрвић-Петровић, „Алтернативне санкције и ново законодавство Републике Србије”, *Тemida*, бр. 1, 2006, стр. 59.

⁴⁶¹ Чл. 58 Кривичног закона СФРЈ из 1976. године.

⁴⁶² Закон је чланом 53 одредио услове за изрицање ове санкције и они се разликују од данашњих.

⁴⁶³ Видети: Кривични закон СФРЈ из 1976. године, чл. 53.

од годину дана затвора, она није могла изрећи. Суд је при одлучивању вођен сврхом ове кривичне санкције узимао у обзир околности попут личности учиниоца, његов ранији живот, понашање након извршеног кривичног дела, степен кривичне одговорности и друге околности под којима је дело учињено. Треба напоменути да је и тада време проверавања могло да буде од годину дана до пет година и утврђена казна се за то време није извршавала уколико се учинилац понашао у складу са обавезама које су му одређене када му је изречена условна осуда. Основна обавеза је била да не учини ново кривично дело, а суд је могао да одреди и испуњење других обавеза у одређеном року, попут враћања имовинске користи прибављене извршењем кривичног дела, накнаде штете коју је проузроковао кривичним делом или друге обавезе које су биле предвиђене кривичноправним одредбама.⁴⁶⁴

Заштитни надзор, као и данас, одређивао је суд, а према условима који су били предвиђени законима на републичком нивоу, односно у покрајини,⁴⁶⁵ а могао је бити одређен и према учиниоцу за кривично дело предвиђено савезним законом, ако га је закон републике, односно покрајине, у којој се суди учиниоцу кривичног дела прописивао. Суд је имао могућност и да укине надзор пре истека времена за које је одређен, уколико утврди да је испуњена његова сврха. Уколико пак лице коме је одређена нека од мера није испуњавало постављене обавезе, суд је имао неколико могућности – могао је да га опомене, да постављену обавезу замени и одреди другу обавезу, да одреди дужи рок за њено испуњење у оквиру времена проверавања или да опозове условну осуду.

Кривични закон Републике Србије је чланове 3, 4, 4а и 5 наменио регулисању условне осуде са заштитним надзором.⁴⁶⁶ Најпре је прописао

⁴⁶⁴ Ibid., чл. 52.

⁴⁶⁵ С обзиром на промене у тадашњој државној организацији, Законом о изменама Кривичног закона Савезне Републике Југославије, *Сл. лист СРЈ*, бр. 37/93, престале су да важе одредбе које се односе на аутономну покрајину, те су остале на снази оне које су се односиле само на републике у тадашњем савезу.

⁴⁶⁶ Кривични закон Републике Србије, *Сл. листник СРС*, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90. и *Сл. листник РС*, бр. 16/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 80/2002. – др. закон, 39/2003. и 67/2003.

У прелазним и завршним одредбама одређено је да се одредбе које се односе на поменути материју могу применити када посебним законом буде тако одређено, а најкасније од 1.

услове за одређивање ове санкције, одређујући их на начин сличан данашњем. Тако, прописивао је могућност суда да одреди заштитни надзор онда када је сматрао да одређене околности указују да ће се сврха условне осуде боље остварити ако се одреди надзор и пружи помоћ осуђеном лицу,⁴⁶⁷ а суд је тада могао да изабере и одреди осуђеном испуњење неке од законом предвиђених обавеза, али их је, исто тако, могао у оквиру времена проверавања заменити другим обавезама или укинути. Имајући у виду старост учиниоца, његове психичке особине, побуде из којих је учинио дело, личне прилике, ранији живот, понашање након учињеног дела и оправданост одређивања обавезе ради остварења сврхе условне осуде,⁴⁶⁸ суд је бирао неку од законом предвиђених обавеза уз општу обавезу јављања надлежном органу за вршење надзора у роковима које орган одреди. Обавезе су биле следеће:

- лечење у одговарајућој здравственој установи, посећивање одговарајућих професионалних, психолошких или других саветовалишта;
- оспособљавање за занимање;
- прихватање запослења које одговара стручној спреми и способностима осуђеног;
- престанак уживања алкохолних пића и опојних дрога;
- престанак посећивања одређених локала и одређених приредби;
- благовремено обавештавање о промени места боравка или стана или о промени радног места;
- располагање личним дохотком у складу са личним и породичним обавезама.⁴⁶⁹

Извршење овако одређене условне осуде суд је поверавао надлежној служби за извршење, која је била у обавези да обавештава суд о спровођењу

јануара 1980. године.

⁴⁶⁷ Околности које утичу на суд када одлучује о одређивању надзора тичу се извршења кривичног дела, личности учиниоца, његовог ранијег живота и држања након учињеног кривичног дела.

⁴⁶⁸ Кривични закона Републике Србије, чл. 3 ст. 4.

⁴⁶⁹ Ibid., чл. 4.

одређеног надзора.⁴⁷⁰ Иста служба имала је могућност да предложи суду да укине или замени поједине обавезе, заштитни надзор или да опозове условну осуду (члан 4а закона). У случају да осуђено лице није испунило наложене обавезе, поред могућности опомене, замене обавеза или продужетка трајања надзора, постојала је могућност опозива условне осуде (члан 5).

Кривични закон Републике Србије из 1976. године примењивао се на територији Србије до доношења и ступања на снагу Кривичног законика.⁴⁷¹ Како истичу Илић и Маљковић, овакав модел условне осуде није заживео све до 2005. године, када је донесен и Закон о извршењу кривичних санкција.⁴⁷² О начину на који је овај законик прописао условну осуду са заштитним надзором биће речи у делу дисертације који је посвећен позитивноправним законским одредбама, с обзиром на то да је у питању закон који се и данас примењује.

Поред Кривичног закона, условна осуда са заштитним надзором била је регулисана и другим законским и подзаконским актима.

Након доношења Законика из 2005. године, примењивао се Закон о извршењу кривичних санкција (чланови 186–191а)⁴⁷³ и његове одредбе су важиле, када је реч о овој санкцији, све до доношења и ступања на снагу Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера.⁴⁷⁴

---

⁴⁷⁰ Већ је поменуто да је дуго времена орган старатељства био надлежан за извршење условне осуде са заштитним надзором.

⁴⁷¹ Кривични закон Републике Србије примењивао се од 1. јула 1977. године, а престао је да важи 1. јануара 2006. године, ступањем на снагу Кривичног законика из 2005. године, *Сл. гласник РС*, бр. 85/2005.

⁴⁷² Илић и Маљковић, *Пробација – ѿрејман у заједници: осврћи на орјанизације и нормативне ѿрејмостјавке у Републици Србији*, стр. 287.

⁴⁷³ Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014. и 35/2019. До доношења и ступања на снагу овог закона у примени је био Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 72/2009, 31/2011. Његовом применом престао је да важи Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 16/97. и 34/01.

⁴⁷⁴ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014. и 87/2018. Радни назив овог закона био је Закон о пробацији, а приликом његове израде постојали су предлози да овај закон носи назив Закон о ванзаводском третману, као и Закон о проверавању извршења, међутим, таква решења су наишла на одређене критике, као и сам предлог закона. Закон је усвојен под називом Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, што се истиче као боље решење. Игњатовић, *Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији*, стр. 147; Илић и Маљковић, *Трејман осуђених у заједници: Од визије до реалности*, стр. 292.

Сврха Закона о извршењу кривичних санкција огледала се у спровођењу правноснажних и извршних судских одлука, заштити друштва од криминалитета, те издвајању учинилаца кривичних дела из друштвене средине, ради њиховог лечења, чувања и оспособљавања како би могли да се старају самостално о својим потребама после извршења кривичне санкције.⁴⁷⁵ Овај закон се примењивао у поступку извршења кривичних санкција према пунолетним лицима, у поступку извршења санкција изречених за привредне преступе и прекршаје, одузимања имовинске користи стечене њиховим вршењем, примене мере притвора, те је регулисао права и обавезе лица према којима се санкције извршавају, организацију и надзор над радом Управе за извршење заводских санкција.

Седма глава Закона о извршењу кривичних санкција била је посвећена извршењу условне осуде са заштитним надзором (чланови 186–191а), а 2008. године донесен је Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, којим је ближе уређена ова област.⁴⁷⁶

Правилником је било прописано да се заштитни надзор одређује ради постизања сврхе условне осуде. То подразумева праћење понашања осуђеног лица на слободи одређено време (у току времена проверавања) и пружање лицу потребне помоћи, старање и заштиту. Извршење је спроводио повереник, кога је одређивао директор Управе за извршење заводских санкција, а на предлог начелника Одељења за третман и алтернативне санкције, које је било задужено за организовање, спровођење и надзор ове мере.⁴⁷⁷

Изменама и допунама закона било је предвиђено да суд покреће поступак пред организационом јединицом која је у саставу Управе надлежне за третман и алтернативне санкције, а да је извршење одлуке у надлежности

---

⁴⁷⁵ Закон о извршењу кривичних санкција из 2005. године, чл. 2.

⁴⁷⁶ Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, *Сл. гласник РС*, бр. 20/2008. од 19. 02. 2008. године (у даљем тексту: Правилник из 2008), био је у примени до ступања на снагу Правилника о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду повереника, *Сл. гласник РС*, бр. 30/15, односно до 4. априла 2015. године.

⁴⁷⁷ Чланом 5 Правилника прописана је сходна примена одредаба Правилника о извршењу казне рада у јавном интересу које се односе на повереника – њихов статус, одређивање, овлашћења, њихов рад, одговорност, обавезе и евиденцију.

повереника, којег одређује решењем директор Управе (у року од 8 дана од пријема правноснажне пресуде).

Наиме, првостепени суд је био у обавези да покрене поступак пред надлежним повереником,⁴⁷⁸ достављајући му одлуку, која је постала извршна, заједно са прикупљеним подацима о осуђеном лицу.⁴⁷⁹

Након пријема извршне одлуке, повереник је почињао са припремама за њено извршење, а у том циљу била је битна сарадња коју је остваривао са различитим субјектима – надлежним органима унутрашњих послова, установама здравствене и социјалне заштите, послодавцем и другим установама, организацијама и удружењима, у даљем раду и са породицом осуђеног, а све у циљу адекватног спровођења заштитног надзора.

Обавеза повереника је била да сачини програм извршења заштитног надзора,⁴⁸⁰ водећи се обавезама и роковима садржаним у судској одлуци, карактеристикама осуђеног, његовим личним и социјалним приликама, здравственом стању, способностима, знањима, стручности, запослењу и другим околностима.⁴⁸¹ Програм су чинили подаци које је прописивао Правилник (члан 11 Правилника из 2008. године) и то: лични подаци лица којем је одређен заштитни надзор уз условну осуду, план активности повереника за време извршења заштитног надзора, учесталост контаката са лицем којем је одређен заштитни надзор; врсту, начин и рокове за извршење активности које су предвиђене за осуђено лице; план сарадње са породицом

---

⁴⁷⁸ Повереник се одређивао према месту пребивалишта, односно боравишта лица које је условно осуђено и над којим је одређен заштитни надзор. Изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција из 2009. године, прописано је да ће првостепени суд који је одлучивао покренути поступак пред организационом јединицом у саставу Управе надлежном за третман и алтернативне санкције.

⁴⁷⁹ Одлука се достављала у року од три дана од када је постала извршна, а обавеза суда о достављању податка о осуђеном лицу односила се на податке који су прикупљени током трајања кривичног поступка.

⁴⁸⁰ За сачињавање програма био је прописан рок од 15 дана од пријема одлуке, након разговора са осуђеним лицем. Илић и Маљковић истичу важност програма у реализацији заштитног надзора, као дела сложеног, одговорног и стручног посла који обавља повереник. Они истичу да је то основни документ којим се осмишљавају и планирају активности потребне за успешно спровођење заштитног надзора, а који израђује повереник. Детаљније: Зоран Илић и Марија Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 131–132.

⁴⁸¹ Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, чл. 10.

осуђеног, затим са установама и организацијама и појединцима који учествују у спровођењу програма. У програму је поред тога наведен и план сарадње са жртвом кривичног дела и предвиђено је њено учешће у програму како би се отклонила или ублажила учињена штета или како би се жртва и осуђени измирили. Након утврђивања програма, повереник га је предочавао осуђеном лицу,⁴⁸² које је могло да поднесе приговор.⁴⁸³ Утврђени програм повереник је достављао надлежном суду.⁴⁸⁴

Уколико би се током извршења програма појавиле нове околности, повереник је могао да измени програм или неки његов део и тада је био дужан да о томе обавести суд, Одељење и субјекте са којима је био обавезан да сарађује ради успешног извршења програма. Поред тога, имао је обавезу да их обавести и о околностима које настану током извршења програма, а које су онемогућавале његово спровођење, попут нпр. болести осуђеног која захтева дуже лечење или других посебних околности.⁴⁸⁵

Приликом извршења заштитног надзора била је прописана обавеза поштовања одређених начела извршења ове санкције према осуђеном и његовој породици или њему блиских лица – поштовања људског достојанства, основних права и слобода и приватности, те забрана дискриминације по различитим основама (полу, раси, језику, вери, политичком или другом

---

⁴⁸² Приликом утврђивања програма важна је сарадња повереника и осуђеног. Повереник има обавезу да предочи осуђеном програм, на једноставан и разумљив начин, те да му предочи која је сврха заштитног надзора који му се одређује, које су његове обавезе и последице њиховог неиспуњења, да га упозна са програмом извршења. Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, чл. 10.

⁴⁸³ Првобитно је Правилником из 2008. године, чланом 15, било прописано да се приговор упућује директору Управе, а да он одлучује о њему у року од осам дана од пријема, док је каснијим изменама прописано да се приговор упућује надлежном суду, у року од три дана од упознавања са програмом. У приговору је осуђени био дужан да наведе конкретно разлоге за његово изјављивање, који се тичу рада повереника, односно који се односе на његово поступање или непоступање, а који утичу на реализацију програма. Приговор се достављао и поверенику, који је требало да на њега одговори (писмено) у року од три дана.

⁴⁸⁴ Према изменама Закона из 2011. године, било је предвиђено да се програм доставља суду али и одговарајућем органу, установи, организацији, односно послодавцу. Овај закон је важио до 31. 8. 2014. године, односно до ступања на снагу Закона о извршењу кривичних санкција. *Службени гласник*, бр. 55/14.

⁴⁸⁵ Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, чл. 13.

уверењу, националном и социјалном пореклу, имовном стању, рођењу, образовању, друштвеном положају или другом личном својству).⁴⁸⁶

Како би реализација заштитног надзора била успешна, неопходна је сарадња осуђеног лица са повереником и његово активно учешће, које подразумева испуњење обавеза одређених пресудом у складу са Правилником и то на начин који је утврђен програмом.⁴⁸⁷ Поред дужности испуњења одређених му обавеза, осуђени је био дужан да обавести повереника о разлогу због којег је био спречен да испуни наложене обавезе, а тај разлог је морао бити оправдан. О овом разлогу био је дужан да обавести повереника најкасније у року од 48 сати од настанка разлога.

Поред обавеза осуђеног, Правилник је предвиђао и одређена права која му припадају, поред оних који су гарантована другим актима. Наиме, за успешно спровођење програма неопходна је сарадња повереника и осуђеног лица, јер се испуњење обавеза и предузимање активности које су садржане у програму остварују непосредним контактом са осуђеним лицем. Правилником из 2008. године је зато било предвиђено право осуђеног да контактира свог повереника, на начин како је то и договорено.⁴⁸⁸ Правилник је прописивао да се контактирање оствари најмање једном месечно, а уколико постоји потреба, могло је да буде и чешће.⁴⁸⁹ Поред тога, осуђени је имао и право увида у свој

---

⁴⁸⁶ Ibid., чл. 2–4, 7.

⁴⁸⁷ Ibid. чл. 14 ст. 1.

⁴⁸⁸ Ibid., чл. 14 ст. 3.

⁴⁸⁹ Ibid., чл. 12 ст. 1.

досије⁴⁹⁰ који се односи на извршење заштитног надзора, али не и у налаз и запажања повереника.⁴⁹¹

Према Правилнику из 2008. године, осуђено лице је имало и право на приговор уколико није било задовољно радом повереника и тада је било дужно да наведе конкретне разлоге због којих сматра да поступци повереника утичу на извршење програма. Приговор се упућивао директору Управе, а затим се достављао поверенику како би се он изјаснио о овим наводима, уз обавезу изјашњавања у року од три дана од пријема приговора. Одлуку је доносио директор Управе у року од осам дана од пријем приговора. У случају његовог усвајања, Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором предвиђао је могућност замене повереника (поред разлога за замену који су предвиђени Правилником о извршењу казне рада у јавном интересу⁴⁹²).

Програм се спроводио у локалној заједници, при чему је за успешну примену поред неопходне сарадње са осуђеним лицем, била важна сарадња и са државним органима, организацијама и институцијама, послодавцима, породицом осуђеног и њему блиским лицима.⁴⁹³

Било је одређено и да је лице којем је одређен заштитни надзор у обавези да се понаша према израђеном програму, док је повереник био дужан да прати и проверава његову примену и о томе обавештава суд најмање једном у шест месеци. Правилником из 2008. године била је предвиђена обавеза

---

⁴⁹⁰ Према Правилнику из 2008. године, досије извршења заштитног надзора, као и матичну књигу извршења заштитног надзора, води за сваког осуђеног његов повереник и они су саставни део евиденције о извршењу заштитног надзора који се води у Одељењу. Матична књига садржи матични број, затим личне податке који се односе на осуђеног – име и презиме, име родитеља, ЈМБГ, пребивалиште, боравиште; податке који се односе на пресуду којом је изречена условна осуда са заштитним надзором – назив суда који је изрекао правноснажну пресуду и њен број, измене пресуде; податке који се односе на повереничку службу – име и презиме повереника који је задужен за извршење конкретне пресуде, односно заштитног надзора, седиште повереника, те податке о извршеном заштитном надзору: почетак извршења заштитног надзора, датум истека времена проверавања, те евенуталне примедбе. Досије садржи одређене податке који морају да буду објективни, поуздани и утврђени на стручно заснован начин, а односе се на пресуду која је правноснажна, личне податке осуђеног, налаз и запажања повереника, затим програм извршења, листу праћења обавеза, извештаје и завршни извештај.

⁴⁹¹ Ibid., чл. 14 ст. 3 и 4.

⁴⁹² Правилник о извршењу казне рада у јавном интересу, *Службени гласник РС*, бр. 20/08. и 20/14.

⁴⁹³ Повереник је у обавези са сарађује са њима (Правилник из 2008. године, чл. 8, 9, 12).

достављања редовних, завршног али и других извештаја. Они су садржали податке који су се тицали осуђеног и реализације програма и то: личне податке осуђеног, податке о пресуди, о програму, о сарадњи осуђеног током реализовања програма, оцену испуњености обавеза које су утврђене пресудом, оцену сарадње са другим учесницима у испуњавању програма, друга значајна запажања за испуњење сврхе извршења ове санкције.⁴⁹⁴ Поред тога, повереник је могао и да предложи суду да замени или укине заштитни надзор или поједине обавезе.⁴⁹⁵

Извештаје је повереник достављао суду и Одељењу за извршење заштитног надзора.⁴⁹⁶ Достављање редовних и завршног извештаја било је обавеза повереника, док то није био случај када је у питању било достављање извештаја о околностима које могу битно да утичу на извршење заштитног надзора, већ је то била могућност повереника. Она је зависила од процене да ли постоји потреба за његово достављање.⁴⁹⁷

Поред ових обавеза, повереник је био дужан да обавести суд уколико не дође до примене програма у року од 30 дана од пријема одлуке суда или уколико осуђени не прихвати извршење заштитног надзора.⁴⁹⁸ Он је могао да обавести суд и ако би проценио да је остварена сврха заштитног надзора, а суд је тада могао да одлучи да га укине.

---

⁴⁹⁴ Ibid., чл. 27.

⁴⁹⁵ Ibid., чл. 28. Изменама Закона из 2009. године проширена су овлашћења повереника приликом извршења одлуке којом је одређен заштитни надзор над условно осуђеним лицем, те је поверенику дата могућност да, имајући у виду остварен успех, упути предлог надлежном суду да замени или укине обавезе осуђеном, односно да укине заштитни надзор пре истека времена проверавања, ако сматра да је испуњена његова сврха у потпуности. Уколико осуђени не испуни одређене му обавезе, повереник је могао обавестити суд и организациону јединицу у саставу Управе надлежну за третман и алтернативне санкције и навести разлоге за њихово неиспуњење.

⁴⁹⁶ За достављање завршног извештаја био је прописан рок од 15 дана од истека времена проверавања.

⁴⁹⁷ Правилником из 2008. године било је наведено да ова могућност зависи од процене, али није прецизирано ко је требало да врши ову процену, већ је наведено да се она врши према потреби.

⁴⁹⁸ Исто је и уколико осуђени не испуњава обавезе које су му одређене. Тада повереник наводи све чињенице које су му познате, околности и разлоге због којих осуђени не испуњава обавезе. Ibid., чл. 29.

О реализацији заштитног надзора повереник је имао обавезу да обавести Одељење, које је одмах исто требало да достави суду.⁴⁹⁹

Данас је условна осуда са заштитним надзором мера упозорења која је регулисана Кривичним закоником (члановим 71–76), Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера, те Правилником о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника из 2015. године,⁵⁰⁰ Правилником о вршењу надзора над извршењем ванзаводских санкција и мера.⁵⁰¹

Важно је напоменути и да је 2013. године Влада Републике Србије донела Стратегију развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године.⁵⁰² Ова стратегија настала је као део реформе која се спроводи у области кривичног правосуђа, почев од 2004. године. Један од основних задатака Стратегије која је у том периоду донесена⁵⁰³ биле су реформа затворског система и реформа извршења кривичних санкција, на чему је настављен рад и у наредном периоду. Заштита друштва од криминалитета извршавањем казни на хуман начин и превенција поврата постављене су као основне водиле реформе. У том смеру предвиђен је развој система кривичних санкција, настојећи да се обезбеде бољи услови у којима се санкције извршавају, применом иновација у третману осуђених ради

---

⁴⁹⁹ Ibid., чл. 33.

⁵⁰⁰ Правилник о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника, *Сл. гласник РС*, бр. 30/2015 од 27. 03. 2015.

⁵⁰¹ Правилник о начину вршењу надзора над извршењем ванзаводских санкција и мера, *Сл. гласник РС*, бр. 16/2016. од 26. 02. 2016.

⁵⁰² Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013. од 23. 12. 2013. године. Стратегију је припремила Управа за извршење кривичних санкција уз подршку Мисије Организације за европску безбедност и сарадњу у Републици Србији (Мисија ОЕБС-а).

⁵⁰³ Министарство правде је донело 2004. године платформу за Стратегију правосуђа, а наредне, 2005. године, донесена је Стратегија за реформу правосуђа у којој је као један од циљева постављена и реформа извршења кривичних санкција. Овом стратегијом су били обухваћени циљеви за период од 2005. до 2012. године, а у Стратегији развоја система извршења кривичних санкција наведено је да је већина задатака успешно реализована. Ова стратегија у вези је и са Националном стратегијом за реформу правосуђа за период 2013–2018. године, чији је један од основних задатака био и рад на развијању и широј примени алтернативних санкција. Поред тога, остварење система извршења кривичних санкција и мера које се извршавају мимо завода који би био ефикасан један је од основних задатака који је дефинисала влада у Акционом плану за испуњење препорука Европске комисије (годишњи извештај о напретку државе у процесу европских интеграција за 2012. годину).

њихове успешне реинтеграције у друштво и ради редуковања стопе рецидивизма, а уз давање смерница за даље активности у овој области, ради поштовања европских стандарда, придруживања Европској унији и усклађивања са постојећим реформама у држави. Циљ Стратегије је да се кроз успешну примену кривичних санкција утиче на појединца и његово понашање, уз истовремено омогућавање да стекне нове вештине и знања који су му потребни, те његова позитивна ресоцијализација ради успешног поновног укључења у друштво. Ради постизања постављених циљева, један од задатака који су препознати као приоритетни је доношење правних аката у области законске регулативе,⁵⁰⁴ а када је реч о примени алтернативних санкција, социјалне реинтеграције и постпеналног прихвата – отварање нових канцеларија и оснивање посебне службе за алтернативне санкције у оквиру Управе за извршење кривичних санкција, затим обука и стручно усавршавање запослених у Управи, те стварање ефикасног система надзора над радом Управе.

2. Условна осуда са заштитним надзором у позитивном кривичном законодавству Србије

Кривични законик Републике Србије донесен је 2005. године, а ступио је на снагу 1. јануара 2006. године и он се и данас примењује, уз одређене измене и допуне. Иако је овај правни акт назван закоником, он то није у правом смислу те речи, с обзиром на чињеницу да се релевантне кривичноправне одредбе не налазе у једном нормативном акту, већ и у другим законима.

У важећем систему кривичних санкција у Србији, условна осуда је самостална кривична санкција која је тако прописана да садржи елементе и

---

⁵⁰⁴ У том смислу Стратегија наводи да је потребно донети посебан Закон о извршењу ванзаводских алтернативних санкција и мера, те пратеће подзаконске акте, којима би се створила нормативна основа за настанак Пробационе службе, која би имала одређена овлашћења, почев од преткривичног поступка до постпеналног прихвата осуђених лица која су отпуштена. Поменути закон донесен је 2014. године, а основана је и пробациона, односно Повереничка служба.

континенталног и англосаксонског модела, чинећи га мешовитим.⁵⁰⁵ Наиме, она представља могућност одређивања надзора уз изречену условну осуду, који подразумева активан однос према учиниоцу кривичног дела. Он се огледа кроз предузимање радњи које имају за циљ помоћ и заштиту осуђеном лицу, што није случај код основног облика условне осуде, која подразумева постојање пасивног вршења надзора над поштовањем услова који су одређени условном осудом.⁵⁰⁶

Овај облик условне осуде разликује се од судске опомене, као мере упозорења, али и од свог основног облика, и због оваквог активног односа према осуђеном лицу, који подразумева одређивање мера заштитног надзора. Због специфичног начина примене и карактеристика заштитног надзора, поједини аутори су мишљења да условна осуда са заштитним надзором може да се сматра самосталном кривичном санкцијом, а не обликом условне осуде.⁵⁰⁷

Ипак, у питању је посебан модалитет условне осуде, односно допунска мера уз условну осуду,⁵⁰⁸ коју одређује суд учиниоцу за којег сматра да је потребно одредити и надзор. Дакле, одређивање заштитног надзора није обавезно, већ од процене суда зависи који облик условне осуде ће изрећи у конкретном случају. Пресудом коју изриче суд, учиниоцу се изриче условна осуда и уједно одређује заштитни надзор, затим мере које ће се применити, трајање и начин њиховог испуњења. У питању су мере које имају за циљ помоћ, подршку и заштиту осуђеном лицу, као и контролу над извршењем мере, јер се може очекивати да се стављањем под заштитни надзор може потпуније остварити сврха условне осуде.⁵⁰⁹ Дакле, ради успешнијег постизања сврхе кажњавања, суд се одлучује за одређивање заштитног

⁵⁰⁵ Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 303. Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 34–35.

⁵⁰⁶ Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 47.

⁵⁰⁷ Детаљније: Драгојловић, *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, стр. 266.

⁵⁰⁸ Стојановић с правом истиче да је у питању битна допунска мера која се одређује уз условну осуду, а којом се не проширује непотребно њена примена, већ се смањује ризик од поновног вршења кривичних дела код одређене категорије учинилаца. Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 303.

⁵⁰⁹ Кривични законик Републике Србије, чл. 71.

надзора за она лица код којих сматра да постоји ризик да поново учине кривично дело. Иако постоје услови који су прописани за изрицање условне осуде у свом основном облику, то је оно што чини разлику и што га опредељује за одређивање заштитног надзора уз њу.⁵¹⁰

2.1. Сврха условне осуде са заштитним надзором

Сврха условне осуде са заштитним надзором не разликује се од сврхе условне осуде код које надзор није одређен. Ове мере изричу се ради утицања на осуђеног да убудуће не врши кривична дела. За разлику од основног облика условне осуде код којег је надзор пасиван, у случају изрицања и примене условне осуде са заштитним надзором потребна је одређена активност како би се остварила сврха ове кривичне санкције. Да би се утицало на осуђено лице да не врши убудуће кривична дела, није довољно само запретити извршењем утврђене казне, већ су осуђеном потребне одређена помоћ, подршка и заштита како би испунио обавезе које су му одређене, али је потребно и спровођење надзора над извршењем ове мере, односно над понашањем лица којем је она изречена. У том случају, не постоји потребна сигурност да ће се осуђено лице уздржати убудуће од вршења кривичних дела уколико му се изрекне само условна осуда, већ су му у томе потребни одређена помоћ, подршка и надзор,⁵¹¹ јер постоји мањи ризик да препуштено само себи неће кориговати своје понашање, већ ће наставити са вршењем кривичних дела.

Стојановић је приметно да елементи сврхе условне осуде чине у исто време и услове за изрицање ове санкције – лакше кривично дело и очекивање да ће упозорење уз претњу казном бити довољно да учиниоца одврати од поновног извршења кривичног дела, а да условна осуда са заштитним надзором погодује управо оним „граничним случајевима када се учинилац не може препустити сам себи као код обичне условне осуде”, те да стога није

⁵¹⁰ Јоко Драгојловић и Драган Пашић, „Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије”, *Култура ђолиса*, бр. 34, 2017, стр. 379.

⁵¹¹ Делибашић и Костић, *Поједина сјорна иишања у вези са условном осудом*, стр. 319.

намењена широј примени.⁵¹² Мере заштитног надзора усмерене су на отклањање узрока и услова који су довели осуђеног до извршења кривичног дела, отклањање штетних последица које су тим чином настале или помирење са оштећеним на други начин, те на обавезивање осуђеног лица на одређено место живљења, школовања или рада или лечење и рехабилитацију.⁵¹³

2.2. Услови за одређивање заштитног надзора

Како је условна осуда са заштитним надзором посебан облик условне осуде, за њено изрицање важе исти услови као и за условну осуду,⁵¹⁴ с тим да суд доноси одлуку о одређивању надзора у циљу успешнијег остварења сврхе условне осуде, имајући у виду одређене околности. Он узима у обзир све битне околности везане за учињено кривично дело и учиниоца приликом одлучивања да ли ће лице ставити под надзор, колико ће надзор трајати и коју обавезу је потребно одредити да би њено извршење имало ефекта, односно да би деловала на учиниоца и отклонила узроке који су довели до извршења кривичног дела. То су личност осуђеног, његов ранији живот, држање након извршеног кривичног дела, однос према жртви и околности извршења кривичног дела. Приликом одлучивања суд узима у обзир ове околности и процењује да ли је за постизање сврхе кривичне санкције довољно лицу запретити извршењем утврђене казне или му је потребно пружити и помоћ и подршку, али и вршити надзор над њим, због постојања сумње у његову могућност да се одупре вршењу кривичних дела уколико би та помоћ изостала и оно било препуштено само себи.⁵¹⁵

---

⁵¹² Стојановић, *Казнена политика у Србији: сукоб законодаваца и судске праксе*, стр. 12.

⁵¹³ Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 46.

⁵¹⁴ Услови за изрицање условне осуде прописани су чланом 66 Кривичног законика. Она се може изрећи онда када је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању мањем од две године, а не може за она дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од осам година или тежа казна, ако је протекло мање од пет година од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора или условна осуда за умишљајно кривично дело.

⁵¹⁵ Кривични законик, чл. 71 и 72; Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 304.

Иако је за одређивање условне осуде битна тежина кривичног дела, за одређивање заштитног надзора уз условну осуду је важна личност учиниоца, с обзиром на циљ и сврху ове санкције, која се огледа у пружању помоћи и подршке учиниоцу кривичног дела и вршењу надзора над њим, како би кориговао своје понашање и како би се одвратио од вршења кривичних дела у будућности⁵¹⁶ и то без примене казне, на слободи, у свом природном окружењу.

Суд одлуку доноси у форми пресуде којом изриче условну осуду, одређујући садржину заштитног надзора – конкретне мере, начин њиховог испуњења и њихово трајање.⁵¹⁷

2.3. Садржина заштитног надзора

Заштитни надзор обухвата више мера, а суд спрам личности осуђеног, односно његових година живота, здравственог стања, склоности и навика, ранијег живота, личних и породичних прилика, услова за испуњење наложених обавеза, као и побуда из којих је извршио дело, држања након извршеног кривичног дела и других околности које се односе на његову личност, а које су од значаја за избор и трајање мера заштитног надзора, одређује једну или више обавеза. Ове мере, односно обавезе, чине садржину заштитног надзора.⁵¹⁸ Илић и Маљковић указују на то да је заштитни надзор један од „основних стручних поступака којим се бави повереничка – пробациона служба”, чији је циљ постизање успешне социјалне реинтеграције лица над којима се примењује.⁵¹⁹

Приликом избора обавеза које ће бити наложене учиниоцу кривичног дела, суд води рачуна о околностима које су везане за кривично дело, али и

⁵¹⁶ Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 379.

⁵¹⁷ Кривични законик, чл. 72 ст. 2.

⁵¹⁸ Кривични законик, чл. 73 и 74.

⁵¹⁹ Илић и Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 123.

учиниоца, тежећи да отклони узроке који су довели до извршења кривичног дела.

Како код одређених категорија учинилаца кривичних дела није довољно само запрети извршењем утврђене казне, одређивање заштитног надзора у условној осуди мера је која се у граничним случајевима може показати као делотворна. То је случај код учинилаца код којих су потребне одређене активности како би се извршио утицај на њих да у будућности не би поново вршили кривична дела, због постојања сумње да неће моћи без пружања помоћи и вршења надзора да се одупру криминалном деловању. Суд одређује једну или више обавеза учиниоцу кривичног дела с циљем да утиче на његову личност и отклони узроке који су довели до његовог извршења, те да утиче на његову способност да се одупре у будућности таквом понашању. Ове обавезе суд одређује у циљу поправљања понашања учиниоца кривичног дела, те представљају на неки начин третман који се извршава на слободи.⁵²⁰

Иако мере заштитног надзора чине обавезе које осуђено лице треба да испуни у одређеном року, постоји и низ активности повереника. Стога, заштитни надзор подразумева један активан однос, јер испуњење обавеза које чине заштитни надзор зависи од низа задужења које треба да испуне и осуђено лице и повереник. Повереник треба да мотивише осуђеника за сарадњу како са њим тако и са другим лицима која су укључена у спровођење заштитног надзора, за испуњење обавеза, промену понашања, како би била остварена сврха заштитног надзора и он надзор врши активно, за разлику од класичне условне осуде где је вршење надзора пасивно.

Како примећују Илић и Маљковић, али и Ристић и Бркић, ова санкција обухвата све елементе ванинституционалног третмана – и надзор и помоћ и подршку, на инструктивном, корективном и координативном нивоу.⁵²¹ Повереник сарађује са осуђеним лицем, али своју функцију остварује и кроз

---

⁵²⁰ Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 385.

⁵²¹ Илић и Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 132–133; Ристић и Бркић, *Алтернативно санкционисање и пробација*, стр. 104.

сарадњу са другим лицима и институцијама. Међутим, ову сарадњу није увек лако остварити, због чега повереник мора да буде у свом послу стрпљив и истрајан како би превазишао све проблеме, опасности и неразумевање који могу да се појаве и како би заштитни надзор дао резултата.⁵²² Када је реч о активностима које су усмерене на корекцију, поменути аутори с правом напомињу да оне нису само усмерене на исправљање понашања и мењање ставова, убеђења и уверења осуђеног, већ и на санирање штетних последица по осуђеног, али и по друга лица која учествују у извршењу ове санкције. Поред тога, повереник координише активности свих учесника у процесу извршења, што утиче на делотворност остваривања заштитног надзора.⁵²³

Законик одређује десет обавеза које чине мере заштитног надзора, а то су:

- јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди;
- оспособљавање учиниоца за одређено занимање;
- прихватање запослења које одговара његовим способностима;
- испуњавање обавеза издржавања породице, чувања и васпитања деце и других породичних обавеза;
- уздржавање од посећивања одређених места, локала или приредби, ако то може да буде прилика или подстицај за поновно вршење кривичних дела;
- благовремено обавештење о промени места боравка, адресе или радног места;
- уздржавање од употребе дроге или алкохолних пића;
- лечење у одговарајућој здравственој установи;
- посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима;

---

⁵²² Илић и Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 132.

⁵²³ Ibid.

- отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом, а нарочито измирење са жртвом учињеног кривичног дела.⁵²⁴

Садржину заштитног надзора прописује Законик, а чине је прописане мере. Прва од њих је јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди. Према Правилнику, ова мера подразумева обавезу осуђеног да се јавља надлежном органу, односно поверенику, и то на начин, у месту и у време које повереник одреди.⁵²⁵ Како су за успешно извршење ове санкције неопходни сарадња и лични контакт повереника и осуђеног, ова мера би морала да се подразумева приликом сваког одређивања заштитног надзора, јер би у супротном било немогуће применити заштитни надзор. Одређивање других обавеза које чине садржину заштитног надзора може бити уз ову обавезу, никако мимо ње.

Поред ове мере, чије одређење се може сматрати неопходним, постоји могућност одређивања и других мера надзора. Међутим, испуњење појединих мера и вршење надзора није код свих њих једноставно, а код појединих је упитно и да ли је могуће због непостојања услова за њихово извршење.

Могућност оспособљавања учиниоца за одређено занимање подразумева школовање осуђеног (редовно или ванредно) или други облик стручног усавршавања или стицања вештина, како би се то лице оспособило за обављање одређених послова. Правилником је прописана обавеза повереника да прати и проверава да ли лице испуњава ове обавезе.⁵²⁶ Поставља се питање да ли је могуће школовање и оспособљавање у приватним установама или је оно могуће само у државним установама. Поред тога, упитно је и ко би сносио трошак испуњења ове обавезе. Спасојевић запажа да је упитно испуњење ове обавезе код лица која немају остварене основне услове за живот. Како би ова

---

⁵²⁴ Кривични законик Републике Србије, чл. 73.

⁵²⁵ Правилник о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника, чл. 19. На исти начин ову обавезу је уређивао и Правилник из 2008. (чл. 16).

⁵²⁶ *Ibid.*, чл. 20. Исто је било предвиђено и претходним Правилником из 2008.

лица онда могла да прихвати обавезу оспособљавања, а да тиме не угрозе своју егзистенцију или егзистенцију своје породице?⁵²⁷

Ради испуњења обавезе прихватања запослења које одговара способностима осуђеног, повереник помаже овом лицу да пронађе такав посао и прати његову спремност да прихвати посао, а све у сарадњи са службом за запошљавање и понудама на тржишту рада.⁵²⁸ Драгојловић и Пашић указују на то да је упитна оправданост прописивања ове обавезе, сматрајући да је она нереална.⁵²⁹ Поставља се питање колико је могуће успешно је реализовати, имајући у виду проблем незапослености који је присутан и у Србији.⁵³⁰ Отежавајућа околност је непостојање системског решења од стране државе за превазилажење проблема запошљавања особа које су осуђиване. У случају аплицирања више кандидата, истих способности и компетенција за исти посао, верујемо да би послодавци ипак предност у запошљавању дали лицу

---

⁵²⁷ Спасојевић, *Извршење ванзаводских санкција и мера – извештај о испитивању*, стр. 18.

⁵²⁸ Правилник из 2015. године, чл. 21. Исто је прописивао и Правилник 2008. године (чл. 18).

⁵²⁹ Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 381.

Исто истиче и Наташа Мрвић Петровић указујући да је разлог за ретку примену ове санкције и због неадекватног одређивања појединих обавеза уз надзор, због немогућности за њихово испуњење или вршење надзора, односно контроле поштовања појединих обавеза. У првом случају, реч је о прихватању адекватног запослења (које одговара способностима учиниоца), као обавезе коју је посебно тешко остварити у условима транзиције (који су присутни у Србији). У другом случају, реч је о обавези уздржавања од посеђивања одређених места, локала или приредби. Мрвић-Петровић, *Алтернативне санкције и ново законодавство Републике Србије*, стр. 57.

⁵³⁰ Према Анкети о радној снази, I квартал 2022. Републичког завода за статистику, од 31. маја 2022. године, Саопштење РС10 број 136 – год. LXXII, у односу на претходне године стопа незапослености је нижа у првом кварталу – за 2,2 процентна поена у односу на 2021. годину и износи 10,6%, док се у односу на последњи квартал претходне године бележи пораст незапослености, јер је он у последњем кварталу 2021. године износио 9,8. Процент запослености износи 49,3% у првом кварталу у 2022. години, што је мање у односу на последњи и претпоследњи квартал претходне године када је износио 50%, а виши је у односу на први и други квартал 2021. године. Видети више о Анкети о радној снази, I квартал 2022. Републичког завода за статистику, од 31. маја 2022. године, Саопштење РС10 број 136 – год. LXXII.

Такође, треба имати у виду и податке Агенције за привредне регистре о основаним и обрисаним привредним друштвима у претходном периоду. Иако је број основаних привредних субјеката – привредних друштава и предузетника, виши у односу на оне који су обрисани, треба имати у виду податак да су 2019. године обрисана чак 27.163 привредна друштва, у односу на основаних 9.157. Видети податке АПР о оснивању и затварању привредних субјеката (2017–2021):<https://www.apr.gov.rs/%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D0%BA%D0%B5.4318.html?infoId=110> (14. 06. 2022).

које није никада било осуђивано.⁵³¹ У том случају, осуђивано лице бива додатно стигматизовано, што може негативно да се одрази на испуњење одређене обавезе.⁵³²

Повереник је дужан да проверава да ли осуђени испуњава обавезе које су му наложене пресудом и да ли се придржава програма који је израдио. Тако, када је реч о мери која се тиче испуњавања обавеза издржавања породице, чувања и васпитања деце и других породичних обавеза, то чини у сарадњи са установама социјалне заштите и у комуникацији са члановима породице осуђеног. Међутим, испуњење ове обавезе такође је упитно у условима високе незапослености и тешких социјалних и финансијских услова, инфлације, јер је за њено испуњење често потребно да осуђено лице има сталан извор прихода, што у овим условима није увек (лако) остварљиво.⁵³³

Осуђеном може бити наложено уздржавање од посеђивања одређених места, локала или приредби, ако то може да буде прилика или подстицај за поновно вршење кривичних дела, а задатак повереника је да кроз свој рад утиче на осуђеног да не посеђује таква места, дајући му потребне савете у том циљу. У сваком конкретном случају треба одредити конкретно шта чини садржину наложене обавезе, како би осуђени могао да је изврши. Уколико остане нејасно шта чини обавезу која му је одређена, упитна је и могућност

⁵³¹ У оквиру пројекта „Унапређење затворског система у области алтернативних санкција, заштите након изласка из затвора и здравствене неге у Србији”, који је финансирала Европска унија, спроведено је истраживање међу власницима малих и средњих предузећа (укупно 120 предузећа), како би се уочио њихов став о запошљавању бивших осуђеника. Према резултатима спроведене анкете, 24% има искуства у запошљавању осуђеника, док 57% никада није запослило осуђено лице. Преосталих 19% није се изјаснило о овом питању, или од ових предузећа није било повратне информације. Стога се намеће закључак да су осуђена лица угрожена категорија када је реч о запошљавању.

Ипак, 57% испитаника се изјаснило да би претходно радно искуство и квалитет рада утицали на њих у доношењу одлуке о запошљавању бившег осуђеника, а 55% њих би о томе размислило уколико би имали увид у понашање ових лица приликом служења казне. Међутим, скоро сви испитаници су се изјаснили да би доношење ове одлуке сигурно зависило од кривичног дела за које су осуђени, те да би одлука била негативна код лица која су осуђена за сексуална и кривична дела са елементима насиља, као и код рецидивиста. Треба напоменути и позитивна искуства послодаваца који су већ запошљавали осуђена лица. У анкети се наводи искуство малог предузећа, чија власница помиње позитивне стране запошљавања ових лица – високу мотивисаност за рад, посвећеност и лојалност. Доступно на: <https://europa.rs/svako-zasluzuje-sansu/> (14. 06. 2022).

⁵³² Исто запажање има и Спасојевић. Спасојевић, *Извршење ванзаводских санкција и мера – извештај о истраживању*, стр. 18–19.

⁵³³ Ibid.

њеног испуњења, а и вршења самог надзора. У овом случају треба одредити на која се то места, локале или приредбе односи, јер не делују исто на све, нити делују као подстицај на сва лица иста места, локали или приредбе. Уколико је могуће, суд ће то учинити приликом доношења одлуке, док ако то није случај, то ће учинити повереник.⁵³⁴

У случају да промени своје место боравка, адресу или радно место, осуђени има обавезу да о томе благовремено извести повереника.

Уколико постоји потреба, осуђеном може бити одређена мера уздржавања од употребе дроге или алкохолних пића, а својим радом, пре свега кроз едукацију и давање савета, повереник треба да помогне осуђеном, како би схватио њихову штетност, те се уздржао од њихове употребе. Поред рада са осуђеним, ради успешне примене ове мере и пружања помоћи осуђеном, повереник треба да ради и са његовом породицом.

У случају да је осуђеном одређена мера лечења у одговарајућој здравственој установи, повереник треба да сарађује са том установом и да буде у непосредном контакту са осуђеним у току лечења, да прати ток лечења и да осуђеном пружи неопходну подршку.

Лицу може бити одређена мера посећивања одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима. У том случају, повереник треба да подржава и подстиче осуђено лице да посети одређена саветовалишта или установе и да се укључи у третман, те да сарађује са стручним радницима и на тај начин прати ток третмана. Проблем који се појављује приликом извршења ове обавезе је мали број установа и саветовалишта у којима би се извршавала ова обавеза у односу на потребан број. Такође, оно што отежава испуњење ове обавезе, али и других обавеза, јесте непостојање оваквих установа у малим срединама, јер се оне углавном

---

⁵³⁴ Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 380–381.

налазе у већим градовима у којима постоје психијатријске установе или опште болнице са одељењима психијатрије.⁵³⁵

Последња мера која је предвиђена Законом је отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом, а нарочито измирење са жртвом учињеног кривичног дела. У овом случају повереник посредује између осуђеног и жртве кривичног дела у настојању да дође до њиховог измирења или постизања споразума о отклањању или ублажавању штете. Укључивање жртве кривичног дела у овај процес доприноси остварењу идеје ресторативне правде. Међутим, оно што се показује као лоше у реализацији ове обавезе је улога повереника у овом случају. Како би дошло до измирења осуђеног и жртве кривичног дела, повереник треба да преузме улогу медијатора. Наиме, према важећим прописима од ових лица приликом запошљавања не захтева се постојање услова да она обављају овакву улогу или да су прошла обуку у том смислу.⁵³⁶ Овај недостатак треба превазићи. Постоји више могућности за решавање овог проблема – обучавање повереника и за ову улогу или је можда чак и адекватније решење овај поступак препустити посебној, независној служби чија би специјалност била посредовање између ових лица, која би то могла да чини непристрасно.⁵³⁷ На овај начин би се у већој мери уважила и права жртава кривичног дела и допринело развоју идеје ресторативне правде. Осим наведеног, неопходно је нормативно уредити и сам поступак измирења или постизања поменутог споразума.⁵³⁸

Посматрајући обавезе које закон прописује, Радуловић уочава да су поједине усмерене на вршење надзора, а друге на пружање помоћи осуђеном, али да, и поред тога што их је тешко стриктно разграничити по овом критеријуму, све оне заправо теже истом, заједничком циљу – остваривању заштите и пружању помоћи осуђеном лицу.⁵³⁹

⁵³⁵ Спасојевић, *Извршење ванзаводских санкција и мера – извештај о исцрпљивању*, стр. 18–19.

⁵³⁶ Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 62.

⁵³⁷ Николић-Ристановић и Вучковић, *Савови грађана и стручњака о санкцијама и ресторативној правди*, стр. 31.

⁵³⁸ *Ibid.*

⁵³⁹ Радуловић, *Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Црне Горе (основна законска обиљежја и практична примјена)*, стр. 226.

Приликом изрицања условне осуде и одређивања заштитног надзора, суд се опредељује за одређивање обавеза које му делују адекватно у конкретном случају, како би се тиме боље постигла сврха условне осуде. Ипак, он у том избору и одлучивању није у потпуности слободан, јер је његов избор везан за оне које су предвиђене законом. Дакле, није у могућности да одреди осуђеном испуњење неке друге обавезе уз оне које закон прописује или мимо њих, чак и ако сматра да би одређивање такве обавезе у конкретном случају било делотворније. Такође, чак и да донесе такву одлуку, повереник не сме по њој да поступа.⁵⁴⁰

Суд има могућност да током трајања надзора поједине обавезе укине или замени другим. Ово чини имајући у виду остварене резултате. Поред тога, уколико утврди да је испуњена сврха мере, може укинути заштитни надзор и пре истека одређеног времена.

Поставља се питање да ли је потребна сагласност осуђеног за примену ових обавеза. Имајући у виду одредбе закона којима је регулисана условна осуда са заштитним надзором, одговор је негативан. Дакле, за изрицање ове санкције није потребна сагласност осуђеног лица.⁵⁴¹ Ипак, од његове мотивисаности и спремности да испуни наложене обавезе зависи да ли ће ова санкција бити делотворна или неће. Уколико осуђено лице покаже да није заинтересовано да испуни обавезе, суд се вероватно неће определити за изрицање ове санкције, јер би њено изрицање у том случају било неоправдано. Ако осуђено лице у конкретном случају не испуни обавезе које су му одређене, суд има могућност да опозове условну осуду, и тада ће се извршити утврђена казна затвора. Ипак, суд би приликом одлучивања требало да узме у обзир спремност осуђеног лица да испуни обавезе које су му одређене, јер од

---

⁵⁴⁰ Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 63.

⁵⁴¹ У англосаксонском систему условне осуде потребна је сагласност осуђеног са обавезама које су му одређене, јер у овом систему се казна не утврђује, већ до тога долази тек уколико осуђени не испуни наложене обавезе. Видети: Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 381–382.

ње зависи испуњење обавеза које чине заштитни надзор, а у крајњем од ње зависи успешност у постизању сврхе ове санкције.⁵⁴²

2.4. Трајање заштитног надзора

Заштитни надзор је ограниченог временског трајања. Оно се одређује у оквиру времена проверавања које је утврђено у условној осуди, а престаје опозивањем условне осуде. Међутим, надзор се може укинути и пре истека одређеног времена, уколико суд утврди да је испуњена његова сврха.

Дакле, мера може да траје најдуже док траје време проверавања, а у одређеним случајевима може да траје и краће од времена проверавања – онда када суд одреди краће трајање заштитног надзора већ приликом изрицања условне осуде или када суд утврди да је испуњена сврха ове мере и да се надзор може укинути. У случају да се постигну одређени резултати појединих обавеза које чине заштитни надзор, оне могу да буду укинуте или замењене пре истека рока на који су одређене и тада ће трајање заштитног надзора бити краће од времена проверавања.⁵⁴³

2.5. Последице неиспуњења одређених обавеза

Уколико суд утврди да осуђени не испуњава обавезе које су му наложене, има неколико могућности. Он може да:

- опомене осуђено лице,
- замени одређену обавезу другом обавезом,

---

⁵⁴² Стојановић у Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 382; Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 50.

⁵⁴³ Кривични законик Републике Србије, чл. 74.

- продужи трајање надзора у оквиру времена проверавања или
- опозове условну осуду.⁵⁴⁴

Ако се определи за опозив условне осуде, заштитни надзор престаје. Поступак опозивања условне осуде са заштитним надзором не разликује се од оног за опозив условне осуде, односно примењују се исте одредбе Законика о кривичном поступку (ЗКП).

Међутим, поставља се питање у ком року суд може да опозове условну осуду, јер га закон изричито не одређује. Да ли је опозив могућ само у оквиру времена проверавања или и након протеча овог времена, у року од годину дана од протеча времена проверавања,⁵⁴⁵ као што је случај код опозива условне осуде због неиспуњења обавезе који суд може да одреди уз условну осуду.⁵⁴⁶ Посматрајући садржину заштитног надзора, као мера које су усмерене на помоћ, подршку, заштиту и надзор у дужем или краћем времену, континуирано, а не једнократно, може се закључити да опозив не би био оправдан након истека времена проверавања, јер су природа ових обавеза, карактер и циљ њиховог одређивања различити у односу на обавезе које чине заштитни надзор.⁵⁴⁷ Исто тако, иако се као разлог опозива у чл. 65 ст. 2 Закона наводи и неиспуњење других обавеза које су предвиђене кривичноправним одредбама, ове обавезе су другачије природе, те се одредбе о роковима за опозивање условне осуде не могу применити. Исти закључак намеће и анализа законских одредаба, јер Закон својим чланом 70 изричито наводи разлоге за опозивање условне осуде након протеча времена проверавања, не наводећи изричито неиспуњење обавеза из заштитног надзора.⁵⁴⁸ Дакле, опозивање условне осуде са заштитним надзором је могуће само у оквиру времена проверавања, не и након његовог истека.

⁵⁴⁴ Ibid., чл. 76.

⁵⁴⁵ Видети: Стојановић, *Кривично право, општи део*, стр. 305.

⁵⁴⁶ Ове обавезе прописане су чланом 65 ст. 2 Кривичног законика – враћање имовинске користи прибављене извршењем кривичног дела, накнада проузроковане штете извршењем кривичног дела или друге обавезе које су предвиђене кривичноправним одредбама.

⁵⁴⁷ Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 385.

⁵⁴⁸ Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 51. Истог становишта су и Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 384.

3. Извршење условне осуде са заштитним надзором

Да би кривична санкција била делотворна, потребна је њена примена.

Извршење кривичних санкција регулисано је Законом о извршењу кривичних санкција. Између осталог, овим законом је уређен поступак извршења кривичних санкција, регулисана су права и обавезе лица према којима се санкције извршавају, уређени су организација Управе за извршење кривичних санкција и надзор над њеним радом, те одузимање имовинске користи која је прибављена кривичним делом или привредним преступом, примена мере притвора.⁵⁴⁹ Одредбе овог закона се примењују према пунолетним лицима, а изузетно и према малолетним лицима, ако није посебним законом одређено другачије.

Извршењем кривичних санкција остварује се сврха њиховог прописивања и изрицања. Остварење опште и посебне сврхе кривичних санкција усмерено је на постизање успешне реинтеграције осуђених лица у друштво и циљ је њиховог извршења.⁵⁵⁰

Приликом извршења кривичне санкције лицу према коме се она извршава гарантује се заштита основних права која су садржана у Уставу, потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права, те поменутом закону, и она се могу изузетно ограничити, уколико је то неопходно за поступање по поменутом закону.⁵⁵¹ У том смислу, приликом извршења санкције мора се поштовати достојанство личности према којој се она извршава, забрањени су поступци који садрже било какав облик мучења, нечовечног или понижавајућег кажњавања, злостављања или

---

⁵⁴⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014. и 35/2019, чл. 1 (у даљем тексту: ЗОИКС). Поред тога, Законом је уређен и поступак извршења санкција које су изречене за привредне преступе и прекршаје.

⁵⁵⁰ ЗОИКС, чл. 2.

⁵⁵¹ *Ibid.*, чл. 8.

експериментисања и било какава принуда уколико је несразмерна потребама извршења, забрањена је дискриминација лица према коме се извршава.⁵⁵²

Овим законом је уређена и организација Управе за извршење кривичних санкција,⁵⁵³ која је у саставу министарства надлежног за послове правосуђа, а влада прописује унутрашње уређење, организацију и делокруг организационих јединица у саставу Управе.

Управа организује, спроводи и надзире извршење кривичних санкција и то: казне затвора, малолетничког затвора, казне рада у јавном интересу, мера безбедности (обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана и обавезног лечења алкохоличара), те васпитне мере упућивања у васпитно-поправни дом. Такође, делатност Управе обухвата и послове који се односе на организовање, спровођење и надзор над извршењем условне осуде са заштитним надзором.⁵⁵⁴ Поред тога, она спроводи мере за обезбеђење присуства окривљеног у кривичном поступку у складу са законом, укључена је и у поступке социјалне реинтеграције и прихвата осуђених лица.⁵⁵⁵

Ипак, иако је извршење кривичних санкција регулисано Законом о извршењу кривичних санкција, када је реч о условној осуди са заштитним надзором, основни закон који се примењује приликом њеног извршења је Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, уз сходну примену Закона о извршењу кривичних санкција, ако законом није прописано другачије. Решења која садрже овај закон и пратећи документи допринела су усаглашавању домаћег и међународног права у области пробације, поштујући основне смернице Европских правила Савета Европе. То је значајно имајући у виду добробити пробације.

---

⁵⁵² Ibid., чл. 6 и 7.

⁵⁵³ Ibid., чл. 12–32.

⁵⁵⁴ Поред наведеног, делатност Управе за извршење кривичних санкција је и спровођење мера притвора и других мера којима се обезбеђује присуство окривљеног у кривичном поступку у складу са законом, затим организација и спровођење програма стручног оспособљавања и усавршавања запослених, те остваривање сарадње са другим установама, удружењима и организацијама које се баве појединим питањима из њеног делокруга. Ibid., чл. 12. Видети више на <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/40/izvršenje-krivичnih-sankcija.php>

⁵⁵⁵ ЗОИКС, чл. 12.

Овим законом уређен је поступак извршења ванзаводских санкција и мера које су изречене у судском поступку (прекршајном, кривичном или другом), а које се извршавају у заједници, као и друга питања у вези са извршењем ових санкција и мера – сврха, садржај, начин њиховог извршења, положај лица у поступку, надзор над извршењем.⁵⁵⁶

Спроводећи ове мере у заједници, са настојањем да се оствари ресоцијализација и реинтеграција осуђених лица, тежи се остварењу сврхе извршења ових санкција и мера – заштити друштва од криминалитета.

Лицу према којем се спроводе санкције и мере гарантује се поштовање достојанства личности, а забрањује се његова дискриминација, односно његово стављање у неравноправан положај због неког личног својства – расе, боје коже, пола, језика, вере, уверења, националног или социјалног порекла, имовног стања, образовања, друштвеног положаја, сексуалне оријентације или другог својства.⁵⁵⁷

Лице према којем се спроводи извршење санкције и мере има одређена права, попут права на здравствену заштиту, права на промену пребивалишта или боравишта, али само уз сагласност органа који је одредио спровођење извршења,⁵⁵⁸ права на приговор на рад повереника ако сматра да су повређена његова права,⁵⁵⁹ као и права на судску заштиту уколико сматра да су му повређена права појединачним актима директора Управе којим је он решавао о његовим правима и обавезама, права на заштиту података о личности у складу са законом који уређује ову материју,⁵⁶⁰ има право увида у свој досије поступања, изузев у запажања и стручна мишљења повереника или других стручних лица и података који се односе на трећа лица.⁵⁶¹ Лице има и одређене

---

⁵⁵⁶ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 1.

⁵⁵⁷ Ibid., чл. 4.

⁵⁵⁸ Молба за промену места пребивалишта или боравишта доставља се надлежном органу преко повереничке канцеларије.

⁵⁵⁹ Лице може да поднесе овај приговор директору Управе, који о њему одлучује, имајући у виду и одговор повереника на ове наводе, а све у року од осам дана од пријема приговора. Треба напоменути да је повереник обавезан да одговори на наводе из приговора, у писаној форми, чинећи то у року од три дана од пријема приговора.

⁵⁶⁰ У питању је Закон о заштити података о личности, *Службени гласник РС*, бр. 87/2018.

⁵⁶¹ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 7–8.

дужности, као што је накнада штете уколико намерно или крајњом непажњом оштети или уништи уређај за лоцирање.⁵⁶²

Законом је одређено да послове извршења спроводи посебан орган – Повереничка служба, која то чини у сарадњи са државним органима, научним установама, органима локалне заједнице, удружењима и другим институцијама.⁵⁶³ Прецизније, послове извршења конкретне санкције или мере обавља повереник, као државни службеник из повереничке канцеларије.

Оно што треба истаћи је да извршење условне осуде са заштитним надзором није увек било у надлежности повереничке службе, већ је оно дуго времена било поверено органу старатељства. Чак је и предлог Закона о извршењу кривичних санкција из 2005. године предвиђао исто решење, што је било лоше, имајући у виду немогућност примене ове санкције. Задржавањем оваквог решења, условна осуда са заштитним надзором остала би непримењива, јер ова санкција није ни изрицана због непостојања одговарајуће службе која би била задужена за њено извршење. Орган старатељства због непостојања организационих, кадровских и материјалних услова није могао да се сматра адекватним органом за извршење ове санкције.⁵⁶⁴ Амандманом на текст преглога закона, ово решење је промењено, а условна осуда са заштитним надзором је задржана у домаћем кривичном праву и поред залагања да се она укине. Закон који је био у примени од почетка јануара 2006. године предвидео је да извршење ове санкције буде у надлежности повереника.⁵⁶⁵

Стога је један од основних циљева реформе система извршења заводских санкција било оснивање Повереничке службе, обука повереника и стварање услова за њихов рад, стручно усавршавање носилаца правосудних

---

⁵⁶² Ibid., чл. 7.

⁵⁶³ Ibid., чл. 3 Закона.

⁵⁶⁴ Гарић и Степановић, *Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења практичне примене)*, стр. 230–231.

⁵⁶⁵ Ibid., стр. 232. И Стојановић наводи да није добро решење Закона о извршењу кривичних санкција које је предвиђало надлежност органа старатељства, односно министарства за рад и социјална питања за извршење заштитног надзора. Стојановић, *Казнена политика у Србији: сукоб законодаваца и судске праксе*, стр. 12.

професија – судија и тужилаца.⁵⁶⁶ Тада је формирана и Радна група Управе за извршење кривичних санкција која је деловала у оквиру тадашњег министарства надлежног за послове правосуђа, те је израђен предлог Закона о пробацији у извршењу ванзаводских санкција и мера.⁵⁶⁷ Оснивању и развоју ове посебне службе за извршење ванзаводских санкција и мера допринела су искуства других земаља у којима овакве службе и постоје и делују дуги низ година (нпр. Холандија, Велика Британија, Италија и др.),⁵⁶⁸ а на локалном нивоу важно је било успостављање сарадње са локалним заједницама, са којима су потписани меморандуми о сарадњи, те са јавним предузећима и организацијама које обављају послове од јавног значаја.⁵⁶⁹

3.1. Повереничка служба

Повереничка служба је организациона јединица надлежна за алтернативне санкције која делује у оквиру Управе за извршење кривичних санкција. Управа делује у саставу министарства надлежног за послове правосуђа. Како наводе Шаторџија и Тодоровић, служба која професионално обавља послове пробације постоји у већини европских држава, а њен значај је

---

⁵⁶⁶ Бингулац и Комненић, *Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу*, стр. 191. Ово наводи и Стратегија за реформу система извршења заводских санкција у Србији, Министарство правде Републике Србије, Београд, 2005.

⁵⁶⁷ Ibid., стр. 192.

⁵⁶⁸ Гарић и Степановић, *Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења практичне примене)*, стр. 233.

⁵⁶⁹ Гарић и Степановић наводе да су до краја 2014. године потписани меморандуми са градоначелницима градова у којима се налазе седишта Виших судова, те да су у тим градовима отворене повереничке канцеларије (укупно 25). Ibid.

у томе што доприноси повезивању државне администрације и локалне заједнице, јачајући тиме и поверење грађана.⁵⁷⁰

Повереничку службу чине повереничке канцеларије образоване за подручје територијалне надлежности једног или више виших судова. Прва канцеларија отворена је крајем 2008. године у Београду, а потом и у другим градовима – Новом Саду, Суботици, Сомбору, Ваљеву, Нишу, Крагујевцу и Лесковцу.⁵⁷¹ У Републици Србији тренутно има двадесет и пет виших судова⁵⁷² и исти број повереничких канцеларија, а према доступним подацима, до краја децембра 2021. године у Одељењу је радило 45 повереника.⁵⁷³ Повереничке канцеларије се налазе у Београду, Ваљеву, Врању, Зајечару, Зрењанину, Јагодини, Крагујевцу, Краљеву, Крушевцу, Лесковцу, Неготину, Нишу, Новом Пазару, Новом Саду, Панчеву, Пироту, Пожаревцу, Прокупљу, Смедереву, Сомбору, Сремској Митровици, Суботици, Ужицу, Чачку и Шапцу. У конкретном случају месна надлежност канцеларије се одређује према пребивалишту, односно боравишту лица које је укључено у извршење.

Слика 2: Повереничке канцеларије у Србији

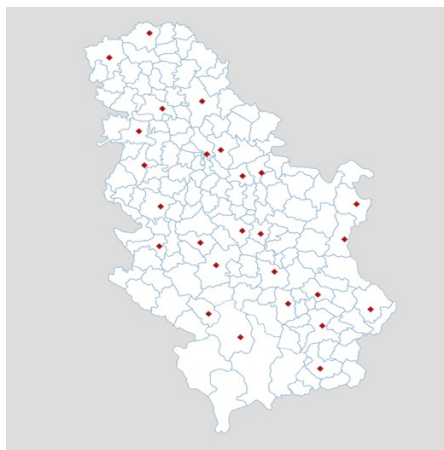
---

⁵⁷⁰ Шаторџија и Тодоровић, *Пројена оиџија за увођење пробаџијских служби*, стр. 103.

⁵⁷¹ Ковачевић и Маљковић, *Пробаџија – иреџман осуђених у заједници; Досџиџиња, иерсеџиџиве и моџиносџи*, стр. 76.

⁵⁷² Преузето са: <https://portal.sud.rs/cr/interaktivna-mapa-sudova> (21. 06. 2022).

⁵⁷³ Податак је добијен од Министарства правде, Управе за извршење кривичних санкџија. Према подацима Стратеџије из 2017. године у одељењу за извршење ванзаводских санкџија и мера било је 70 запослених, од којих су 46 били повереници. Аутор ове дисертације податке је добио од Министарства правде, Управе за извршење кривичних санкџија.

Преузето са Портала судова⁵⁷⁴

Повереник је службеник из повереничке канцеларије и он има одређена права и дужности у поступку извршења ванзаводских санкција и мера, а као службено лице има сва права и дужности које произлазе из тог својства.⁵⁷⁵ Он има овлашћење да прикупља податке о лицима према којима се спроводи овај поступак, као и да контактира са породицом овог лица ради извршења санкције или мере, да изврши увид у службену документацију надлежних органа и правних лица и да од њих тражи да му доставе податке који су му потребни, а за свако лице према којем се спроводи израђује појединачни програм поступања.⁵⁷⁶

Повереничка служба води евиденције послова извршења,⁵⁷⁷ које чине матичне књиге⁵⁷⁸ и досије поступања за лица према којима се спроводи

⁵⁷⁴ Преузето са: <https://portal.sud.rs/cr/interaktivna-mapa-sudova> (21. 06. 2022).

⁵⁷⁵ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 6.

⁵⁷⁶ Члан 10 Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера прописује да повереник израђује овај програм у сарадњи са осуђеним лицем на основу процене личности, личних прилика, здравственог стања, стручних квалификација, процене ризика и потреба лица према којем се извршење спроводи. Мора да садржи обавезе и мере које је одредио надлежни орган, затим методе, поступке и рокове извршења, носиоце појединих активности и друге податке који су битни за остваривање сврхе извршења. Повереник је дужан да упозна лице према којем се спроводи извршење са садржином програма и последицама непоступања по њему, што лице треба да потврди својим потписом у знак прихватања таквог програма. Након израде, саопштавања овом лицу и његовог прихватања програма, следи његово извршење.

⁵⁷⁷ Ibid., чл. 9.

⁵⁷⁸ Матичне књиге садрже податке као што су лично име лица према којем се извршава санкција, мера или обавеза, име једног родитеља, јединствени матични број, адресу пребивалишта, односно боравишта.

извршење ванзаводских санкција⁵⁷⁹ и мера, а министар надлежан за послове правосудја прописује упутство о начину њиховог вођења. Оне садрже податке о личности лица према којем се извршавају, као и о изреченој санкцији, мери или обавези, те податке који су значајни за њихово извршење.

Повереник предузима низ активности које су од значаја за успешно извршење условне осуде са заштитним надзором, као и других алтернативних санкција, због чега је важно да то буде особа која је компетентна да обавља послове који су јој поверени. Како би квалитетно обављали своје послове, ови службеници стичу знања из различитих области – права (домаћег и међународног), а посебно знање које се тиче извршења алтернативних санкција, криминологије, виктимологије, пенологије, затим социјалног рада, социјалне педагогије, психологије и сл.,⁵⁸⁰ те пролазе различите обуке како би стекли знања и вештине значајне за обављање послова и функционисање повереничке службе. Повереник мора да поседује одређене вештине потребне за вођење администрације, односно документације, јер је дужан да води матичну књигу, саставља досије осуђеног и слично. Потребно је и да поседује друге вештине, попут оних које су важне за прикупљање података о осуђеном и процену оправданости изрицања алтернативне санкције или мере; за проучавање доступне документације која је у вези са осуђеним; за извршење израђеног програма. Уз наведене, веома је значајно да повереник поседује вештине у вези са третманом осуђеног, а које се тичу процене његове личности, познавања различитих техника давања савета, мотивисања осуђеног, управљања стресом, емпатије, процене успешности извршења казне, препознавања и процене ризика повратништва. Улога повереника у третману осуђеног је кључна, јер он помаже осуђеном лицу да открије узрок у понашању због којег је учинио кривично дело, мотивише га да промени лоше навике и понашање, те да развије технике за избегавање враћања на раније

---

⁵⁷⁹ Досије поступања садржи следеће податке о личности: школску спрему, звање, посебне потребе, брачно стање, податке о личности чланова породице – њихово име и презиме, сродство, адресу пребивалишта, односно боравишта, и број телефона.

⁵⁸⁰ Кораћ и Вуковић, *Пробација и њена улога у унапређењу социјалне реинтеграције починиоца у заједници*, стр. 66.

понашање.⁵⁸¹ Поред наведеног, битно је и поседовање вештина за остваривање успешне комуникације, с обзиром на то да повереник у обављању послова треба да сарађује са различитим лицима – осуђеним, његовом породицом и њему блиским лицима, оштећеним, судом, тужилаштвом, локалном заједницом, послодавцем итд. Поред тога, значајне су и његове способности укључивања других субјеката друштвене заједнице у извршење алтернативних санкција, те њиховог промовисања ради рушења постојећих предрасуда и стереотипа. У данашњим условима живота, неопходно је и познавање рада на рачунару и коришћење других савремених техничких достигнућа, интернета и слично, те је битно да повереник поседује и ова знања.⁵⁸²

3.2. Поступак извршења условне осуде са заштитним надзором

За извршење условне осуде са заштитним надзором, као и других ванзаводских санкција и мера, надлежан је повереник.

Суд који је судио у првом степену доставља повереничкој канцеларији одлуку којом је лицу изречена условна осуда са заштитним надзором. Одлуку, као и податке о личности осуђеног који су прибављени током кривичног поступка, суд је дужан да достави у року од три дана од када је одлука постала извршна.⁵⁸³

Након пријема судске одлуке, повереник одмах предузима све радње које су потребне да би се одлука могла извршити и у том циљу он успоставља сарадњу најпре са осуђеним, а потом и са његовом породицом, полицијом, здравственим установама и установама социјалне заштите, послодавцем и другим установама, организацијама и удружењима, те приступа изради

---

⁵⁸¹ <https://uis.gov.mk/probacija/> (06. 07. 2022).

⁵⁸² Ковачевић и Маљковић, *Пробација – ѿреѿман осуђених у заједници; Досѿиѿнућа, ѿерсѿекѿиве и моѿућносѿи*, стр. 79–81.

⁵⁸³ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 34; Јовашевић, *Сисѿеми условне осуде са зашѿиѿним надзором у европском кривичном*, стр. 35–36.

програма извршења заштитног надзора.⁵⁸⁴ Након израде програма повереник предочава његову садржину и последице неизвршења обавеза које су њиме предвиђене осуђеном лицу, и затим тај програм доставља суду и другим органима, односно установама или лицима који су укључени у његово извршење. Осуђено лице може да стави приговор, који упућује надлежном суду у року од три дана од упознавања са садржином програма.

Повереник има обавезу обавештавања.⁵⁸⁵

- суда који је одредио надзор и повереничке службе – о почетку извршења заштитног надзора;
- суда који је одредио надзор – уколико не почне извршење заштитног надзора у року од тридесет дана од пријема извршне одлуке;
- суда који је одредио надзор – уколико осуђени не прихвати извршење заштитног надзора;
- суда који је одредио надзор и повереничке службе – о неиспуњавању обавеза осуђеног током извршења програма и разлозима неиспуњавања;
- суда који је одредио надзор и повереничке службе – о завршетку извршења заштитног надзора.

Поред обавештавања ових субјеката, повереник ће им доставити и извештај о околностима које битно утичу на спровођење програма.

У свом извештају повереник може да предложи суду да поједину обавезу укине или замени, имајући у виду остварен успех у извршењу заштитног надзора. Уколико пак сматра да је остварена сврха заштитног надзора у потпуности, процењујући то на основу остварених резултата, повереник може да предложи суду и да укине заштитни надзор пре истека времена проверавања.

---

⁵⁸⁴ Закон предвиђа рок од 15 дана од пријема судске одлуке за израду програма.

⁵⁸⁵ Ibid., чл. 36.

Како би заштитни надзор био успешно реализован, неопходно је ангажовање осуђеног лица, али и повереника. Повереник је стручно лице које својим знањем и искуством помаже осуђеном лицу да препозна узроке и услове који су довели или допринели његовом криминалном деловању, те да их промени, доприносећи тиме промени негативног понашања и одвраћању од вршења кривичних дела у будућности. Важно је да повереник буде обучен како би препознао ове факторе и како би могао својим радом и трудом, као и личним примером, да оствари позитиван утицај на лице којем је одређен заштитни надзор уз условну осуду. Стога је битно омогућити повереницима остваривање права на обучавање и стручно усавршавање.⁵⁸⁶ Повереник као личност треба да буде морална, стабилна особа коју красе врлине, која негује позитивне вредности, која је доследна, праведна, како би својим примером утицала на осуђеника. Да би заштитни надзор био успешно реализован, потребно је да постоји однос поверења између повереника и осуђеног лица, у којем они могу отворено о свему да разговарају, без дискриминације и омаловажавања.⁵⁸⁷

Међутим, оно што отежава рад повереника, па самим тим се одражава и на извршење кривичних санкција и мера, јесте мали број повереника у односу на обим и врсту посла који обављају. Како би заштитни надзор био успешан и делотворан, они морају да предузму низ активности и лично да се ангажују око сваког лица којем је надзор одређен уз условну осуду, поред других санкција и мера за чије су задужење надлежни. Да би било успешно извршење ове, али и других санкција и мера из њихове надлежности, неопходно је запослити већи број стручних лица у повереничким

---

⁵⁸⁶ Обука и стручно усавршавање запослених у Управи за извршење заводских санкција спроводи се у Центру за обуку и стручно оспособљавање Управе кроз основне, допунске и специјалистичке курсеве, као и остале облике обучавања: <http://www.uiks.mpravde.gov.rs/cr/articles/organizacija-uprave/odeljenja-uprave/centar-za-obuku-zaposlenih-u-upravi-za-izvršenje-krivичnih-sankcija/> (22. 06. 2022).

Правилник о раду Центра за обуку и стручно оспособљавање Управе за извршење кривичних санкција и организовању и спровођењу обуке и стручног оспособљавања и усавршавања, донесен је 2019. године.

⁵⁸⁷ Илић и Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 133.

канцеларијама и омогућити им обучавање и стално усавршавање како би могли своја задужења стручно и квалитетно да обављају.⁵⁸⁸

4. Предности и недостаци примене условне осуде са заштитним надзором

Иако је прописана већ дужи низ година у домаћем кривичном законодавству, готово пола века, условна осуда са заштитним надзором се ретко изриче и примењује. Досадашње стање у пракси одаје утисак да је недовољно развијена свест о њеној сврси и основним обележјима допринела да позитивни аспекти њене примене остану у сенци критика које јој се упућују, те да се ова санкција спорадично примењује. Услови потребни за извршење ове санкције нису у потпуности остварени, што онемогућава њену ширу примену. Такође, да би се обезбедили потребни услови за изрицање и примену ове санкције, нужно је да постоје свест о њеним бенефитима и воља да се она примени.

Наиме, условној осуди са заштитним надзором упућују се одређене критике:⁵⁸⁹

- да се њеном применом постиже само специјална, не и генерална превенција;
- да постоји могућност остваривања супротног ефекта од жељеног, јер због некажњавања може да подстиче учиниоце лакших кривичних дела на противправно понашање;
- када су у питању кривична дела која су извршена од стране више лица, истиче се неједнак третман учинилаца;

---

⁵⁸⁸ О овом проблему писале су и Гарић и Степановић. Видети: Гарић и Степановић, *Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења практичне примене)*, стр. 237.

⁵⁸⁹ Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 377–378.

- непостојање услова за њену примену.

Прве две критике могу се посматрати као целина. Применом условне осуде са заштитним надзором остварује се пре свега специјална превенција, али не може се прихватити став да се не остварује и генерална превенција. Суд има могућност, не и обавезу, да изрекне ову санкцију онда када су испуњени услови за њено изрицање и када сматра да се тако може боље остварити сврха ове санкције. Исто тако, важно је напоменути и могућност опозива условне осуде и извршење утврђене казне.

Како суд доноси ову одлуку ценећи околности у вези са личношћу учиниоца и кривичним делом у сваком конкретном случају, а како оне нису исте у свим случајевима, учиниоци и не могу имати исти третман, јер се њихов степен одговорности може разликовати. Стога је оправдано, када су у питању кривична дела извршена од стране више лица, да суд једном учиниоцу кривичног дела изрекне условну осуду у свом основном облику, а другом одреди и заштитни надзор уз ову санкцију.⁵⁹⁰

Међутим, када је реч о приговору који истиче непостојање услова за примену ове санкције – техничких, кадровских, финансијских и других, он се може уважити. Имајући у виду чињеницу да је дуго времена за њено извршење био надлежан орган старатељства, због чега није било услова за примену ове мере, овај недостатак је отклоњен оснивањем посебне стручне службе задужене за извршење алтернативних санкција, па и условне осуде са заштитним надзором (повереничке службе). Међутим, број повереника који су задужени за извршење ове санкције, и поред малог броја изречених мера надзора, није довољан. Треба имати у виду да су ова лица задужена и за извршење других ванзаводских санкција и мера, те је критика недовољног кадра основана. Поред тога, недостатак примене ове мере је и у недовољном броју повереничких канцеларија и њихове територијалне распрострањености, с обзиром на то да су оне отворене само у седиштима већих градова. Уважавајући ове приговоре, ипак треба напоменути да је прва повереничка

---

⁵⁹⁰ Ibid., стр. 378.

канцеларија отворена 2008. године, те да се до данас њихов број повећао. Свакако би било добро у будућности отворити повереничке канцеларије и у другим градовима, али и мањим местима, запослити већи број стручних и техничких лица и наставити са обуком и едуковањем запослених у Управи за извршење кривичних санкција, те им обезбедити и боље техничке и материјалне услове потребне за њихов рад. Како је за успешну реализацију заштитног надзора важно постојање здравствених установа и саветовалишта, требало би размишљати да ли постоји довољан број ових установа и саветовалишта и да ли су њихове услуге доступне већини грађана Србије.

Разлог за мали број изречених условних осуда са заштитним надзором треба потражити и у спремности судова да изричу ову санкцију, али и других актера у кривичном поступку да предложи њено изрицање. Може се уважити став да је раније постојала одређена скептичност према њиховом изрицању због непостојања услова за њену примену, односно непостојања адекватног органа који би био задужен за њено спровођење,⁵⁹¹ али и због непрецизних и нелогичних законодавних решења или постојања правних празнина, због чега је било потребно боље правно регулисати ову област.⁵⁹² Да би се овај проблем превазишао, учињени су одређени кораци, основана је повереничка служба и отворене су повереничке канцеларије у градовима, али је неопходно наставити рад на стварању услова за примену ове санкције. Поред нормативних, кадровских, техничких, материјалних и других услова, важни су и едукација и

---

⁵⁹¹ Ibid., стр. 385.

⁵⁹² Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 67–68; Наташа Мрвић Петровић такође је указивала да решења тадашњег Законика, који је унео новине у тадашње кривично законодавство, нису адекватна. Уочавајући да је условна осуда са заштитним надзором кривична санкција која је присутна у кривичном законодавству дужи временски период и да представља у том смислу алтернативу казни затвора и пре него што су у Законик уведене садашње мере и санкције, она, између осталог, указује на проблем незнатне примене условне осуде са заштитним надзором, налазећи да је разлог за то неадекватна законска регулатива (мисли се на непрецизне одредбе донете након 1976. године), проблем казних распона који нису уједначени и који, ауторка сматра, нису реално постављени. У том смислу, као решење намеће се измена нормативних аката, односно прецизирање одредби које регулишу ову материју и остварење других услова за њену примену (стварање одговарајуће организације и финансирање посебне службе задужене за праћење извршења алтернативних санкција, едукација носилаца правосудних професија (судија и тужилаца) ради примене алтернативних санкција и др.), јер у супротном постоји ризик да постојећа добра решења не заживе у пракси због непримењивања или, још горе, да створе погодно тло за селективну примену. Мрвић-Петровић, *Алтернативне санкције и ново законодавство Републике Србије*, стр. 57–59.

подизање свести о предностима ове санкције носилаца правосудних професија, али и јавности уопште.

Иако званични подаци указују да се условна осуда са заштитним надзором ретко изриче у Србији, ипак треба указати на предности њеног изрицања и примене.

Обухватајући мере помоћи, старања и надзора над осуђеним, њеном успешном реализацијом постижу се многоструки корисни циљеви. Како Гарић и Степановић уочавају, овом мером у односу на друге алтернативне санкције може највише да се утиче на личност учиниоца, на трајну промену његовог понашања и функционисања.⁵⁹³

Осуђени остаје у свом дому и може да настави са својим активностима у средини у којој живи и ради, да настави школовање, да настави да ради, јер њеном применом не мора доћи до прекида ових активности. Мере надзора управо треба да омогуће да се узроци и проблеми који евентуално постоје у његовој средини и који могу бити фактор ризика за поновно извршење кривичног дела буду применом ових мера и уклоњени. Применом ове санкције превазилазе се проблеми које изазива извршење казне краткотрајног затвора, попут прекида школовања, губитка посла, прекида контаката са породицом и пријатељима, депривације, стигматизације, а истовремено је извршење ове санкције хуманије и економичније у односу на извршење краткотрајне казне затвора.

Иако осуђени остаје на слободи, она није апсолутна, већ је условна и надзирана. Како истиче Тешовић, примена овако одређене условне осуде доприноси смањењу опасности од (поновног) извршења кривичних дела код појединих лица условно осуђених,⁵⁹⁴ а с друге стране не утиче на ширу

---

⁵⁹³ Гарић и Степановић, *Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења практичне примене)*, стр. 236.

⁵⁹⁴ Спроведене студије указују да надзор над лицем које је условно осуђено може да смањи стопу рецидивизма за 34%. Поред ове важне чињенице, примена ове мере доприноси значајном смањењу трошкова, због чега она користи не само осуђеном већ и држави. Ryan Lamon, "Suspended Sentencing In Spain: Why Their Model Could Alleviate Some Of America Some Of America's Worst Federal Prison Issues al Prison Issues," *Penn State, Journal of Law & International Affairs*, vol. 9, No. 2, 2021, pp. 247.

примену казне затвора у оним ситуацијама у којима је потребно њено изрицање,⁵⁹⁵ јер ће казна затвора бити изречена онда када су испуњени услови за њено изрицање, ако се сврха кажњавања не може постићи применом других санкција. Одређивањем заштитног надзора осуђено лице бива санкционисано због учињеног кривичног дела, али остаје у друштвеној заједници, у којој му се пружа потребна помоћ, санирају се последице проистекле из учињеног кривичног дела и предузимају се потребне мере како би ово лице постало свесно својих поступака и како их убудуће не би поновило.⁵⁹⁶ Успешном реализацијом остварују се и принципи ресторативне правде, док се осуђеном лицу не угрожава квалитет живота, нити ремети делотворност сврхе кривичних санкција.⁵⁹⁷

Успешним спровођењем заштитног надзора остварује се специјална превенција,⁵⁹⁸ олакшава се ресоцијализација лица којима је ова мера одређена, тиме се смањује и појава рецидивизма, те друштвено опасних понашања, што у крајњем утиче и на смањење криминалитета.

Приликом израде Кривичног законика из 2005. године било је предлога да се укине условна осуда са заштитним надзором, због њеног непримењивања у пракси. Сматрајући да је суштина ове санкције управо у заштитном надзору, те због делотворности коју је она показала у другим земљама, Шкулић са правом сматра да би то било погрешно и да је добро што то није учињено. Овај аутор је добро уочио да је боље уложити напоре у отклањање разлога њене непримене (материјалних и кадровских), него је просто укинути, што би било најлакше, али погрешно решење.⁵⁹⁹ Стојановић указује на њену природу, те истиче да она и није погодна за широку примену, јер је намењена онима који се налазе на граници да им се изрекне класична условна осуда, али ипак се не могу препустити сами себи, већ им је потребна

---

⁵⁹⁵ Тешовић, *Приручник за примену алтернативних санкција*, стр. 48.

⁵⁹⁶ Драгојловић и Пашић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије*, стр. 375–388.

⁵⁹⁷ Гргур, *Ефикасности крајњих казни затвора*, стр. 141.

⁵⁹⁸ Јовашевић, *Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву*, стр. 34–35.

⁵⁹⁹ Шкулић, *Алтернативне кривичне санкције*, стр. 266.

помоћ стручњака.⁶⁰⁰ Образовањем потребних стручних служби учињен је корак ка њеној широј примени, а како је истакао Шкулић, тиме ће добити нови садржај и карактер, како и заслужује.⁶⁰¹ Имајући у виду чињеницу да је поменути аутор своје мишљење изрекао 2014. године, посматрајући учињене кораке у том циљу, али и податке о њеном изрицању у међувремену, остаје и даље нада да ова санкција неће пасти у заборав и да ће се уложити напори да она заживи у пракси.

5. Условна осуда са заштитним надзором изречена правном лицу

У домаћем законодавству правно лице може да се појави као субјект кривичног права и оно познаје његову кривичну одговорност. Ова материја регулисана је посебним законом – Законом о одговорности правних лица за кривична дела.⁶⁰²

Како законодавство признаје могућност кривичне одговорности правних лица, оно прописује и одређене санкције за њих. Поред казни и мера безбедности, домаће кривично право прописује и могућност изрицања условне осуде правним лицима, са заштитним надзором или без њега.

Условном осудом утврђује се казна и њено извршење се истовремено одлаже. Како кривично право прописује новчану казну за правна лица као кривичну санкцију, у случају условне осуде најпре се утврђује новчана казна, а потом се одлаже њено извршење.

Закон прописује ограничење могућности њеног изрицања спрам висине новчане казне која може да се утврди. Тако условна осуда може да се одреди према лицу коме је утврђена новчана казна у износу до пет милиона динара, а

---

⁶⁰⁰ Стојановић се слаже са ставом да је, уместо укидања, потребно задржати условну осуду са заштитним надзором у систему кривичних санкција, као и да је добро решење то што њено извршење више није у надлежности органа старатељства, већ стручних служби, и да је досадашње решење било погрешно. Стојановић, *Казнена ђолишика у Србији: сукоб законодаваца и судске ђраксе*, стр. 12.

⁶⁰¹ Шкулић, *Алтернативне кривичне санкције*, стр. 266.

⁶⁰² Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник РС*, бр. 97/2008.

њена примена је искључена када су у питању она кривична дела за које се може изрећи казна од најмање десет милиона динара.

Време проверавања у овом случају је од годину дана до три године⁶⁰³ и за то време правно лице не сме да изврши ново кривично дело, јер би оно могло да доведе до опозива условне осуде.

Приликом одлучивања, суд ће посебно узети у обзир следеће околности:

- степен одговорности правног лица за учињено дело;
- мере које је оно предузело ради спречавања и откривања кривичног дела;
- те мере које је предузело према одговорном лицу након извршења кривичног дела.

Када је реч о опозиву, закон разликује случајеве када је он обавезан и када опозив представља могућност.

Опозив је обавезан ако правно лице учини кривично дело или дела за која му је изречена новчана казна у висини од пет милиона динара или више. Уколико је износ казне нижи, суд има могућност, не и обавезу, да опозове условну осуду. Његова одлука зависи од оцене околности које се тичу учиниоца кривичног дела и самог кривичног дела.

У случају опозива, суд ће применити одредбе Закона којим је регулисано одмеравање казне у случају стицаја кривичних дела,⁶⁰⁴ те ће изрећи јединствену казну, а казну која је утврђена у опозваној условној осуди узеће као утврђену.

Ако суд не опозове условну осуду због новог кривичног дела, он има могућност да и за то дело изрекне условну осуду. Тада ће применити правила за одмеравање казне у случају стицаја кривичних дела, те ће изрећи

---

⁶⁰³ Време проверавања рачуна се од дана када је судска пресуда постала правноснажна.

⁶⁰⁴ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, чл. 17.

јединствену казну и одредити ново време проверавања, у трајању од годину дана до три године.⁶⁰⁵

Поред основног облика условне осуде, позитивно домаће законодавство познаје и могућност изрицања условне осуде са заштитним надзором и према правним лицима.

Садржај мера заштитног надзора обухвата више обавеза, а суд процењује и одлучује да ли ће одговорном правном лицу одредити једну или више обавеза. Оне могу бити.⁶⁰⁶

- организовање контроле ради спречавања даљег вршења кривичних дела;
- уздржавање од пословних активности које могу да буду подстицај или прилика за поновно вршење кривичних дела;
- отклањање или ублажавање штете настале извршењем кривичног дела;
- обављање рада у јавном интересу;
- достављање периодичних извештаја о пословању органу који је надлежан за извршење заштитног надзора.

---

⁶⁰⁵ Време проверавања рачуна се од дана када је судска пресуда за ново кривично дело постала правноснажна.

⁶⁰⁶ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, чл. 22.

ПОГЛАВЉЕ V

УСЛОВНА ОСУДА СА ЗАШТИТНИМ НАДЗОРОМ У ДРУГИМ ДРЖАВАМА

Пето поглавље посвећено је анализи предвиђености условне осуде са заштитним надзором у другим државама – земљама у региону и у Савезној Републици Немачкој, Енглеској и Велсу, Сједињеним Америчким Државама и у Холандији. Ова анализа је дата како би се увиделе сличности и разлике у предвиђености и примени ове алтернативне санкције у суседним и другим државама и како би се уочила добра решења која би могла да послуже као смерница у давању предлога за унапређење примене ове санкције у Србији, имајући у виду чињеницу да се појава овог облика условне осуде везује за Енлеску и Сједињене Америчке Државе, те да постоји дуга традиција успешне примене условне осуде са заштитним надзором у овим државама.

1. Република Хрватска

Кривично законодавство Републике Хрватске предвиђа поред класичних и алтернативне санкције. Оно регулише питања која се односе на условну осуду, која може да буде са заштитним надзором или без њега, а предвиђа могућност изрицања и делимичне условне осуде.⁶⁰⁷

Класична условна осуда прописана је чланом 56 Казненог закона и одређена је на сличан начин као и у домаћем праву. Да би се изрекла ова санкција, неопходно је испуњење одређених услова у вези са кривичним делом и учиниоцем:

- да је лице осуђено на казну затвора до годину дана или новчану казну;

---

⁶⁰⁷ Kazneni zakon, *Narodne novine*, br. 121/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19. i 84/21, čl. 57.

- да је према процени суда у питању учинилац код којег није потребно применити казну како би се одвратио од поновног вршења кривичних дела, већ је у том циљу довољно изрећи условну осуду која подразумева претњу извршењем утврђене казне.

Дакле, кривично законодавство Хрватске прописује могућност изрицања условне осуде уз казну затвора, али и новчану казну, што није случај у српском праву, где не постоји могућност њеног изрицања уз новчану казну. Уколико суд изрекне учиниоцу обе ове санкције, може да одлучи да неће доћи до примене казне затвора, уколико осуђено лице испуни услове прописане за примену условне осуде.

Када је реч о другом услову, суд врши процену на основу чињеница везаних за личност учиниоца и његов ранији живот, ранију осуђиваност, породичне прилике, околности везане за извршење дела и понашање учиниоца након извршења кривичног дела, његов однос према жртви кривичног дела и његово настојање да поправи учињену штету.

Изрицањем условне осуде одлаже се извршење утврђене казне (новчане или казне затвора) и она се неће извршити уколико лице:

- у одређеном периоду не учини ново кривично дело и
- ако испуни обавезе које су му одређене.

Ова два услова морају бити кумулативно испуњена како се казна не би применила.

Период проверавања или кушње може бити од годину дана до пет година, одмерава се на пуне године, а почиње да тече од дана правноснажности пресуде.

Када је реч о обавезама које могу да се одреде учиниоцу кривичног дела, суд може да одреди испуњење једне или више обавеза у одређеном року који није дужи од времена проверавања. Пре истека рока који је одређен за њихово испуњење, а у оквиру времена проверавања, суд може да промени

трајање обавезе, може да укине обавезу или је замени другом. Ове обавезе не треба да буду немогуће и неразумне, нити да њихово испуњење вређа достојанство учиниоца кривичног дела.

Суд може да одреди учиниоцу следеће обавезе:⁶⁰⁸

- поправку штете која је учињена кривичним делом;
- уплату одређеног новчаног износа у корист јавне установе, у хуманитарне или добротворне сврхе или у фонд за накнаду штете жртвама кривичних дела, ако је то примерено имајући у виду личност учиниоца и околности учињеног кривичног дела;
- наставак образовања или оспособљавања за одређено занимање (које је изабрао уз стручну помоћ надлежног тела за пробацију);
- запослење према стручној спреми или нивоу образовања, оспособљености и стварним могућностима радних задатака, које му саветује и омогући надлежно тело за пробацију;
- надзирано располагање приходима у складу са потребама лица које је по закону дужан да издржава, према саветима надлежног тела за пробацију;
- лечење, односно наставак лечења које је нужно, ради отклањања здравствених сметњи које могу да подстичу на поновно вршење кривичних дела, уз стручну помоћ надлежног тела за пробацију;⁶⁰⁹
- одвикавање од зависности од алкохола, дрога и других врста зависности у терапијској заједници и уз стручну помоћ надлежног тела за пробацију;⁶¹⁰
- забрану посеђивања одређених места, објеката и догађаја који могу да буду прилика или потицај за ново кривично дело;

---

⁶⁰⁸ Kazneni zakon, čl. 62.

⁶⁰⁹ За изрицање ове мере потребан је пристанак осуђеног лица. Kazneni zakon, čl. 63 st. 2.

⁶¹⁰ За одређивање ове мере потребан је пристанак осуђеног лица, а трајање је ограничено и може да буде до три године. Ibid., čl. 63 st. 3.

- забрану дружења са одређеном особом или групом особа које би могле лице навести на извршење кривичног дела, забрану запошљавања, подучавања или смештај тих особа;
- забрану напуштања дома у одређено доба дана;
- забрану ношења, поседовања или поверавања на чување другој особи оружја и других предмета који би га могли навести да учини кривично дело;⁶¹¹
- испуњење обавезе уздржавања уз стручну помоћ надлежног тела за пробацију;
- редовно јављање надлежном органу за пробацију, центру за социјални рад, суду, полицијској управи или другом надлежном органу,
- друге обавезе које су примерене спрам учињеног кривичног дела.

Како је речено, хрватско кривично законодавство такође прописује могућност одређивања заштитног надзора уз условну осуду,⁶¹² када је учиниоцу, који је млађи од двадесет и пет година, изречена казна затвора у трајању од шест месеци. Поред условне осуде, ова могућност је предвиђена и уз казну рада у јавном интересу, те уз условни отпуст.⁶¹³

Ова могућност је предвиђена када су у питању учиниоци кривичног дела којима су према оцени суда потребни помоћ, вођење и надзор од стране надлежног органа (органа за пробацију) како убудуће не би вршили кривична дела и како би се лакше укључили у друштво.

⁶¹¹ Ову обавезу, као и остале наведене забране, извршава тело за пробацију уз помоћ полиције.

⁶¹² Условна осуда са заштитним надзором уведена је Кривичним законом СФРЈ из 1976. године у кривично законодавство државе у чијем саставу је тада била и Р. Хрватска, те је њено законодавство наредне године прописало ову санкцију Кривичним законом СРХ (*Narodne novine* 25/77). Ову санкцију је прописивао и каснији Кривични закон Републике Хрватске из 1993. године (*Narodne novine* 32/1993), али до њене примене није долазило, јер нису били донети прописи потребни за њену примену. Ова мера је први пут изречена пунолетној особи 2001. године. Видети: Aljinović, *Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa*, стр. 75.

⁶¹³ Kazneni zakon, čl. 64.

Као и у српском законодавству, саставља се појединачни програм поступања, који израђује, спроводи и надзире спровођење орган надлежан за пробацију.

Ако се покаже да су престале потребе за заштитним надзором, суд може да га укине и пре истека времена на који је одређен, или пак може да одлучи да продужи трајање заштитног надзора, уколико процени да за то и даље постоји потреба.

Закон прописује следеће обавезе лицу којем је изречена условна осуда са заштитним надзором:

- редовно јављање надлежном органу (службенику органа за пробацију);
- примање у посету пробационог службеника и давање потребне информације и докумената овом лицу;
- тражење сагласности суда у случају путовања у иностранство;
- обавештавање службеника у року од два дана о промени запослења, адресе становања, путовању дужем од осам дана, као и о дану повратка.

Одређивање ових обавеза представља могућност уз условну осуду са заштитним надзором, те оне нису исте са посебним обавезама које закон познаје, а које се одређују уз обичну условну осуду.⁶¹⁴

Казненим законом Републике Хрватске прописана је и делимична условна осуда,⁶¹⁵ која подразумева да се она изриче за део казне која је лицу утврђена. То може да буде новчана казна или казна затвора у трајању од годину дана до три године. Да би се применила овако одређена условна осуда, потребно је да постоји код суда висок степен уверења да је вероватно да учинилац убудуће неће вршити кривична дела и без извршења целе казне.

⁶¹⁴ Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин, *Алтернативе казни одузимања слободе*, стр. 122.

⁶¹⁵ Казнени закон, чл. 57. Овај облик условне осуде уведен је Закоником из 2011. године. Детаљније о делимичној условној осуди видети: Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин, *Алтернативе казни одузимања слободе*, стр. 117–118.

Део казне затвора за који није изречена условна осуда, мора да износи најмање шест месеци, а највише половину изречене казне. Када је у питању новчана казна, овај део санкције не сме да износи мање од петине, ни више од половине изречене казне.

Време проверавања не тече за време издржавања дела казне за који није одређена условна осуда.

Када је реч о заштитном надзору, постоји могућност његовог одређивања уз делимичну условну осуду, када је у питању оној део санкције за који је одређена условна осуда. Овде се сходно примењују остале законске одредбе које регулишу условну осуду.

Извршење условне осуде са заштитним надзором је у надлежности посебног Сектора за пробацију у оквиру Управе за затворски сустав и пробацију Министарства правосуђа и управе Републике Хрватске и оно је било регулисано посебним законом – Законом о извршавању заштитног надзора и рада за опће добро на слободи,⁶¹⁶ до доношења посебног закона који је значајан за примену алтернативних санкција, па и условне осуде са заштитним надзором – Закона о пробацији.⁶¹⁷

1.1. Извршење условне осуде са заштитним надзором

---

⁶¹⁶ Закон о пробацији, *Narodne novine*, бр. 143/12. и 99/18.

Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин наводе да је први Закон о пробацији у Р. Хрватској усвојен 2009. године (*Narodne novine*, бр. 153/09) и да је тиме створена могућност за стварну примену условне осуде са заштитним надзором и других алтернативних санкција, иако су и раније постојале одредбе које су прописивале одређене алтернативне санкције (у питању је Закон о извршавању заштитног надзора и рада за опће добро на слободи из 1999. године), али нису постојали услови за њихову примену. Овај закон из 1999. године је регулисао примену алтернативних санкција до доношења Закона о пробацији 2009. године (*Narodne novine*, бр. 153/09), који је важио до доношења новог Закона о пробацији 2012. године, а који је уз одређене измене и допуне и даље на снази. Деренчиновић, Драгичевић Претњача и Грацин, *Алтернативне казни оузимања слободе*, стр. 115.

⁶¹⁷ Како је речено, први Закон о пробацији је донесен 2009. године, док су службеници задужени за послове пробације рад са осуђеницима започели 2011. године. У међувремену је овај закон претрпео одређене измене, а последње су биле 2018. године. О овим променама закона видети: Алјиповић, *Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa*, стр. 76. Видети и: Бингулац и Комненић, *Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу*, стр. 192.

Након доношења одлуке, суд пресуду доставља пробационој служби⁶¹⁸ ради извршења одлуке којом је одређен заштитни надзор уз условну осуду. Пробациони службеник приступа изради програма поступања, који сачињава на основу разговора са осуђеним лицем и прикупљених битних података од других лица, односно органа, процењујући ризик и потребе за третманом осуђеног лица. Приликом првог разговора са осуђеником, службеник га упознаје са свим оним што чини пробацију. За разлику од решења у домаћем законодавству, хрватско прописује потребу давања сагласности (писане) за прихватање израђеног програма. Пробациони службеник задужен је за спровођење условне осуде са заштитним надзором, који реализује кроз разговор са осуђеним лицем, редовне сусрете, сарадњу и контакте са другим релевантним субјектима, увид у медицинску и осталу документацију, како би могао да прати да ли лице испуњава у потпуности или делимично постављене обавезе и сл. Оно што може да олакша рад пробационог службеника је база података која садржи посебне алате погодне за процену криминогених ризика починиоца, која је израђена на нивоу државе, али је битна и сарадња са другим државним органима и субјектима укљученим у спровођење ове санкције.⁶¹⁹

1.2. Опозивање условне осуде са заштитним надзором

---

⁶¹⁸ У почетку, пробациона служба у Хрватској је била самостална управа у оквиру министарства надлежног за послове правосуђа, а 2017. године спојена је са затворском у заједничку управу и данас функционише у оквиру Сектора за пробацију у саставу Управе за затворски сустан и пробацију. Шперо и Бркић су се осврнули на искуства, успехе и изазове у раду службе задужене за послове пробације у Републици Хрватској, као и на циљеве чијем остварењу теже у будућности, пишући о овој служби након десет година од њеног оснивања. Аутори су истакли значај едукације и стручног усавршавања пробационих службеника, сматрајући да је оно битно за професионалност службе. Ова служба је за свој рад добила неколико признања на међународном нивоу. Видети: Špero i Brkić, „Deset godina probacijske službe u Republici Hrvatskoj – izazovi, uspjesi i vizija daljnjeg razvoja službe”, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 28, br. 2, 2021, str. 603–628.

⁶¹⁹ Кораћ и Вуковић, *Пробација и њена улога у унапређењу социјалне реинтеграције починиоца у заједници*, str. 67–68.

Опозив условне осуде у одређеним случајевима је обавезан, док у појединим случајевима закон само прописује такву могућност. Суд мора да опозове условну осуду уколико лице учини једно или више кривичних дела у време проверавања, за које му суд изрекне казну затвора у трајању дужем од годину дана. Други случај обавезног опозива предвиђен је уколико учинилац без оправданог разлога не врати имовинску корист стечену кривичним делом у року који је одређен у пресуди. Опозивање условне осуде је могуће, али није обавезно, у случају да учинилац у време проверавања учини једно или више кривичних дела, за које је правноснажно осуђен на казну затвора до годину дана или новчано.

У случају опозива, суд ће применити правила за одмеравање кривичних дела у стицају, јер ће казну за раније и за ново кривично дело, односно дела, узети као утврђене. Уколико то не учини и не опозове условну осуду, суд може да изрекне нову казну и да одреди њено извршење за ново кривично дело, не мењајући претходну одлуку о условној осуди. Поред тога, суд има могућност и да утврди нову казну за ново кривично дело, а да ранију казну узме као утврђену и да изрекне јединствену казну примењујући одредбе за одмеравање кривичних дела у стицају и ново време проверавања у којем се ова казна неће извршити.

Закон прописује још један случај када је обавезно опозивање условне осуде – ако суд изрекне казну за раније кривично дело, учињено пре изрицања условне осуде, под условом да оцени да за раније учињено кривично дело не би било услова да се изрекне условна осуда да се за њега раније знало. У том случају, суд ће казну из условне осуде и казну за раније кривично дело узети као утврђене и изрећи ће јединствену казну применом правила за кривична дела у стицају. Уколико пак суд утврди да су постојали услови за изрицање условне осуде и за раније кривично дело, поступиће као у претходно описаном примеру – суд може да изрекне нову казну и да одреди њено извршење за ново кривично дело, не мењајући претходну одлуку о условној осуди, а има могућност и да утврди нову казну за ново кривично дело, а да ранију казну узме као утврђену и да изрекне јединствену казну примењујући одредбе за

одмеравање кривичних дела у стицају и ново време проверавања у којем се ова казна неће извршити.

У овим случајевима, могућност опозива је временски ограничена, те суд не може да опозове условну осуду уколико је прошло више од две године од протекла времена проверавања.

Уколико лице не испуњава обавезе које су му одређене уз условну осуду у целини или у већој мери и то чини из неоправданих разлога или их тешко и упорно крши, суд има могућност опозива условне осуде, и у том случају се утврђена казна извршава. Дакле, опозивање је у овом случају факултативно.

Иста могућност постоји и у случају избегавања примене заштитног надзора који је одређен. Уколико суд утврди да је до неиспуњења обавеза дошло из разлога који су оправдани, суд може да замени ове обавезе другима, да продужи рок за њихово испуњење или да их укине, а може и да одреди спровођење заштитног надзора. Уколико суд утврди да је лице из оправданих разлога избегавало примену заштитног надзора, може поступити на сличан начин као у претходном случају.

Опозив условне осуде због неиспуњења обавеза или избегавања заштитног надзора могућ је до одређеног момента. Протеком годину дана од дана истека рока који је одређен за извршење обавеза престаје ова могућност.

1.3. Примена условне осуде са заштитним надзором у Републици Хрватској

Посматрајући податке који се односе на примену заштитног надзора у Хрватској, закључује се да се и у суседној држави ова мера не примењује у довољној мери,⁶²⁰ при чему треба имати у виду чињеницу да се у овој држави

⁶²⁰ У периоду од 2011. до 2019. године условна осуда је најчешће изрицана санкција пунолетним лицима, чинећи више од 70% изречених санкција. Овај податак се односи на класичну условну осуду и делимичну условну осуду са заштитним надзором и без њега. Када

заштитни надзор може одредити уз условну осуду, али и рад у јавном интересу, као и условни отпуст. Међутим, овај број је већи у односу на број изречених условних осуда са заштитним надзором у Србији, а показује тенденцију благог пораста, имајући у виду чињеницу да је 2011. године ова мера одређена уз условну и делимичну условну осуду 199 пута, а 2019. године 517.⁶²¹

У вези са применом алтернативних санкција значајан је и Национални план који је донесен 2022. године,⁶²² а који представља део, односно продужетак, Стратегије развоја правосуђа, 2013–2018. године. Као један од постављених циљева у Плану, наводи се унапређење квалитета затворског система и пробације. Напредак је учињен дигитализацијом у затворском и пробацијском систему увођењем Затворског и пробацијског информацијског система (ЗПИС), који се примењује на све процесе у оквиру ових система и то од уласка лица које је осуђено у затвор или пробацију, поступања током извршења казне затвора, односно трајања пробације, па до изласка из затвора, односно престанка трајања заштитног надзора, а дигитално је повезан и са казненом и прекршајном евиденцијом, те се планира његово даље повезивање са другим органима (нпр. органом старатељства). Ово омогућава праћење и ток извршења затворске казне, али и ванзаводских санкција и мера.⁶²³ Као један од посебних циљева у Плану се наводи и унапређење квалитета пробације, и то коришћењем савремених технологија у раду, квалитетним извршавањем послова који су законом одређени, заштитом људских права лица која су укључена у пробацију и уштедом новца грађана ове државе.

је реч о осталим изреченим санкцијама, казна затвора и новчана казна показују благи пад, док је изрицање рада за опће добро у порасту. Aljinović, *Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa*, стр. 92.

⁶²¹ Делимична условна осуда је уведена у хрватско кривично законодавство 2011. године. Заштитни надзор је први пут одређен уз делимичну условну осуду 2015. године, те је у овој години он одређен 13 пута, а 2019. године 53 пута. Видети податке о изреченим условним осудама са заштитним надзором у Републици Хрватској у периоду од 2010. до 2019. године: Aljinović, *Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa*, стр. 86.

⁶²² Nacionalni plan razvoja pravosudnog sustava za razdoblje od 2022. do 2027. године Оžужак 2022. доступно на:

https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategije,%20planovi,%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20pravosudnog%20sustava%20za%20razdoblje%202022_2027.pdf (21. 04. 2022).

⁶²³ Ibid., стр. 32.

Поред дигитализације и модернизације, ради унапређења квалитета пробације, наводи се као приоритет и побољшање њене инфраструктуре, јачање компетенција и капацитета њених службеника и сл.⁶²⁴

2. Црна Гора

Реформа кривичног законодавства није заобишла суседне земље, па тако ни Црну Гору. Потреба за увођењем и применом алтернативних санкција намеће се и у овој земљи региона, због чега је приступљено промени, како материјалног тако и процесног кривичног законодавства.⁶²⁵

Црногорско кривично законодавство познаје ове санкције, и то условну осуду уз могућност одређивања заштитног надзора, рад у јавном интересу и кућни затвор, који се примењује од 2018. године. Поједини аутори убрајају

---

⁶²⁴ Ibid., стр. 48–50.

⁶²⁵ Министарство правде Црне Горе у том циљу усвојило је Стратегију за извршење кривичних санкција 2017–2021, којом се као један од битних циљева одређује шира употреба алтернативних санкција и мера. Како би се остварили постављени циљеви, планирано је запошљавање већег броја лица, те рад на унапређењу услова потребних за обављање послова пробационе службе и пружања потребне помоћи и подршке, давањем смерница учиниоцима кривичних дела којима је изречена нека алтернативна санкција.

Видети: Стратегију за извршење кривичних санкција 2017–2021, <https://www.gov.me/dokumenta/36400aa3-ae51-4cad-a8f8-850125364493> (преузето са сајта Владе Црне Горе, дана 13. 05. 2022).

новчану казну, судску опомену и условни отпуст у алтернативе казни лишења слободе.⁶²⁶

Најважнији акти којима је регулисана условна осуда су Кривични законик Црне Горе,⁶²⁷ Закон о извршењу условне осуде и казне рада у јавном интересу⁶²⁸ и Правилник о ближем начину извршења условне осуде, условне осуде са заштитним надзором, казне рада у јавном интересу и условног отпуста.⁶²⁹

Условна осуда у црногорском кривичном праву мешовити је облик условне осуде, јер поседује карактеристике својствене и англосаксонском и континенталном систему.⁶³⁰ То је кривична санкција којом се утврђује казна, чије се извршење истовремено одлаже за одређено време и под одређеним условима, а може да се изрекне када је лицу утврђена казна затвора у трајању до две године.⁶³¹

И начин на који је одређено време проверавања подудара се са домаћим, јер и оно може да траје најкраће годину дана, а најдуже пет година. Услов за изрицање ове мере упозорења је да учинилац за то време не учини ново кривично дело.⁶³²

---

⁶²⁶ Milorad Marković, *Alternativne sankcije – od kazne do reintegracije – analiza sistema primjene alternativnih sankcija i mjera u Crnoj Gori*, Podgorica: Centar za građansko obrazovanje, 2019, str. 9–13.

⁶²⁷ Кривични законик Црне Горе (*Sl. list RCG*, br. 70/2003, 13/2004. – ispr. i 47/2006. i *Sl. list CG*, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011. – dr. zakon, 40/2013, 56/2013. – ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015. – dr. zakon, 44/2017, 49/2018. i 3/2020).

⁶²⁸ Закон о извршењу условне осуде и казне рада у јавном интересу, *Sl. list CG*, br. 32/2014. i 17/2019.

⁶²⁹ Правилник о ближем начину извршења условне осуде, условне осуде са заштитним надзором, казне рада у јавном интересу и условног отпуста, *Sl. list CG*, br. 67/2015.

⁶³⁰ Радуловић, *Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Црне Горе (основна законска обиљежја и праксијска примјена)*, стр. 224.

⁶³¹ У црногорском праву искључена је могућност изрицања условне осуде у случају када је изречена казна затвора од десет година или тежа казна, као и у случају протека мање од пет година од правноснажности пресуде којом је лицу изречена казна за умишљајно кривично дело или уколико су учиниоцу већ изречене две условне осуде. Дакле, као и у домаћем праву, не постоји могућност изрицања ове санкције за новчану казну. Видети: Кривични законик Црне Горе, чл. 54.

⁶³² Кривични законик Црне Горе, чл. 52–64.

Поред класичне условне осуде, ово право познаје могућност одређивања заштитног надзора уз условну осуду.⁶³³ Учинилац се може ставити под надзор имајући у виду одређене чињенице у вези са њим и кривичним делом,⁶³⁴ а суд доноси одлуку⁶³⁵ очекујући да ће се на овај начин потпуније остварити сврха коју ова санкција треба да испуни.⁶³⁶ Учинилац се ставља под надзор за одређено време у оквиру времена проверавања и тада се према њему примењују законом одређене мере помоћи, старања, надзора и заштите које и чине заштитни надзор. Оно што чини заштитни надзор су обавезе које се могу одредити учиниоцу и оне су идентичне обавезама које чине садржину заштитног надзора у српском кривичном праву:⁶³⁷

- јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди;
- оспособљавање учиниоца за одређено занимање;
- прихватање запослења које одговара његовим способностима и склоностима;

---

⁶³³ Условна осуда са заштитним надзором регулисана је чл. 59–64 Кривичног законика Црне Горе.

⁶³⁴ Члан 60 Кривичног законика прописује да суд доноси одлуку о заштитном надзору имајући у виду личност учиниоца, његов ранији живот, држање након што је учинио кривично дело, однос према жртви, околности самог извршења кривичног дела.

⁶³⁵ Суд доноси одлуку о заштитном надзору у форми пресуде којом изриче условну осуду. Истом одлуком суд одлучује о томе које мере надзора ће бити примењене према учиниоцу кривичног дела, колико ће трајати примена ових мера и начин њиховог испуњења, при чему има могућност одређивања једне или више обавеза. Приликом одлучивања суд ће ценити околности које се тичу личности учиниоца кривичног дела, као и самог кривичног дела – старост учиниоца, његово здравствено стање, склоности и навике, побуде из којих је учинио кривично дело, држање након извршења, ранији живот, личне и породичне прилике, услове за испуњење одређених обавеза и др. Трајање заштитног надзора може да се одреди само у оквиру времена проверавања, а оно престаје опозивом условне осуде. Осим на овај начин, постоји могућност његовог укидања и пре истека рока за који је одређен уколико суд утврди да је испуњена сврха заштитног надзора, али и могућност продужавања трајања надзора уколико суд сматра да је то потребно како би осуђено лице испунило обавезе. Наравно, и продужење рока трајања надзора може бити само у оквиру времена проверавања. Поред могућности опозива условне осуде или продужења трајања заштитног надзора због тога што осуђено лице не испуњава обавезе које су му одређене, суд има могућност и да осуђеног само опомене. Такође, постоји могућност да суд у току трајања ове мере замени или укине поједине обавезе. Видети: Кривични законик Црне Горе, чл. 60–64.

⁶³⁶ Сврха условне осуде огледа се у избегавању примене казне када су у питању лакша кривична дела, због непостојања нужности за њеном применом у смислу кривичноправне заштите, јер се може очекивати да ће само упозорење уз претњу применом казне да утиче на учиниоца кривичног дела у довољној мери да оно убудуће више не врши кривична дела. Видети: Кривични законик Црне Горе, чл. 52.

⁶³⁷ Ibid., чл. 61.

- испуњавање обавеза издржавања породице, чувања и васпитања деце и других породичних обавеза;
- уздржавање од посећивања одређених места, локала или природби, ако то може да буде прилика или подстицај за поновно вршење кривичних дела;
- благовремено обавештење о промени места боравка, адресе или радног места;
- уздржавање од употребе дроге или алкохолних пића;
- лечење у одговарајућој здравственој установи;
- посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима;
- отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом, а нарочито измирење са жртвом учињеног кривичног дела.

За извршење ове санкције надлежно је министарство надлежно за послове правосуђа,⁶³⁸ а послове у вези са њеним извршењем обавља и јединица за условну слободу, као посебна организациона јединица у оквиру министарства,⁶³⁹ што је детаљније регулисано Правилником.⁶⁴⁰

Овај државни орган задужен је и за извршење других алтернативних санкција, као и за вршење надзора над лицима која су условно отпуштена.

У свом раду надлежно министарство сарађује са другим државним органима, научним и другим установама и институцијама, а осуђеном лицу при извршењу ове санкције гарантује се поштовање људског достојанства, основних права и слобода и приватност, те се забрањује дискриминација по различитим основама.⁶⁴¹ Након достављања пресуде којом је изречена условна

⁶³⁸ Министарство правде, људских и мањинских права (у даљем тексту: Министарство).

⁶³⁹ Директорат за извршење кривичних санкција, односно Канцеларија за условну слободу, у оквиру Директората за извршење кривичних санкција при Министарству правде, људских и мањинских права Црне Горе. Наиме, најпре је ова јединица носила назив Одјељење за условну слободу, а од 2013. године Директорат за условну слободу.

Видети: Пробација и систем алтернативних санкција у Црној Гори, стр. 9 (доступно на: <https://gamn.org/wp-content/uploads/2020/03/GA-Probacija-2020.pdf>, 13. 05. 2022).

⁶⁴⁰ Правилник о bližem načinu izvršenja uslovne osude, uslovne osude sa zaštitnim nadzorom, kazne rada u javnom interesu i uslovnog otpusta, *Sl. list CG*, br. 67/2015.

⁶⁴¹ *Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu*, čl. 1–6.

осуда са заштитним надзором, а у складу са обавезом која је одређена, министарство ће о овој одлуци обавестити надлежан центар за социјални рад,⁶⁴² послодавца осуђеног, одговарајућу здравствену установу, Завод за запошљавање и полицију.

Надлежно министарство и јединица за условну слободу, имају више задужења када је реч о извршењу условне осуде са заштитним надзором:⁶⁴³

- они позивају лице које је осуђено како би се са њим разговарало о коришћењу времена проверавања;⁶⁴⁴
- одређују рок у којем осуђено лице треба да се јави овим органима;
- контролишу извршење ове санкције,⁶⁴⁵ пружају подршку и саветују лице којем је изречена ова санкција;
- процењују ризик имајући у виду прикупљене податке од осуђеног лица, те документације суда, центра за социјални рад, налазе и мишљења медицинских и других стручних лица и сл., а ова лица су дужна да тражене податке доставе министарству и да са њим сарађују;
- састављају извештаје о извршењу ове санкције и достављају их суду који је одлучивао у првом степену;
- у случају да се мера безбедности не поштује и не извршава обавеза заштитног надзора, министарство о томе обавештава полицију, уколико она има овлашћења у вези са њиховим извршењем;
- ако дође до опозива ове санкције, министарство доставља надлежној управи извештај о предузетим активностима у њеном

---

⁶⁴² Надлежност центра за социјални рад одређује се према пребивалишту, односно боравишту лица којем је изречена условна осуда са заштитним надзором.

⁶⁴³ Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, čl. 11.

⁶⁴⁴ Уколико лице не испуни ову обавезу, министарство ће о томе обавестити полицију, ради потраге за овим лицем, а уколико у томе она не буде имала успеха, обавестиће министарство, које ће о томе одмах обавестити суд који је одлучивао у првом степену.

⁶⁴⁵ Министарство спроводи ову контролу преко службеника којег одреди.

извршењу, као и понашању лица према којем се она примењује у току времена проверавања;

- води евиденцију о извршењу санкције;
- др.

Уколико осуђено лице не испуни обавезе које су му одређене, министарство ће о томе обавестити надлежно тужилаштво и суд који је одлучивао у првом степену, те о томе обавестити лице које је осуђено и омогућити му да изврши увид у поменуто обавештење и документацију.⁶⁴⁶

Треба посебно нагласити да закон предвиђа могућност надлежног министарства да састави извештај о процени ризика лицу којем се суди. Наиме, како би приступило испуњењу ове обавезе, министарство је дужно да сарађује са другим државним органима, здравственим установама и другим лицима, као и са лицем којем се суди, како би прикупило потребне податке које се тичу осуђеног. Министарство неће приступити изради овог извештаја самоиницијативно, већ на захтев суда, а суд ће, приликом одлучивања о санкцији, имати у виду овај извештај. Управо овај документ може да помогне судији у одлучивању. Приликом одређивања заштитног надзора уз условну осуду, на значају добија овај извештај, јер он може да буде смерница за одређивање заштитног надзора, као и за избор конкретних обавеза. Адекватним избором санкције, конкретније и адекватним избором мера заштитног надзора, одлука суда добија на квалитету, што уједно доприноси успешнијој примени санкције, а то и треба да буде циљ и смисао свега. Међутим, иако закон предвиђа ову могућност, судови је не користе, те се наводи да је било свега неколико оваквих захтева суда.⁶⁴⁷ Како до овакве процене ризика долази само када постоји такав захтев суда, а служба за пробацију нема другу могућност да учествује у поступку, односно независног учешћа, можда би боље решење било предвидети обавезу, а не могућност достављања оваквог извештаја.

---

⁶⁴⁶ Закон о извршењу условне осуде и казне рада у јавном интересу, чл. 15.

⁶⁴⁷ Probација и систем alternativnih sankcija u Crnoj Gori, стр. 43–44.

Иако постоји законска основа за изрицање ове санкције, она се у Црној Гори не примењује.⁶⁴⁸ Како би се оваква ситуација изменила, неопходно је радити на стварању услова за њену примену. Један од њих је и отварање већег броја канцеларија и запошљавање већег броја лица у пробационој служби. Управо се ово наводи као један од кључних циљева Стратегије за извршење кривичних санкција 2017–2021. године.⁶⁴⁹ Поред тога, важно је и едуковати грађане, а посебно судије, тужиоце и друга стручна лица и подићи им свест о значају ове санкције, о предностима и добробитима њене примене.

3. Босна и Херцеговина

Транзиционе промене захватиле су и Босну и Херцеговину, те је није заобишао ни пораст криминалитета и последица које из тога произлазе. Као и у суседним државама, а и на глобалном нивоу, Босна и Херцеговина сусреће се са проблемом попуњености затворских установа, као и штетних ефеката које производи казна затвора.⁶⁵⁰ Како би превазишла поменуте проблеме, држава је решење потражила у примени алтернативних кривичних санкција, имајући у виду њихову економичност, али и њихову делотворност у остваривању рехабилитације и њихов утицај на смањење рецидивизма, када је у питању један део осуђеника. Због ових ефеката Маџановић истиче да је потребно да власт на свим нивоима промовише примену алтернативних кривичних санкција.⁶⁵¹

---

⁶⁴⁸ Према подацима из Студије, ова санкција изречена је једном 2012. године, шест пута наредне и у даљем периоду (до 2018. године) није ниједном изречена. С друге стране, класична условна осуда је у поменутом периоду била једна од најчешће изрицаних кривичних санкција. Радуловић истиче да у периоду од 2013. до 2017. године број изречених условних осуда у свом класичном облику износио између 40% и 60% у односу на укупан број правноснажно изречених кривичних санкција, изумијајући при томе мере безбедности. Видети више: Marković, *Alternativne sankcije – od kazne do reintegracije – analiza sistema primjene alternativnih sankcija i mjera u Crnoj Gori*, стр. 24, 28–29, 43–44; Радуловић, *Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Црне Горе (основна законска обилежја и практична примјена)*, стр. 226.

⁶⁴⁹ Стратегија за извршење кривичних санкција 2017–2021, стр. 47.

⁶⁵⁰ Маџановић, *Алтернативне кривичне санкције – за и против*, стр. 27–28.

⁶⁵¹ *Ibid.*, стр. 34.

Како се Босна и Херцеговина састоји из ентитета Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, те Брчко Дистрикта, треба имати у виду законодавна решења садржана у законима на државном нивоу и на нивоу ентитета и дистрикта.⁶⁵²

И кривично законодавство БиХ, Федерације Босне и Херцеговине, а и Републике Српске, као и Брчко Дистрикта, познају условну осуду са заштитним надзором,⁶⁵³ међутим, када је реч о условној осуди без заштитног надзора или са њим, поједина законодавна решења Републике Српске разликују се у односу на законодавна решења БиХ, Федерације БиХ и Брчко Дистрикта. Због наведеног, у наставку рада биће најпре речи о начину на који је законом прописана условна осуда са заштитним надзором у БиХ, Федерацији БиХ и Брчко Дистрикту, а потом у Републици Српској.

3.1. Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта

Законодавац је предвидео могућност суда да стави под заштитни надзор учиниоца којем је изрекао условну осуду имајући у виду одређене околности.

---

⁶⁵² Милош Бабић и Иванка Марковић, „Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство у БиХ (начин законодавног регулисања и искуства у примјени),” у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 202.

⁶⁵³ *Krivični zakon BiH, Sl. glasnik BiH*, br. 3/2003, 32/2003. – ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018. i 46/2021 (у даљем тексту: КЗ БИХ), чл. 65–67; *Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Sl. novine FBiH*, br. 36/2003, 21/2004. – ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016. i 75/2017. (у даљем тексту: КЗ ФБиХ), чл. 68–70.

Ова санкција предвиђена је и кривичним законом који важи у Републици Српској: *Krivični zakonik Republike Srpske, Sl. glasnik RS*, br. 64/2017, 104/2018. – odluka US, 15/2021. i 89/2021 (у даљем тексту: КЗ РС), чл. 68–69; *Krivični zakon Brčko distrikta BiH, Sl. glasnik Brčko distrikta BiH*, br. 19/2020. (у даљем тексту: КЗ БДБиХ), чл. 68–70.

Изрицањем условне осуде утврђена казна се не извршава, под условом да учинилац за време проверавања не учини ново кривично дело. Време проверавања може да буде од годину дана до пет година. При одлучивању суд ће имати у виду сврху условне осуде, као и друге битне околности.⁶⁵⁴

Законодавац је предвидео могућност изрицања условне осуде онда када је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању до две године или новчана казна. Дакле, закон прописује могућност изрицања условне осуде и за утврђену казну затвора, али и новчану казну. Притом прописује да је могуће изрећи обе казне или само казну затвора, уколико су учиниоцу утврђене обе казне. Могућност изрицања условне осуде је искључена за кривична дела за која се ни ублажавањем казне не може изрећи казна затвора краћа од годину дана. Мере безбедности могу да се изрекну уз условну осуду и оне се извршавају.⁶⁵⁵

Имајући у виду околности под којима је учињено кривично дело, као и личност учиниоца, његов ранији живот и држање након учињеног кривичног дела, суд може да одреди заштитни надзор уз условну осуду, сматрајући да ће се на тај начин боље остварити сврха условне осуде и друштвено прилагођавање овог лица.⁶⁵⁶ Заштитни надзор обухвата различите мере које имају за циљ пружање помоћи, бриге, надзора и заштите учиниоцу, како би се боље остварила сврха условне осуде и осуђени боље друштвено прилагодио. Суд може да одреди да заштитни надзор траје од шест месеци до најдуже две године, уз могућност ранијег укидања уколико утврди да је испуњена његова сврха. Ово ће суд учинити имајући у виду околности попут учињеног кривичног дела, личности учиниоца, његов ранији живот, понашање након учињеног кривичног дела.⁶⁵⁷ Приликом одлучивања, суд може да одреди једну или више обавеза заштитног надзора, имајући у виду околности које се тичу

---

⁶⁵⁴ КЗ БИХ, чл. 59 ст. 1 и 2; КЗ ФБиХ, чл. 62 ст. 1–2; КЗ БДБиХ, чл. 61.

⁶⁵⁵ КЗ БИХ, чл. 59 ст. 3–6; КЗ ФБиХ, чл. 62 ст. 3–6; КЗ БДБиХ, чл. 62.

⁶⁵⁶ КЗ БИХ, чл. 65 ст. 1; КЗ ФБиХ, чл. 68 ст. 1; КЗ БДБиХ, чл. 68 ст. 1.

⁶⁵⁷ КЗ БИХ, чл. 65 ст. 2; КЗ ФБиХ, чл. 68 ст. 2; КЗ БДБиХ, чл. 68 ст. 2.

учиниоца и кривичног дела које је учинио.⁶⁵⁸ Закон прописује различите обавезе заштитног надзора:

- лечење у одговарајућој установи;
- уздржавање од употребе алкохола или опојних дрога;
- посећивање одређених психијатријских, психолошких и других саветовалишта и поступање према њиховим саветима;
- оспособљавање за одређено занимање;
- прихватање запослења које одговара стручној спреми и способностима учиниоца;
- располагање платом, приходима или имовином на начин који је примерен и који је у складу са брачним и породичним обавезама.

У случају да осуђени не испуни обавезе које су му одређене, суд може да:

- опомене осуђеног;
- замени обавезе које су му одређене другим обавезама;
- продужи трајање заштитног надзора у оквиру времена проверавања;
- опозове условну осуду.

3.2. Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Републике Српске

Кривични закон Републике Српске такође прописује могућност одређивања заштитног надзора уз условну осуду. Уз класичну условну осуду

---

⁶⁵⁸ Околности које суд узима у обзир приликом одлучивања су године живота учиниоца, његово здравствено и опште стање, склоности и навике у начину живота, код куће, у школи или на послу, побуде из којих је кривично дело учинио, понашање након учињеног дела, ранији живот, личне и породичне прилике и друге околности које су од значаја за избор обавезе заштитног надзора и његово трајање.

и рад у јавном интересу, закон одређује и овај облик условне осуде као алтернативну меру. По закону, ове мере је могуће изрећи учиниоцу кривичног дела онда када према природи и тежини кривичног дела и околностима под којима је оно учињено и личности самог учиниоца није неопходно применити казну.⁶⁵⁹

Суд може да изрекне условну осуду учиниоцу којем је утврђена казна затвора у трајању до годину дана,⁶⁶⁰ ако према околностима одређеним законом оцени да се може основано очекивати од учиниоца да и без изрицања утврђене казне не врши више кривична дела. Могућност изрицања условне осуде је искључена за кривична дела за која је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна.⁶⁶¹

Заштитни надзор обухвата мере помоћи, старања, надзора и заштите и може се одредити уз условну осуду у оквиру времена проверавања.⁶⁶² Дакле, у овом случају трајање заштитног надзора може да буде од годину дана до пет година, за разлику од решења која предвиђају Кривични закон БиХ, Федерације БиХ и Брчко Дистрикта, где је одређено да заштитни надзор може да траје од шест месеци до две године.

Испуњењем његове сврхе, заштитни надзор се може укинути и пре истека времена на који је одређен, док уколико лице не испуњава обавезе које су му судском одлуком одређене, суд може да га опомене, замени обавезе, продужи трајање заштитиног надзора или да опозове условну осуду.⁶⁶³ Заштитни надзор чине обавезе које су на исти начин одређене као и у другим кривичним законима који важе у БиХ:

- лечење у одговарајућој установи;

---

⁶⁵⁹ Krivični zakonik Republike Srpske, чл. 61.

⁶⁶⁰ Како се може приметити, закон предвиђа могућност изрицања условне осуде учиниоцу којем је утврђена казна затвора, не и новчана казна.

⁶⁶¹ Поред сврхе, околности које суд узима у обзир приликом доношења одлуке о изрицању условне осуде су личности учиниоца, његов ранији живот, ранија осуђиваност, понашање након извршења кривичног дела, однос према жртви кривичног дела и настојање да поправи оштећеном учињену штету, степен кривичне одговорности и др. Видети: Кривични законик РС, чл. 63.

⁶⁶² Ibid., чл. 68.

⁶⁶³ Ibid., чл. 68 ст. 3–4.

- уздржавање од употребе алкохола или опојних дрога;
- посећивање одређених психијатријских, психолошких и других саветовалишта и поступање према њиховим саветима;
- оспособљавање за одређено занимање;
- прихватање запослења које одговара стручној спреми и способностима учиниоца;
- располагање платом, приходима или имовином на начин који је примерен и који је у складу са брачним и породичним обавезама.

У БиХ постоје одређени послови који су иначе у надлежности пробационе службе, али у овој држави и даље не постоји посебна професионална служба која би обављала ове послове пробације и то је оно на чему треба радити,⁶⁶⁴ поред потребе за усклађивањем закона, прецизирањем законодавних решења и доношењем пропратних аката.

4. Република Северна Македонија

У македонском кривичном законодавству условна осуда је правно регулисана на сличан начин као и у другим суседним земљама бивше Југославије, јер и ова земља пролази кроз транзиционе и друге процесе, а своје законодавство у овој области развија ослањајући се на искуства околних земаља, прихватајући нека њихова решења. Тако је, по узору пре свега на хрватско и српско законодавство, 2015. године усвојила Закон о пробацији,⁶⁶⁵ тежећи да усклади своје право са међународним, као и са потребама које намеће савремено доба. И ова држава сусреће се са проблемом преоптерећености капацитета казнених завода, те се и ту појавила потреба за применом алтернативних санкција, као једним видом умањења овог проблема.

⁶⁶⁴ Шаторџија и Тодоровић, *Процјена оцјена за увођење пробацијских служби*, стр. 112.

⁶⁶⁵ Закон за пробација, *Сл. весник на РМ*, бр. 226 од 25. 12. 2015. Овај закон ступио је на снагу наредне године од свог усвајања.

И у поменутом правном систему је прихваћен мешовити систем условне осуде, тако да и оно познаје условну осуду са заштитним надзором (условна осуда со заштитен надзор).

Међутим, за разлику од нашег законодавца, законодавац у Републици Северној Македонији се одлучио да у Кривичном законнику наброји алтернативне мере и одреди њихову сврху, прописујући да алтернативне мере чине:

- условна осуда са заштитним надзором и без њега;
- условно одлагање кривичног гоњења;
- рад у јавном интересу;
- судска опомена;
- кућни притвор.⁶⁶⁶

Како се може приметити, условна осуда и са заштитним надзором и без њега сврстана је у алтернативне мере чија је сврха усмерена на непримењивање казне против учиниоца кривичног дела онда када то није неопходно ради остваривања кривичноправне заштите и када се може очекивати да је довољно само упозорење уз претњу казном или када је уз упозорење и претњу казном потребно применити и одређене мере помоћи и надзора над понашањем лица над којима се ове мере примењују, уз очекивање да ће оне утицати на учиниоца да не врши више кривична дела.⁶⁶⁷

У вези са условима за изрицање условне осуде треба напоменути да су они истоветни са условима који важе за изрицање условне осуде у српском кривичном праву, осим услова који се односи на утврђену казну. Македонско право познаје могућност изрицања условне осуде када је осуђеном утврђена казна затвора до две године, али и онда када је утврђена новчана казна, док уколико су му утврђене обе казне, условна осуда се може изрећи за обе казне или само за утврђену казну затвора.

---

⁶⁶⁶ Кривичен законик, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015. и 226/2015, чл. 48 и 48а.

⁶⁶⁷ Ibid.

Изрицањем условне осуде истовремено се утврђује и одлаже утврђена казна за одређени период који не може да буде краћи од годину дана нити дужи од пет година, у којем учинилац не сме да изврши ново кривично дело.

У условној осуди суд може да одреди да ће се утврђена казна извршити уколико осуђено лице не врати корист која је прибављена извршењем кривичног дела или уколико не надокнади штету коју је том приликом причинило или уколико не испуни друге обавезе које су предвиђене кривичним законом у року који одреди суд. Приликом одлучивања суд мора да води рачуна о сврси ове санкције, али и о личности учиниоца, његовом ранијем животу, понашању након учињеног кривичног дела, степену кривичне одговорности и другим околностима под којима је кривично дело учињено.

Суд може да одреди заштитни надзор уз условну осуду уколико утврди да ова санкција сама, без надзора, не може у довољној мери да утиче на учиниоца кривичног дела и да оствари своју сврху, него је потребно одредити мере помоћи, неге, надзора и заштите, имајући у виду околности које се односе на личност учиниоца или средину у којој живи, а због којих се може оправдано очекивати да ће се овим мерама постићи циљ.⁶⁶⁸ Трајање заштитног надзора одређује суд у оквиру времена проверавања.

Мере заштитног надзора су, такође, слично одређене оним које је предвидео наш законодавац, а суд у конкретном случају може да одреди једну или више обавеза, имајући у виду личност учиниоца, његово здравствено и психичко стање, године живота, материјалне и породичне прилике, околности под којима је извршио дело, понашање након извршења дела, разлоге извршења дела и друге битне околности у вези са личношћу учиниоца, водећи рачуна да се њима не повреди његово достојанство. Суд може једну обавезу заменити другом или је укинути, уколико орган који је надлежан за вршење надзора то предложи.

Обавезе могу бити следеће:

---

⁶⁶⁸ Ibid., чл. 55.

- оспособљавање, усавршавање или преквалификација осуђеног како би могао да задржи посао који обавља или како би могао да га нађе;
- прихватање запослења које одговара способностима осуђеног лица;
- извршавање обавеза издржавања породице, подизања деце и других породичних обавеза;
- увида и савета у вези са распоређивањем и трошењем прихода које остварује;
- непосеђивање одређених локала или других места у којима се служи алкохолно пиће или играју игре на срећу;
- уздржавање од употребе алкохолних пића, дрога и других психоактивних супстанци;
- коришћење слободног времена према процени надлежног органа;
- избегавање људи који негативно утичу на осуђено лице и дружење са њима;
- лечење или социјална рехабилитација у одговарајућим специјализованим установама.⁶⁶⁹

Према решењу Кривичног законика, за спровођење заштитног надзора је надлежан орган старатељства и он помаже осуђеном да испуни обавезе које му је одредио суд у условној осуди. Он је дужан да повремено обавештава суд о испуњавању обавеза које су осуђеном одређене. Међутим, усвајањем Закона о пробацији, сада је за спровођење ове мере надлажан посебан орган (пробациони службеник). Овим актом, између осталог, уређен је поступак извршења условне осуде са заштитним надзором⁶⁷⁰ који се спроводи ради

⁶⁶⁹ Треба напоменути да према посебном закону који регулише поједина питања у вези са поступком извршења алтернативних мера је прописано да ако је лицу одређена обавеза лечења, оно својим потписом треба да потврди да прихвата индивидуални програм лечења. Видети: Закон за пробација, чл. 7 ст. 7.

⁶⁷⁰ Поред законског регулисања овог поступка, одредбе овог закона посвећене су и уређивању поступка извршења и других алтернативних мера (рада у јавном интересу, кућног притвора), затим извршењу условног отпуста, положају лица у поступку извршења алтернативних мера и

заштите друштва од криминалитета и ради успешне ресоцијализације и реинтеграције лица на које се односи пробација.⁶⁷¹ Према овом закону, пробациони службеници Управе за извршење санкција надлежни су за спровођење надзора над извршењем алтернативних санкција и мера, као и условног отпуста.⁶⁷²

Службеник који је надлежан за спровођење алтернативних мера (пробациони службеник) дужан је да изради за свако лице према којем се спроводи условна осуда са заштитним надзором индивидуални програм третмана који се према њему примењује. Овај програм се израђује на основу процене његове личности, његових личних прилика, здравственог стања, стручне квалификације и садржи процену ризика и потреба лица над којим се врши пробација, а састоји се од различитих метода, поступака и рокова за његово спровођење, носилаца посебних активности и других података који су важни за спровођење ове алтернативне мере. Пробациони службеник приступа изради програма у року од 15 дана од пријема судске одлуке којом је одређен заштитни надзор уз условну осуду. Своју одлуку, након што постане правноснажна и извршна, суд доставља месно надлежној пробационој канцеларији, која одређује пробационог службеника који ће бити надлежан за њено спровођење и надзор. Службеник упознаје лице на које се овај програм односи са његовим садржајем, као и са последицама неиспуњења обавеза које су му одређене овом алтернативном мером.⁶⁷³

Поред ових задужења, службеник надлежан за спровођење условне осуде са заштитним надзором за време извршења ове санкције има и друга задужења:

- позива осуђено лице ради обављања разговора;
- одређује рокове у којима је осуђено лице дужно да се јавља месно надлежној пробационој канцеларији;

обавезама и вршењу надзора над њиховим извршењем. Видети: Закон за пробација, чл. 1.

⁶⁷¹ Ibid. чл. 2.

⁶⁷² Ibid., чл. 3.

⁶⁷³ Ibid., чл. 13.

- контролише извршење ове мере и пружа потребну помоћ осуђеном лицу;
- врши увид у документа других органа која се односе на осуђено лице, мишљења лекара и других стручних лица, извештаје Центра за социјални рад и прикупља на захтев суда од других органа, установа и организација податке о осуђеном;
- саставља извештаје о извршењу условне осуде уз заштитни надзор и доставља га суду који је одлучивао у првом степену и то:
  - свака четири месеца ако се заштитни надзор утврђује до годину дана;
  - сваких шест месеци ако се утврђује на дуже од годину дана;
- у случају опозива условне осуде са заштитним надзором подноси извештај о активностима које су предузете у току извршења условне осуде и о понашању осуђеног за време периода проверавања;
- води евиденцију о извршењу условне осуде са заштитним надзором;
- обавља и друге послове у складу са законом.⁶⁷⁴

Уколико се лице не јави службенику у року који му је одређен, службеник ће о томе обавестити Министарство унутрашњих послова у року од 24 сата од момента када је лице требало да се јави, како би се обезбедило његово присуство. Уколико се не пронађе ово лице, о томе треба да обавести пробациону службу која је месно надлежна, и која о томе треба да обавести суд који је судио у првом степену, као и одељење које је надлежно за спровођење ове мере у оквиру Управе за извршење кривичних санкција.

Приликом спровођења ове мере, лицу којем је изречена условна осуда са заштитним надзором гарантује се поштовање права која су му предвиђена

---

⁶⁷⁴ Ibid., чл. 14.

Уставом, законом и ратификованим међународним уговорима и она се могу ограничити изузетно, само онда када је то нужно да би се остварила сврха извршења ове мере, и то на основу закона.⁶⁷⁵ Забрањени су свака дискриминација, позивање и подстицање на дискриминацију, помагање и њено подржавање,⁶⁷⁶ а они који примењују ову меру дужни су да према лицу према којем се примењује санкција поступају хумано, поштујући његову личност и достојанство, физички и психички интегритет.⁶⁷⁷ Поред тога, овом лицу се гарантују заштита и поверљивост његових личних података. Оно има право увида у свој досије, али не и у стручна мишљења службеника који је задужен за спровођење условне осуде, те нема право увида ни у податке који се односе на трећа лица. Ово лице има право приговора на рад службеника који је задужен за пробацију, уколико сматра да је он повредио његова права.⁶⁷⁸

Лице у току извршења санкције може да промени пребивалиште тек по добијању сагласности суда који је изрекао алтернативну меру, а захтев за добијање ове сагласности лице може да поднесе преко месно надлежне пробационе службе и суд је дужан да о њему одлучи у року од осам дана од њеног пријема.⁶⁷⁹

Уколико осуђени не испуни обавезе, суд има могућност да га опомене или да му замени једну обавезу другом. Поред тога, суд може да продужи трајање заштитног надзора у оквиру времена проверавања или да опозове условну осуду, а такав предлог може да стави пробацијски службеник.

---

⁶⁷⁵ Ibid., чл. 7.

⁶⁷⁶ Закон наводи да је забрањена свака дискриминација по основу пола, расе, боје коже, припадности некој мањинској групи, етничкој припадности, националности, језику, политичком опредељењу, друштвеном пореклу, вери или уверењу, уверењу друге врсте, образовању, политичком опредељењу, личном или друштвеном статусу, имовинском статусу, менталном и физичком инвалидитету, годинама живота, брачном статусу, здравственом стању или другом основу који је предвиђен законом или потврђеним међународним уговорима, у складу са Уставом. Ibid., чл. 7 ст. 4.

⁶⁷⁷ Закон за пробација, чл. 7 ст. 5.

⁶⁷⁸ Пробацијски службеник је дужан да одговори писмено на уложени приговор и то у року од три дана од његовог пријема, а о самом приговору одлучује управа у року од осам дана од пријема приговора.

⁶⁷⁹ Ibid., чл. 7 ст. 8 и 9.

У случају да је прошло више од шест месеци од када је одређен заштитни надзор и та одлука постала правноснажна, а није почело вршење надзора, суд ће одлучити да ли је неопходно његово извршење.

Како се може видети, поступак извршења условне осуде са заштитним надзором не разликује се значајно од оног који је предвиђен српским кривичним правом.

Међутим, ова мера се у Македонији доскора није изрицала.⁶⁸⁰ Један од разлога за ово је тадашња неусаглашеност закона (Кривичног законика и Закона о извршењу кривичних санкција).⁶⁸¹ Поред тога, Камбовски наводи и као разлог због којег ова мера није изрицана однос судија и тужилаца према примени алтернативних мера. Наиме, према истраживању спроведеном 2013. године установљено је да већина испитаника сматра да је казна затвора најефикаснија за спречавање криминала, иако велики проценат испитаника сматра да је потребна и примена алтернативних мера, али сматрајући да су оне намењене само рестриктивној примени за оне који се први пут појављују као учиниоци кривичног дела, и то лакшег кривичног дела. Међутим, од свих

---

⁶⁸⁰ Према спроведеном истраживању од стране Мреже 23, Здружението Центар за стратегии и развој Пактис од Прилеп, у оквиру пројекта „Систем на алтернативни мерки со посебен осврт на состојбата на имплементација во Општина Прилеп” (Систем алтернативних мера са посебним освртом на стање имплементације у општини Прилеп), који је финансиран од стране Европске уније, утврђено је да није примењена ни једна условна осуда са заштитним надзором у периоду од 2007. до 2013. године. У истом периоду условна осуда без заштитног надзора је редовно изрицана и примењивана и чини преко 95% од укупног броја алтернативних мера које су извршене у овом периоду. Најмање се ова санкција примењивала 2012. године (3.463), а највиша 2008. године (4.877). Осим судске опомене, која је сврстана у алтернативне санкције, ни друге алтернативне мере у овом периоду нису нашле своју примену (изузев рада у јавном интересу који је три пута одређен). Видети: Систем на алтернативни мерки со посебен осврт на состојбата на имплементација во Општина Прилеп, стр. 54. на:

<http://www.merc.org.mk/Files/Write/Documents/01246/mk/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC-%D0%BD%D0%B0-%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8-%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B82-1.pdf> (06. 07. 2022).

О проблему непримењивања алтернативних мера пише и Камбовски. Статистички подаци које овај аутор наводи сведоче о неизрицању условне осуде са заштитним надзором у периоду од 2008. до 2016. године, као и неизрицању других алтернативних мера. Видети: Владо Камбовски, „Алтернативне мере у македонском кривичном праву и проблеми њихове примене”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 136.

⁶⁸¹ Камбовски, *Алтернативне мере у македонском кривичном праву и проблеми њихове примене*, стр. 136–137.

алтернативних мера, већина испитаника (пре свега судија) мишљења је да то треба да буде условна осуда. Оно што су тада истакли као проблем у примени алтернативних мера је систем њиховог извршења у виду саме организације, у активностима органа задужених за њихово спровођење, у вези са достављањем извештаја о извршењу суду, недовољно стручног кадра и сл. Поред тога, као разлог за непримењивање ових мера аутор наводи и непостојање интересовања испитаника за промену оваквог стања, наводећи да је свега трећина испитаника приступило обуци о алтернативним санкцијама које су биле одржаване током 2011. године.⁶⁸²

Као један од разлога због којих ова алтернативна мера није примењивана је чињеница да је до 2015. године за њено извршење био надлежан орган старатељства. Ове проблеме је требало превазићи формирањем посебног органа који би био надлежан за спровођење алтернативних мера. Доношењем Закона за пробацију начињен је корак ка решавању овог проблема. Прва канцеларија задужена за обављање пробационих послова отворена је 2017. године у Скопљу, а наредне године су отворене канцеларије у Велесу, Куманову, Тетову, Битољу, Прилепу, Охриду, Штипу и Струмици, и оне су почеле са радом на предметима 2019. године. Касније су отворене и канцеларије у Гостивару, Кочанима, Кавадарцима, Струги и Ћевђелији.⁶⁸³ Иако се њихов број стално повећава, он није довољан. Потребно је отворити канцеларије на целој територији земље и запослити већи број стручних лица, како би пробациони послови могли квалитетно да се обављају и да дају резултате на територији целе земље.⁶⁸⁴

Поред тога, неопходно је доношење подзаконских аката који би детаљније регулисали ову област.

5. Република Словенија

---

⁶⁸² Ibid., стр. 137.

⁶⁸³ Доступно на: <https://uis.gov.mk/probacija/> (06. 07. 2022).

⁶⁸⁴ Нацрт Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 2017–2022 година со акциски план, стр. 43, доступно на: <https://rm.coe.int/action-plan-for-implementation-of-the-judicial-sector-for-the-period-2/16808c4383> (06. 07. 2022).

Када је реч о законском уређивању алтернативних санкција, Јакулин наводи да је Република Словенија изабрала један од два могућа приступа – као начин извршења казне затвора или новчане казне, а не као самосталне кривичне санкције, које суд може непосредно да изрекне. Овакав приступ подразумева да суд прво изриче казну, а потом одлучује на који начин ће се она извршити, на редован или алтернативан начин.⁶⁸⁵ У вези са приступом законском регулисању алтернативних санкција и Бејатовић напомиње да је законодавац ове земље у кратком периоду мењао приступ решавању овог питања, опредељујући се прво за једно, а потом за друго решење.⁶⁸⁶

Условну осуду са заштитним надзором познаје и кривично законодавство Републике Словеније,⁶⁸⁷ одређујући да је реч о санкцији упозорења.⁶⁸⁸ Словеначко право прихвата такође мешовити систем условне осуде, регулишући је на начин као што су учиниле и друге земље региона, из састава бивше СФРЈ.

Дакле, као и у другим правима о којима је било говора, словеначки законодавац одредио је да суд, ценећи околности попут личности учиниоца, његовог ранијег живота, понашања након учињеног дела, степена кривице и других околности, може да осуди учиниоца кривичног дела изричући му условну осуду, којом утврђује казну затвора чије извршење у исто време одлаже, под условом да учинилац у одређеном року (року проверавања) не учини ново кривично дело, ако сматра да се на основу поменутих околности може очекивати да учинилац неће поновити кривично дело. Период кушње одређен је као и у другим државама, те он не може да буде краћи од годину дана нити дужи од пет година. Ову санкцију суд може да изрекне оном

---

⁶⁸⁵ Јакулин, *Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Словеније (основна законска обележја и искуства примене)*, стр. 96.

⁶⁸⁶ Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике)*, стр. 19.

⁶⁸⁷ Kazenski zakonik KZ-1, *Uradni list RS*, št. 50/12. – uradno prečišćeno besedilo, 6/16. – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21. in 186/21. (у даљем тексту: Законик).

⁶⁸⁸ Законик је чланове 57–68 посветио регулисању адмонитивних или упозоравајућих санкција – условне осуде, условне осуде са заштитним надзором и судске опомене.

учиниоцу којем је утврђена казна затвора у трајању до две године или новчана казна, с тим да је ова могућност искључена за кривична дела за која је прописана казна затвора од најмање три године.⁶⁸⁹

Члановима 63–67 Законика, законодавац је регулисао условну осуду са заштитним надзором. Прописујући могућност суда да одреди заштитни надзор над осуђеним лицем којем је изрекао условну осуду, он одређује и услове под којима је могуће одређивање заштитног надзора, који обухвата помоћ, надзор или заштиту утврђену законом. Тако, законом је одређено да суд ову меру изриче ако схвати да учиниоцу треба одредити неки облик надзора. Заштитни надзор може да одреди само на одређено време, у оквиру времена које је утврђено условном осудом као време проверавања. Исто тако, суд може да обустави вршење надзора и пре истека овог рока, ако утврди да више није потребно спровођење ове мере.⁶⁹⁰

Садржина заштитног надзора не разликује се битно од оне која чини заштитни надзор у околним земљама, па је тако законодавац предвидео да је чине обавезе од којих суд може да одреди осуђеном да испуни једну или више њих:⁶⁹¹

- лечење у одговарајућој здравственој установи⁶⁹² и лечење зависности од алкохола или дрога;
- посета одговарајућем стручном, психолошком или другом саветовалишту;
- оспособљавање за занимање или прихватање посла који одговара здравственом стању, способностима и склоности осуђеног;
- располагање зарадом у складу са обавезама из издржавања;
- забрана дружења са одређеним лицима;

⁶⁸⁹ Законик, чл. 57–58.

⁶⁹⁰ Ibid., чл. 64.

⁶⁹¹ Суд то чини имајући у виду околности које су везане за личност учиниоца, његово понашање након извршеног дела и околности у којима је кривично дело учинио, водећи истовремено рачуна да тиме не повреди достојанство осуђеног лица. Видети: Ibid., чл. 65 ст. 2.

⁶⁹² Законодавац је прописао обавезу давања сагласности за одређивање ове мере.

- забрана успостављања директних или индиректних контаката са једним или више одређених лица, укључујући коришћење електронских средстава комуникације;
- забрана приближавања жртви или другим лицима;
- забрана приступа појединим местима;
- укључивање у једну или више служби социјалне заштите Центра за социјални рад.

Постоји могућност суда да у току времена проверавања укине или замени поједине обавезе које су одређене осуђеном лицу условном осудом, до чега може доћи на предлог пробационог саветника или осуђеног, али и суд може то да учини и по службеној дужности.⁶⁹³

За извршење условне осуде са заштитним надзором надлежан је посебан орган задужен за обављање послова пробације, који у сваком конкретном случају одређује саветника који спроводи заштитни надзор и пружа осуђеном лицу потребну помоћ и заштиту, те врши надзор над испуњавањем обавеза које је суд одредио условно осуђеном, а у складу са посебним законом.⁶⁹⁴

Суд може да:

- опомене осуђеног,
- замени једну обавезу другом;
- продужи трајање заштитног надзора, али само у оквиру времена проверавања, или
- опозове условну осуду са заштитним надзором и изрекне казну утврђену условном осудом,

уколико осуђено лице не испуњава обавезе које су му одређене или уколико не сарађује са саветником или се не придржава плана који је за њега сачинио његов саветник.

⁶⁹³ Ibid., чл. 65 ст. 4.

⁶⁹⁴ Закон о пробацији, *Uradni list RS*, št. 27/17.

Како је споменуто, и Република Словенија је усвојила посебан закон који регулише питања у вези са пробацијом – њену сврху, појам и садржај, начин спровођења, органе који су надлежни за њено спровођење и њихове надлежности. Решења закона не разликују се умногоме од оних које је прописао наш законодавац.

Закон одређује да пробацију чини, између осталог, и извршење условне осуде са заштитним надзором. Оно се спроводи у заједници, ограничавањем слободе осуђеном лицу одређивањем услова и обавеза од стране надлежног органа, али и пружањем помоћи, заштите и вршењем контроле овог лица како не би поновило кривично дело и како би се успешно интегрисало у друштво.⁶⁹⁵

За послове пробације надлежна је Управа Републике Словеније за пробацију.

Закон прописује поштовање одређених начела приликом спровођења пробације:

- законистости;⁶⁹⁶
- добровољности;⁶⁹⁷
- поштовања људских права личности, али и жртава злочина;
- недискриминације;⁶⁹⁸
- сарадње са другим јавним или приватним организацијама или заједницама;
- приступачности, непристрасности и делотворности жалбених поступака;
- редовно праћење и надзор над радом Управе.

---

⁶⁹⁵ Закон о пробацији, чл. 2.

⁶⁹⁶ Ово начело подразумева да приликом извршења санкције, лицу могу да се одреде само оне обавезе или ограничења која су изречена одлуком или другим актом, који је основ за њихово спровођење.

⁶⁹⁷ Ово начело подразумева добровољни пристанак лица на које се пробација односи.

⁶⁹⁸ Забрањена је дискриминација на основу пола, расе, боје коже, језика, вере, инвалидитета, сексуалне оријентације, политичког или другог уверења, националности или друштвеног порекла, припадности националној мањини, имовине, рођења или било које друге околности.

Пробационе јединице обављају различите пробационе послове на захтев органа који тражи њихово обављање,⁶⁹⁹ а када је реч о условној осуди са заштитним надзором, треба истаћи значај извештаја који се доставља суду како би одлучио о избору кривичне санкције и одређивању заштитног надзора, као и послова у вези са извршењем ове мере. На захтев суда, овај орган саставља извештај о процени фактора ризика за лице, што је значајно за суд приликом доношења одлуке о изрицању условне осуде са заштитним надзором или другачије одлуке. Поред тога, лице задужено за послове извршења ове санкције обавештава суд свака четири, односно сваких шест месеци, ако мера траје дуже од годину дана.

Законом је одређено да заштитни надзор чине помоћ, надзор и заштита како би се лице одвратило од поновног извршења кривичног дела, а конкретне мере се одређују зависно од врсте кривичног дела, околности његовог извршења, личности окривљеног и других околности. Помоћ се пружа ради решавања уочених проблема и стварањем услова који су погодни за живот и који могу утицати на понашање овог лица, чинећи га прихватљивим. Надзором се прати и усмерава лице којем је ова мера одређена у различитим околностима, док заштита подразумева све оне мере и активности које су потребне како би осуђени променио своје понашање и како убудуће не би извршио ново кривично дело.⁷⁰⁰

Приликом спровођења заштитног надзора, лице које је задужено за његово спровођење сарађује са другим државним органима, установама и лицима.

6. Савезна Република Немачка

Немачки законодавац прописао је условну осуду (са надзором или без њега), као и могућност условног одлагања извршења казне затвора.⁷⁰¹

---

⁶⁹⁹ Видети детаљније: *Zakon o probaciji*, чл. 9.

⁷⁰⁰ *Ibid.*, чл. 21.

⁷⁰¹ *Spasić, Savremeni modeli uslovne osude u uporednom krivičnom zakonodavstvu.*

Јовашевић означава условну осуду као „условну суспензију изречене казне затвора”⁷⁰² у одређеном трајању и под одређеним условима.

Условна осуда може да се одреди уколико је лицу изречена казна затвора до две године,⁷⁰³ чије се извршење потом одлаже за одређено време, а на основу процене одређених околности.⁷⁰⁴ Суд ово чини процењујући да је довољно изрећи условну осуду, не и применити казну затвора, како би се лице одвратило од вршења кривичних дела у будућности. Време проверавања може да буде од годину дана до три године.⁷⁰⁵ Осуђеном лицу може да се одреди извршење одређених обавеза (накнада штете или уплата новца у добротворне сврхе и државни буџет, обављање рада у јавном интересу или, када је у питању казна малолетничког затвора – извињење оштећеном) или упутстава. Упутства се могу односити на пребивалиште осуђеног, његово запослење, образовање, обавезу јављања државном органу или суду, избегавању контаката са одређеним лицима, лечење и сл.⁷⁰⁶

Условна осуда са надзором састоји се од обавеза или упутстава⁷⁰⁷ који имају за циљ помоћ и вршење надзора над лицем којем је она одређена, али се она може изрећи само лицу које је млађе од 27 година живота, а изречена казна затвора треба да буде дужа од девет месеци. О њеном спровођењу се стара пробациони службеник,⁷⁰⁸ који пружа осуђеном потребну помоћ, надзирући испуњење обавеза и упутстава од стране осуђеног. Он своја задужења чини сарађујући са судом и другим органима.⁷⁰⁹

---

⁷⁰² Јовашевић, *Условна осуда у немачком кривичном праву*, стр. 140.

⁷⁰³ Чл. 43 Немачког кривичног законика, доступно на:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>.

⁷⁰⁴ Околности које суд узима у обзир не разликују се од оних које суд цени приликом одлучивања у нашој земљи и другим суседним земљама о којима је било речи.

⁷⁰⁵ Раније је време провере износило од две до пет година, али сада оно може да буде од годину дана до три године. Чл. 43 КЗ ст. 1.

⁷⁰⁶ Spasić, *Savremeni modeli uslovne osude u uporednom krivičnom zakonodavstvu*.

⁷⁰⁷ Чл. 50 немачког Кривичног законика.

⁷⁰⁸ Службеника именује суд у сваком конкретном случају. У питању је службеник за условни отпуст. Видети: Јовашевић, *Условна осуда у немачком кривичном праву*, стр. 137.

⁷⁰⁹ Ibid.

Службеник задужен за послове пробације подноси суду извештаје о понашању осуђеног, те га обавештава о евентуалном неиспуњењу обавеза, непридржавању датих упутстава или обећања од стране осуђеног лица.

Суд, поред могућности одређивања нових упутстава осуђеном, продужења времена проверавања или одређивања другог пробацијског службеника, има могућност да опозове условну осуду уколико осуђени учини ново кривично дело пре истека времена проверавања, грубо или упорно крши дужности које су му одређене у условној осуди, односно када је у питању условна осуда са заштитним надзором – упорно избегава надзор.⁷¹⁰ У случају опозива условне осуде, извршава се казна затвора која је претходно била изречена.

7. Енглеска и Велс

Англосаксонски систем условне осуде настао је у Сједињеним Америчким Државама и у Енглеској у првој половини 19. века.⁷¹¹ Како је већ у раду споменуто, оно што карактерише овај систем условне осуде је то што се кривични поступак не окончава и казна се не изриче, него се она одлаже за одређено време, а учинилац се ставља под надзор државних органа.

У важећем енглеском праву, условна осуда је алтернативни облик затворске казне и законом је утврђено за која кривична дела се може применити условна осуда. Њена примена у конкретном случају зависи од тежине кривичног дела, постојања олакшавајућих околности и личности

---

⁷¹⁰ Ibid., стр. 138; Spasić, *Savremeni modeli uslovne osude u uporednom krivičnom zakonodavstvu*.

⁷¹¹ Илић и Маљковић, *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови*, стр. 125.

учиниоца кривичног дела. За извршење условне осуде надлежна је пробациона служба, чији је рад регулисан Законом о кривичном правосуђу из 1991. године. Надзор може да траје од годину дана до три године, с тим да може да почне да се спроводи већ након сачињавања посебног извештаја о личности учиниоца кривичног дела, дакле и пре читања пресуде. Учиниоцу се одређују услови под којима се казна неће изрећи, те уколико се он не придржава ових услова, казна му се изриче. За спровођење ове мере потребна је сагласност учиниоца уколико има навршених четрнаест година живота.⁷¹²

Промена закона 1991. године довела је до драстичног пада изречених условних осуда, јер је тадашњи закон поставио услов да казна може да буде условна уколико постоје изузетне околности за то. Овај услов је укинут променом закона из 2003. године⁷¹³ и тада су постављени услови који су се могли одредити уз условну осуду.⁷¹⁴ Следећа битна промена је била 2012. године када је донесен Закон о кажњавању преступника (*Legal Aid, Sentencing and Punishment of Offenders Act 2012 – LASPO 2012*) којим је проширена примена условне осуде, а због укидања обавезе да се одреди испуњење неког захтева уз казну, уведена је могућност да казна буде безусловна. Изменама Закона из 2020. године⁷¹⁵ прописано је да условна осуда може да буде одређена за казну која износи најмање 14 дана, а најдуже две године, и тада се она може одложити за одређени период, који износи од шест месеци до две године, а назива се оперативни период, под условом да се учинилац придржава услова које му је одредио суд у одређеном периоду. Овај период је период надзора и он се најчешће поклапа са оперативним периодом, а може да траје најмање шест месеци. Суд може учиниоцу наложити неку од обавеза као што су обављање неплаћеног рад, рехабилитација, лечење од алкохола, лечење од дрога, уздржавање од алкохола и захтев за праћењем, лечење менталног

⁷¹² Gulnoza Yusupdzhanova, “Probatsiya instituti – horiji mamlakatlar tazhribasi”, *Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations*, Том 3, No 5/S, 2022, pp. 159–160, <https://inscience.uz/index.php/socinov/article/view/2095/2316> (17. 10. 2022).

⁷¹³ Criminal Justice Act, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents> (14. 10. 2022).

⁷¹⁴ Eleanor Curzon and Julian V. Roberts, *The Suspended Sentence Order in England and Wales*, 2021, стр. 5, <https://sentencingacademy.org.uk/wp-content/uploads/2021/09/The-Suspended-Sentence-Order-in-England-and-Wales-6.pdf> (12. 10. 2022).

⁷¹⁵ Sentencing Act 2020, <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/1236/contents/made> (14. 10. 2022).

здравља, забрана одређених активности, забрана путовања у иностранство итд. Ако лице не испуни једну или више обавеза које су му одређене, може се применити казна затвора.⁷¹⁶

У Великој Британији условна осуда се највише примењивала 30-их и 40-их година 20. века, када је око 30% криминалаца било условно осуђено.⁷¹⁷ Како је већ речено, након измена закона из 1991. године дошло је до драстичног пада изрицања ове санкције. До повећања је дошло после 2005. године, а највећи број је забележен 2015. године када су изречене 57.072 ове санкције.⁷¹⁸ Ипак, у односу на друге санкције, ова остаје релативно ретко изречена санкција, јер чини 4% свих изречених санкција у периоду од 2009. до 2019. године.⁷¹⁹ У периоду од 2004. до 2017. године она је најчешће изрицана због поседовање оружја (27%), преваре (26%) и насилних преступа (24%), а најмање за разбојништво (6%), кривична дела против дрога (11%) и крађу (13%).⁷²⁰

8. Сједињене Америчке Државе

Англосаксонски систем условне осуде настао је у САД 1868. године и био је намењен малолетним лицима, а касније се његова примена проширила и на пунолетна лица.⁷²¹ Настанку условне осуде у англосаксонском праву претходило је постојање одређених установа чија примена је доводила до

---

⁷¹⁶ Curzon and Roberts, *The Suspended Sentence Order in England and Wales*, стр. 6; Keir Irwin-Rogers and Julian V. Roberts, "Swimming against the tide: The suspended sentence order in England and Wales, 2000–2017", *Law and contemporary problems*, vol. 82, No. 1, 2019, pp. 140–141.

⁷¹⁷ Yusupdzhanova, *Probatsiya instituti – horiji mamlakatlar tazhribasi*, pp. 159.

⁷¹⁸ У периоду од 2000. до 2017. године, ова санкција је 2002. године била изречена свега 2.519 пута, док је тај број 2005. године порастао за 7.147 осуда, када је изречено 9.666 условних осуда, а наредне године је ова санкција скоро учетворостручено изрицана. Irwin-Rogers and Roberts, *Swimming against the tide: The suspended sentence order in England and Wales, 2000–2017*, стр. 142.

⁷¹⁹ Curzon and Roberts, *The Suspended Sentence Order in England and Wales*, стр. 8.

⁷²⁰ Irwin-Rogers and Roberts, *Swimming against the tide: The suspended sentence order in England and Wales, 2000–2017*, стр. 147–148.

⁷²¹ Милош Радвановић, *Кривично право СФРЈ*, Београд: Савремена администрација, издавачко-штампарско предузеће, 1972, стр. 277.

ублажавања казне или одлагања њеног изрицања или извршења за одређене категорије учинилаца кривичних дела, као што је привилегија клира (*benefit of clergy*), судско одлагање (*judicial reprieve*), тзв. саосећајне одлуке суда о кривици (*compassionate verdicts*) или тзв. јемство за добро владање (*recognizance on good behavior*).⁷²² Примена јемства за добро владање уместо изрицања казне претеча је условне осуде. Допринос њеном настанку представља пракса судије Тачера (*Peter Oxenbridge Thacher*) који је својим тумачењем закона проширио примену ове установе. Наиме, он је 30-их година 19. века у случају *Commonwealth v. Chase* уместо изрицања казне затвора, пустио на слободу оптужену Церуши Чејс (*Jerusha Chase*),⁷²³ уз услов да се одазове на позив суда, а исто је поступио и у случају *Commonwealth v. Miller Snell*.⁷²⁴ Значајан допринос стварању условне осуде представља рад Џона Августуса (*John Augustus*), обућара из Бостона, који је једном приликом молио суд да не осуди на казну затвора његовог суграђанина, нудећи јемство за његово понашање на слободи. Суд је прихватио овај предлог, уз услов да види резултате приликом њиховог следећег појављивања на суду након три недеље. Због позитивних резултата заштитног надзора, суд је овом лицу изрекао симболичну новчану казну, уместо казне затвора, а бостонски обућар наставио је у наредних осамнаест година са овом праксом која се показала успешном у већини случајева.⁷²⁵

У Масачусетсу је донесен први Закон о пробацији још априла 1878. године,⁷²⁶ а затим је почело и запошљавање службеника који су обављали пробацијске послове.⁷²⁷ До 1900. године пробација је била озакоњена у пет држава – Масачусетс (*Massachusetts*), Мисури (*Missouri*), Роуд Ајленд (*Rhode*

---

⁷²² Милица Маринковић, „Појава условне осуде у Сједињеним Америчким Државама”, *Гласник права*, год. XII, бр. 2, 2021, стр. 4–5.

⁷²³ Charles Lindner, “Thacher, Augustus and Hill – The Path to Statutory Probation in the United States and England”, *Federal Probation*, vol. 71, number 3, 2007, стр. 2.

⁷²⁴ Маринковић, *Појава условне осуде у Сједињеним Америчким Државама*, стр. 7.

⁷²⁵ Aljinović, *Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa*, стр. 71–72; Ристић и Бркић, *Алтернативно санкционисање и пробација*, стр. 100–101.

⁷²⁶ О развоју пробације у Сједињеним Америчким Државама на савезном нивоу видети детаљније: Victor H. Evjen, “The Federal Probation System: The Struggle To Achieve It and Its First 25 Years”, *Federal Probation*, vol. 78, no. 3, 2014, pp. 27–36.

⁷²⁷ The History of Probation, доступно: <https://www.smcgov.org/probation/history-probation> (12. 07. 2022).

Island), Њу Џерси (*New Jersey*) и Вермонт (*Vermont*), и до 1933. године све државе осим Вајоминга (*Wyoming*) законски су регулисале условну осуду намењену изрицању малолетним лицима, а свега тринаест држава није озаконило условну осуду када је реч о пунолентим учиниоцима кривичних дела и до 1950. године и овај број је смањен на пет.⁷²⁸

На федералном нивоу условна осуда регулисана је Кодексом Сједињених Америчких Држава (*The United States Code*), а познају је и законодавства свих држава с тим да период проверавања није исти у свим државама.⁷²⁹ Ову санкцију регулише део Кодекса који носи назив Кривична дела и кривичне процедуре и посвећен је санкцијама, а чије поглавље носи назив Пробација и она је регулисана члановима 3561–3566, док је извршење пробације регулисано члановима 3601–3608 у оквиру главе 229.⁷³⁰

Важно је напоменути и да је у САД условна осуда облик казне која је заснована на две институције – условна осуда и одложена казна. Наиме, у овом правном систему постоји могућност изрицања условне осуде пре (*suspended imposition of sentence*) или након што се одреди кривична санкција, а пре њеног извршења (*suspended execution prison sentence*). У првом случају, суд одређује условну осуду учиниоцу кривичног дела, без утврђивања конкретне казне за учињено дело. У другом случају, суд прво изриче одређену казну затвора, чије извршење одлаже, те одређује условну осуду. Уколико учинилац прекрши услове који су му условном осудом постављени, суд ће у првом случају да одржи рочиште на којем ће изрећи казну учиниоцу кривичног дела, која затим може да се изврши, док у другом случају одржавање рочишта није потребно, јер је казна већ утврђена, те у том случају она може да се изврши.⁷³¹

⁷²⁸ Lewis Diana, “What is Probation, *Journal of Criminal Law*”, *Criminology and Police Science*, vol. 51, no. 2, 1960, str. 189–190.

⁷²⁹ Yusupdzhanova, *Probatsiya instituti – horiji mamlakatlar tazhibasi*, pp. 161.

⁷³⁰ Кодекс Сједињених Америчких Држава (*The United States Code*) <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title18/part2&edition=prelim> (12. 10. 2022). Иначе, овај кодекс је подељен према областима у 54 наслова, који су даље подељени на поглавља и одељке. https://www.senate.gov/pagelayout/legislative/one_item_and_teasers/usCode_page.htm (12. 10. 2022).

⁷³¹ Richard S. Frase, “Suspended sentences and freestanding probation orders in U.S. guidelines systems: A survey and assessment,” *Law and Contemporary Problems*, 2019, vol. 82, pp. 51–52.

Суд одлучује о томе да ли лице да осуди на условну осуду за учињено кривично дело, и ако га условно осуди, одлучује колико ће трајати рок провере, који може да буде од годину дана до пет година, имајући у виду различите околности:

- природу и околности кривичног дела и историју и карактеристике окривљеног;
- потребу за изреченом санкцијом – да ли се њоме одражава озбиљност дела, да ли промовише поштовање закона и да ли представља праведну казну за дело; да ли може да одврати лице од криминалног понашања; да ли се њоме истовремено штити јавност од даљег криминалног деловања оптуженог; да ли на овај начин може окривљеном да пружи потребну образовну или стручну обуку, медицинску негу или други корективни третман на најефикаснији начин;
- врсте и распон казни који су на располагању;
- релевантне изјаве о политици;
- потребу да се избегну неоправдане разлике у казни међу оптуженима са сличним досијеом који су проглашени кривим за слично понашање;
- потребу да се жртвама кривичног дела обезбеди реституција.

Могућност изрицања условне осуде је искључена уколико је окривљени учинио одређена кривична дела предвиђена Кодексом или ако је у питању дело за које је њено изрицање изричито искључено или уколико је окривљени истовремено осуђен на казну затвора за исто или друго дело које није прекршај. Лица која су учинила кривично дело насиља у породици могу бити условно осуђена уколико нису осуђена на казну затвора.

Окривљени је дужан да се придржава следећих услова које суд обавезно одређује приликом одређивања условне осуде:

- за време трајања ове санкције окривљени не сме да почини други савезни, државни или локални злочин;
- окривљени је дужан да накнади штету жртви кривичног дела или да обави рад у јавном интересу по налогу суда, осим ако је суд изрекао новчану казну или осим ако суд утврди да постоје ванредне околности које би такав услов учиниле очигледно неразумним, у ком случају ће суд наметнути један или више других услова одређених законом;
- окривљени не сме да поседује неку недозвољену супстанцу – опојну дрогу;
- окривљеном који је осуђен први пут за кривично дело насиља у породици одређује се обавеза присуствовања програму рехабилитације преступника који је одобрио суд, у консултацији са Државном коалицијом против насиља у породици или другим одговарајућим стручњацима, ако је одобрени програм лако доступан у кругу од 50 миља од легалног пребивалишта окривљеног;
- обавеза окривљеног је да се уздржава од било какве незаконите употребе опојних дрога и да се подвргава тестирању на дрогу у одређеном року, с тим да овај услов суд може изменити имајући у виду сваки конкретан случај;
- окривљени треба да накнади штету учињену кривичним делом у складу са законом;
- обавеза је окривљеног да обавести суд о свакој промени материјалних прилика које би могле утицати на његову способност плаћања реституције и новчане казне;
- за лице које се мора регистровати према Закону о регистрацији и обавештавању сексуалних преступника, да испуњава обавезе из тог закона;

- окривљени је дужан да сарађује у прикупљању његовог ДНК узорка ако је узимање таквог узорка у складу законом;
- уколико је суд изрекао и наложио извршење новчане казне и окривљеном одредио условну осуду, обавезно је плаћање новчане казне или придржавање распореда рада који је утврдио суд.

Поред ових обавезних услова, суд може да одреди и испуњење других обавеза окривљеном:

- да издржава своје чланове породице и да испуњава друге породичне обавезе;
- да накнади штету жртви кривичног дела;
- да ради савесно на одговарајућем радном месту или савесно следи курс студија или стручног оспособљавања који ће га оспособити за одговарајући посао;
- да се уздржава од бављења одређеним занимањем, послом или професијом или да се бави одређеним занимањем, послом или професијом под од одређеним условима;
- да се уздржава од посећивања одређених врста места или од дружења са одређеним лицима;
- да се уздржава се од прекомерне употребе алкохола или употребе било којих наркотика или других опојних супстанци, у складу са законом;
- да се уздржава од поседовања ватреног оружја, деструктивне направе или другог опасног оружја;
- да се подвргне доступном медицинском, психијатријском или психолошком третману, укључујући лечење зависности од дроге или алкохола, како одреди суд, и да

остане у одређеној установи ако је то потребно у ту сврху;

- да остане у притвору Завода за затворе током ноћи, викенда или у другим временским интервалима, у укупном износу не дужем од годину дана или казне затвора прописане за кривично дело, током прве године трајања казне затвора, условне осуде или отпуштања под надзором;
- да борави или учествује у програму поправне установе у заједници током целог или дела периода провере;
- да ради у јавном интересу по налогу суда;
- да борави у одређеном месту или области, или се уздржи од боравка у одређеном месту или области;
- да остане у надлежности суда и да одлазак мора да одобри суд или службеник за условну казну;
- да се јави пробационом службенику по налогу суда или пробационог службеника;
- да дозволи службенику за условну осуду да га посети у његовој кући или на другом месту како одреди суд;
- да одговара на питања службеника за условну осуду и одмах га обавештава о свакој промени адресе или запослења;
- да одмах обавести пробационог службеника ако буде ухапшен или задржан од стране полицијских службеника ради испитивања;
- да остане у свом пребивалишту у нерадно време и, ако суд сматра да је потребно, да се придржавање овог услова прати телефонским или електронским сигналним уређајима, осим што се услов из овог става може изрећи само као алтернатива затварању;

- да се придржава обавеза издржавања детета или детета и родитеља са којим дете живи одређених од стране суда или администрације у складу са законом државе, Дистрикта Колумбија или било којег другог поседа или територије Сједињених Држава;
- суд може да одреди депортацију окривљеног као услов за условну осуду под одређеним условима у складу са законом;
- да испуни друге обавезе и
- ако је потребно, да се региструје у складу са Законом о регистрацији и обавештавању сексуалних преступника и достави све што је потребно, како би службеник за условну осуду могао да врши надзор у складу са законом уколико постоји оправдана сумња у вези са кршењем услова условне казне или незаконитог понашања од стране окривљеног.

Суд може да измени обавезе које су окривљеном одређене у било ком тренутку пре истека или престанка рока проверавања. Суд ће обавезати пробационог службеника да обавести окривљеног о свим условима и обавезама који су му одређени, достављањем писане изјаве довољно јасне и конкретне да послужи као водич за понашање окривљеног и за надзор какав је потребан.

Ако окривљени прекрши обавезе које су одређене условном осудом, суд може након саслушања окривљеног и након разматрања свих битних околности да одлучи да не опозове условну осуду, да је укине и да казни окривљеног, с тим да је у одређеним случајевима опозив обавезан (када је реч о поседовању недозвољене супстанце – опојне дроге, или ватреног оружја или одбијања окривљеног да се повинује тестирању на дрогу).

Извршење условне осуде је у надлежности службеника за условну осуду. Дужности пробационог службеника су да:

- упути условно осуђено лице које је под његовим надзором у услове које је одредио суд који је изрекао казну и да му достави писмену изјаву у којој су јасно наведени сви услови;
- обавештава суд о понашању и стању лица које је под његовим под надзором;
- користи све прикладне методе, које нису у супротности са условима које је одредио суд, како би помогао лицу које је под његовим надзором и како би се његово понашање и стање побољшали;
- одговора за надзор особе која је осуђена на условну осуду за коју се зна да се налази у оквиру судског округа;
- води евиденцију о свом раду и подноси извештаје директору Административне канцеларије судова Сједињених Држава;
- на захтев државног тужиоца или његовог овлашћеног лица, помаже у надзору и пружи информације о лицу под надзором;
- он треба да буде обавештен о понашању и испуњењу обавеза условне осуде, укључујући плаћање новчане казне или реституцију сваког осуђеника које је под његовим надзором и да обавести суд уколико лице под његовим надзором касни да плати казну у року од тридесет дана након обавештења да је у кашњењу, како би суд могао да одлучи да ли треба опозвати условну казну;
- обавља и друге дужности које суд одреди.

Пробација у САД се успешно спроводи већ дужи низ година, те може послужити као пример добре праксе. Промене политике 80-их и 90-их година прошлог века утицале су на повећање броја лица која бораве у затвору, али и на оне који су условно осуђени. Тада се променила и функција условне осуде,

која је првобитно била окренута постизању рехабилитације осуђеника, а након ових промена пробациони службеници били су пре свега окренути спровођењу услова из условне осуде, у смислу стриктног спровођења закона који се односи на пријављивање, тестирање на дрогу и слично. Спроведена истраживања указала су да придржавање принципа које су установили Дон Ендруз и Џејмс Бонта (принципи ризика, потребе и одговорности)⁷³² доводи до смањења појаве рецидивизма, као и да лечење за које се третман спроводи у заједници даје боље резултате од оног које се спроводи у институцијама. Последњих година развили су се нови модели надзора са циљем бољег поштовања установљених принципа како би се побољшала делотворност условне осуде.⁷³³ Осамдесетих година прошлог века било је више од милион пунолетних грађана који су осуђени на условну слободу, а тај број порастао је на четири милиона у наредних двадесетак година.⁷³⁴ Министарство правде САД проценило је да је скоро 2% свих пунолетних грађана САД у том моменту било под заштитним надзором условне осуде.⁷³⁵ Имајући у виду број људи који је санкционисан условно у 2019. години, процењује се да је једна од 73 особе у овој години била условно осуђена.⁷³⁶ Према доступним подацима,⁷³⁷ у 2020. години 3.053.700 лица било је условно осуђено, што је мање него ранијих година (нпр. у 2005. години било је 4.162.300 условно осуђених лица), али је и даље највећи проценат оних који су условно осуђени у односу на друга лица која су под надзором заједнице због учињеног кривичног дела.⁷³⁸ Разлози за опозивање условне осуде и затварање могу се приписати честом

---

⁷³² Видети: Don A. Andrews and James Bonta, *The Psychology of Criminal Conduct (5th ed.)*, 2010, Newark, NJ: LexisNexis.

⁷³³ Ryan M. Labrecque, "Probation in the United States: A Historical and Modern Perspective", In *Handbook of Corrections in the United States*, Griffin III, O. H., & Woodward, V. H. (Eds.), 2017, pp. 8–15.

⁷³⁴ Ibid., стр. 8–9.

⁷³⁵ Joan Petersilia, Probation in the United States, Part I, <https://www.macpo.net/Resources/Documents/Probation%20in%20the%20United%20States%20Part%201.pdf> (12. 10. 2022).

⁷³⁶ Alex Roth, Sandhya Kajeepeta, and Alex Boldin, *The Perils of Probation: How Supervision Contributes to Jail Populations*, New York: Vera Institute of Justice, 2021, pp. 3.

⁷³⁷ Probation and Parole in the United States, 2020, <https://bjs.ojp.gov/content/pub/pdf/ppus20.pdf> (12. 10. 2022).

⁷³⁸ Probation and Parole in the United States, 2015, <https://bjs.ojp.gov/content/pub/pdf/ppus15.pdf> (12. 10. 2022).

изрицању ове санкције, заједно са испуњењем још две претпоставке: дуги рокови проверавања и наметање бројних рестриктивних услова, које није увек могуће испутнити.⁷³⁹

9. Холандија

Условна осуда у холандском праву је мешовитог типа, јер поседује карактеристике и белгијско-француског и англосаксонског система условне осуде. Уведена је 1915. године и од тада је неколико пута законски уређивана и мењана, између осталог и због потребе да се смањи број затворске популације. Изменама из 1986. и 2006. године промењен је њен обим примене и тада је омогућено да се условна осуда изрекне за све главне казне, а уведена је и могућност изрицања делимичне условне осуде. Условна осуда је регулисана Кривичним закоником, чл. 14а–14к.⁷⁴⁰ Изрицање ове санкције је могуће за казну затвора до две године, док је оно искључено за казну затвора преко четири године. Уколико је казна затвора дужа од две године, а није дужа од четири, може да буде изречена делимична условна осуда за део за који је утврђена казна затвора до две године. Приликом изрицања условне осуде обавезно се одређује услов да осуђени не учини друго кривично дело док траје време проверавања. Поред тога, када судија одређује посебне услове, он одређује и обавезу учиниоца да сарађује приликом утврђивања његовог идентитета, дозвољавајући да му се узме отисак или отисци прстију и тако што ће дати свој лични документ на увид, што је у складу са Законом о обавезној идентификацији. Суд одређује и обавезу да сарађује приликом вршења надзора одређеног уз условну осуду.⁷⁴¹ Уз овај општи услов, осуђеном се може одредити и испуњење једног или више посебних услова, као што је

---

⁷³⁹ Roth, Kajeepeta and Boldin, *The Perils of Probation: How Supervision Contributes to Jail Populations*, стр. 30.

⁷⁴⁰ Кривични законик Холандије, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2022-10-01> (02. 11. 2022).

⁷⁴¹ Pauline G. M. Aarten, „Exploring probation supervision compliance in the Netherlands”, *Law and contemporary problems*, vol. 82, No. 1, 236–237.

накнада штете причињене кривичним делом, у целости или делимично, лечење у здравственој установи, забрана приласка, забрана употребе дрога или алкохола и др. Пробациона служба може да помогне осуђеном да испуни постављене услове и она о томе може да обавести суд и тужилаштво путем извештаја о напредовању спровођења условне осуде. У случају неиспуњења постављених услова суд може да укине условну осуду, да је делимично опозове или продужи период кушње, да измени или одреди нову обавезу.⁷⁴²

Пробациона служба у Холандији има дугу историју, а данас је чине три пробационе организације, које већином финансира Министарство правде и безбедности. То су: Холандска фондација за условну казну, Заштита омладине Војске спаса и Пробациона служба за болести зависности, ментално здравље и лечење наркоманије. Оно што је значајно јесте да је она присутна од преткривичног поступка, па све до фазе извршења условне осуде. Број предмета које решава пробациона служба у Холандији бележи раст, што може да буде последица казнене политике којом се акценат ставља на смањење повратништва и то мањом применом затворских казни и већом применом кажњавања у заједници, што подразумева и примену условне осуде.⁷⁴³ Холандска казнена политика дуго је била вођена идејом да се затвор изриче само у неопходним случајевима, а акценат је стављан на постизање рехабилитације учинилаца кривичног дела. Казнена политика била је вођена идејом један затвореник – једна ћелија, у тежњи за хуманијим поступањем према лицима која се налазе у затвору, спречавањем настанка проблема пренасељености ових установа и настанка других пропратних проблема. Међутим, до пораста затворске популације дошло је крајем 70-их и почетком 80-их година 20. века, када је порасла и стопа криминала, али овакав приступ у казненој политици оставио је траг, а деловање пробационих служби и данас је значајно.⁷⁴⁴ У 2019. години изречена је 21.561 условна осуда.⁷⁴⁵

⁷⁴² P. J. P. Tak, *The Dutch criminal justice system*, Netherlands: Waolf Legal Publishers, 2008, pp. 127–128.

⁷⁴³ Marco de Kok, Leo Tigges & Anton van Kalmthout, *Probation in Europe, The Netherlands*, CEP, The Netherlands: Confederation of European Probation, 2020, pp. 4–10

⁷⁴⁴ Ilya Kokorin, *Probation Services in Europe and Russian Experience of Social Reintegration and Rehabilitation of Offenders*, LL. M. Long thesis, Central European University, Hungary, 2012.

⁷⁴⁵ Ibid., стр. 34.

ПОГЛАВЉЕ VI

ИСТРАЖИВАЊЕ

Српско кривично законодавство познаје условну осуду са заштитним надзором дужи низ година, међутим, поставља се питање њене примене и оправданости њеног прописивања. Како бисмо свестрано анализирали и разумели овај институт, спроведено је истраживање с циљем да укаже на учесталост изрицања ове санкције у Републици Србији,⁷⁴⁶ на стање у области примене овог облика условне осуде, као и ставове стручне јавности у вези са овом алтернативном санкцијом.

Основне хипотезе истраживања су:

---

⁷⁴⁶ Истраживање се односи на примену условне осуде са заштитним надзором на територији Републике Србије, без АП Косова и Метохије, због немогућности добијања и обраде података који се односе на примену предметног института на овом делу територије.

- o У Републици Србији условна осуда са заштитним надзором се изриче у незнатном броју случајева.
- o Условна осуда са заштитним надзором недовољно се изриче у Републици Србији.

Помоћне хипотезе истраживања су:

- o Разлог за ретког изрицање условне осуде са заштитним надзором у Србији су недостаци легислативне природе и потреба за детаљнијим правним регулисање ове санкције.
- o Разлог за ретког изрицање условне осуде са заштитним надзором у Србији је непостојање кадровских, материјалних и техничких услова за њену примену.
- o Негативан став јавности и недовољно развијена свест о позитивним аспектима примене алтернативних санкција утиче негативно и на примену условне осуде са заштитним надзором.
- o Правилном применом условне осуде са заштитним надзором постиже се сврха њеног прописивања и изрицања.

У истраживању су примењени: метод анализе садржаја доступне литературе, догматски и нормативни метод, историјски, компаративни, те статистички метод.

Шесто поглавље дисертације посвећено је спроведеном истраживању, а у наставку рада биће анализирани доступни подаци Републичког завода за статистику, Министарства правде и Управе за извршење кривичних санкција, судска пракса, те резултати спроведеног анкетног упитника намењеног судијама, тужиоцима и њиховим заменицима и адвокатима који имају радно искуство у кривичноправној материји.

1. Учесталост изрицања условне осуде са заштитим надзором у Републици Србији

Анализом доступних података Републичког завода за статистику, Министарства правде и Управе за извршење кривичних санкција прикупљених на основу захтева за слободан приступ информацијама од јавног значаја, у наставку су приказани: кривичне санкције које изричу судови у Републици Србији, кривична дела за која се изричу, да ли се и колико изриче условна осуда са заштитним надзором и за која кривична дела.

На овај начин увидећемо да ли се условна осуда са заштитним надзором изриче у Републици Србији, у којој мери и да ли је са становишта њеног изрицања и примене оправдала своје постојање.

Период за који ће бити анализирани доступни подаци је 2014–2021. година.

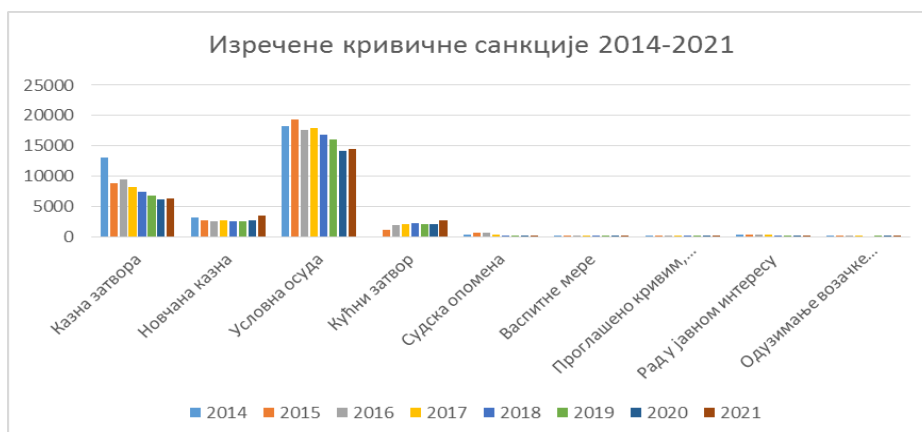
Табела бр. 2: Изречене кривичне санкције у периоду од 2014. до краја 2021. године

Кривична санкција	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Казна затвора	13026	8820	9419	8220	7408	6772	6150	6368
Од 1 до 2 године	1631	1438	1520	1448	1256	1298	1137	1159
6–12 месеци	3184	2422	2424	2199	1860	1664	1562	1618
3–6 месеци	3772	2116	2269	2000	1835	1498	1481	1456
2–3 месеца	1899	864	965	757	687	586	511	483
1–2 месеца	630	330	328	193	225	137	138	175
Новчана казна	3119	2722	2581	2731	2628	2581	2683	3432
Условна осуда	18307	19290	17541	17948	16880	16093	14179	14488
Кућни затвор	/	1134	1858	2122	2205	2092	2113	2757
Судска опомена	341	694	676	302	252	250	136	157
Васпитне мере	91	68	47	38	56	49	46	68
Проглашено кривим, а	103	102	72	46	46	62	53	76

ослобођено од казне								
Рад у јавном интересу	371	353	329	348	275	209	123	159
Одузимање возачке дозволе	18	6	2	4	/	4	4	3

Подаци преузети од Републичког завода за статистику⁷⁴⁷

Графикон бр. 2: Изречене кривичне санкције у периоду од 2014. до краја 2021. године

Подаци преузети од Републичког завода за статистику⁷⁴⁸

⁷⁴⁷ Пунолејни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2014, Пријаве, оштражења и осуде, Билтен, Београд: Републички завод за статистику, 2015, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2015/Pdf/G20155603.pdf> (08. 09. 2022);

Пунолејни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2015, Пријаве, оштражења и осуде, Билтен, Београд: Републички завод за статистику, 2016, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2016/Pdf/G20165617.pdf> (08. 09. 2022);

Пунолејни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2016, Саопштење, бр. 194, год. LXVII, 14. 07. 2017, Статистика правосудја, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G20171194.pdf> (08. 09. 2022);

Пунолејни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2017, Саопштење бр. 193, год. LXVIII, 16. 07. 2018, Статистика правосудја, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20181193.pdf> (08. 09. 2022);

Пунолејни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018, Пријаве, оштражења и осуде, Билтен, Републички завод за статистику, 2019, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20195653.pdf> (08. 09. 2021);

Пунолејни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2019, Пријаве, оштражења и осуде, Билтен, Републички завод за статистику, 2020, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205665.pdf> (08. 09. 2021);

Пунолејни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2020, Пријаве, оштражења и осуде, Билтен, Републички завод за статистику, 2021, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215677.pdf> (08. 09. 2022);

Пунолејни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2021, Саопштење, бр. 189, год. LXXII, 14. 07. 2022, Статистика правосудја, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221189.pdf> (08. 09. 2022).

⁷⁴⁸ Ibid.

Посматрајући податке о изреченим кривичним санкцијама у периоду од 2014. до краја 2021. године, можемо увидети да се најчешће изриче условна осуда. У односу на укупан проценат изречених санкција, условна осуда чини више од половине изречених санкција:

- у 2017. години условна осуда чини 56,5% изречених санкција,
- у 2018. години 56,7%,
- у 2019. години 57,2%,
- у 2020. години 55,6%,
- у 2021. годину 52,7%.

Наредна по учесталости изрицања је казна затвора, која чини између 23 и 25,9% изречених санкција,⁷⁴⁹ а потом следи новчана казна. У посматраном периоду, исказан је благ пораст изрицања новчане казне у 2021. години.

Остале кривичне санкције не изричу се у мери у којој се изричу поменуте санкције, што је и очекивано, јер оне нису ни намењене широкој примени. Изузетак представља изрицање казне кућног затвора, код које је уочена тенденција пораста.

Ова алтернативна кривична санкције изриче се од 2015. године и од тада је уочен пораст броја судских одлука у којима је она изречена. У 2021. години кућни затвор одређен је у чак 2.757 случајева. Учесталост изрицања ове алтернативне санкције разликује је од других алтернативних кривичних санкција, које се и даље изричу у малом броју случајева, не показујући тенденцију пораста.

Друга алтернативна кривична санкција – казна рада у јавном интересу, у 2014. години изречена је 371 пут и у наредним годинама уочен је тренд опадања њеног изрицања. Након првобитног пада у изрицању ове санкције, благи пораст је забележен 2017. и 2018. године, међутим 2019. године она је

---

⁷⁴⁹ Године 2017. изречено је 8.220 казни затвора, што је 25,9% од укупног броја изречених санкција за ту годину. Следеће године овај проценат је био нижи (24,9%) и у наредним годинама дошло је до благог опадања броја изречених казни затвора – 2019. је изречено 6.772, што чини 24,1% изречених санкција за ту годину, 2020. године је казна затвора изречена 6.150 пута, чинећи 24,1% изречених санкција. У односу на посматрани период, у 2020. години изречено је најмање казни затвора – 6.150, док је проценат изречених казни затвора у односу на остале кривичне санкције био најнижи 2021. години – 23%.

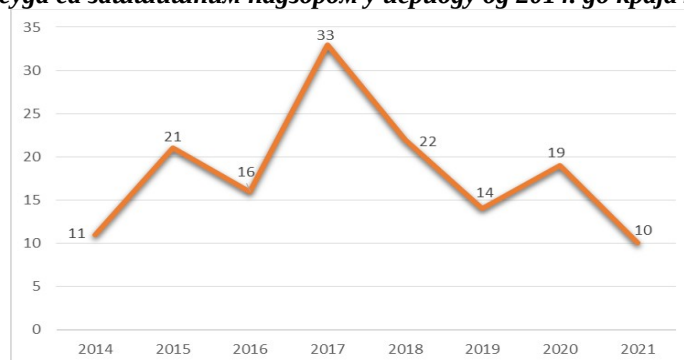
изречена свега 209 пута. У последње две године забележен је благ пораст њеног изрицања, али он и даље није достигао ниво из 2014. године.

Табела бр. 3: Изрицање условне осуде са заштитним надзором у периоду од 2014. до краја 2021. године

Година изрицања	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Укупан број условних осуда	18307	19290	17541	17948	16880	16093	14179	14488
Условна осуда без заштитног надзора	18296	19269	17525	17915	16858	16079	14160	14478
Условна осуда са заштитним надзором	11	21	16	33	22	14	19	10

Према подацима Републичког завода за статистику и подацима добијеним од Управе за извршење кривичних санкција

Графикон бр. 3: Условна осуда са заштитним надзором у периоду од 2014. до краја 2021. године

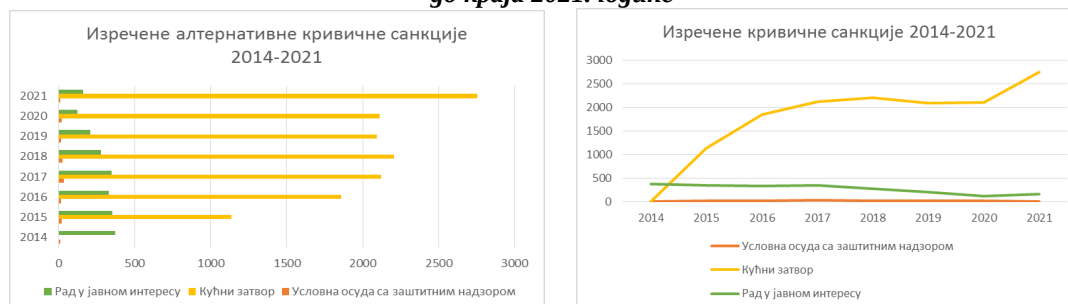

Када је реч о условној осуди са заштитним надзором, у периоду од 2014. до 2021. године ова алтернативна санкција је изречена највећи број пута 2017. године, када је изречена у 33 случаја, а 2021. године изречена је свега 10 пута, што је и најмањи број у посматраном периоду. Међутим, у односу на рад

у јавном интересу и кућни затвор, ова алтернативна санкција се незнатно изриче.

Графикони бр. 4 и 5: Изречене алтернативне кривичне санкције у периоду од 2014. до краја 2021. године

Подаци преузети од Републичког завода за статистику и Управе за извршење кривичних санкција⁷⁵⁰

Како се види из Табеле бр. 3, иако показује благи тренд опадања, класична условна осуда је кривична санкција која се најчешће изриче. Ипак, када је реч о условној осуди са заштитним надзором, уочава се да се овај облик условне осуде константно изриче у малом броју случајева. Иако није намењена широкој примени, ипак је мали број пресуда у којима је одређен заштитни надзор уз изречену условну осуду.

Судови који су изrekli ову санкцију у посматраном периоду су: Основни суд у Алексинцу, Први основни суд у Београду, Други основни суд у Београду, Трећи основни суд у Београду, Основни суд у Ваљевоу, Основни суд у Врању, Основни суд у Врбасу, Основни суд у Вршцу, Основни суд у Крагујевцу, Основни суд у Нишу, Основни суд у Новом Саду, Основни суд у Панчеву, Основни суд у Пироту, Основни суд у Пожаревцу, Основни суд у Пожеги, Основни суд у Сомбору, Основни суд у Суботици, Основни суд у Убу, Основни суд у Шиду, Виши суд у Београду, Виши суд у Смедереву и Виши суд у Лесковцу.

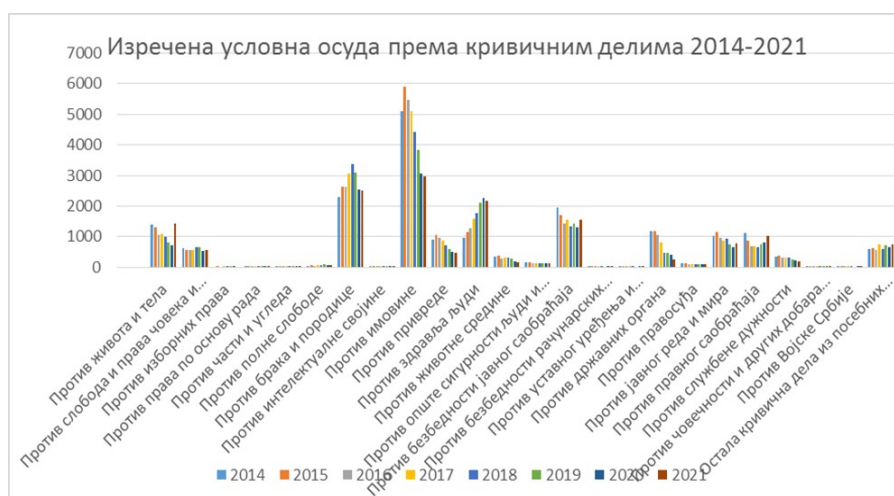
⁷⁵⁰ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2014, пријаве, оптужења и осуде; Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2015, пријаве, оптужења и осуде; Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2016; Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2017; Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018, Пријаве, оптужења и осуде; Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2019, Пријаве, оптужења и осуде; Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2020, Пријаве, оптужења и осуде, Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2021.

Међу судовима који су изrekli условну осуду са заштитним надзором, поред судова у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Пожеги, који су изrekli више пута ову санкцију, треба истаћи Основни суд у Панчеву, који је сваке године у предметном периоду имао минимум једну, а 2018. године од укупно 22 пресуде којима је изречена ова санкција, 12 пресуда су изрекле судије овог суда. Међутим, нису мање значајни судови у којима је изречена по једна условна осуда са заштитним надзором, имајући у виду да постоји велики број судова који нису доносили овакву одлуку у посматраном периоду, док, с друге стране, треба имати у виду надлежност судова и њихов број предмета. У таквим околностима и само једна оваква пресуда представља значајан допринос афирмацији ове санкције и алтернативном виду санкционисања.

1.1. Условна осуда са заштитним надзором према кривичном делу

У посматраном периоду, условна осуда (са заштитним надзором и без њега) изрицана је за различита кривична дела. Највише је било осуда којима је изречена ова санкција учиниоцима због учињеног кривичног дела против имовине, брака и породице, здравља људи, безбедности јавног саобраћаја, против живота и тела итд.

Графикон бр. 6: Условна осуда према кривичним делима

Заштитни надзор одређен је уз условну осуду за различита кривична дела, с тим да је најчешће учиниоцима изричан управо овај вид условне осуде због нпр. насиља у породици или неовлашћеног држања опојних дрога.

У 2014. години условна осуда са заштитним надзором изречена је учиниоцима за следећа кривична дела: запуштање и злостављање малолетног детета (чл. 193 КЗ), насиље у породици (чл. 194 КЗ), крађа (чл. 203 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (чл. 246а КЗ), омогућавање уживања опојних дрога (чл. 247 КЗ), ометање службеног лица у вршењу службене дужности (чл. 23 Закона о јавном реду и миру).

У 2015. години ова санкција изречена је за следећа кривична дела: тешка телесна оивреда (чл. 121 КЗ), насиље у породици (чл. 194 КЗ), недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (чл. 348 КЗ).

У 2016. години овај облик условне осуде одређен је учиниоцима кривичних дела: угрожавање сигурности (чл. 138 КЗ), насиље у породици (чл. 194 КЗ), недавање издржавања (чл. 195 КЗ), тешка крађа (чл. 204 КЗ), разбојништво (чл. 206 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (чл. 246а КЗ).

Овај облик условне осуде изречен је у 2017. години за следећа кривична дела: тешка телесна повреда (чл. 121 КЗ), одузимање малолетног детета (чл. 191 КЗ), насиље у породици (чл. 194 КЗ), крађа (чл. 203 КЗ), тешка крађа (чл. 204 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (чл. 246а КЗ), тешка дела против безбедности јавног саобраћаја (чл. 297 КЗ), недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (чл. 348 КЗ), посебни случајеви фалсификовања исправе (чл. 356 КЗ), ометање службеног лица у вршењу службене дужности (чл. 23 Закона о јавном реду и миру).

---

⁷⁵¹ Ibid.

У 2018. години учињена су следећа кривична дела, а њиховим учиниоцима је изречена условна осуда са заштитним надзором: угрожавање сигурности (чл. 138 КЗ), насиље у породици (чл. 194 КЗ), тешка крађа (чл. 204 КЗ) и неовлашћено држање опојних дрога (чл. 246а КЗ).

Иста санкција је изречена 2019. године због кривичних дела: тешка телесна повреда (чл. 121 КЗ), насиље у породици (чл. 194 КЗ), тешка крађа (чл. 204 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (чл. 246а КЗ) и напад на службено лице у вршењу службене дужности (чл. 323 КЗ).

У 2020. години овај облик условне осуде изречен је за учињена кривична дела: насиље у породици (чл. 194 КЗ), недавање издржавања (чл. 195 КЗ), противправно усељење (чл. 219 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (чл. 246а КЗ), тешка дела против безбедности јавног саобраћаја (чл. 297 КЗ).

Условна осуда са заштитним надзором у 2021. години изречена је учиниоцима кривичних дела: угрожавање сигурности (чл. 138 КЗ), прогањање (чл. 138а КЗ), насиље у породици (чл. 194 КЗ), кршење породичних обавеза (чл. 196 КЗ), разбојништво (чл. 206 КЗ), неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (чл. 246 КЗ), изазивање опште опасности (чл. 278 КЗ).

1.2. Условна осуда са заштитним надзором према учиниоцу кривичног дела

Анализа условне осуде са заштитним надзором према учиниоцу кривичног дела учињена је према полу учиниоца, а према подацима добијеним од Управе за извршење кривичних санкција.

Међу лицима којима је изречена ова санкција највећи проценат је мушког пола, чак 93%, док је женског пола свега 7% учинилаца. Ова чињеница није изненађујућа, имајући у виду да се жене ређе појављују као учиниоци кривичних дела у односу на мушкарце.

Табела бр. 4: Условна осуда са заштитним надзором према полу учинилаца

Година	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Мушки	10	20	16	31	20	12	17	10
Женски	1	1	0	2	2	2	2	0

2. Анализа судске праксе

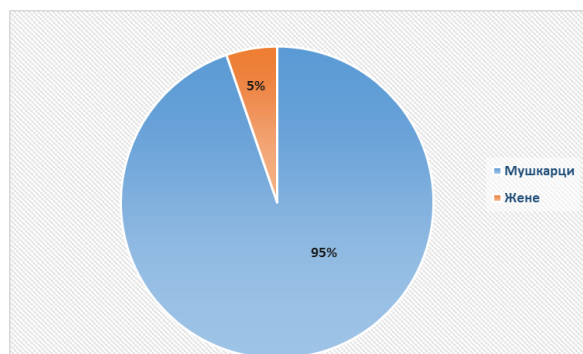
Анализа судске праксе обухвата анализу 95 пресуда у које је аутор дисертације имао увид, од укупно 146 пресуда којима је изречена условна осуда са заштитним надзором у Републици Србији у периоду од 2014. до 2021. године.

Треба напоменути да судови не поседују адекватну евиденцију о изреченим санкцијама, макар када је реч о условној осуди са заштитним надзором, те је тражене податке доставила Управа за извршење кривичних санкција, који су били полазна основа за добијање конкретнијих информација од судова, док је због заштите података о личности, део достављених података садржаних у пресудама које су доставили судови изостављен, због чега није постојала могућност анализе свих података садржаних у пресудама.

У наставку рада анализиране су пресуде основних судова у Републици Србији који су у периоду од 2014. до 2021. године изrekli условну осуду са заштитним надзором.

Условна осуда са заштитним надзором у већини случајева изречена је учиниоцима кривичног дела који су мушког пола, чак у 95%, док је у само 5% случајева учинилац кривичног дела због којег је изречена ова санкција била жена.

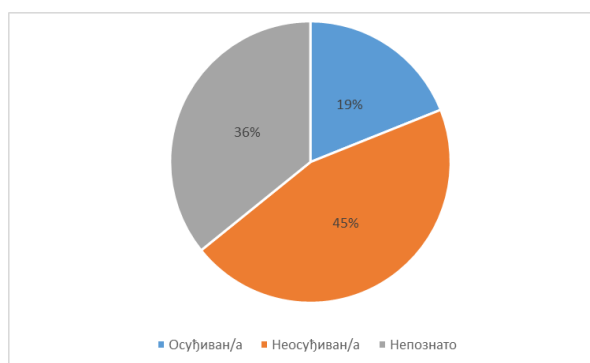
Графикон бр. 7: Условна осуда са заштитним надзором према полу учиниоца

Због заштите података о личности није утврђен тачан профил учиниоца којем је изречена ова санкција, али увидом у достављене пресуде и њихова образложења и утврђене околности, стиче се утисак да је то учинилац са завршеном основном или средњом школом, слабијег имовног стања, без имовине, без сталног запослења, млад или у поодмаклим годинама.

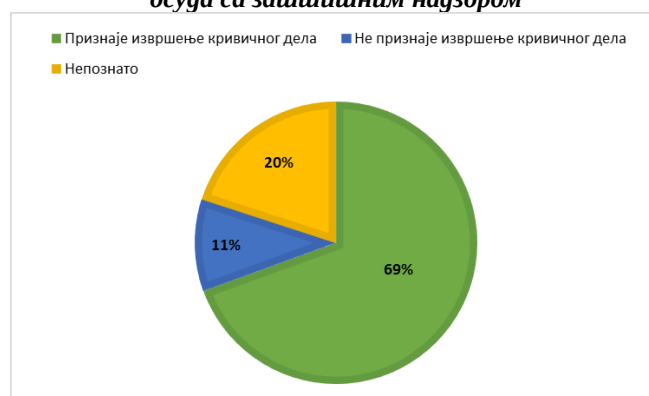
У односу на укупан број анализираних пресуда, у већини случајева лице није раније осуђивано (45%), док је у 19% случајева лице раније било осуђивано. Када је реч о повратницима, било је седам учинилаца који су били раније осуђивани за исто кривично дело за које им је била изречена условна осуда, односно у једном случају је раније изречена условна осуда са заштитним надзором. Пет лица је већ било осуђено, али за друго кривично дело у односу на оно због којег му је изречена условна осуда са заштитним надзором и тада му је била изречена условна осуда, а у пет случајева је лице раније било осуђено због више различитих кривичних дела за која им је изречена условна осуда, односно друга кривична санкција. Важно је напоменути да у 36% случајева није позната ранија осуђиваност лица којима је изречена предметна санкција због анонимизовања података о личности, као и изостанка образложења пресуде.

Графикон бр. 8: Условна осуда са заштитним надзором према претходној осуђиваности учиниоца

Процент оних учинилаца који су признали извршење кривичног дела није мали, износи 69%, оних који нису је 11%, док овај податак није познат у 20% случајева. Признање кривичног дела олакшало је суду утврђивање чињеница, те су га судије цениле као олакшавајућу околност.

Графикон бр. 9: Признање извршења кривичног дела учинилаца којима је изречена условна осуда са заштитним надзором

У вези са признањем кривичног дела, треба напоменути да је суд прихватио споразум о признању кривичног дела које су закључили окривљени и тужилац у 13 предмета. Примена института закључења споразума о признању кривичног дела, као и примена других поједностављених форми поступања, доприноси растерећењу и ефикасности судова и судови су ове форме поступања примењивали у посматраном периоду. У вези с тим, треба напоменути могућност доношења одлуке о овој санкцији у скраћеном поступку, као и на рочишту за изрицање кривичне санкције, које је одржано у девет случајева када је лице осуђено на условну осуду са заштитним надзором. Важно је истаћи и да је из пресуда уочено да је тужилац у 32 случаја

предложио изрицање условне осуде са заштитним надзором, што је суд и прихватио.

2.1. Условна осуда са заштитним надзором према учињеном кривичном делу

Ова санкција изречена је најчешће због учињеног кривичног дела насиље у породици (чл. 194, ст. 1 и 194, ст. 2 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (чл. 246а. КЗ), угрожавање сигурности (чл. 138 КЗ) и кривична дела против имовине – крађа и тешка крађа (чл. 203 и 204 КЗ).

Табела бр. 5: Условна осуда са заштитним надзором према учињеном кривичном делу

Условна осуда са заштитним надзором према кривичном делу	
Против живота и тела	
Тешка телесна повреда	5
Лака телесна повреда	1
Против слобода и права човека и грађанина	
Угрожавање сигурности	9
Против брака и породице	
Одузимање малолетног детета	1
Запуштање и злостављање малолетног детета	1
Насиље у породици	57
Недавање издржавања	2
Кршење породичних обавеза	1
Против имовине	
Крађа	4
Тешка крађа	6
Разбојништво	1
Против здравља људи	
Неовлашћено држање опојних дрога	11
Против животне средине	
Оштећење животне средине	1
Против опште сигурности људи и имовине	

Изазивање опште опасности	1
Против безбедности јавног саобраћаја	
Угрожавање јавног саобраћаја	1
Тешка дела против безбедности јавног саобраћаја	2
Против државних органа	
Напад на службено лице у вршењу службене дужности	2
Против јавног реда и мира	
Насилничко понашање	1
Недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја	1
Против правног саобраћаја	
Посебни случајеви фалсификовања исправе	1
Против службене дужности	
Проневера	1

Када је реч о кривичном делу насиља у породици, у већини случајева насиље је извршено према супрузи, односно бившој супрузи (у 54% случаја), у 33% према мајци или оцу, односно оба родитеља, према деци у 2%, а у 11% насиље је учињено према више чланова породице.⁷⁵² Како су у питању лични подаци, аутор није егзактно утврдио брачно стање и број деце у породици, али увидом у пресуде, стиче се утисак да већина осуђених за ово кривично дело има децу, углавном малолетну.

2.2. Разлози за одређивање заштитног надзора уз условну осуду

Приликом одлучивања о врсти и висини кривичне санкције суд се одлучује за изрицање одређене кривичне санкције, водећи рачуна о њеној сврси, ценећи све олакшавајуће и отежавајуће околности у конкретном случају. Он се опредељује за изрицање условне осуде и стављање окривљеног

⁷⁵² Светска здравствена организација је проценила да је на светском нивоу отприлике једна од три жене (30%) била жртва физичког или сексуалног насиља макар једном у животу од своје петнаесте године живота. Lacey Schaefer, Gemma C. Williams and Emily Moir, "Opportunity-Reduction Supervision Strategies With Domestic and Family Violence Probationers and Parolees", *Frontiers in psychology*, 2022, <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2022.878544/full> (12. 10. 2022).

под заштитни надзор уколико сматра да се на овај начин може боље постићи сврха кажњавања, као и сврха условне осуде, те спрам тога у сваком конкретном случају одређује и мере заштитног надзора које сматра адекватним.

У наставку рада биће приказано неколико образложења одлука суда о врсти и висини кривичне санкције кроз која се може видети због чега се суд у конкретном случају определио за изрицање предметне санкције.

У пресуди Основног суда у Сомбору, посл. бр. К. 335/16, суд је изрекао окривљеном условну осуду са заштитним надзором, обавезујући окривљеног да се уздржава од употребе дрога, да се лечи у одговарајућој здравственој установи и да прихвати запослење које одговара његовим способностима, те му је изрекао и меру безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи. Суд је образложио своју одлуку о врсти и висини кривичне санкције напомињујући да је то што је у питању млад човек, који је незапослен и без имовине, те чињеницу да је дело учинио у стању битно смањене урачунљивости, узео као олакшавајуће, док је ранију осуђиваност за кривично дело са елементом насиља узео као отежавајућу. Ипак, суд је одлуку донео имајући у виду бројност утврђених олакшавајућих околности, сматрајући да се може постићи сврха кажњавања у овом случају, имајући у виду ранији живот окривљеног, степен кривице и степен урачунљивости, сматрајући да је довољна и нужна утврђена казна затвора да делује на окривљеног, али и друга лица како не би убудуће чинила оваква или слична кривична дела, а којом се јача морал и изражава друштвена осуда због учињеног дела. Оно што је определило суд да окривљеном одреди одређене мере заштитног надзора су године живота учиниоца, његово ментално стање, склоности и навике, личне и породичне прилике, сматрајући да ове мере могу утицати на побољшање породичних прилика у којима ово лице живи и његовом одвикавању од лоших навика, те да ће „превенирати социјално и здравствено пропадање окривљеног као младог, незапосленог човека”. Суд је на предлог лекара специјалисте психијатрије одредио окривљеном и меру безбедности, сматрајући да би на

овај начин, уз примену терапије, могло да се коригује понашање окривљеног.⁷⁵³

У пресуди Основног суда у Крагујевцу, посл. бр. К. 390/13, суд образлаже да се у конкретном случају према једном од окривљених определио за изрицање ове санкције, сматрајући да је заштитни надзор не само потребан већ и неопходан. Он је ову одлуку донео сматрајући да постоји озбиљна опасност да оптужени поново учини кривично дело због зависности од више психоактивних супстанци, због чега му је изрекао условну осуду са заштитним надзором обавезујући га на лечење у одговарајућој здравственој установи у року од годину дана, колико износи и период проверавања, сматрајући да је потребно ангажовање стручњака. При доношењу ове одлуке суд је имао у виду чињеницу да је оптужени учинио кривично дело у стању смањене, али не битно смањене урачунљивости, као и његове личне прилике.⁷⁵⁴

Разлоге за изрицање условне осуде и одређивање заштитног надзора, а не мере безбедности или предложене казне затвора, садржи и пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 751/2014 од 14. 10. 2015. године, којом је лицу изречене мера заштитног надзора уздржавање од употребе дроге и лечење у одређеној установи. Суд је ову одлуку донео ценећи као олакшавајуће околности коректно понашање окривљеног током вођења кривичног поступка, јер није ничим допринео његовом одуговлачењу, а нарочито признање које оцењује као јасно, потпуно и непротивречно, јер је тиме допринео бржем расветљењу чињеничног стања, личне, породичне и здравствене прилике окривљеног, ценећи да се ради о младој особи која је засновала ванбрачну заједницу, која болује од одређене болести, као и да му је способност управљања поступцима у критичној прилици била смањена, али не до битног степена, да је одлучан да се излечи и да је исказао кајање због учињеног кривичног дела. Суд је ценио као отежавајуће околности да се ради о лицу које је раније већ осуђивано и то за истоврсно кривично дело, за које

---

⁷⁵³ Пресуда Основног суда у Сомбору, посл. бр. К. 335/16 од 20. 06. 2016. године.

⁷⁵⁴ Пресуда Основног суда у Крагујевцу, посл. бр. К. 390/13 од 24. 09. 2014. године.

му је изречена условна осуда, налазећи да предметно дело није извршено у време рока проверавања. Изричући условну осуду, суд је утврдио казну затвора у трајању од годину дана и шест месеци и истовремено је одложио њено извршење под условом да у року од три године по правноснажности одлуке не изврши ново кривично. Суд је одлуку о одређивању заштитног надзора донео имајући у виду налаз и мишљење вештака да окривљеном није потребно изрећи меру безбедности, али да је потребно окривљеног обавезати на наставак лечења, посебно због постојања узрочно-последичне везе између деликтне радње оптуженог и његове болести зависности од психоактивних супстанци и алкохола. У конкретном случају вештак је био мишљења да би одлазак оптуженог „у установу за извршење заводских санкција затвореног типа у сваком случају прекинуло континуитет лечења окривљеног, чији је циљ да се апстиненција и даље одржава”, с обзиром на то да се радило о лицу које се већ лечи од болести зависности и чије је лечење у том моменту успешно текло, те је суд ово мишљење и прихватио. Поред тога, суд је навео и да због свих наведених утврђених чињеница, те признања и искреног кајања окривљеног, сматра да овом лицу „треба пружити шансу да истраје у започетом да свој живот изгради на новим темељима”. Уједно, суд је одбио предлог тужиоца да изрекне окривљеном казну затвора, сматрајући да је она у конкретном случају престога и да би представљала одмазду, а да „свакако не доприноси ни специјалној, ни генералној превенцији, тим пре јер за овај суд људи нису бројеви, нити на истима треба по сваку цену да се тренира строгаћа”. С друге стране, сматрајући да управо изрицањем предметне санкције може да се постигне сврха кажњавања, односно циљеви специјалне, али и генералне превенције, суд је изрекао условну осуду са заштитним надзором.⁷⁵⁵

Пресудом Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1400/20 од 02. 12. 2020. године, због учињеног кривичног дела кршење породичних обавеза из чл. 196, ст. 1 Кривичног законика, окривљеном је изречена условна осуда, тако што је утврђена казна затвора у трајању од годину дана и шест месеци и

---

⁷⁵⁵ Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 751/2014 од 14. 10. 2015. године.

истовремено је одложено њено извршење под условом да окривљени у року од три године од дана правноснажности пресуде не учини ново кривично дело. Уједно је суд изрекао окривљеном и мере заштитног надзора уздржавања од посећивања коцкарница, казина, кладионица и других места у којима се даје могућност коцкања и мере лечења од болести зависности у одређеном дому здравља, одредивши да њихово трајање буде три године, колико износи и период проверавања који је утврђен у условној осуди. Суд је одредио ову меру јер је окривљени „оставио дете само у возилу и отишао у казино да игра рулет, а да је сам навео да често одлази на таква места, да је и његова супруга навела да окривљени има проблема са коцком, па је проблем те врсте на страни окривљеног евидентан и неспорно утврђен у току поступка”. Наиме, суд је ову одлуку донео ценећи као олакшавајуће околности држање окривљеног пред судом, његово искрено и потпуно признање извршења предметног кривичног дела, чиме је допринео ефикасном окончању поступка, а ценио је на исти начин и то што је окривљени лошег материјалног стања и нема сталан посао, што је отац двоје малолетне деце, од којих је једно тек рођено. Суд је признање окривљеног оценио као стварно и искрено, што је закључио из чињенице да је током поступка на два рочишта све време плакао, јецао, једва износећи одбрану, сматрајући да то показује колико су га снажно погодили последице извршеног дела, положај у који је довео своју породицу и одсуство из исте. Суд се посебно осврнуо на речи супруге, која је сведочила да се „окривљеном раније ништа слично није десило, да је брижан отац и супруг, те да је дете (...) изузетно везана за окривљеног, да она не може да је успава током ноћи и да плаче, јер јој недостаје отац”, да је када је њихово малолетно дете имало операцију тумора на бубрегу и приликом примања терапија он био тај који је проводио време са њим, и да неколико дана пре рочишта није урађено потребно снимање ЦТ детета, јер оно и поред седатива није могло да се смири јер није било као претходни пут са оцем, када је све без проблема протекло, већ са њеном колегиницом, јер је она морала да остане са бебом код куће, наводећи да је здравствено стање детета и даље неизвесно. У свом сведочењу супруга окривљеног је навела и да је он преко потребан породици,

да буде уз њих и да одлази са дететом у болницу, јер нема никога ко би могао да јој помогне око деце. Она је истакла и да се „ниједног тренутка не плаши да ће окривљени када се нађе на слободи поновити слично, да за то гарантује и да се сматра одговорном за то и да ће бити под перманентним њеним надзором”. Поред овог, суд је навео да је чињеница да је окривљени учинио предметно кривично дело, али да је „изразио истинско кајање, жал због учињеног и дао чврсто обећање” да му се неће ништа слично поновити, сматрајући да ће поступак и време које је провео у притвору довољно утицати на њега „да сагледа неприхватљивост свог понашања”. Од отежавајућих околности суд је ценио чињеницу да је окривљени раније осуђиван, али је имао у виду и то да није у питању истоврсно кривично дело као предметно, као и да је оно учињено из нехата. Тужилаштво је предложило да суд окривљеном изрекне казну затвора и то у максималном трајању које закон прописује за предметно кривично дело, међутим, суд је овај предлог одбио, сматрајући да би то значило само одмазду према окривљеном и његовој породици, да то не би било ни целисходно, а да би чланове његове породице довело у још тежи и неповољнији положај од оног у којем се налазе без окривљеног као главе породице, у којој је једно дете тек рођено, а друго тешко болесно, те да су присуство окривљеног у породици и његова помоћ неодложно потребни.⁷⁵⁶

У пресуди Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1243/2020 од 22. 3. 2021. године, суд је оптуженом изрекао условну осуду са заштитним надзором, одређујући да заштитни надзор, у трајању од две године, чине обавеза јављања органу надлежном за извршење кривичних санкција (Одељењу за третман и извршење алтернативних санкција и мера, повереничкој служби, канцеларији у Новом Саду), запослење које одговара способностима оптуженог, у оквиру посебних знања стечених завршетком онлајн курса који је одређен пресудом, уз обавезу да по завршетку тог курса достави надлежном органу за извршење ове санкције сертификат о стеченим вештинама, те обавеза посеђивања „одређених професионалних и других саветовалишта, које спроводи стручни тим психолога и педагога Центра за

---

⁷⁵⁶ Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1400/20 од 02. 12. 2020. године.

социјални рад Града Новог Сада”, те отклањање и ублажавање штете причињене кривичним делом и то на тај начин што је одређено да се оптужени укључи у рад хуманитарних организација без накнаде и у „структурисаним и социјално прихватљивим активностима”. Суд је поред изрицања условне осуде са заштитним надзором осудио оптуженог и на новчану казну. У образложењу је наведено да је суд одлуку о кривичној санкцији донео јер је стекао уверење да је то нужно како би се изразила друштвена осуда оптуженог због учињеног кривичног дела и како би се учврстила код њега обавеза поштовања закона, имајући у виду да учињено кривично дело (изазивање опасности из чл. 278 ст. 1 у вези чл. 61 КЗ) „заузима значајно место у структури криминалитета, са константном тенденцијом пораста”, сматрајући да је то неприхватљиво, али и да су изречене санкције адекватне спрам личности оптуженог и тежини кривичног дела и да се њима може довољно поправно на оптуженог утицати како не би више вршио кривична дела и да се може њима изразити друштвена осуда, јачање јавног морала и учвршћивање обавезе поштовања закона и да се на тај начин могу постићи циљеви специјалне и генералне превенције, у оквиру опште сврхе кривичних санкција.⁷⁵⁷

Иако посматрани период обухвата време од 2014. до краја 2021. године, разлози за одређивање предметне санкције суда у претходном периоду у односу на посматрани не разликују се значајно. Пресуда Основног суда у Панчеву, посл. бр. К. 1680/11 од 15. 6. 2012. године, показује које околности су утицале да суд донесе своју одлуку. Суд је у образложењу пресуде навео разлоге због којих је изрекао предметну кривичну санкцију лицу због извршења кривичног дела насиље у породици из чл. 194 ст. 1 Кривичног законика, образлажући да је при одлучивању о врсти и висини санкције имао у виду олакшавајуће околности на страни окривљеног – ранију неосуђиваност и његове личне прилике: да је у питању млада особа која је у време извршења кривичног дела имала 18 година, а у време пресуђења 20, да је реч о особи која је емоционално и социјално незрела, те да је приликом извршења

---

⁷⁵⁷ Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1243/2020 од 22. 03. 2021. године.

кривичног дела њена способност да схвати значај свог дела и могућност да управља својим поступцима била смањена, али не у битној мери. Суд је при одлучивању имао у виду и чињеницу да се мајка, као оштећени према којем је извршено насиље, није придружила кривичном гоњењу. Отежавајућих околности суд није пронашао. Оно што је определило суд да одреди меру заштитног надзора посећивања професионалног саветовалишта Диспанзера за ментално здравље у Панчеву су околности као што је личност окривљеног, његов ранији живот, држање након учињеног кривичног дела, однос према оштећеној, те околности извршења дела, али и налаз и мишљење вештака медицинске струке, који је препоручио да се окривљени обавезе на посећивање професионалних саветовалишта или установа, сматрајући да „без стручних интервенција код окривљеног постоји реална опасност даљег продубљивања његовог емоционално нестабилног поремећаја личности са неповољном прогнозом на његово социјално адаптирано понашање”.⁷⁵⁸

2.3. Мере заштитног надзора

Суд је најчешће одређивао више обавеза које чине мере заштитног надзора и то углавном јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора, уздржавање од употребе дрога или алкохолних пића или посету саветовалишту, односно лечење.

Јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди суд је одредио у 35 случајева, од чега је то била једина мера заштитног надзора коју је суд одредио учиниоцу у 4 случаја, док је ову обавезу одредио уз још неку обавезу у 31 случају. То је најчешће било уз обавезе уздржавања од употребе дроге или алкохолних пића и лечења, односно посету професионалним саветовалиштима. Такође, у 16 пресуда којима је одређен заштитни надзор уз условну осуду са овом обавезом суд је изрекао и меру безбедности, најчешће одузимање предмета или обавезно лечење алкохоличара на слободи.

⁷⁵⁸ Пресуда Основног суда у Панчеву, посл. бр. К. 1680/11 од 15. 06. 2012. године.

Обавезу оспособљавања учиниоца за одређено занимање суд је одредио у 2 случаја и то уз одређивање још неке обавезе – јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора и у другом случају уз обавезу јављања надлежном органу, прихватања запослења које одговара способностима учиниоца и обавезу отклањања или ублажавања штете.

Када је реч о ове две мере заштитног надзора, занимљив је став Апелационог суда у Београду који наводи да суд приликом изрицања овог облика условне осуде није обавезан да прецизира орган којем треба окривљени да се јави, нити занимање за које се учинилац оспособљава, јер је то у надлежности органа за извршење кривичних санкција.⁷⁵⁹

Прихватање запослења које одговара способностима учиниоца суд је одредио у једном случају, уз претходно описану обавезу и уз обавезу јављања органу надлежном за извршење заштитног надзора, посећивање професионалних и других саветовалишта или установа и обавезу отклањања или ублажавања штете.

Испуњавање обавеза издржавања породице, чувања и васпитања деце и других породичних обавеза суд је одредио у 4 случаја, од чега је једном ова обавеза одређена као једина обавеза одређеног заштитног надзора уз условну осуду, а у три случаја је ова обавеза одређена уз још неку обавезу – јављање надлежном органу и посету професионалног саветовалишта.

Обавезу уздржавања од посећивања одређених места, локала или приредби ако то може да буде прилика или подстицај да учинилац поново изврши кривично дело суд је одредио у четири случаја уз још неке обавезе (јављања надлежном органу, лечења, посећивања професионалног саветовалишта, уздржавање од употребе алкохола).

Да благовремено обавести суд о промени места боравка, адресе или радног места суд је обавезао једно лице којем је изрекао овај облик условне осуде уз одређивање уједно и обавезе јављања надлежном органу, уздржавања од употребе алкохолних пића и лечење.

⁷⁵⁹ Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж 9/2012 од 06. 03. 2012. године.

Најчешћа мера заштитног надзора је уздржавање од употребе дроге или алкохолних пића. Ова мера одређена је укупно у 57 случајева, од чега је уздржавање од употребе дроге одређено у 15 а од употребе алкохолних пића у 37 случајева, и у 5 случајева је одређена обавеза уздржавања и од употребе дроге и од употребе алкохолних пића. Обе обавезе су махом биле одређене уз друге обавезе, најчешће уз обавезу јављања надлежном органу, лечење и посету професионалном саветовалишту. Уз овако одређену обавезу заштитног надзора, уз условну осуду је у 91% случајева одређена и мера безбедности – најчешће је то одузимање предмета, обавезно лечење наркомана на слободи и обавезно лечење алкохоличара на слободи.

Лечење у одговарајућој установи суд је одредио као једину меру заштитног надзора у 8 случајева, а у 19 као једну од више мера које је одредио. Уз овако одређену условну осуду, суд је изрицао и мере безбедности.

Посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима одређено је као једина обавеза у 10 случајева, док је у 27 случајева ова мера одређена уз друге мере заштитног надзора, а уз условну осуду изрицане су и мере безбедности.

Отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом, посебно измирење са жртвом кривичног дела, одређено је уз испуњење још неке обавезе у 6 случајева.

Анализом изнетих података може се увидети да обавеза јављања органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди није изрицана редовно, самостално или уз друге мере заштитног надзора, што сматрамо пропустом. Наиме, за извршење заштитног надзора је важно успостављање односа, сарадње, комуникације и поверења између повереника и лица којем је изречена ова санкција и од овог односа, у којем се лицу пружају потребне помоћ и подршка, али и врши надзор над његовим понашањем, зависи успешност реализовања ове санкције. Иако су одређиване различите мере, може се увидети да су неке тек спорадично одређене, док је обавеза уздржавања од употребе дроге или алкохолних пића одређена у

великом броју случајева, а не заостаје ни обавеза лечења у одговарајућој установи и посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима, што је логично уколико се има у виду структура кривичних дела за која је изречена условна осуда са заштитним надзором. Ова чињеница указује на потребу сузбијања насиља у породици, али и потребу очувања и неговања породичних вредности. Поред тога, ова чињеница указује и на потребу развијања свести и едукације грађана о штетности употребе алкохола и опојних дрога, о значају лечења лица код којих је то потребно и о значају стварања и неговања здравих навика у друштву. Поред наведеног, потребно је отворити већи број професионалних саветовалишта и установа за лечење, како би биле доступне већем броју грађана.

У вези са употребом алкохола, треба напоменути да је познато да конзумирање алкохола може да изазове низ здравствених проблема, а утврђен је и утицај алкохола на настанак поремећаја код деце чије су га мајке конзумирале у већим количинама током трудноће (феталног алкохолног синдрома – ФАС).⁷⁶⁰ Научним истраживањима утврђено је и постојање одређене везе између појаве агресије и насилног понашања и конзумирања алкохола,⁷⁶¹ уз констатацију да оно више утиче на појаву агресивног понашања него употреба других психоактивних супстанци.⁷⁶² Када је реч о повезаности конзумирања алкохола са насилним понашањем, утврђено је да је у 2011. години у Немачкој свако треће насилно кривично дело било учињено под утицајем алкохола,⁷⁶³ а да је 40% ових радњи било учињено према члану породице или познанику.⁷⁶⁴ Утврђено је и да је насиље присутно приближно

---

⁷⁶⁰ Derik Hermann and Falk Kiefer, “Damaging Alcohol Consumption, Evidence Based Prevention on the WHO Model Can Help”, *Dtsch Arztebl Int*, 2013; 110(42): 701–2. Доступно на: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3820991/> (08. 11. 2022).

⁷⁶¹ Anne Beck and Andreas Heinz, “Alcohol-Related Aggression—Social and Neurobiological Factors”, *Dtsch Arztebl Int*, 2013; 110(42): 711–715. Доступно на: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3820993/#R24> (07. 11. 2022).

⁷⁶² WHO, *WHO Expert Committee on problems related to alcohol consumption: Second Report*, Geneva: Switzerland: World Health Organization; 2007.

⁷⁶³ Beck and Heinz, *Alcohol-Related Aggression—Social and Neurobiological Factors*.

⁷⁶⁴ Hermann and Kiefer, *Damaging Alcohol Consumption, Evidence Based Prevention on the WHO Model Can Help*.

двоструко чешће код оних особа које често и прекомерно конзумирају алкохол, од оних који то чине повремено, али умерено или ретко, те да мушкарац, зависник од алкохола чешће врши насиље према својој партнерки од оног који није зависник. Како су узроци појаве различити, као и начини испољавања агресивног понашања, неопходни су и различити приступи решавању ових проблема. Ипак, уочава се да лечење даје значајне резултате, те је утврђено да се насиље битно смањило код оних лица која су се лечила и која су успела годину дана да се уздрже од употребе алкохола. Код лица која су учинила кривично дело насиље у породици под утицајем алкохола, а која су била на лечењу, појава овог понашања се смањила са 56% на 25% годину дана након лечења.⁷⁶⁵ Стога је важно створити и развијати свест код грађана о штетности употребе алкохола, као и употребе других психоактивних супстанци и радити на стварању и неговању здравих навика.

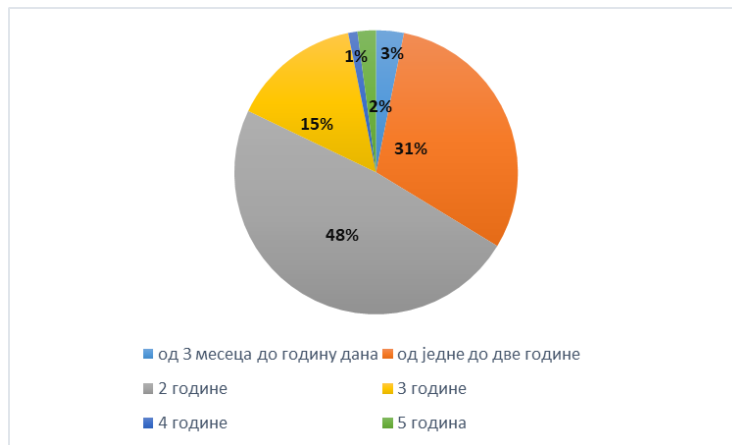
2.4. Трајање заштитног надзора

Време трајања заштитног надзора износило је најчешће две године и оно је овако одређено у 46 пресуда, док је у 25 пресуда одређено време трајања од годину дана, а у 14 пресуда је ово време износило три године. Четири пресуде су одредиле краће време трајања заштитног надзора од годину дана и то: једна пресуда са временом трајања од три месеца до годину дана, две са трајањем од шест месеци и једном пресудом одређено је да трајање заштитног надзора буде десет месеци. У три пресуде ово време је одређено у трајању дужем од годину дана, а краћем од две године, и то: у две пресуде је оно износило годину дана и шест месеци, а у једној годину дана и два месеца. У две пресуде је надзор био одређен у трајању од пет година, а у једном случају четири године.

Графикон бр. 10: Трајање заштитног надзора

---

⁷⁶⁵ Beck and Heinz, *Alcohol-Related Aggression—Social and Neurobiological Factors*.

Када је реч о трајању заштитног надзора, занимљиво је образложење пресуде суда којом је лицу изречена условна осуда са заштитним надзором због учињеног кривичног дела насиље у породици (чл. 194 ст. 1 Кривичног законика). Суд је оптуженог ставио под заштитни надзор, његовим обавезивањем на посећивање професионалног саветовалишта и поступања по упутствима и на отклањање штете учињене кривичним делом, у трајању од десет месеци, сматрајући да је овако одређено време трајања спрам свих утврђених околности у конкретном случају довољно, али и потребно да би се личност учиниоца још једном проверила, као и да би се проверило постојање његове склоности ка вршењу кривичних дела. Суд је ову одлуку донео ценећи личне, породичне и материјалне прилике оптуженог: да је у питању отац двоје малолетне деце, који је без сталног запослења и који обавља повремене послове, без имовине, неосуђиван, док је при одлучивању о садржини заштитног надзора имао у виду и године живота оптуженог, побуде из којих је дело учинио и држање након извршеног дела. При томе је суд оценио да је потребно ангажовање стручних лица ради усклађивања односа оптуженог и оштећене (његове ванбрачне супруге), посебно због постојања континуиране агресије овог лица према оштећеној, сматрајући да је то неопходно и водећи рачуна о интересима њиховог малолетног детета. Суд је обавезао оптуженог и на отклањање штете причињене кривичним делом, тако што му је наложио да оштећеној омогући да узме своје ствари и ствари свог детета, као и друге предмете који су јој неопходни за живот, а што јој је оптужени онемогућио приликом прекида ванбрачне заједнице. Суд је оценио да у конкретном

случају није нужно изрицање казне затвора, сматрајући да се изреченом мером упозорења оправдано може очекивати испуњење сврхе кривичних санкција и условне осуде, као и циљева индивидуалне превенције и да ће она довољно утицати на оптуженог да убудуће не врши кривична дела.⁷⁶⁶

2.5. Изречене мере безбедности уз условну осуду са заштитним надзором

Важно је истаћи и да је у 37 пресуда уз условну осуду са заштитним надзором одређена и једна или више мера безбедности. Најчешће мере које су изрицане су изречене учиниоцима који су окривљени за учињено кривично дело неовлашћено држање опојних дрога и кривично дело насиље у породици и то: одузимање предмета, обавезно лечење алкохоличара, обавезно лечење наркомана, обично уз условну осуду којом је изречена мера заштитног надзора уздржавања од употребе дрога или алкохолних пића, односно уз лечење. Мера безбедности забране приближавања и комуникације са оштећеним одређена је учиниоцима који су окривљени за кривично дело угрожавања сигурности и насиље у породици. Због истих кривичних дела, у три случаја је одређено обавезно психијатријско лечење на слободи. Исти број пресуда (3) садржао је меру забране управљања моторним возилом и оне су изречене учиниоцима кривичних дела угрожавања јавног саобраћаја (чл. 289 КЗ) и тешких дела против безбедности јавног саобраћаја (чл. 297 КЗ).

У неколико пресуда суд је образложио због чега није изрекао оптуженом меру безбедности, већ се одлучио за изрицање условне осуде са заштитним надзором.

Интересантно је образложење суда у пресуди којом је лице осуђено због учињеног кривичног дела угрожавања сигурности из чл. 138 ст. 1 Кривичног законика због којег је лицу изречена условна осуда са заштитним надзором, јер у поменутој пресуди суд наводи разлоге због којих је изрекао

⁷⁶⁶ Пресуда Основног суда у Крагујевцу, посл бр. К. 565/15 од 30. 06. 2015. године.

баш ову санкцију, верујући да ће се њоме постићи општа сврха кажњавања, односно циљеви специјалне и генералне превенције, и због чега није изрекао меру безбедности. У образложењу суд наводи које околности је сматрао олакшавајућим и које је имао у виду приликом одлучивања – да је реч о младој особи која је без сталног запослења и која обавља повремене послове, која је раније неосуђивана, њен психички статус, док отежавајућих околности није нашао. Суд је у конкретном случају одредио заштитни надзор уз условну осуду, односно меру лечења у одговарајућој здравственој установи, због структуре личности учиниоца кривичног дела, јер је утврдио да код овог лица постоји панични поремећај, „који и даље траје, односно није постигнута задовољавајућа ремисија и да постоји опасност да ће и даље вршити кривична дела, што би се спроводило осим медикаментозно у амбулантном третману са тимским радом, психијатра и психолога”, а сматрајући да нема услова за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи, јер у време извршења дела окривљени није био у стању битно смањене урачунљивости, већ смањене урачунљивости до границе битног.⁷⁶⁷

Суд је огласио кривим лице због учињеног кривичног дела насиље у породици из чл. 194 ст. 1 Кривичног законика и изрекао му условну осуду са заштитним надзором, те је одредио као меру заштитног надзора лечење од алкохолизма у амбуланти дома здравља у трајању до две године. Суд је изрекао ову санкцију тако што је окривљеном утврдио казну затвора у трајању од шест месеци, одређујући да се иста неће извршити уколико окривљени не учини ново кривично дело у року од две године, рачунајући од дана правноснажности пресуде. Приликом одлучивања о санкцији, суд је узео у обзир личност оптуженог установљавајући да код овог лица нема регистрованих знакова психотичког нити психопатолошког поремећаја личности и показатеља душевне болести, сматрајући да не би било ни елемената поремећаја понашања, нити агресивног понашања када ово лице не би конзумирало алкохол. Имајући ово у виду, као и чињеницу да окривљени негира постојање проблема услед конзумирања алкохола, суд је изрекао ову

---

⁷⁶⁷ Пресуда Основног суда у Панчеву, посл. бр. К. 121/17 од 05. 12. 2017. године

санкцију, а не меру безбедности која је била предложена, сматрајући да ће се потпуније остварити сврха условне осуде одређивањем заштитног надзора и мере лечења како је описано.⁷⁶⁸

Како се види из раније наведених података, није мали број пресуда у којима је суд изрекао обе ове санкције – условну осуду са заштитним надзором и меру безбедности. Ово има смисла, имајући у виду да су у питању две различите кривичне санкције, које једна другу не искључују, али заједно могу да допринесу испуњењу сврхе кривичних санкција.

Тако, због учињеног кривичног дела насиље у породици из чл. 194 ст. 2 КЗ, суд је изрекао окривљеном условну осуду, утврђујући казну затвора у трајању од десет месеци и истовремено одложио извршење ове казне под условом да окривљени не учини ново кривично дело у року од две године по правноснажности пресуде и уједно му одредио меру заштитног надзора лечење у одговарајућој здравственој установи у трајању колико износи и време проверавања које је у условној осуди утврђено, те меру безбедности обавезно прихијатријско лечење на слободи док постоји потреба за тим, али најдуже до три године. Суд је ову одлуку донео ценећи врсту, тежину и друштвену опасност учињеног дела, ценећи као олакшавајуће околности коректно понашање окривљеног током кривичног поступка, јер није ничим допринео његовом одуговлачењу, да је признањем извршења кривичног дела допринео бржем расветљењу чињеничног стања, да је млад човек, који досад није долазио у сукоб са законом, да је његова способност да схвати значај свог дела била смањена, али не до битног степена, а да је способност да управља својим поступцима била битно смањена, да је исказао искрено кајање и жаљење због учињеног дела, своју спремност да промени своје понашање набоље, те чињеницу да оштећени нису заинтересовани за кривично гоњење окривљеног нити за накнаду штете, а суд није нашао отежавајуће околности. Суд се определио за одређивање заштитног надзора уз условну осуду окривљеном, сматрајући да је то адекватна мера спрам тежине учињеног дела и личности учиниоца, те да се њоме могу постићи циљеви специјалне

---

⁷⁶⁸ Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1026/14 од 09. 09. 2014. године.

превенције, уз истовремени васпитни утицај и на друге да убудуће не врше кривична дела. Поред наведеног, суд је ову одлуку донео утврђујући да окривљени није након предметног извршио ни једно друго кривично дело, нити је против њега вођен други кривични поступак, те да су породични односи почели нормално да се одвијају, с обзиром на чињеницу да је окривљени дело извршио према родитељима. Приликом утврђивања чињеница и доношења одлуке, суд је ценио и налаз и мишљење вештака, те је прихватио мишљење да би евентуални боравак окривљеног у пеналним условима довео до погоршавања постојећег стања и да би било немогуће његово евентуално лечење у таквим условима, а прихватио је и мишљење Центра за социјални рад да окривљеном треба лекарска помоћ. Због свега наведеног, суд је сматрао да окривљеном треба пружити шансу да истраје у започетом да свој живот изгради на новим темељима. Суд је одбио предлог тужилаштва да изрекне окривљеном казну затвора, сматрајући да би она била престога у конкретном случају и да би представљала одмазду за окривљеног, а да не би допринела постизању специјалне, ни генералне превенције, нарочито с обзиром на чињеницу да су „оштећени спремни да окривљеном пруже шансу и да су сагласни да би боравак у затвору за истог био штетан”. Суд је истовремено окривљеном изрекао и меру безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи, због констатовања да код окривљеног постоји социјална и емоционална изолазија, фобичан и депресиван поремећај који је у узрочно-последичној вези са његовим понашањем, који може утицати на његово будуће вршење кривичних дела. Суд је донео одлуку о изрицању ове две санкције сматрајући да само њиховом комбинацијом може да се оствари сврха кажњавања и да су адекватна замена за казну затвора у конкретном случају, имајући у виду чињеницу да оне „једна другу не искључују, већ напротив, егзистирају независно једна од друге, имајући у виду да и последице непоштовања истих различито погађају окривљеног”.⁷⁶⁹

2.6. Опозив условне осуде са заштитним надзором

⁷⁶⁹ Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1392/17 од 22. 02. 2018. године.

На питање колико је у предметном периоду било опозваних условних осуда са заштитним надзором, Управа за извршење кривичних санкција доставила је податак да опозивања није било. Ово би значило да су осуђена лица у посматраном периоду испунила обавезе које су им одређене одлуком суда и да су се понашала у складу са постављеним условима и програмима које су израдили повереници, те да нису у периоду проверавања учинила ново кривично дело. Овим је испуњен један од услова који је потребан за испуњење сврхе условне осуде са заштитним надзором.

3. Анализа резултата спроведене анкете

Како би се свестраније изучила проблематика ефеката и примене условне осуде са заштитним надзором у Републици Србији, спроведено је истраживање путем анкетног упитника како би се увидео и став стручне јавности о томе. Анкета је намењена судијама, тужиоцима и њиховим заменицима, адвокатима, као и правницима у Републици Србији који имају радно искуство у кривичноправној материји.

Попуњавање анкете било је добровољно, а испитаницима је гарантована анонимност. Упитник је био доступан у електронској форми, а састављен је из три дела.⁷⁷⁰

Анкету је попунио 41 испитаник, од којих је седморо судија, дванаест тужилаца / заменика тужилаца, четрнаест адвоката и осморо правника без навођења конкретног занимања. Иако је узорак мали, могао би се прихватити као валидан за извођење одређених закључака, управо због чињенице да су испитаници добри познаваоци материје која је предмет истраживања.

---

⁷⁷⁰ Линк за Анкету је
https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSf10n7M_FCf3cpZN_N6boqRXdBx30hmk1G3YusS9nQOBMaryA/viewform

Већина испитаника је женског пола (53,7%), старости између 41–50 година (36,6%).⁷⁷¹

На питање да ли сматрају да се, када је реч о лакшим кривичним делима, смањење криминалитета најефикасније постиже применом краткотрајне казне затвора, 61% испитаника одговорио је потврдно, док 39% њих сматра супротно.

Већина испитаника (80%) у последњих пет година је предложила, изрекла казну затвора у трајању до две године, а 90,2% новчану казну за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до две године.

На питање да ли сматрају да се смањење криминалитета може постићи применом тзв. алтернативних санкција, 82,9% испитаника је одговорило потврдно, а 85,4% је у последњих пет година предложило, односно изрекло неку од алтернативних кривичних санкција.

Да се условна осуда често изриче став је 78% испитаника, а ову санкцију је чак 97,6% њих у поменутом периоду предложило, односно изрекло.

Оцењујући казнену политику законодавца, више од половине испитаника је оцењује као адекватну (53,7% испитаника), 24,4% испитаника сматра да је она блага, а 22% да је строга (графикон бр. 11).

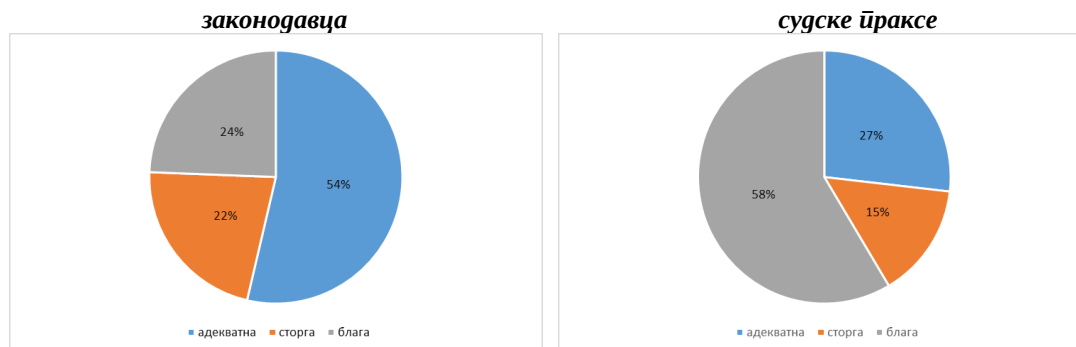
Политику кажњавања судова чак 58,5% испитаника оцењује као благу, док 26,8% испитаника сматра да је она адекватна, а 14,6% да је строга (графикон бр. 12). Имајући у виду ову чињеницу, могло би се закључити да стручна јавност није задовољна политиком кажњавања судова, те већи проценат испитаника очекује строжу судску политику кажњавања. Можда је један од разлога за слабу примену ове алтернативне санкције управо овакав став према казненој политици суда од стране стручне јавности, али и јавности уопште.

---

⁷⁷¹ У истраживању су учествовали испитаници од којих је 29,3% било старости од 30 до 40 година, потом 19,5% старости од 51 до 60 година, више од 60 година имало је 12,2% испитаника, а мање од 30 година је имао један испитаник (2,4%).

Став чак 78% испитаника је да политика кажњавања законодавца и политика кажњавања судске праксе нису усаглашене, супротан став има свега 7,3% испитаника, док 14,6% њих није сигурно (графикон бр. 13).

Графикон бр. 11: Оцена казнене политике законодавца   **Графикон бр. 12: Оцена политике кажњавања судске праксе**

Графикон бр. 13: Оцена усаглашености политике кажњавања законодавца и судске праксе

Занимљиво и свеобухватно истраживање које је спровела Даница В. Васиљевић Продановић може да понуди одговор на питање због чега постоји неусаглашеност законодавне и судске политике. Наиме, поменути истраживањем утврђено је да судије нису у довољној мери учествовале у поступку доношења кривичног закона, те да би се овај проблем решио, неопходно је непосредније укључити судије у сам поступак доношења закона. Поред тога, истакнуто је да је неопходно стварање свих услова који су потребни да би се један закон применио пре његовог ступања, о чему законодавац мора да води рачуна, јер у супротном се судије налазе у позицији да буду критиковане због проблема у примени законских одредби.⁷⁷² Раскорак

⁷⁷² Видети детаљније: Даница В. Васиљевић-Продановић, *Алтернативне крајкоптрајним казнама зашвора, докторска дисертација*, Београд: Факултет за специјалну едукацију и

између политике кажњавања законодавца и суда утиче негативно на остварење заштите основних друштвених вредности и сузбијање криминалитета. Приликом доношења закона, важно је да законодавац чује мишљење и искуства судија, као и мишљења стручњака заснована на научним чињеницама, а не само грађана. Мишљење и став јавности јесу битни, јер јавно противљење њиховој примени може негативно да утиче на њихово постојање и употребу. Подаци истраживања показују да јавност има слабо знање о алтернативним санкцијама и мерама и подршка јавности постоји када је у питању примена ових санкција према учиниоцима ненасилних дела.⁷⁷³

Да може да се постигне сврха кажњавања и смањи криминалитет применом условне осуде са заштитним надзором сматра чак 78% испитаника, док 22% сматра да то није случај.

Исти проценат испитаника сматра да условна осуда са заштитним надзором може да буде делотворна у погледу специјалне превенције.

Међутим, у последњих пет година више од половине испитаника (56,1%) није предложило, односно изрекло условну осуду са заштитним надзором, иако чак 90,2% испитаника сматра да се ова санкција не примењује у довољној мери.

У последњих пет година 85% испитаника је одговорило да није предложило, односно одлучивало о опозивању условне осуде са заштитним надзором.

Већина испитаника сматра да је условна осуда са заштитним надзором адекватна замена за краткотрајну казну затвора, а поједина објашњења због чега су следећа:

Испитаник 39: „Сматрам да јесте, јер даје могућност индивидуализације кривичне санкције, али сматрам да институције које су необходно укључене у спровођење заштитног надзора нису организоване на рехабилитацију, Универзитет у Београду, 2012, стр. 332–342.

⁷⁷³ Sebastián Salinero Echeverría, Ana María Morales Peillard, Álvaro Castro Morales, “Análisis comparado y crítico de las alternativas a las penas privativas de libertad. La experiencia española, inglesa y alemana”, *Política criminal*, vol. 12, no. 24, 2017.

адекватан начин. Нису разрађени механизми, нити је јасно ко спроводи овакву условну осуду са заштитним надзором нити ко је контролише, а што изискује додатно време за праћење овакве осуде од стране суда из којих разлога се најчешће изричу условне осуде без заштитних надзора.”

Исџиџник 20: „Може бити адекватна, али у нашем систему за сада је тешко применљива.”

Исџиџник 27: „Краткотрајне казне затвора су лоше саме по себи, имају само специјално превентивно дејство. Држава нема капацитете ни за шта, ни за услов са заштитним дејством нити за адекватно извршење казни затвора, нити за надзор. Један једини државни службеник надлежан је за извршење алтернативних санкција на подручју целе наше општине, тачније округа, што је смешно.”

Исџиџник 13: „Уколико су околности самог извршења кривичног дела и околности које се односе на самог окривљеног и његове личне прилике олакшавајуће, сматрам да је условна осуда са заштитним надзором адекватна замена за краткотрајну казну затвора и да се њеним одређивањем може постићи сврха кажњавања и превенција да окривљени убудуће не врши кривична дела.”

Исџиџник 5: „Код особе која су починила нека кривична дела условна осуда са заштитним надзором уместо затворске казне је адекватнија казна ако особа има децу о којој се стара и посао на који мора да иде, јер њиме издржава породицу.”

Исџиџник 7: „Може бити адекватна замена, код лица која нису осуђивана или имају утврђених олакшавајућих околности код извршења дела, нпр. породичне прилике, држање пре и после извршења и др.”

Исџиџник 28: „Адекватна је за лакша кривична дела, јер се ради о извршиоцима који су први пут извршили кривично дело и код којих би се постигла специјална превенција уз заштитни надзор.”

Исџиџаник 29: „Јесте адекватна замена, нарочито за раније неосуђивана лица.”

Исџиџаник 10: „Адекватна је посебно код случајних учинилаца.”

Исџиџаник 40: „Да, због бољег деловања на личност учиниоца.”

Исџиџаник 24: „Адекватна је за непромишљене људе.”

Исџиџаник 21: „Условна осуда са заштитним надзором је адекватна уместо краткотрајне казне затвора због тога што је дужи период контроле и на тај начин могућности примене специјалне превенције.”

Исџиџаник 22: „Да, јер се на овај начин, имајући у виду садржину заштитног надзора, могу отклонити узроци вршења кривичних дела, па самим тим утицати на учиниоце да иста више не врше.”

Исџиџаник 3: „Да, постиже се сврха санкције, доприноси бољој социјализацији окривљеног од краткотрајног затвора.”

Исџиџаник 42: „Боља превенција и утицај на извршиоца. Извршилац не улази у систем извршења казне затвора.”

Исџиџаник 19: „Јесте у смислу генералне и специјалне превенције.”

Исџиџаник 4: „Затвор се у веома честим ситуацијама показао као неадекватна кривична санкција.”

Исџиџаник 46: „Краткотрајна казна затвора је издатак за државу, а с друге стране боравак у затвору може негативно утицати на осуђено лице.”

Исџиџаник 26: „Адекватна зато што не захтева затворске ресурсе, смањује трошкове држави, а осуђеник је под надзором државе.”

Исџиџаник 6: „Учинилац дела ипак остаје на слободи (што му је и најважније), а и мањи је трошак за државу.”

Нека од објашњења због чега део испитаника не сматра да је условна осуда са заштитним надзором адекватна замена за краткотрајну казну затвора су следећа:

Испитаник 43: „Истом се неће постићи циљеви ни специјалне ни генералне превенције.”

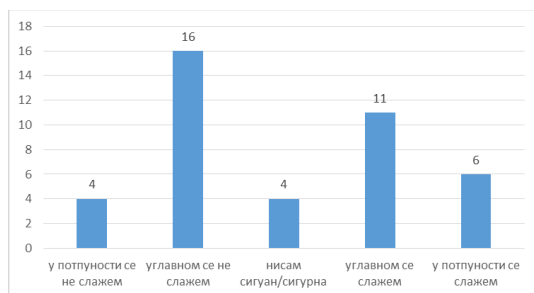
Испитаник 35: „Не, не утиче на превенцију.”

Испитаник 23: „Генераално не. Осим уколико се ради о обавези испуњавања обавезе издржавања.”

Испитаник 47: „Немам став, јер нисам изрицала и никад до сада нисам ни видела пресуду са наведеном кривичном санкцијом.”

Када је у питању сврха кажњавања, 48,8% испитаника се не слаже са ставом да је казна затвора ефикаснија од новчане казне, док је супротног става 41,4% испитаника, а 9,8% испитаника није сигурно (графикон бр. 14). С друге стране, проценат испитаника који сматра да је казна затвора ефикаснија и од казне рада у јавном интересу износи 39%, док ипак већи проценат испитаника сматра да није ефикаснија од ове алтернативне санкције, а 17,1% испитаника није сигурно (графикон бр. 15).

Графикон бр. 14: Слањање испитаника са тврђом да је казна затвора ефикаснија од новчане казне

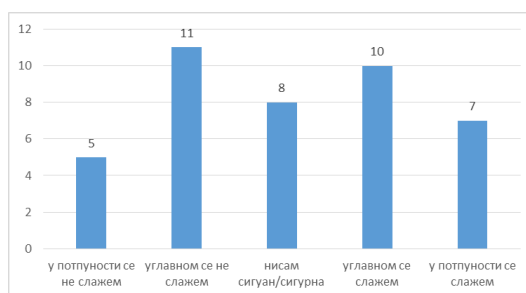
Графикон бр. 15: Слањање испитаника са тврђом да је казна затвора ефикаснија од казне рада у јавном интересу

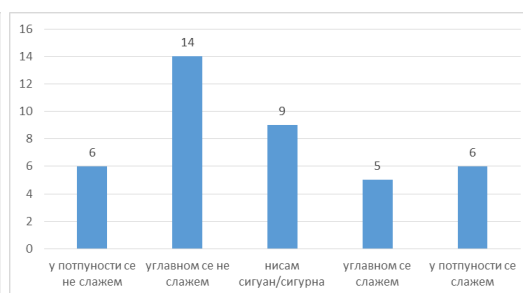

Када је у питању сврха кажњавања, да је казна затвора ефикаснија од условне осуде сматра 41,5% испитника (графикон бр. 16), док у односу на условну осуду са заштитним надзором половина испитаника сматра да је казна затвора ефикаснија, с тим да један испитаник није одговорио на питање (графикон бр. 17). Да је условна осуда ефикаснија у погледу сврхе кажњавања сматра 39% испитаника, односно 27,5% када је реч о условној осуди са заштитним надзором. Није мали проценат оних који нису сигурни која од ових санкција ефикасније остварује сврху кажњавања – казна затвора или условна осуда (19,5%), односно условна осуда са заштитним надзором (22,5%).

Графикон бр. 16: Слањање са тврђњом да је казна затвора ефикаснија од условне осуде

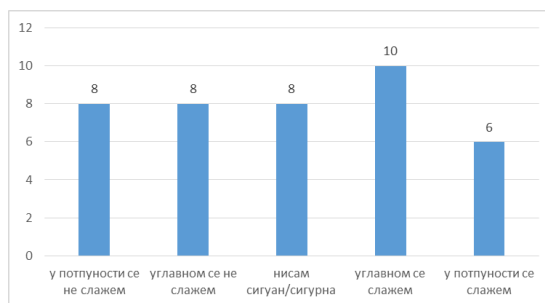

Графикон бр. 17: Слањање са тврђњом да је казна затвора ефикаснија од условне осуде са заштитним надзором

У погледу остваривања сврхе кажњавања применом казне кућног затвора или условне осуде са заштитним надзором, подједнак је проценат оних који сматрају да је ефикаснија прва, односно друга алтернативна санкција (40%), док 20% испитаника није сигурно (графикон бр. 18). Ипак, имајући у виду да је питање имало понуђене скале одговора слагања са тврђњом од „у потпуности се не слажем”, „делимично се не слажем”, преко „нисам сигуан/сигурна” до „делимично се слажем” и „у потпуности се слажем”, већи је проценат оних који се у потпуности слажу са тврђњом у корист примене условне осуде са заштитним надзором (20%), од оних који се у потпуности слажу са тврђњом у корист примене кућног затвора (15%).

Графикон бр. 18: Слањање испитаника са тврђњом да је казна кућног затвора ефикаснија са заштитним надзором

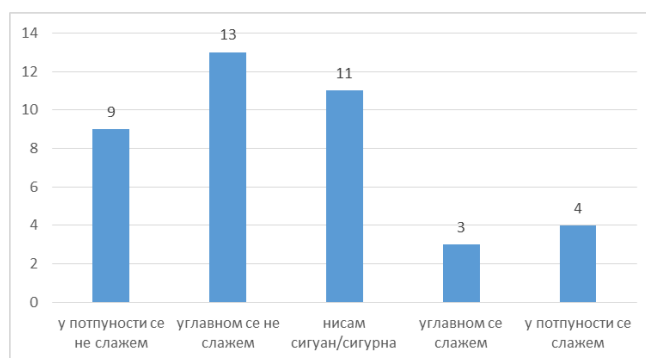
Када су у питању друга кривична санкција и остварење сврхе кажњавања, да је рад у јавном интересу ефикаснији од условне осуде са заштитним надзором сматра 39,1% испитаника, од чега 22% се делимично слаже са овом тврдњом, а 17,1% у потпуности, док 36,6% испитаника мисли другачије (19,5% у потпуности се не слаже са овом тврдњом, а 17,1% делимично). Највећи је проценат (24,4%) оних који нису сигурни која од понуђених алтернативних санкција је ефикаснија у испуњењу ове сврхе (графикон бр. 19).

Графикон бр. 19: Слањање испитаника са тврдњом да је рад у јавном интересу ефикаснији од условне осуде са заштитним надзором

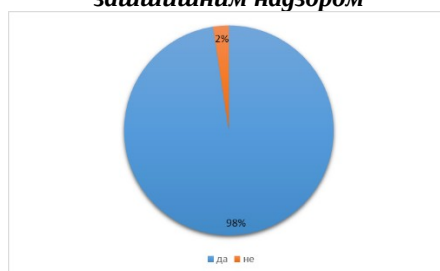
У погледу тога који облик условне осуде је ефикаснији за остварење сврхе кажњавања – условна осуда или условна осуда са заштитним надзором, више од половине испитаника се не слаже са ставом да је то класична условна осуда – чак 55% испитаника, од чега се у потпуности са овом тврдњом не слаже 22,5%, а 32,5% се слаже делимично. Највећи проценат испитаника чине они који нису сигурни (27,5), док свега 17,5% испитаника не мисли да је ефикаснија условна осуда са заштитним надзором (графикон бр. 20).

Графикон бр. 20: Слањање испитаника са тврдњом да је условна осуда ефикаснија од условне осуде са заштитним надзором

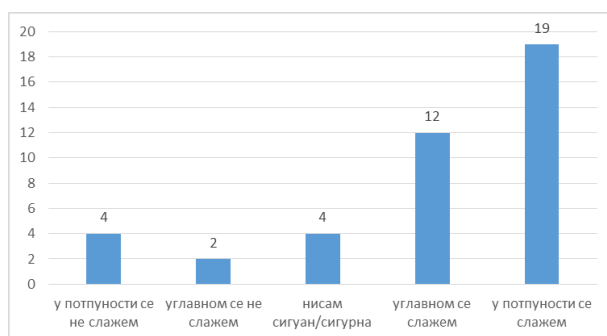
Само један испитаник не сматра да би боља сарадња између суда, тужилаштва и повереничке службе допринела успешнијој примени условне осуде са заштитним надзором, док остали, који чине 98% испитаника, мисле супротно (графикон бр. 21).

Графикон бр. 21: Слањање испитаника са тврдњом да би боља сарадња суда, тужилаштва и повереничке службе допринела успешнијој примени условне осуде са заштитним надзором

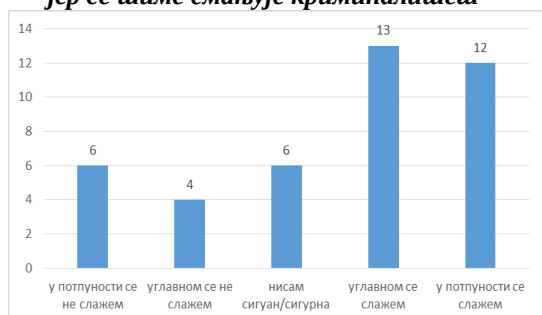
Да постоји потреба за бољим правним регулисањем области алтернативних санкција сматра већина испитаника – 75,6%, од чега се чак 46,3% испитаних у потпуности слаже са овом тврдњом, док 14,7% њих не дели овај став (графикон бр. 22).

Графикон бр. 22: Слањање испитаника са тврдњом да постоји потреба за бољим правним регулисањем области алтернативних санкција

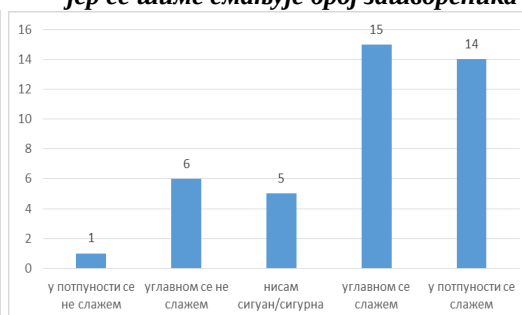

Већина испитаника (61%) сматра да је потребна чешћа примена алтернативних санкција, јер се тиме смањује криминалитет (графикон бр. 23), док 70,7% сматра да би се тиме смањило број затвореника (графикон бр. 24). Да се њиховом чешћом применом не смањује криминалитет сматра 24,4% испитаника, а да се не смањује број затвореника 17%, док остатак испитаника није сигуран.

Графикон бр. 23: Слајање са шврђном да је пошребна чешћа примена алтернативних санкција, јер се тиме смањује криминалитет

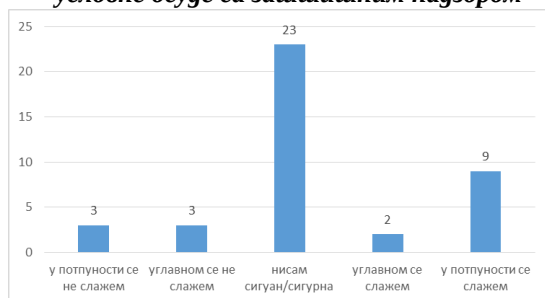
Графикон бр. 24: Слајање са шврђном да је пошребна чешћа примена алтернативних санкција, јер се тиме смањује број затвореника

Када је реч о примени условне осуде са заштитним надзором, највећи проценат испитаника није сигуран да ли незапосленост утиче на њу – 57,5% (графикон бр. 25), као ни да ли утичу финансијски разлози – 46,3% (графикон бр. 26).

Мањи је проценат испитаника који сматрају да незапосленост и финансијски разлози не утичу на примену ове санкције (15%, односно 17,1%), у односу на оне који мисле да ове појаве ипак имају утицај на њену примену (незапосленост – 27,5%, финансијски разлози 36,6).

Графикон бр. 25:
Слањање са тврђњом да незајосленост
утиче на примену
условне осуде са заштитним надзором

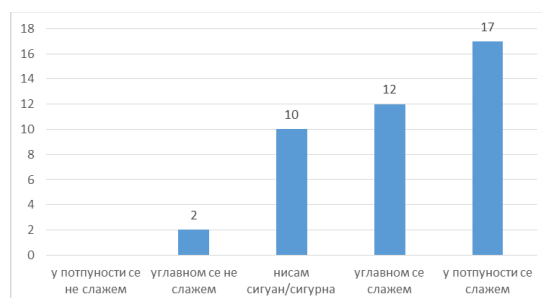

Графикон бр. 26:
Слањање са тврђњом да финансијски
разлози утичу на примену
условне осуде са заштитним надзором

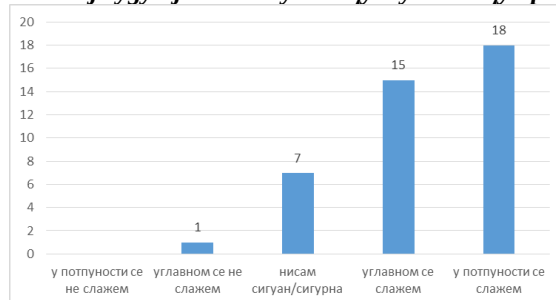
Поред тога, испитаници сматрају да се недовољан број повереника одражава негативно на примену условне осуде са заштитним надзором (70,8%), а свега 4,9% њих се делимично не слаже са овом тврђњом, док 24,4% испитаника није сигурно (графикон бр. 27).

Графикон бр. 27: Слањање са тврђњом да се недовољан број повереника одражава
негативно на примену условне осуде са заштитним надзором

Да је потребно постојање обавезе повереника да подноси извештај суду / јавном тужиоцу о учиниоцу кривичног дела сматра већина испитаника (чак 80%), док један испитаник не дели ово мишљење, а 17,1% испитаника није сигурно да ли је потребно постојање ове обавезе повереника (графикон бр. 28).

Графикон бр. 28: Слањање са тврдњом да је пошребно постојање обавезе повереника да поноси извештај суду / јавном институцију о учиниоцу кривичног дела

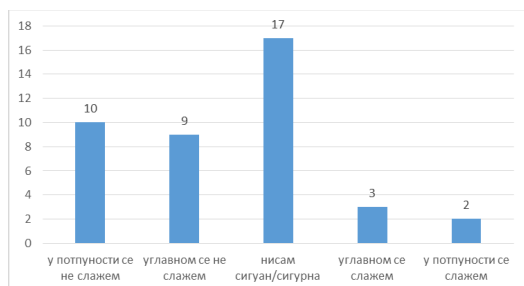
Са тврдњом да постоји потребан број болница, установа и саветовалишта који могу да пруже услуге лицима осуђеним на условну осуду са заштитним надзором, 36,6% испитаника се не слаже, 29,3% није сигуан, а 34,1% њих се слаже са њом (графикон бр. 29).

Графикон бр. 29: Слањање са тврдњом да постоји пошребан број болница, установа и саветовалишта који могу да пруже услуге лицима осуђеним на условну осуду са заштитним надзором

Више је оних испитаника који сматрају да је условна осуда са заштитним надзором економски исплатива (46,4%) у односу на оне који нису сигурни (41,5%) и оне који сматрају да је неисплатива (12,2%) (графикон бр. 30). Ипак, већина испитаника (78,1%) сматра да је економски исплативија од казне затвора, са чиме се не слажу два испитаника, а 17,1% није сигурно (графикон бр. 31).

Графикон бр. 30: Слањање са тврђњом да условна осуда са заштитним надзором није економски исплатива

Графикон бр. 31: Слањање са тврђњом да је условна осуда са заштитним надзором економски исплативија од казне зајвора

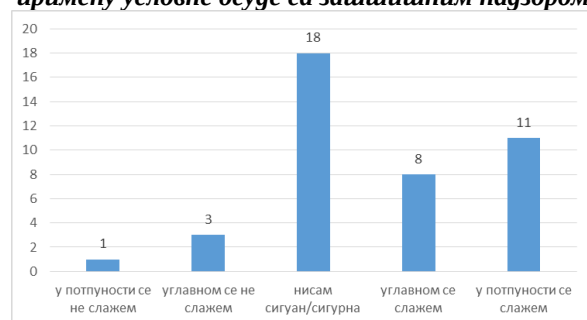
Са тврђњом да је условна осуда са заштитним надзором оправдала своје постојање, у потпуности се слаже 20,5% испитаника, делимично 10,3%, док се 5,% у потпуности не слаже са њом, а делимично се слаже 10,3%. Највећи проценат испитаника (53,8%) није сигурно да ли је ова санкција оправдала своје постојање (графикон бр. 32).

Графикон бр. 32: Слањање са тврђњом да је условна осуда са заштитним надзором оправдала своје постојање

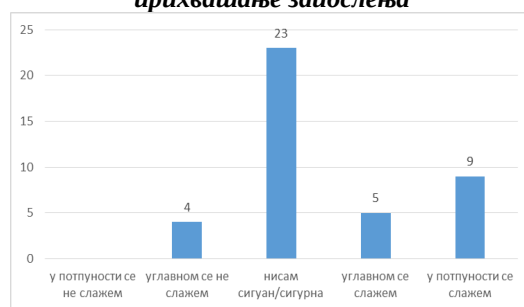
Да су осуђена лица заинтересована за успешну примену условне осуде са заштитним надзором сматра 46,3% испитаника (графикон бр. 33), док 9,7% мисли другачије, а већи број испитаника није сигуран (43,9%).

Графикон бр. 33: Слањање са тврђњом да су осуђена лица заинтересована за успешну примену условне осуде са заштитним надзором

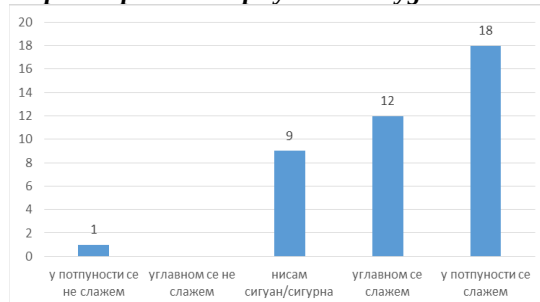
Већина испитаника (56,1%) није сигурна да су лица којима је изречена условна осуда са заштитним надзором заинтересована за оспособљавање за одређено занимање и прихватање запослења, док 34,2% испитаника мисли да јесу, а 9,8% њих да ова лица нису заинтересована (графикон бр. 34).

Графикон бр. 34: Слањање са тврђњом да су лица којима је изречена условна осуда са заштитним надзором заинтересована за оспособљавање за одређено занимање и прихватање запослења

Већина испитаника (75%) сматра да је потребно активније учешће других органа у спровођењу и контроли примене мере условне осуде са заштитним надзором, док 22,5% испитаника није сигурно, а свега 2,5% њих не дели овај став (графикон бр. 35).

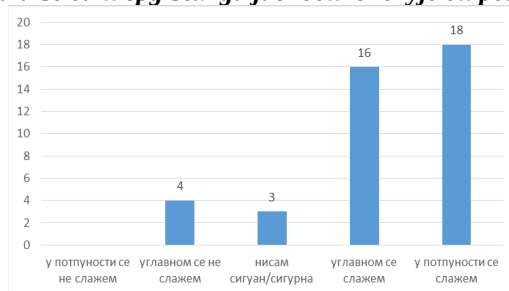
Графикон бр. 35: Слањање са тврђњом да је потребно активније учешће других органа у спровођењу и контроли примене мере условне осуде са заштитним надзором

Да јавност очекује строжу казнену политику мисли 82,9% испитаника, 7,3% њих није сигурно, а делимично се не слаже са овом тврђњом 9,8% испитаника (графикон бр. 36).

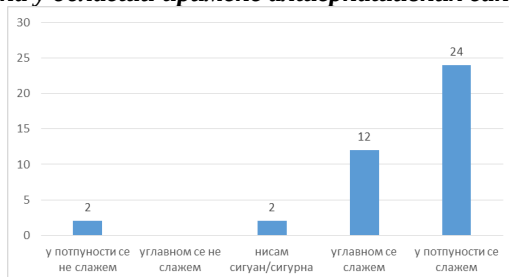

Графикон бр. 36: Слањање са шврдној да јавности очекује сирожу казнену полицију

Већина испитаника је мишљења да је потребна едукација судија, тужилаца и других органа у области примене алтернативних санкција (чак 87,8%), док 7,3% њих не мисли тако, а 4,9% испитаника није сигурно да ли је потребна ова едукација (графикон бр. 37).

Графикон бр. 37: Слањање са шврдној да је поиредна едукација судија, тужилаца и других органа у области примене алтернативних санкција

Анализом добијених резултата можемо уочити да испитаници препознају добру страну примене алтернативних санкција, али да их у свом раду и даље не примењују у довољној мери, те треба утицати на њихову спремност да ове санкције у пракси и примене.

Може се закључити да код већине испитаника постоји несигурност у погледу ефеката примене краткотрајне казне затвора, али и алтернативних санкција, када је у питању сузбијање лакшег криминалитета. Анализом добијених резултата увиђамо да већина испитаника сматра да је примена краткотрајне казне затвора ефикасна и да се њеном применом постиже овај циљ, те су у свом раду изрицали, односно предлагали ову санкцију. Међутим, већина испитаника сматра и да се смањење криминалитета може постићи применом алтернативних санкција и 85,4% испитаника је у последњих пет година предложило, односно изрекло неку од ових санкција. Став у корист

примене алтернативних санкција заступа чак више испитаника (82,9%) него што је случај применом краткотрајне казне затвора (61%) у погледу ефикасности сузбијања криминалитета.

Када је реч о условној осуди са заштитним надзором увиђа се да испитаници препознају предности примене ове санкције, јер већина њих сматра да она може да буде адекватна замена за краткотрајну казну затвора, посебно код лица која су први пут учинила лакше кривично дело, због могућности адекватне индивидуализације и остварења специјалне превенције, боље социјализације окривљеног од краткотрајног затвора, код којег препознају заинтересованост за успешну примену ове санкције, те њене економске исплативности, али и остварења сврхе кривичне санкције и смањења криминалитета. Поред постојања става да може да буде адекватна замена поменутој санкцији, истиче се да је она у нашем систему за сада тешко применљива, јер не постоји довољно адекватна организација институција које су укључене у спровођење заштитног надзора.

Међутим, и поред спознаје ових квалитета и иако чак 90,2% испитаника сматра да се она не примењује у довољној мери, за разлику од обичне условне осуде за коју сматрају да се често изриче и коју је чак 97,6% њих у поменутом периоду предложило, односно изрекло, више од половине испитаника (56,1%) није предложило, односно изрекло условну осуду са заштитним надзором, нити је већина одлучивала о њеном опозивању.

Већина испитаника није сигурна у погледу остваривања сврхе кривичних санкција, да ли се она ефикасније постиже применом казне затвора или алтернативних санкција. Ипак, анализом свих ставова, може се увидети да се даје предност алтернативним санкцијама. Није мали проценат испитаника који препознају условну осуду са заштитним надзором као санкцију која може да оствари сврху кажњавања ефикасније од казне затвора и других алтернативних санкција, па чак и од класичне условне осуде.

Иако се ретко изриче и примењује, може се увидети да испитаници препознају добре стране примене условне осуде са заштитним надзором.

Разлог за слабу примену ове, али и других алтернативних санкција, може да буде то што већина испитаника сматра да казнена политика законодавца и политика кажњавања судова нису усклађене, али и да јавност очекује строжу казнену политику, као и да постоји потреба за бољим правним регулисањем области алтернативних санкција. Ове недостатке треба отклонити, ускладити политику кажњавања законодавца и судске праксе, јер је то предуслов за изрицање и примену условне осуде са заштитним надзором, али и других алтернативних санкција, јер већина испитаника сматра да је потребна њихова чешћа примена, јер се тако може смањити криминалитет, а у крајњем и број затвореника.

Иако је већина испитаника несигурна и у вези са утицајем незапослености и финансијских разлога на примену условне осуде са заштитним надзором, ово су фактори који могу бити од утицаја на примену ове, али и других санкција, због чега је неопходно решавање овог проблема.

Поред тога, већина испитаника (70,8%) сматра да се недовољан број повереника одражава негативно на примену условне осуде са заштитним надзором, те је сигурно ово један од разлога за ретко изрицање ове санкције, јер он представља битан услов за њену примену. Већина испитаника сматра да је потребно постојање обавезе повереника да подноси извештај суду / јавном тужиоцу о учиниоцу кривичног дела. Испуњење ове обавезе могло би да подигне квалитет судских одлука, те стога треба размислити о овом решењу.

Иако потребу за постојањем већег броја повереника већина испитаника препознаје, када је реч о постојању већег броја болница, установа и саветовалишта који могу да пруже услуге лицима којима је изречена условна осуда са заштитним надзором, резултати истраживања показују одређену несигурност. Како је ово ипак предуслов за изрицање одређених мера заштитног надзора, аутор се слаже са испитаницима који су сматрају да овај број није довољан.

Стога је важно наставити рад на стварању свих потребних услова – нормативних, материјалних, техничких и кадровских, како би ова санкција могла адекватно да се примени.

Већина испитаника, чак 98%, сматра да би боља сарадња између суда, тужилаштва и повереничке службе допринела успешнијој примени ове санкције и да је потребно активније учешће других органа у спровођењу и контроли примене мере условне осуде са заштитним надзором, а 87,8% њих је мишљења да је потребна едукација судија, тужилаца и других органа у области примене алтернативних санкција.

Иако већина испитаника није сигурна да ли је условна осуда са заштитним надзором оправдала своје постојање, у односу на оне који сматрају да није, већи је проценат који су става да је оправдала. Како би се став оних који показују неповерење према овој алтернативној санкцији променио, неопходно је створити услове за њену примену, јер само на тај начин она може да покаже своју суштину.

Овај облик условне осуде пружа добробити које погодују осуђеном, али и друштву у целини, те превазилази негативне ефекте које производи затварање, због чега је важно отклонити уочене недостатке и афирмисати ову алтернативну санкцију, која је с разлогом задржана дужи низ година у нашем законодавству. У односу на друге санкције и мере, њоме може највише да се утиче на личност учиниоца, на трајну промену његовог понашања и функционисања⁷⁷⁴ и њеном применом остварује се специјална превенција, доприноси се остварењу принципа ресторативне правде, не угрожавајући квалитет живота лица над којим се мера спроводи, а смањује се појава рецидивизма, смањује се криминалитет, чиме се доприноси и остварењу сврхе кривичних санкција.

---

⁷⁷⁴ Гарић и Степановић, *Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења њихових примене)*, стр. 236.

ЗАКЉУЧАК

Промене у друштву су појава која је својствена свим временима и друштвима, која је незаобилазна и која погађа све сегменте живота у друштвеној заједници. Друштвене промене одражавају се и на криминалитет, који се, такође, мења појавом нових кривичних дела и нових облика криминалног понашања и деловања. Ова појава изискује проналажење другачијег начина реаговања и приступа сузбијању криминалитета, јер се традиционалан начин реаговања није показао у довољној мери ефикасним. Од неколико могућих начина на које држава може да реагује на овај проблем, када су у питању лакша кривична дела, као најбоље решење издваја се онај који омогућава примену алтернативних санкција уз примену кривичног поступка у упрошћеној форми, уз испуњење одређених услова.⁷⁷⁵

Како се заштитна функција, као основна функција кривичног права, постиже прописивањем понашања која се сматрају кривичним делима, прописивањем и изрицањем санкција за њихове учиниоце и прописивањем услова за њихову примену,⁷⁷⁶ може се закључити да кривично законодавство Републике Србије има широк спектар кривичних санкција, што омогућава суду да у сваком конкретном случају правилно одмери кривичну санкцију и изврши њену индивидуализацију спрам личности учиниоца кривичног дела, као и самог кривичног дела. Постојање алтернативних санкција и мера у домаћем систему кривичних санкција доприноси успешнијем остварењу заштитне функције кривичног права.

Иако се она примарно остварује кроз казну, коју карактеришу ретрибуција и одмазда, за остварење заштитне функције кривичног права битна је и превенција која се постиже кроз ресоцијализацију и корекцију

---

⁷⁷⁵ Бејатовић, *Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике)*, стр. 9–12.

⁷⁷⁶ Зоран Стојановић, Милан Шкулић и Вељко Делибашић, *Основи кривичној и кривичној процесној права*, Београд: Адвокатска комора Србије, 2018, стр. 29; Зоран Стојановић, *Кривично право, општи део*, Београд: Правна књига, 2006, стр. 21.

понашања учиниоца кривичног дела,⁷⁷⁷ утичући уједно и на друга лица да се уздрже од непоштовања, односно кршења правила које држава прописује и криминалног деловања.

Неспоран је значај казне у систему кривичних санкција, посебно казне затвора. Међутим, ова санкција последњих година показује одређене недостатке, због чега се упућује критика њеној ефикасности. Када су у питању учиниоци осуђени за лакша кривична дела, негативни ефекти казне затвора у краћем трајању могу превагнути у односу на предности ове санкције, а казна затвора може се показати као неадекватна. Уместо остварења своје сврхе, она може негативно да утиче на живот и личност осуђеника, како у затвору тако и на слободи, па чак и на чланове његове породице, што доприноси остварењу супротног ефекта. Није ни у интересу друштва да лицу буде изречена и извршена неадекватна санкција, јер уместо смањења криминалитета она може да резултира појавом рецидивизма.

Због неиспуњења постављених циљева и очекивања друштва, појавила се потреба за увођењем и применом алтернативних санкција. Налазећи се у међупростору између затварања и условне осуде,⁷⁷⁸ оне теже да превазиђу проблеме које носи затварање, а уз постојање надзора и услове који су блажи од затворских, настоје да остваре различите потребе и поново успоставе равнотежу поремећену извршењем кривичног дела. Предвиђање и примена алтернативних кривичних санкција у складу су и са обавезом усклађивања законодавства Србије са међународним правом, посебно оним које важи у оквиру Савета Европе и Европске уније, којој наша држава тежи да приступи.

Иако у теорији не постоји општеприхваћен појам алтернативних санкција, као ни сагласност око тога које их све санкције чине, ипак се издвајају одређене карактеристике због којих се називају алтернативним. У

---

⁷⁷⁷ Марина Симовић и Драган Јовашевић, „Извршно кривично право – основни појмови и карактеристике”, *Годишњак Факултета правних наука – Аргоп*, год. 4, бр. 4, 2014, стр. 139.

⁷⁷⁸ Снежана Соковић, „Међународни стандарди и алтернативне кривичне санкције”, у *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији, 2018, стр. 60.

том смислу, може се рећи да је условна осуда са заштитним надзором алтернатива краткотрајној казни затвора.

Условна осуда са заштитним надзором представља модалитет условне осуде, коју кривично законодавство Србије већ готово пола века прописује, али њена примена изостаје, односно она је ретка. Она подразумева поред упозорења и претњу применом казне и пружање помоћи и подршке лицу, али и вршење надзора над његовим понашањем од стране службеног лица. Оно што разликује два облика условне осуде, односно условну осуду са надзором и без њега, јесте начин на који се постиже сврха ове санкције. За разлику од основног облика, код условне осуде са заштитним надзором лицу се одређују обавезе које чине садржину овог надзора, а које су усмерене на пружање потребне помоћи и подршке, али и вршење надзора над понашањем лица којем је ова мера одређена. Ово се чини због тога што постоји мањи ризик да без надзора, лице препуштено само себи, не би могло да се одупре узроцима и условима који су довели до оваквог понашања, јер не постоји сигурност да лице не би поново вршило кривична дела, односно да би се уздржало од њиховог вршења. За разлику од класичне условне осуде, код које је вршење надзора пасивно, код овог облика условне осуде то није случај. Вршење надзора захтева активно учешће лица којем је одређен надзор, али и лица које га врши, како би се остварила сврха ове кривичне санкције.

Применом условне осуде са заштитним надзором остварује се пре свега специјална превенција, али се остварује и генерална превенција, јер суд има могућност, не и обавезу, да изрекне ову санкцију онда када су испуњени услови за њено изрицање и када сматра да се тако може боље остварити сврха ове санкције, али има и могућност њеног опозива уколико лице не испуни одређене услове, у ком случају ће се применити утврђена казна.

Садржину заштитног надзора чине различите мере које су одређене законом, а које одређује суд у сваком конкретном случају, одређујући и њихово трајање у оквиру времена проверавања. У питању су мере које имају за циљ помоћ и подршку осуђеном лицу, као и контролу над извршењем мере,

јер се може очекивати да се стављањем под заштитни надзор може потпуније остварити сврха условне осуде. Иако се међусобно разликују и иако су неке усмерене на вршење надзора, а неке на помоћ учиниоцу, оно што им је заједничко је то што служе истом циљу, а то је да су усмерене на остварење заштите и пружање помоћи осуђеном лицу,⁷⁷⁹ како убудуће не би вршило кривична дела.

Међутим, испуњење појединих мера и вршење надзора није код свих обавеза једноставно, а код појединих је упитно и да ли је могуће због непостојања услова за њихово извршење. Отежавајућа околност су висока незапосленост, инфлација, као и непостојање системског решења од стране државе за превазилажење проблема запошљавања особа које су осуђиване, недовољан број установа и професионалних саветовалишта. Како би се правилно применила мера, важно је у сваком конкретном случају одредити шта чини садржину конкретне обавезе, јер уколико лицу којем је она одређена остане нејасно шта је чини, доводи се у питање и могућност њеног извршења.

Добро решење је оснивање повереничких канцеларија у чијој надлежности је извршење ове, али и других алтернативних санкција, у односу на раније решење које је предвиђало надлежност органа старатељства за извршење условне осуде са заштитним надзором. Овим решењем учињени су битни кораци за примену ове, али и других алтернативних санкција. Иако је од оснивања прве повереничке службе број повереничких канцеларија знатно повећан, ипак би требало наставити са ширењем мреже ових канцеларија, јер оне тренутно постоје само у већим градовима. Међутим, оно што чини недостатак који треба отклонити је и мали број повереника, због чега је неопходно запослити већи број техничког и стручног особља у повереничким канцеларијама, те им омогућити професионално обучавање и усавршавање, с обзиром на природу и важност послова које повереници обављају, те потребе ових лица да поседују знања и вештине из различитих области како би могла своја задужења да стручно и квалитетно обављају.

---

⁷⁷⁹ Радуловић, *Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Црне Горе (основна законска обликежја и практична примјена)*, стр. 226.

Законодавства других држава у окружењу такође предвиђају овај облик условне осуде и у том погледу решења се значајно не разликују. Оно што може да буде добар пример који бисмо могли да следимо је могућност одређивања условне осуде са заштитним надзором и уз новчана казну, а не само уз казну затвора. Ова санкција се не примењује ни у суседним државама у довољној мери, због непостојања потребних услова, те као у околним државама и у нашој држави треба радити на отклањању овог проблема. Када је реч о Републици Хрватској, условна осуда са заштитним надзором се не примењује у довољној мери, али је у односу на нашу државу број изречених условних осуда са заштитним надзором, али и других алтернативних санкција, већи и показује тенденцију пораста, те треба следити овај пример.

Анализом изречених кривичних санкција у Републици Србији у периоду од 2014. до краја 2021. године уочава се да је условна осуда кривична санкција која се најчешће изриче, док се условна осуда са заштитним надзором занемарљиво мало изриче, а од 2017. године, када је забележен највећи број пресуда којима је изречена, њено изрицање бележи пад. Иако је изрицање казне кућног затвора у порасту, ни друге алтернативне санкције се не изричу у довољној мери, а у односу на њих, условна осуда са заштитним надзором се недовољно изриче.

У највећем проценту ова санкција се изриче учиниоцима мушког пола (93%), најчешће због учињеног кривичног дела насиље у породици (чл. 194 ст. 1 и 194 ст. 2 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (чл. 246а. КЗ), угрожавање сигурности (чл. 138 КЗ) и кривична дела против имовине – крађа и тешка крађа (чл. 203 и 204 КЗ) и у већини случајева лице није раније осуђивано.

Суд је најчешће одређивао више обавеза која чине мере заштитног надзора, али се може увидети да су неке тек спорадично одређене, док је обавеза уздржавања од употребе дроге или алкохолних пића одређена у великом броју случајева, а не заостаје ни обавеза лечења у одговарајућој установи и посећивање одређених професионалних и других саветовалишта

или установа и поступање по њиховим упутствима, што је логично уколико се имају у виду кривична дела за која је изречена условна осуда са заштитним надзором. Ова чињеница указује на потребу за сузбијањем насиља у породици, али и потребу за очувањем и неговањем породичних вредности. Поред тога, ова чињеница указује и на потребу развијања свести и едукације грађана о штетности употребе алкохола и опојних дрога, лечења лица код којих је то нужно и стварање и неговање здравих навика у друштву. Поред наведеног, неопходно је отворити већи број професионалних саветовалишта и установа за лечење, како би биле доступни већем броју грађана.

Иако је обавеза јављања органу надлежном за извршење заштитног надзора била одређена у већем броју случајева, ипак она није била одређена у свим случајевима, самостално или уз другу меру, што је пропуст који треба исправити, јер је успостављање односа између повереника и осуђеног предуслов за испуњење ове алтернативне санкције.

Мере безбедности изрицане су уз условну осуду са заштитним надзором, што указује на самосталност и међусобну различитост ових санкција. Најчешће мере које су изрицане су изречене учиниоцима који су окривљени за учињено кривично дело неовлашћено држање опојних дрога и кривично дело насиље у породици и то: одузимање предмета, обавезно лечење алкохоличара, обавезно лечење наркомана, обично уз обавезу уздржавања од употребе дрога или алкохолних пића, односно уз лечење.

Анализом резултата спроведеног истраживања може се увидети да постоје одређени недостаци нормативне, организационе, кадровске, техничке и материјалне природе који утичу на (не)примену условне осуде са заштитним надзором. Стога је важно отклонити уочене недостатке и створити адекватне услове за изрицање и примену ове, али и других алтернативних санкција, јер је то пут ка остварењу и других циљева, а пре свега сврхе кривичних санкција.

Иако се ова алтернативна санкција не изриче у довољној мери, постоји одређена спознаја о позитивним ефектима њене примене. Међутим, постојање несигурности у погледу делотворности ове санкције и ефеката њене примене,

али и других алтернативних санкција, указује на потребу њиховог афирмисања и промовисања, едукацији и подизању свести стручне али и јавности уопште, о важности примене условне осуде са заштитним надзором, али и алтернативних санкција уопште, о предностима примене условне осуде са заштитним надзором и њеној делотворности, као и приближавања овом начину сузбијања криминалитета, који се разликује од оног који је годинама присутан и на који су навикли они који изричу и примењују кривичне санкције, што подразумева излазак из сфере комфора и спремност оних који изричу и примењују кривичне санкције да учине корак ка промени у досадашњењем приступу сузбијању криминалитета.

ЛИТЕРАТУРА

Уџбеници, књиџе, моноџрафије и научни чланци:

1. Aarten, G. M. Pauline. 2019. "Exploring probation supervision compliance in the Netherlands." *Law and contemporary problems*, vol. 82, No. 1, pp. 227–251.
2. Andrews, A. Don, and James Bonta. 2010. *The Psychology of Criminal Conduct (5th ed.)*. Newark, NJ: LexisNexis.
3. Aljinović, Nevena. 2021. „Institut probације u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa.” *Policija i sigurnost*, vol. 30, br. 1/2021, str. 64–99.
4. Бабић, Милош, и Иванка Марковић. 2018. „Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство у БиХ (начин законодавног регулисања и искуства у примјени).” У *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 201–216. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
5. Батрићевић, Ана. 2013. „Стандарди савета Европе у области пробације.” *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, стр. 49–72, бр. 32 (2).
6. Бејатовић, Станко. 2018. „Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени – сличности и разлике).” У *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 9–30. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
7. Бингулац, Ненад, и Јоко Драгојловић. 2017. „Развој кривичних санкција у Републици Србији.” *Култура њолиса*, вол. 14, бр. 33, стр. 275–289.
8. Бингулац, Ненад, и Милован Комненић. 2015. „Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу.” *Култура њолиса*, бр. 28, стр. 185–197.

9. Бошковић, Мило, и Милош Марковић. 2015. *Криминолоџија са елементима викиџимолоџије*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду.
10. Брашован-Делић, Марина. 2021. „Проблеми код извршења казне затвора у кућним условима.” *Гласник Адвокајске коморе Војводине*, вол. 93, бр. 1, стр. 190–232.
11. Бркић, Снежана. 2013. „Новине у регулисању скраћеног поступка у ЗКП Србије из 2011. године.” *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, вол. 47, бр. 2, стр. 215–245.
12. Васиљевић-Продановић, В. Даница. 2012. *Алтернативне крајкокрајним казнама зајвора*, докторска дисертација. Београд: Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у Београду.
13. Гргур, М. Гвозден. 2017. *Ефикасност крајких казни зајвора*, докторска дисертација. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, Универзитет Привредна академија.
14. Grozdanić, Velinka, i Marissabell Škorić. 2009. *Uvod u kazneno pravo: opći deo*, Zagreb: Organizator.
15. De Kok, Marco, Leo Tigges & Anton van Kalmthout. 2020. *Probation in Europe, The Netherlands*. The Netherlands: CEP, Confederation of European Probation.
16. Делибашић, Вељко, и Тијана Костић. 2020. „Поједина спорна питања у вези са условном осудом.” *Crimen*, вол. 11, бр. 3, стр. 314–324.
17. Деренчиновић, Давор, и Марта Драгичевић Претњача и Дијана Грацин. 2018. „Алтернативе казни одузимања слободе.” У *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 109–130. Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд.
18. Драгојловић, Јоко. 2016. *Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије*, докторска дисертација. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду.

19. Драгојловић, Јоко, и Драган Пашић. 2017. „Условна осуда са заштитним надзором у кривичном законодавству Србије.” *Култура полица*, бр. 34, стр. 375–388.
20. Дракић, Драгиша, и Гордана Дракић. 2015. „Систем мера безбедности у нашем кривичном праву – кроз историју и данас.” *Теме*, вол. 39, бр. 4, стр. 1399–1416.
21. Ђорђевић, Ђорђе. 2015. „Преоптерећеност затворских капацитета и могућа решења овог проблема.” *Ревизија за криминологију и кривично право*, стр. 75–91.
22. Ђорђевић, Ђорђе. 2015. „Казна кућног затвора као алтернативна кривична санкција.” У *Сујројсџављање савременим облицима криминалијеџа – анализа сџања, евројски сџандарди и мере за унајређење*, уред. Драгана Коларић, Том I, Тара 26–29. мај 2015, стр. 101–112. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
23. Ђуричић, Нада, и Мирела Тахировић. 2020. „Сврха кривичних санкција у праву Републике Србије.” *Право – џеорија и џракса*, вол. 37, бр. 1, стр. 1–20.
24. Evjen, H. Victor. 2014. “The Federal Probation System: The Struggle To Achieve It and Its First 25 Years.” *Federal Probation*, vol. 78, no. 3, pp. 27–36.
25. Игњатовић, Ђорђе. 2013. „Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији.” *Crimen*, бр. 2, стр. 144–175.
26. Игњатовић, Ђорђе. 2013. „Извршење ванзаводских кривичних санкција и мера: међународни извори.” У *Казнена реакција у Србији, III гео*, уред. Ђорђе Игњатовић, Београд, стр. 17–40.
27. Гарић, Душанка, и Александра Степановић. 2018. „Алтернативне кривичне санкције (стање у Србији и мере унапређења практичне примене).” У *Алтернативне кривичне санкције (рејонална кривична законодавсџа, искусџа у џримени и мере унајређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 229–240. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.

28. Илијић, Љепосава. 2012. „Осуђени и депривације.” У *Деликџи, казна и моућностџи социјалне ѳрофилаксе*, уред. Лепосава Крон, стр. 351–358. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
29. Илић, Зоран, и Марија Маљковић. 2013. „Пробација – третман у заједници: осврт на организације и нормативне претпоставке у Републици Србији.” У *Криминал, државна реакција и хармонизација са евројским сџандардима*, уред. Лепосава Крон и Александар Југовић, стр. 285–296. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
30. Илић, Зоран, и Марија Маљковић. 2014. „Третман осуђених у заједници: Од визије до реалности.” у *Пресџуј и казна: de lege lata et de lege ferenda*, уред. Лепосава Крон, стр. 285–300. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
31. Илић, Зоран, и Марија Маљковић. 2015. „Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији, дилеме и изазови.” У *Сујројсџављање савременим облицима криминалиџеџа – анализа сџања, евројски сџандарди и мере за унајређење*, Том I, уред. Драгана Коларић, стр. 123–136. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
32. Irwin-Rogers, Keir, Julian V. Roberts. 2019. “Swimming against the tide: The suspended sentence order in England and Wales, 2000–2017.” *Law and contemporary problems*, vol. 82, No. 1, pp. 137–162.
33. Јакулин, Вид. 2018. „Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Словеније (основна законска обележја и искуства примене).” У *Алтернативне кривичне санкције (рејонална кривична законодавсџа, искусџа у ѳримени и мере унајређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 95–108. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
34. Janković, Dijana. 2019. “An overview of the International scientific – professional meeting at the Appellate court in Niš within the project ‘Strengthening the probation and the system of alternative sanctions in Montenegro and Serbia’ Niš, 4th December 2018.” *Law and Politics*, Vol. 17, No 1, pp. 1–22.

35. Janković, Radenko. 2020. „Kratkotrajna kazna zatvora u krivičnom zakoniku Republike Srpske.” *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka*, vol. 10, br. 10, str. 210–231.
36. Јованић, Горан. 2016. „Алтернативне санкције у неонаталном инкубатору.” У *Пробација и алтернативне кривичне санкције – моућносћи и ѿерсѿекѿиве*, уред. Горан Јованић и Јагода Петровић, стр. 8–23. Бања Лука: Центар модерних знања.
37. Јовашевић, Драган. 2008. „Примена амнестије у кривичном праву.” *Гласник Адвокаѿске коморе Војводине*, вол. 80, бр. 11, стр. 471–501.
38. Јовашевић, Драган. 2012. „Улога казни у сузбијању криминалитета.” У *Деликѿи, казна и моућносћи социјалне ѿрофилаксе*, уред. Лепосава Крон, стр. 113–128. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
39. Јовашевић, Драган, и Veljko Ikanović. 2012. *Krivično pravo Republike Srpske, opšti deo*. Вања Лука: Panevropski Univerzitet Apeiron.
40. Јовашевић, Драган. 2017. „Условна осуда у италијанском кривичном праву.” У *ѿемаѿском зборнику радова Правноѿ факулѿеѿа у Нишу: Заѿѿиѿа ѿудских и мањинских ѿрава у европском ѿравном ѿросѿору*, уред. Предраг Димитријевић, стр. 41–58. Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу.
41. Јовашевић, Драган. 2017. „Условна осуда у немачком кривичном праву.” *Зборник радова Правноѿ факулѿеѿа у Нишу*, вол. 56, бр. 75, стр. 129–143.
42. Јовашевић, Драган. 2018. „Системи условне осуде са заштитним надзором у европском кривичном праву.” *Зборник радова Правноѿ факулѿеѿа у Нишу*, вол. 57, бр. 79, стр. 31–50.
43. Јовашевић, Драган. 2019. „Кривична одговорност правних лица у Републици Србији.” *Војно дело*, вол. 71, бр. 3, стр. 112–132
44. Јоксић, Иван. 2019. *Кривично ѿраво – оѿѿѿи део*, Нови Сад: Универзитет привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе.
45. Камбовски, Владо. 2018. „Алтернативне мере у македонском кривичном праву и проблеми ѿихове примене.” У *Алтернативне кривичне санкције*

- (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења), уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 131–150. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
46. Ковачевић, Милица, и Марија Маљковић. 2016. „Пробација – третман осуђених у заједници; Достигнућа, перспективе и могућности.” У *Пробација и алтернативне кривичне санкције – могућности и перспективе*, уред. Небојша Мацановић, стр. 73–88. Центар модерних знања Бања Лука.
47. Kokorin, Ilya. 2012. *Probation Services in Europe and Russian Experience of Social Reintegration and Rehabilitation of Offenders*, LL.M. long thesis, Central European University, Hungary.
48. Коларић, Драгана. 2018. „Условна осуда са заштитним надзором и друге алтернативне кривичне санкције у Кривичном закону Србије.” У *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 73–94. Београд: Мисија ОЕБС-а.
49. Кораћ, Хана, и Вјекослав Вуковић. 2016. „Пробација и њена улога у унапређењу социјалне реинтеграције починиоца у заједници.” У *Пробација и алтернативне кривичне санкције – могућности и перспективе*, уред. Горан Јованић и Јагода Петровић, стр. 63–72. Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука.
50. Labrecque, M. Ryan. 2017. “Probation in the United States: A Historical and Modern Perspective.” In *Handbook of Corrections in the United States*, Griffin III, O. H., & Woodward, V. H. (Eds.).
51. Lamon, Ryan. 2021. “Suspended Sentencing In Spain: Why Their Model Could Alleviate Some Of America's Worst Federal Prison Issues at Prison Issues.” Penn State, *Journal of Law & International Affairs*, vol. 9, No. 2, pp. 228–260.
52. Лечић, Борис. 2018. „Условна осуда – кривично материјални и процесни аспекти.” *Култура полица*, бр. 37, стр. 191–203.

53. Lewis, Diana. "What is Probation, Journal of Criminal Law." *Criminology and Police Science*, vol. 51, no. 2, 1960, pp. 189–208.
54. Lindner, Charles. 2007. "Thacher, Augustus and Hill – The Path to Statutory Probation in the United States and England." *Federal Probation*, vol. 71, number 3.
55. Малешић, Слободан, и Сара Почуча. 2016. „Алтернативне санкције у кривичном законодавству Србије.” *Култура полица*, бр. 30, стр. 389–400.
56. Маринковић, Милица. 2021. „Појава условне осуде у Сједињеним Америчким Државама.” *Гласник права*, год. XII, бр. 2, стр. 3–20.
57. Marković, Milorad. 2019. *Alternativne sankcije – od kazne do reintegracije – analiza sistema primjene alternativnih sankcija i mjera u Crnoj Gori*. Podgorica: Centar za građansko obrazovanje.
58. Матијашевић, Јелена. 2016. *Кривично процесно право – општи гео*. Нови Сад: Универзитет Привредна академија у Новом Саду.
59. Мацановић, Небојша. 2016. „Алтернативне кривичне санкције – за и против.” У *Пробација и алтернативне кривичне санкције – могућности и перспективе*, уред. Небојша Мацановић, стр. 24–35, Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука.
60. Миладиновић, Видоје. 1978. „Условна осуда у новом кривичном законодавству.” *Зборник Правног факултета у Нишу*, стр. 231–246. Ниш: Правни факултет.
61. Миладиновић, Видоје. 1979. „Опозивање условне осуде.” *Зборник Правног факултета у Нишу*, стр. 281–288. Ниш: Правни факултет.
62. Миладиновић, Видоје. 1980. „Правна природа условне осуде.” *Зборник Правног факултета у Нишу*, стр. 381–393. Ниш: Правни факултет.
63. Миладиновић, Видоје. 1987. „Да ли је окончана изградња новог концепта условне осуде.” *Анали Правног факултета у Београду*, год. 35, бр. 2, стр. 228–232.
64. Митрић, Видоје. 2015. „Специфичности алтернативних санкција у кривичном праву Србије.” *Право – теорија и пракса*, вол. 32, бр. 1–3, стр. 61–73.

65. Мрвић-Петровић, Наташа. 2006. „Алтернативне санкције и ново законодавство Републике Србије.” *Temida*, бр. 1, стр. 55–59.
66. Мрвић-Петровић, Наташа. 2012. „Када властити дом постане затвор (Изазови примене кућног затварања као замене за казну затвора).” У *Деликџи, казна и моућносџи социјалне ѓрофилаксе*, уред. Лепосава Крон, стр. 81–94. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
67. Мрвић Петровић, Наташа. 2014. „Краткотрајне казне затвора у пракси судова у Републици Србији.” У *Казнена ѓолиџика као инсџрументџ државне ѓолиџике на криминалиџеџи*, Бања Лука 11–12. април 2014, стр. 307–314.
68. Mršić, Gordana. 2016. „Uvjetna osuda kao kaznenopravna sankcija.” *PRIMUS – GLOBAL*, vol. 2, br. 2, str. 22–31.
69. Николић-Ристановић, Наташа, и Наташа Вучковић, уред. 2015. *Сџавови ѓрађана и сџручњака о санкџјама и ресџорайџивној ѓравди*. Београд: Фондација Центра за демократију.
70. Павловић, Зоран. 2015. *Кривично ѓроцесно ѓраво II*. Нови Сад: Универзитет Привредна академија у Новом Саду.
71. Павловић, Зоран, и Зоран Раденковић и Никола Петковић, 2016. „Извршење казне затвора и неки проблеми безбедности.” *Војно дело*, вол. 68, бр. 7, стр. 103–113.
72. Перишић, Дајана. 2016. „Систем пробације у оквиру алтернативних кривичних санкџја.” У *Пробација и алџтернативне кривичне санкџје – моућносџи и ѓерсџекџиве*, уред. Небојша Мацановић, стр. 120–129. Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука.
73. Петровић, Борислав, и Драган Јовашевић. 2005. *Кривично/Казнено ѓраво Босне и Херцѓговине, оџћи гео*. Сарајево: Правни факултет Универзитета у Сарајеву.
74. Радовановић, Милош. 1972. *Кривично ѓраво СФРЈ*. Београд: Савремена администраџа, издавачко-штампарско предузеће

75. Радуловић, Дарко. 2018. „Алтернативне кривичне санкције и кривично законодавство Црне Горе (основна законска обиљежја и практична примјена).” У *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 217–228.
76. Ристић, Данијела, и Мирослав Бркић. 2016. „Алтернативно санкционисање и пробација.” *Социјална психологија*, бр. 2, стр. 95–111.
77. Roth, Alex, Sandhya Kajeepeta and Alex Boldin. 2021. *The Perils of Probation: How Supervision Contributes to Jail Populations*. New York: Vera Institute of Justice.
78. Janković, Radenko. 2020. „Kratkotrajna kazna zatvora u krivičnom zakoniku Republike Srpske.” *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka*, vol. 10, br. 10, str. 210–231.
79. Salinero Echeverría, Sebastián, Ana María Morales Peillard, Álvaro Castro Morales. 2017. “Análisis comparado y crítico de las alternativas a las penas privativas de libertad. La experiencia española, inglesa y alemana.” *Política criminal*, vol. 12, no. 24.
80. Симовић, Марина, и Драган Јовашевић. 2014. „Извршно кривично право – основни појмови и карактеристике.” *Годишњак Факултета правних наука – Ареирон*, год. 4, бр. 4, стр. 132–144.
81. Snacken, Sonja. 2010. *The impact of the criminal and social context on Probation systems in Europe, The Council of Europe Probation Rules in Context*. Malaga.
82. Соковић, Снежана. 2018. „Међународни стандарди и алтернативне кривичне санкције.” У *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 59–72. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
83. Спасојевић, Александра, и Слободан Арсенијевић. 2017. *Ефекти алтернативних санкција и мера из ула Повереничке службе*. Ваљево: Одбор за људска права Ваљево.

84. Спасојевић, Александра. 2021. *Извршење ванзаводских санкција и мера – извештај о испираживању*. Ваљево: Одбор за људска права Ваљево.
85. Стевановић, Зоран. 2012. „Ефекти казне затвора у превенцији криминала.” У *Деликци, казна и моћносци социјалне профилаксе*, уред. Лепосава Крон, стр. 203–219. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
86. Стојановић, Зоран. 2006. *Кривично право, општи део*. Београд: Правна књига.
87. Стојановић, Зоран. 2009. „Оправданост и домети алтернативних кривичних санкција и алтернативни форми поступања.” *Ревизија за криминологију и кривично право*, бр. 2, стр. 3–19.
88. Стојановић, Зоран. 2011. „Превентивна функција кривичног права.” *Crimen*, вол. 2, бр. 1, стр. 3–25.
89. Стојановић, Зоран. 2012. „Казнена политика у Србији: сукоб законодаваца и судске праксе.” У *Казнена реакција у Србији, II део*, уред. Ђорђе Игњатовић, стр. 1–17. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
90. Стојановић, Зоран, и Драгана Коларић. 2015. „У сусрет Закону о изменама и допунама Кривичног законика Србије.” У *Сувојсављање савременим облицима криминалије – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење*, уред. Драгана Коларић, том I, Тара 26–29. мај 2015. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 1–18.
91. Стојановић, Зоран, Милан Шкулић, и Вељко Делибашић. 2018. *Основи кривичног и кривичног процесног права*. Београд: Адвокатска комора Србије.
92. Tak, P. J. P. 2008. *The Dutch criminal justice system*. Netherlands: Waolf Legal Publishers.
93. Тешовић, Олга. 2018. *Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије*, докторска дисертација. Београд: Правни факултет у Београду, Универзитет у Београду.
94. Тешовић, Олга. 2020. *Приручник за примену алтернативних санкција*. Београд: Форум судија Србије.

95. Томић, Мирољуб. 2018. „Алтернативне кривичне санкције и мере безбедности.” У *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 9–30. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
96. Frase, S. Richard. 2019. “Suspended sentences and freestanding probation orders in U.S. guidelines systems: A survey and assessment.” *Law and Contemporary Problems*, vol. 82, pp. 51–79.
97. Чејовић, Бора, и Мирко Кулић. 2014. *Кривично право*. Нови Сад: Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе.
98. Шаторџија, Александра, и Драган Тодоровић. 2016. „Процјена опција за увођење пробацјских служби.” У *Пробацја и алтернативне кривичне санкције – моћности и перспективе*, уред. Горан Јованић и Јагода Петровић, стр. 101–119. Бања Лука: Центар модерних знања Бања Лука.
99. Шкулић, М. 2014. „Алтернативне кривичне санкције.” У *Казнена политика као инструмент државне политике на криминалијет*. Бања Лука 11–12. април 2014, стр. 245–275.
100. Шкулић, Милан. 2017. *Кривично процесно право*. Београд: Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво и информисање.
101. Шкулић, Милан. 2018. „Кућни затвор (самостална казна или начин извршења казне затвора).” У *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)*, уред. Станко Бејатовић и Иван Јовановић, стр. 31–58. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
102. Špero, Jana, i Goran Brkić, 2021. „Deset godina probacijske službe u Republici Hrvatskoj – izazovi, uspjesi i vizija daljnjeg razvoja službe.” *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 28, br. 2, str. 603–628.
103. WHO. 2007. *WHO Expert Committee on problems related to alcohol consumption: Second Report*. Geneva: Switzerland: World Health Organization.

Закони и пројиси:

1. Закон за probacija, *Сл. весник на РМ*, бр. 226 од 25. 12. 2015.
2. Закон о амнестији, *Службени гласник РС*, бр. 107/2012.
3. Закон о заштити података о личности, *Службени гласник РС*, бр. 87/2018.
4. Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.
5. Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 16/1997 и 34/2001.
6. Закон о извршењу кривичних санкција, „*Службени гласник РС*”, бр. 85/2005, 72/2009, 31/2011.
7. Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 35/2019.
8. Закон о извршењу условне осуде и казне рада у јавном интересу, *Сл. лист СГ*, бр. 32/2014 и 17/2019.
9. Закон о изменама Кривичног закона Савезне Републике Југославије, *Сл. лист СРЈ*, бр. 37/1993.
10. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.
11. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.
12. Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник РС*, бр. 97/2008.
13. Закон о probацији, *Narodne novine*, бр. 153/09.
14. Закон о probацији, *Narodne novine*, бр. 143/12 и 99/18.
15. Закон о probацији, *Uradni list RS*, št. 27/17.
16. Kazneni zakon, *Narodne novine*, бр. 121/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19 и 84/21.
17. Kazenski zakonik KZ-1, *Uradni list RS*, št. 50/12 – uradno prečišćeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21 и 186/21.
18. Кривичен законик, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008,

- 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015 и 226/2015.
19. Krivični zakon BiH, *Sl. glasnik BiH*, br. 3/2003, 32/2003 – ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 i 46/2021.
20. Krivični zakon Brčko distrikta BiH, *Sl. glasnik Brčko distrikta BiH*, br. 19/2020.
21. Кривични закон Републике Србије, *Сл. гласник СРС*, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90 и *Сл. гласник РС*, бр. 16/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 80/2002 – др. закон, 39/2003 и 67/2003.
22. Кривични законик Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.
23. Krivični zakonik Republike Srpske, *Sl. glasnik RS*, br. 64/2017, 104/2018 – odluka US, 15/2021 i 89/2021.
24. Кривични закон Савезне Републике Југославије, *Службени листи СФРЈ*, бр. 44/1976, 36/1977, 34/1984, 37/1984, 74/1987, 57/1989, 03/1990, 38/1990, 45/1990 и 54/1990 и *Службени листи СРЈ*, бр. 35/1992, 16/1993, 24/1994 и 61/2001.
25. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, *Sl. novine FBiH*, br. 36/2003, 21/2004 – ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017.
26. Krivični zakonik Crne Gore, *Sl. list RCG*, br. 70/2003, 13/2004 – ispr. i 47/2006 i *Sl. list CG*, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – др. закон, 40/2013, 56/2013 – ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015 – др. закон, 44/2017, 49/2018 i 3/2020.
27. Основни кривични закон, *Службени листи СФРЈ*, бр. 44/1976, 36/1977, 34/1984, 37/1984, 74/1987, 57/1989, 03/1990, 38/1990, 45/1990 и 54/1990 и *Службени гласник РС*, бр. 39/2003.

28. Pravilnik o bližem načinu izvršenja uslovne osude, uslovne osude sa zaštitnim nadzorom, kazne rada u javnom interesu i uslovnog otpusta, *Sl. list CG*, br. 67/2015.
29. Правилник о извршењу казне рада у јавном интересу, *Службени гласник РС*, бр. 20/08 и 20/14.
30. Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, *Сл. гласник РС*, бр. 20/2008.
31. Правилник о начину вршења надзора над извршењем ванзаводских санкција и мера, *Службени гласник РС*, бр. 16/2016.
32. Правилник о начину извршења ванзаводских санкција и мера и организацији и раду Повереника, *Службени гласник РС*, бр. 30/2015.
33. Правилник о раду Центра за обуку и стручно оспособљавање Управе за извршење кривичних санкција и организовању и спровођењу обуке и стручног оспособљавања и усавршавања, *Службени гласник РС*, бр. 82.

Стратегије и акциони планови:

1. Акциони план за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији за период до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 43/2017.
2. Закључак о усвајању Акционог плана за спровођење Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији у периоду од 2010. до 2015. године, *Службени гласник РС*, бр. 90/11.
3. Национална стратегија реформе правосуђа од 2013. до 2018. године, *Службени гласник РС*, бр. 57/2013.
4. Нацрт Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 43/2017.
5. Стратегија за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији у периоду од 2010. до 2015. године, *Службени гласник РС*, бр. 53/10 и 65/11.

6. Стратегија за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији за период до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 43/2017.
7. Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, *Службени гласник РС*, бр. 114/2013.

Судска пракса:

1. Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж 9/12 од 06. 03. 2012. године.
2. Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1026/14 од 09. 09. 2014. године.
3. Пресуда Основног суда у Крагујевцу, посл. бр. К. 390/13 од 24. 09. 2014. године.
4. Пресуда Основног суда у Крагујевцу, посл бр. К. 565/15 од 30. 06. 2015. године.
5. Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 751/2014 од 14. 10. 2015. године.
6. Пресуда Основног суда у Сомбору, посл. бр. К. 335/16 од 20. 06. 2016. године.
7. Пресуда Основног суда у Панчеву, посл. бр. К. 121/17 од 05. 12. 2017. године.
8. Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1392/17 од 22. 02. 2018. године.
9. Пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 1400/20 од 02. 12. 2020. године.
10. Пресуда Основног суда у Новом Саду посл. бр. К. 1243/2020 од 22. 03. 2021. године.

Ињернеј извори:

1. Анкета о радној снази, I квартал 2022. Републичког завода за статистику, од 31. маја 2022. године, Саопштење РС10 број 136 – год. LXXII, доступно на: <https://www.stat.gov.rs/oblasti/trziste-rada/anketa-o-radnoj-snazi/> (14. 06. 2022).

2. Beck, Anne, and Andreas Heinz. 2013. „Alcohol-Related Aggression—Social and Neurobiological Factors.“ *Dtsch Arztebl Int.* 110(42): 711–715. Доступно на: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3820993/#R24> (07. 11. 2022).
3. Criminal Justice Act, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents> (14. 10. 2022).
4. Curzon Eleanor, and Julian V. Roberts. 2021. *The Suspended Sentence Order in England and Wales.* <https://sentencingacademy.org.uk/wp-content/uploads/2021/09/The-Suspended-Sentence-Order-in-England-and-Wales-6.pdf> (12. 10. 2022).
5. Gazal-Ayal, Oren, and Julian V. Roberts. 2019. “Foreword: Alternatives to Imprisonment – Recent International Developments.” *Law and Contemporary Problems*, Vol. 82, No. 1, 2019. Доступно на: <https://ssrn.com/abstract=3359232> (12. 07. 2022).
6. Ex post анализа efekata primene Strategije razvoja sistema izvrsenja krivicnih sankcija do 2020. godine, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvrsenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> (28. 03. 2022).
7. Кодекс Сједињених Америчких Држава (*The United States Code*) <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title18/part2&edition=prelim> (12. 10. 2022).
8. Кривични законик Холандије, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2022-10-01> (02. 11. 2022).
9. Мапа судова, доступно на: <https://portal.sud.rs/cr/interaktivna-mapa-sudova> (21. 06. 2022).
10. Nacionalni plan razvoja pravosudnog sustava za razdoblje od 2022. do 2027. godine Оžujak 2022, доступно на: https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategije,%20planovi,%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20pravosudnog%20sustava%20za%20razdoblje%202022_2027.pdf (21. 04. 2022).

11. Нацрт Стратегија за реформа на правосудниот сектор за периодот 017-2022 година со акциски план, стр. 43, доступно на: <https://rm.coe.int/action-plan-for-implementation-of-the-judicial-sector-for-the-period-2/16808c4383> (06. 07. 2022).
12. Нацрт Стратегије развоја система извршења кривичних санкција за период од 2021–2027. године, доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> (28. 03. 2022).
13. Немачки кривични законик, доступно на: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>
14. Оснивање и затварање привредних субјектата (2017–2021), доступно на: <https://www.apr.gov.rs/%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D0%BA%D0%B5.4318.html?infoId=110> (14. 06. 2022).
15. Petersilia, Joan. *Probation in the United States, Part I*, <https://www.macpo.net/Resources/Documents/Probation%20in%20the%20United%20States%20Part%201.pdf> (12. 10. 2022).
16. Prison Population, доступно на: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=14 (12. 07. 2022).
17. Probacija i sistem alternativnih sankcija u Crnoj Gori, доступно на: <https://gamn.org/wp-content/uploads/2020/03/GA-Probacija-2020.pdf> (13. 05. 2022).
18. Пробација у Републици Северној Македонији, доступно на: <https://uis.gov.mk/probacija/> (06. 07. 2022).
19. Probation and Parole in the United States, 2015, <https://bjs.ojp.gov/content/pub/pdf/ppus15.pdf> (12. 10. 2022).
20. Probation and Parole in the United States, 2020, <https://bjs.ojp.gov/content/pub/pdf/ppus20.pdf> (12. 10. 2022).
21. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2014, пријаве, оптужења и осуде, Билтен, Београд: Републички завод за статистику, 2015,

- доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2015/Pdf/G20155603.pdf> (08. 09. 2022).
22. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2015, пријаве, оптужења и осуде, Билтен, Београд: Републички завод за статистику, 2016, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2016/Pdf/G20165617.pdf> (08. 09. 2022).
23. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2016, Саопштење број 194, год. LXVII, 14. 07. 2017, Статистика правосуђа, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G20171194.pdf> (08. 09. 2022.).
24. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2017, Саопштење број 193, год. LXVIII, 16. 07. 2018, Статистика правосуђа, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20181193.pdf> (08. 09. 2022).
25. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018, Пријаве, оптужења и осуде, Билтен, Републички завод за статистику, 2019, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20195653.pdf> (08. 09. 2021).
26. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2019, Пријаве, оптужења и осуде, Билтен, Републички завод за статистику, 2020, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205665.pdf> (08. 09. 2021).
27. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2020, Пријаве, оптужења и осуде, Билтен, Републички завод за статистику, 2021, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215677.pdf> (08. 09. 2022).
28. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2021, Саопштење број 189, год. LXXII, 14. 07. 2022, Статистика правосуђа, Републички завод за статистику, доступно на <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221189.pdf> (08. 09. 2022).

29. Sentencing Act 2020, <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/1236/contents/made> (14. 10. 2022).
30. Schaefer, Lacey, Gemma C. Williams. and Emily Moir. 2022. "Opportunity-Reduction Supervision Strategies With Domestic and Family Violence Probationers and Parolees." *Frontiers in psychology*. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2022.878544/full> (12. 10. 2022).
31. Систем на алтернативни мерки со посебен осврт на состојбата на имплементација во Општина Прилеп, Мрежа 23, Здружението Центар за стратегии и развој Пактис од Прилеп, доступно на: <http://www.merc.org.mk/Files/Write/Documents/01246/mk/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC-%D0%BD%D0%B0-%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8-%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B82-1.pdf> (06. 07. 2022).
32. Spasić, Dragana. 2017. „Savremeni modeli uslovne osude u uporednom krivičnom zakonodavstvu.” *Glasnik prava*. Доступно на: <http://www.jura.kg.ac.rs/index.php/sr/2014.htm> (09. 07. 2022).
33. Стратегија за извршење кривичних санкција 2017–2021, доступно на: <https://www.gov.me/dokumenta/36400aa3-ae51-4cad-a8f8-850125364493> (13. 05. 2022).
34. The History of Probation, доступно на: <https://www.smcgov.org/probation/history-probation> (12. 07. 2022).
35. Unapređenje zatvorskog sistema u oblasti alternativnih sankcija, zaštite nakon izlaska iz zatvora i zdravstvene nege u Srbiji, доступно на: <https://europa.rs/svako-zasluzuje-sansu/> (14. 06. 2022).
36. Hermann, Derik, and Falk Kiefer. 2013. "Damaging Alcohol Consumption, Evidence Based Prevention on the WHO Model Can Help." *Dtsch Arztebl Int*, 110(42): 701–2. Доступно на: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3820991/> (08. 11. 2022).

37. Центар за обуку и стручно оспособљавање Управе за извршење кривичних санкција, доступно на: <http://www.uiks.mpravde.gov.rs/cr/articles/organizacija-uprave/odeljenja-uprave/centar-za-obuku-zaposlenih-u-upravi-za-izvršenje-krivичnih-sankcija/> (22. 06. 2022.).
38. Yusupdzhanova, Gulnoza. 2022. „Probatsiya instituti – horiji mamlakatlar tazhibasi.” *Жамият ва инновациялар – Общественные инновации – Society and innovations*, Том 3, No 5/S, pp. 158–162. <https://inscience.uz/index.php/socinov/article/view/2095/2316> (17.10.2022.).
39. https://www.senate.gov/pagelayout/legislative/one_item_and_teasers/usCode_page.htm (12. 10. 2022.).

ПРЕГЛЕД ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА

Списак табела приказаних у докторској дисертацији:

Број табеле:	Назив табеле	Број стране
Табела бр. 1	Ванзаводске санкције и мере достављене на извршење у периоду 2016–2020. године	100
Табела бр. 2	Изречене кривичне санкције у периоду од 2014. до краја 2021. године	246
Табела бр. 3	Изрицање условне осуде са заштитним надзором у периоду од 2014. до краја 2021. године	248
Табела бр. 4	Условна осуда са заштитним надзором према полу учинилаца	253

Списак графикана приказаних у докторској дисертацији:

Број графикана	Назив графикана	Број стране
Графикон бр. 1	Лица лишена слободе у периоду од 2013. до 2020. године	75
Графикон бр. 2	Изречене кривичне санкције у периоду од 2014. до краја 2021. године	247
Графикон бр. 3	Условна осуда са заштитним надзором у периоду од 2014. до краја 2021. године	249
Графикон бр. 4	Изречене алтернативне кривичне санкције у периоду од 2014. до краја 2021. године	249
Графикон бр. 5	Изречене алтернативне кривичне санкције у периоду од 2014. до краја 2021. године	249
Графикон бр. 6	Условна осуда према кривичним делима	251
Графикон бр. 7	Условна осуда са заштитним надзором према полу учиниоца	254

Графикон бр. 8	Условна осуда са заштитним надзором према претходној осуђиваности учиниоца	255
Графикон бр. 9	Признање извршења кривичног дела учинилаца којима је изречена условна осуда са заштитним надзором	255
Графикон бр. 10	Трајање заштитног надзора	269
Графикон бр. 11	Оцена казнене политике законодавца	276
Графикон бр. 12	Оцена политике кажњавања судске праксе	276
Графикон бр. 13	Оцена усаглашености политике кажњавања законодавца и судске праксе	276
Графикон бр. 14	Слагање испитаника са тврдњом да је казна ефикаснија од новчане казне	281
Графикон бр. 15	Слагање испитаника са тврдњом да је казна затвора ефикаснија од казне рада у јавном интересу	281
Графикон бр. 16	Слагање са тврдњом да је казна затвора ефикаснија од условне осуде	281
Графикон бр. 17	Слагање са тврдњом да је казна затвора ефикаснија од условне осуде са заштитним надзором	281
Графикон бр. 18	Слагање испитаника са тврдњом да је казна кућног затвора ефикаснија са заштитним надзором	282
Графикон бр. 19	Слагање испитаника са тврдњом да је рад у јавном интересу ефикаснији од условне осуде са заштитним надзором	282
Графикон бр. 20	Слагање испитаника са тврдњом да је условна осуда ефикаснија од условне осуде са заштитним надзором	283
Графикон бр. 21	Слагање испитаника са тврдњом да би боља сарадња суда, тужилаштва и повереничке	283

	службе допринела успешнијој примени условне осуде са заштитним надзором	
Графикон бр. 22	Слагање испитаника са тврдњом да постоји потреба за бољим правним регулисањем области алтернативних санкција	284
Графикон бр. 23	Слагање са тврдњом да је потребна чешћа примена алтернативних санкција, јер се тиме смањује криминалитет	284
Графикон бр. 24	Слагање са тврдњом да је потребна чешћа примена алтернативних санкција, јер се тиме смањује број затвореника	284
Графикон бр. 25	Слагање са тврдњом да незапосленост утиче на примену утичу условне осуде са заштитним надзором	285
Графикон бр. 26	Слагање са тврдњом да финансијски разлози утичу на примену условне осуде са заштитним надзором	285
Графикон бр. 27	Слагање са тврдњом да се недовољан број повереника одражава негативно на примену условне осуде са заштитним надзором	285
Графикон бр. 28	Слагање са тврдњом да је потребно постојање обавезе повереника да подноси извештај суду / јавном тужиоцу о учиниоцу кривичног дела	286
Графикон бр. 29	Слагање са тврдњом да постоји потребан број болница, установа и саветовалишта који могу да пруже услуге лицима осуђеним на условну осуду са заштитним надзором	286
Графикон бр. 30	Слагање са тврдњом да условна осуда са заштитним надзором није економски исплатива	287
Графикон бр. 31	Слагање са тврдњом да је условна осуда са	287

	заштитним надзором економски исплативија од казне затвора	
Графикон бр. 32	Слагање са тврдњом да је условна осуда са заштитним надзором оправдала своје постојање	287
Графикон бр. 33	Слагање са тврдњом да су осуђена лица заинтересована за успешну примену условне осуде са заштитним надзором	287
Графикон бр. 34	Слагање са тврдњом да су лица којима је изречена условна осуда са заштитним надзором заинтересована за оспособљавање за одређено занимање и прихватање запослења	288
Графикон бр. 35	Слагање са тврдњом да је потребно активније учешће других органа у спровођењу и контроли примене мере условне осуде са заштитним надзором	288
Графикон бр. 36	Слагање са тврдњом да јавност очекује строжу казнену политику	289
Графикон бр. 37	Слагање са тврдњом да је потребна едукација судија, тужилаца и других органа у области примене алтернативних санкција	289

ПРИЛОГ:

АНКЕТНИ УПИТНИК

Пред Вама је анкета намењена судијама, тужиоцима и њиховим заменицима и адвокатима који имају радно искуство у кривичноправној материји.

Анкета је намењена потребама истраживања и писања докторске дисертације под називом „Условна осуда са заштитним надзором у праву Србије” и спроводи се у циљу прикупљања података који би указали на стање у области примене условне осуде са заштитним надзором у Републици Србији. Анкета је анонимна, а добијени резултати ће помоћи аутору у реализацији истраживања и изради докторске дисертације и биће коришћени искључиво у ту сврху.

Како би истраживање било успешно реализовано, молимо Вас да одвојите мало слободног времена, пажљиво прочитате питања и савесно одговорите на иста. У зависности од врсте постављеног питања, можете да одговорите тако што ћете да заокружите слово или број испред једног од понуђених одговора или тврдње која највише одговара Вашем ставу, односно можете своје мишљење да напишете на линију.

Напомена: анкета се односи на лакша кривична дела, односно она за која се може изрећи условна осуда са заштитним надзором или без њега.

Занимање: _____

Пол: а. женски б. мушки

Колико имате година?

- а. мање од 30,
- б. 30–40,
- в. 41–50,
- г. 51–60,
- д. више од 60.

1. Када су у питању лакша кривична дела, сматрате ли да се смањење криминалитета најефикасније постиже применом краткотрајне казне затвора?

а. Да   б. Не

2. Да ли сте у свом раду у последњих пет година предлагали/изрицали казну затвора у трајању до две године?

а. Да   б. Не

3. Да ли сте у свом раду у последњих пет година предлагали/изрицали новчану казну за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до две године?

а. Да   б. Не

4. Да ли сматрате да се смањење криминалитета може постићи применом тзв. алтернативних санкција?

а. Да   б. Не

5. Да ли сте у свом раду у последњих пет година предлагали/изрицали неку од алтернативних санкција?

а. Да   б. Не

6. Да ли сте у свом раду у последњих пет година предлагали/изрицали условну осуду?

а. Да   б. Не

7. Да ли сматрате да се условна осуда често изриче?

а. Да   б. Не

8. Како оцењујете казнену политику законодавца?

- а. Казнена политика законодавца је блага.
- б. Казнена политика законодавца је строга.
- в. Казнена политика законодавца је адекватна.
- г. _____

9. Како оцењујете политику кажњавања судске праксе?

- а. Политика кажњавања судске праксе је блага.
- б. Политика кажњавања судске праксе је строга.
- в. Политика кажњавања судске праксе је адекватна.
- г. _____

10. Сматрате ли да су политика кажњавања законодавца и политика кажњавања судске праксе усаглашене?

- а. Да
- б. Не
- в. Нисам сигурна/сигуран.

11. Да ли сматрате да се применом условне осуде са заштитним надзором може постићи сврха кажњавања и смањити криминалитет?

- а. Да
- б. Не

12. Да ли сматрате да условна осуда са заштитним надзором може да буде делотворна у погледу специјалне превенције?

- а. Да
- б. Не

13. Да ли сте у свом раду у последњих пет година предлагали/изрицали условну осуду са заштитним надзором?

- а. Да
- б. Не

14. Да ли сте у свом раду у последњих пет година предлагали/одлучивали о опозивању условне осуде са заштитним надзором?

- а. Да
- б. Не

15. Да ли сматрате да се условна осуда са заштитним надзором примењује у довољној мери?

а. Да   б. Не

16. Да ли сматрате да је условна осуда са заштитним надзором адекватна замена за краткотрајну казну затвора? Заокружите један од понуђених одговора и укратко објасните свој став.

а. Да   б. Не

---

17. Заокружите број који означава у којој мери се слажете са понуђеном тврдњом.

- 1 – у потпуности се не слажем,
- 2 – углавном се не слажем,
- 3 – нисам сигуран/сигурна,
- 4 – углавном се слажем,
- 5 – у потпуности се слажем.

Када је у питању сврха кажњавања, казна затвора је ефикаснија од новчане казне.

1   2   3   4   5

Када је у питању сврха кажњавања, казна затвора је ефикаснија од казне рада у јавном интересу.

1   2   3   4   5

Када је у питању сврха кажњавања, казна затвора је ефикаснија од условне осуде.

1   2   3   4   5

Када је у питању сврха кажњавања, казна затвора је ефикаснија од условне осуде са заштитним надзором.

1   2   3   4   5

Када је у питању сврха кажњавања, казна кућног затвора је ефикаснија од условне осуде са заштитним надзором.

1   2   3   4   5

Када је у питању сврха кажњавања, рад у јавном интересу је ефикаснији од условне осуде са заштитним надзором.

1   2   3   4   5

Када је у питању сврха кажњавања, условна осуда је ефикаснија од условне осуде са заштитним надзором.

1   2   3   4   5

18. Да ли сматрате да би боља сарадња између суда, тужилаштва и повереничке службе допринела успешнијој примени условне осуде са заштитним надзором?

а. Да   б. Не

19. Заокружите број који означава у којој мери се слажете са понуђеном тврдњом.

1 – у потпуности се не слажем,

2 – углавном се не слажем,

3 – нисам сигуран/сигурна,

4 – углавном се слажем,

5 – у потпуности се слажем.

Постоји потреба бољег правног регулисања области алтернативних санкција.

1   2   3   4   5

Потребна је чешћа примена алтернативних санкција, јер се тиме смањује криминалитет.

1   2   3   4   5

Потребна је чешћа примена алтернативних санкција, јер се тиме смањује број затвореника.

1 2 3 4 5

Незапосленост утиче на примену условне осуде са заштитним надзором.

1 2 3 4 5

На примену условне осуде са заштитним надзором утичу финансијски разлози.

1 2 3 4 5

Недовољан број повереника негативно утиче на примену условне осуде са заштитним надзором.

1 2 3 4 5

Потребно је постојање обавезе повереника да подноси извештај суду / јавном тужиоцу о учиниоцу кривичног дела.

1 2 3 4 5

Постоји потребан број болница, установа и саветовалишта који могу да пруже услуге лицима осуђеним на условну осуду са заштитним надзором.

1 2 3 4 5

Условна осуда са заштитним надзором економски је неисплатива.

1 2 3 4 5

Условна осуда са заштитним надзором је економски исплативија од казне затвора.

1 2 3 4 5

Условна осуда са заштитним надзором је оправдала своје постојање.

1 2 3 4 5

Осуђена лица су заинтересована за успешну примену условне осуде са заштитним надзором.

1 2 3 4 5

Лица којима је изречена условна осуда са заштитним надзором су заинтересована за оспособљавање за одређено занимање и прихватање запослења.

1 2 3 4 5

Потребно је активније учешће других органа у спровођењу и контроли примене мере условне осуде са заштитним надзором.

1 2 3 4 5

Јавност очекује строжу казнену политику.

1 2 3 4 5

Потребна је едукација судија, тужилаца и других органа у области примене алтернативних санкција.

1 2 3 4 5

Хвала.